

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчально-методичний комплекс
навчальної дисципліни для підготовки
магістрів,
докторів філософії
природничо-математичних спеціальностей

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Основи європейської проектної діяльності: Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни для підготовки магістрів, докторів філософії природничо-математичних спеціальностей/ за заг. ред. О. І. Гури, В. І. Меняйло. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. 810 с.

РОЗРОБНИКИ:

Гура О. І., д.пед.н., професор кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності

Меняйло В. І., к.ф.-м.н., доцент кафедри прикладної фізики та наноматеріалів

Воронова Н.В., к.б.н., доцент кафедри загальної і прикладної екології і зоології

Жураковська Л. В., к.і.н., доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин

Каганов Ю. О., к.і.н, доцент кафедри новітньої історії України

Сарабєєв В. Л., к.б.н., доцент кафедри біології лісу, мисливствознавства та іхтіології

Тупахіна О. В., к.філол.н., доцент кафедри німецької філології і перекладу

Навчально-методичний комплекс розроблено в рамках реалізації проекту
587321-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE «EUROPROC»

This publication reflects only the author's view and the Agency and the European Commission are not responsible for any use that may be made of the information it contains.

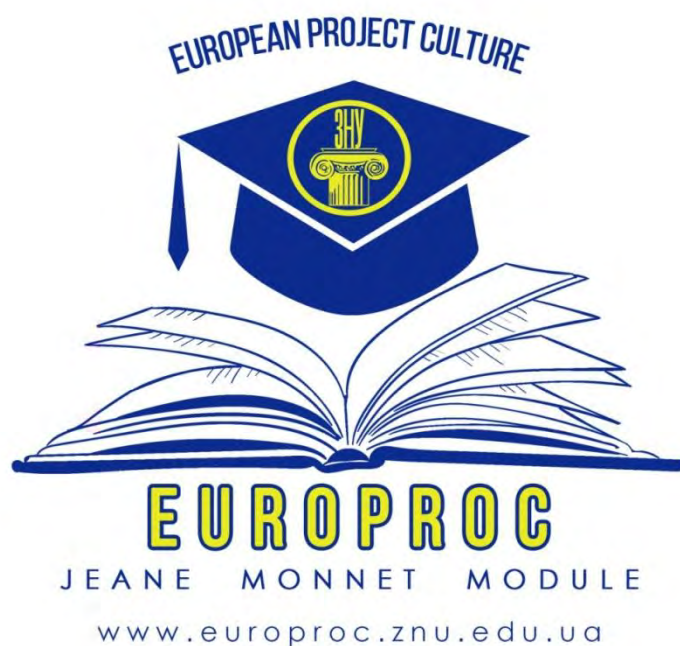
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗМІСТ

1. Basics of european project activities (syllabus of a study course for Master and Doctor of Philosophy programs in Mathematics and Science)	4
2. Основи європейської проектної діяльності (програма навчальної дисципліни для підготовки магістрів, докторів філософії природничо-математичних спеціальностей).....	34
3. Зміст дисципліни.....	69
3.1. Поточний заліковий модуль 1. Європейська проектна культура як ключовий фактор інтеграції України до європейського освітньо-наукового простору.....	69
3.1.1. Перший змістовий блок	69
3.1.2. Другий змістовий блок	195
3.2. Поточний заліковий модуль 2. Основи проектної діяльності.....	281
3.2.1. Перший змістовий блок.....	281
3.2.2. Другий змістовий блок	390
3.3. Поточний заліковий модуль 3. Програми ЄС із грантової підтримки академічної мобільності та проектів в галузі освіти і науки	473
3.3.1. Перший змістовий блок.....	473
3.3.2. Другий змістовий блок	504
3.3.3. Третій змістовий блок	626
3.4. Поточний заліковий модуль 4. Актуалізація компетентностей з проектної діяльності в процесі колективної роботи над проектом.....	698
3.4.1. Теоретична частина	698
3.4.2. Методичні рекомендації до проектно-діяльносної гри.....	747
3.5 Підсумковий заліковий модуль. Індивідуальний або груповий проект.....	752
3.5.1. Методичні рекомендації до підсумкового контролю.....	752
3.5.2. Положення про конкурс молодіжних проектів "Епіцентр студентських ініціатив"	753

1. BASICS OF EUROPEAN PROJECT ACTIVITIES

SYLLABUS of a study course for **Master and Doctor of Philosophy programs** **in Mathematics and Science**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2017

1. COURSE OVERVIEW AND GENERAL CHARACTERISTICS

1.1. COURSE GENERAL CHARACTERISTICS

- HE level: second (Master's); third (Doctor of Philosophy)
- Study cycle: liberal arts
- Course type: elective.

1.2. COURSE CURRICULUM INDICATORS

Estimated semester	ECTS	Study hours	Hours in class	Credit modules	Final credit module
1	4	120	58	4	1

1.3. COURSE OBJECTIVE AND TASKS

The course objective is to introduce students to European academic and educational environment and to develop project competency of master program and graduate students to design and carry out research and innovation projects according to European project culture norms; to equip the students with necessary methodological tools and methods of efficient research project task management in forthcoming professional activities.

The course major tasks include mastering the following competences:

- **instrumental:** *cognitive:* European Union legal norms and European integration of Ukraine major stages awareness, knowledge of Ukraine integration mechanisms into European educational and academic environment through European projects and programs; *methodological:* capacity to develop grant project applications, supplementary documentation, budget development, project assessment; *technological:* capacity to select grant projects and programs to fulfill research and innovation projects; capacity to manage and organize research activities; problem solving and decision making skills in research and innovation; presentation skills for individual and group projects;
- **systemic:** capacity to spawn new ideas; research skills and abilities in project management; project layout and management; capacity to implement new knowledge in professional activity. Leadership personality traits development: resourcefulness, independence, creativity, responsibility; self-organization, self-assurance, outspokenness, as well as self-assessment, self-reflection and self-development;
- **inter-personal:** team work skills in project management; constructive criticism and self-criticism skills; discourse conduction skills; cross-sectorial team work skills; international work environment skills.

1.4. COURSE THEORETICAL AND METHODOLOGICAL MATERIALS

Course theoretical and methodological materials, independent and individual tasks, tests can be found in LMS Moodle: <http://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=6622>.

1.5. STUDY RESULTS ASSESSMENT CRITERIA

Credit module formative and summative grades are attributed according to formative and summative assessment within a given module.

Credit module summative grade is a sum total of formative and summative grades not exceeding 100 points.

Course summative grade is an average of credit modules summative grades.

2. COURSE CONTENTS

2.1. CREDIT MODULE 1. EUROPEAN PROJECT CULTURE AS A KEY FACTOR OF UKRAINE INTEGRATION INTO EUROPEAN ACADEMIC AND EDUCATION CONTINUUM

(Associate professor Zhurakovska L.V., Associate professor Kaganov Yu. O.)

2.1.1. Credit module 1 tasks and estimated study results

Content part 1 task is to introduce students to the notion of European unity, historic premises of European integration.

As a result of content part 1 the students will be able to showcase:

Knowledge of:

- Basic theories of European integration in historic context;
- European integration projects premises after World War II;
- European Union elaboration stages;
- European Union institutions;
- European Union policies;

Capacity to:

- Qualify the origins of European community integration processes;
- Identify European integration itineraries;

Skills:

- To analyze European Union foundation acts and their alternations;
- To evaluate European Union expansion potential and development scenarios after 'Brexit'.

Content part 2 task is to introduce students to the stages of Ukraine integration into European Union, to assess benchmarks, challenges and perspectives of the projects.

As a result of content part 2 the students will be able to showcase:

Knowledge of:

- European integration of Ukraine stages;
- Current level of economic, social, political, educational and academic spheres of Ukraine adaptation to European approaches.

Capacity to:

- Analyze challenges of Ukraine integration into EU;
- Identify positioning of Ukraine in European integration processes;
- Identify European values and their prominence for Ukrainian society;
- Identify the achievements and shortcomings of Ukraine European aspirations;

Skills:

- To overthrow myths and prejudices as to Ukraine involvement into European integration;

- To vouchsafe Ukraine pro-European choice in the context of a hybrid war.

2.1.2. Credit module 1 contents

Content part 1 syllabus

History of European integration. European unity notion in the outlook of intellectuals, social and political activists before WWII (Immanuel Kant, Victor Hugo, Richard Nikolaus Coudenhove-Kalergi, Aristide Briand etc.). European integration origin after WWII (Robert Shuman concept, European union of Coal and Steel creation, European Economic Community, Euroatom). Federalist and functional approaches to European Integration. European currency system. European community expansion and Associate member states inclusion. Single European Act (1986). The Treaty of Maastricht for European Union (1992). The Treaty of Amsterdam (1997), Treaty of Nice (2000), The Treaty of Lisbon (2009). EU future post-Brexit. EU Constitution, foreign policy, security, social, ecological and cultural policy discourse. EU education policy.

Content part 2 syllabus

Ukrainian science and education in the framework of European integration: challenges, achievements and perspectives.

Association treaty between Ukraine and EU. European educational environment integration approaches: Bologna declaration, EU strategy “Education and training 2020”. European research environment framework, European model of research management and approaches to its implementation in higher education of Ukraine. European good practices distribution on project management. Ukrainian national education reform as a route to European integration. Ukrainian law ‘On Higher Education’, ‘On Education’ within the framework of education integration into the system of European educational practices. Introduction of a PhD program as a third (educational and research) level of higher education. International academic publishing and Ukrainian approaches to research publication. Academic integrity as a generic indicator of research and education quality: achievements and challenges. Comparison of initial potential of the educational systems in Ukraine and in other post-soviet countries. Sustainability of soviet institutional approaches to research and education management. Liberal arts in globalization and European integration context. Central and Eastern European countries experience in national educational systems adaptation to European practices.

2.1.3. Study activities distribution

Study format	Study hours total	Class hours			Independent study	Assessment
		total	lectures	workshops		
Full time	16	12	6	6	4	2 independent tasks. Summative test

2.1.4. Lecture topics

№	Lecture topics	Study hours
<u>Content part 1</u>		
1	Lecture 1. Origins of European integration. Theoretical constructs of European integration. European integration after WWII. Economic, military, political integration after WWII. European communities emergence, expansion of EEC.	2
2	Lecture 2. European integration development after 1992. The Treaty of Maastricht for European Union (1992). The Treaty of Amsterdam (1997), The Treaty of Lisbon (2009). EU institutions and their reform. EU Constitution reform. EU expansion – stages, trends of further development. EU regional policy, legal, economic collaboration, EU foreign policy.	2
<u>Content part 2</u>		
3	Lecture 3. Ukrainian education and research integration into European environment. Association treaty between Ukraine and EU. Ukrainian legal system adaptation to European norms. EU programs for Ukraine. European research environment framework, European model of research management and approaches to its implementation in higher education of Ukraine. European good practices distribution on project management. Ukrainian national education reform as a route to European integration.	2
Всього		6

2.1.5. Workshop topics

№	Workshop topic	Study hours
<u>Content part 1</u>		
1	Workshop 1. EU development perspective. ‘Brexit’: premises, reasons, consequences. Policy development assessment in economics, energy resources, military defense systems. Institutional changes in EU. Euroskepticism and the future of EU expansion.	2
<u>Content part 2</u>		
2	Workshop 2. Adaptation of Ukrainian legislation to European approaches to the management of education and science. Ukrainian national education reform as a route to European integration. Ukrainian law ‘On Higher Education’, ‘On Education’ within the framework of education integration into the system of European educational practices. Introduction of a PhD program as a	2

	third (educational and research) level of higher education. International academic publishing and Ukrainian approaches to research publication. Academic integrity as a generic indicator of research and education quality: achievements and challenges.	
3	<i>Workshop 3. Ukrainian HEI inclusion into European research and education environment in the context of Central and eastern European countries.</i> Comparison of initial potential of the educational systems in Ukraine and in other post-soviet countries. Sustainability of soviet institutional approaches to research and education management. Liberal arts in globalization and European integration context. Central and Eastern European countries experience in national educational systems adaptation to European practices.	2
Total		6

2.1.6. Independent study and individual tasks

№	Independent study and individual tasks	Study hours
<u>Content part 1</u>		
1	<i>Independent task 1. EU educational policy.</i> EU educational policy in primary and higher education. "Education and training 2020"	2
<u>Content part 2</u>		
2	<i>Independent task 2. Academic integrity in educational systems of EU and Ukraine.</i>	2
Total		4

2.1.7. Study results assessment criteria

№	Assessment formats	Points
Formative assessment		
<u>Content part 1</u>		
1	<i>Individual task 1. EU educational policy</i>	40
<u>Content part 2</u>		
2	<i>Individual task 2. Academic integrity in educational systems of EU and Ukraine</i>	40
Summative assessment		
3	<i>Final test 1</i>	20
Total		100

2.1.8. Credit module 1 bibliography

Basic

1. Didenko Yu. V., Radchenko A. I. Information System Web of Science: Mirror or Tool? *Science and Innovation*. 2016. Vol. 12, № 6. P. 70-78.
2. Europe after Brexit: Unleashed or undone?/ Ian Bond, Sophia Besch, Agata Gostyńska-Jakubowska. URL: http://www.cer.eu/sites/default/files/pb_euafterBrexit_15april16.pdf.
3. Бурукіна О. Плагіат у науковому дискурсі: good will чи еквілібріум? *Схід/Захід : історико-культурологічний збірник* / за ред. Г. Грінченко, Т. Дзядевич. Харків, 2013. Вип. 16-17: Нео-анти-колоніалізм vs нео-імперіалізм: релевантність постколоніального дискурсу на пострадянському просторі. С. 269-277.
4. Воlíков В. В., Дзьобко. Проблеми інтелектуальної власності: плагіат у науці. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. Вип. 1(1). С. 347-352.
5. Довідник з європейської інтеграції/ під ред. О. П. Черниш. Львів: Магнолія, 2006. 383 с.
6. Європейський Союз – Україна. Співробітництво у сфері вищої освіти. Київ : Фенікс, 2011. 24 с.
7. Європейський Союз. Словник-довідник/ упоряд. Ю. Марченко. Київ: К.І.С., 2006. 140 с.
8. Європейський Союз: вчора, сьогодні, завтра: навч. посіб. / уклад. Ю. Макар. Чернівці: Рута, 2008. 224 с.
9. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: http://reforms.in.ua/Content/Download/tasks-performance-status/AA_impl_report_02_2015_GOEI.pdf.
10. Зінченко Н. С. Тематичні пріоритети України в дослідженнях Сьомої Рамкової програми Європейського Союзу. *Наука та наукознавство*. 2013. № 2. С. 124–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NNZ_2013_2_19.
11. Кіньк Т. Україна – ЄС: спільний інноваційний простір – спільне майбутнє: публіцистичний нарис. – Київ: Видавець ФО-П Т.А. Кінько, 2010. 88 с.
12. Копійка В. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 759с.
13. Копійка В. В. Європейський Союз: досвід розширення і Україна : моногр. Київ : Юридична думка, 2005. 1448 с.
14. Кордон М. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2010. 172 с.
15. Мальська М. П. Основи європейської інтеграції [текст] підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 320 с.
16. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу; перекл. з англ. Київ : К.І.С., 2005. 466 с.

17. План дій Україна – Європейський союз: Європейська політика сусідства. Київ : ТОВ "Компанія Лік", 2005. 38 с.
18. Світова та європейська інтеграція : навч. посіб. з держ. упр. / голова ред. кол. М. О. Багмет. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 340 с.
19. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади: навч. посібник / за ред. Я. Й. Малика, М. З. Мальського. Львів, 2000. 234с.
20. Україна – Європейський Союз: зібрання міжнародних договорів та інших документів (1991-2009). Київ: ЮСТІНІАН, 2010. 608 с.

Supplementary

1. Авраменко М. Аналіз концептуальних положень міжурядового підходу до європейської інтеграції. *Віче*. 2010. № 12. С. 2–4.
2. Айзінг Р. Європеїзація та інтеграція. Концепти дослідження. *Європейська інтеграція* ; уклад. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох ; пер. з нім. М. Яковлєва. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. С. 255–274.
3. Бенуа-Ромер Ф., Клебес Г. Право Ради Європи. Прямуючи до загальноєвропейського простору / пер. з англійської. Київ: К.І.С., 2007. 232 с.
4. Віднянський С. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. *Український історичний журнал*. 2010. № 1. С. 223–229.
5. Грицаєнко Л. Глобальна реформа Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2010. Вип. 90, Ч. 1. С. 194–195.
6. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу: навч. посіб. Київ: К.І.С., 2004. 300 с.
7. Загірняк М., Сергієчко С., Костенко П. Наукометричні бази даних - наступний щабель розвитку чи якір для науковця. *Вища школа*. 2014. № 9. С. 44-54.
8. Загородній А. Г. Про підсумки участі науковців НАН України в Сьомій рамковій програмі ЄС з досліджень та технологічного розвитку й перспективи участі у програмі ЄС з досліджень та інновацій "Горизонт-2020" (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 21 жовтня 2015 року) . *Вісник Національної академії наук України*. 2015. № 12. С. 27–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2015_12_7.
9. Козубцов І. М. *Тенденції та невідкладні заходи модернізації третього рівня вищої освіти в Україні - інституту аспірантури*. Грані. 2013. № 12. С. 139-143.
10. Країни Євросоюзу та Україна: Навчальний посібник-довідник / упорядн. Я. Бухней; за ред. О. Крисюка. Тернопіль: Астон, 2008. 208 с.
11. Левандовський В. Європа чи Євразія. *Політологія посткомунізму*:

політичний аналіз посткомуністичного суспільства. Київ: Вид-во "Либідь", 1995. С. 270-274.

12. Неколяк Р. Академічна мобільність - як засіб інтегрування України у світовий науково-освітній простір. *Юридичні факти в системі правового регулювання: до 145-річчя академіка Всеукраїнської академії наук Станіслава Дністрянського (1870–1935)*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 лист. 2015 р.); за заг. ред. Н. М. Пархоменко, М. М. Шумила, І. О. Ізарової. Київ, 2015. С. 385–390.
13. Сокур С. Формування спільної політики Європейського Союзу у галузі безпеки і оборони в контексті боротьби з сучасним кібертероризмом. *Віче*. 2010. № 10. С. 24–27.
14. Ткачук А. Загальні підходи до регіонального розвитку в країнах ЄС. *Державна регіональна політика*. К. :2013. С. 24–40.
15. Трегуб О. І. Теоретичні засади європейської інтеграції. *Грані*. 2013. № 9. С. 148–153.
16. Троян С. Конструювання нової моделі інтеграції в Європі. *Гілея (науковий вісник)*: зб. наук. праць. Київ : ВІР УАН, 2012. Вип. 8. С. 705–707.
17. Україна і Європейський Союз. Аргументи «за» і «проти». Відкриваємо Європу. Київ: ПП «Віва-Принт», 2007. 44 с.
18. Фалалєєва Л. Особливості реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. Ч. 2 (24). С. 82–88.
19. Цифра Ю. Європейські регіональні проекти. Самовизначення націй і майбутнє ЄС. *Віче*. 2013. № 15. С. 5–9.
20. Шелковнікова Ю. Спільна зовнішня політика країн Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: зб. наук. праць. Київ, 2010. Вип. 88, Ч. 1. С. 77–78.

2.2. CREDIT MODULE 2. BASICS OF PROJECT MANAGEMENT

(Associate professor Meniailo V.I., Associate professor Kovalenko N.M.)

2.2.1. Main tasks of credit module 2 and estimated study results

The task of the first content-related part is to prepare students (PhD students) for independent project development and defense.

Based on the results of the training, students (PhD students) would be able to demonstrate the following

Knowledge:

- of basic project types and their most significant features; of key stages of project management and project lifecycle;

- of methods of problem analysis and project ideas assessment;
- of methods of causative determination identification;
- of goal-setting methods and project development strategies;
- of task-setting requirements, qualitative and quantitative indicators of project's productivity;

capacities:

- to generate and assess project ideas, to provide their expertise and ranking based on mathematical methods;
- to perform problem analysis and goal-setting procedures;
- to analyze internal and external contexts of the problem and to develop project strategy based on problematic field;
- to differentiate project tasks and methods;
- to identify project tasks and expected results;
- to develop logical framework matrix of the project;

skills:

- to describe project idea;
- to fill in project application form.

The task of the second content-related part is to train students (PhD students) to perform an independent project assessment and analysis.

Based on the results of the training, students (PhD students) would be able to demonstrate the following

knowledge:

- of methods of evaluating project efficiency criteria (net present value, pay-off period, profit investment ratio, internal rate of return);
- of project analysis technologies (for technical, commercial, ecological, administrative and social projects);
- of indicators of performance management;
- main tasks, principles and forms of reporting in the system of performance management.

capacities:

- to perform project efficiency analysis based on NPV indicators, pay-off period, profit investment ratio, internal rate of return);
- to perform various types of project analysis (in terms of technical, commercial, ecological, administrative and social aspects);
- to analyze project performance indicators;

skills:

- to control project schedule and budget;
- to assess project's quality based on project's tasks.

2.2.2. Credit module 2 contents

Content part 1

The concept of the project, project culture, project management.

Differentiating concepts of project culture, project and project management. Characteristics of project management. Definition of the project; project's basic features. Project philosophy. Lerman's Law of Technology. Step-by-step goal setting and implementation. Project uniqueness (innovativeness). Project classification based on method of implementation, transformations type, costs and expenses rate, time of implementation, scale, complexity, scope of financing, quality requirements, structure, sphere of activities and application, interaction level. Stages of project management.

Project ideas generation and assessment. Project lifecycle stages. Sources of ideas. Idea generation methods: brainstorming, brainwriting («6+5+3»). Methods of expert assessment of project ideas. Preliminary selection, specification, ranking of ideas. Methods of statistical analysis of the ranking results (simple average rank method, method of rank medians).

Problem analysis and goal-setting. Problem as a situation. Target groups and stakeholders. Methods of problem analysis and causative determination. LEAN-analysis, 5-times-why approach, problem tree development. General (strategical) aim of the project. Project mission. Tactical goals of the project. Goal tree development. SMART goal-setting and its assessment.

Project tasks, methods and results. Task-setting requirements. Identification of project methods. Samples of project activities. Differentiation of project tasks and methods. Project efficiency indicators. Outcomes and outbacks. LFM.

Problematic field and goal achievement strategies development. SWOT-analysis and its aims. SWOT-analysis of internal and external environment. Project strategy development based on problematic field.

Content part 2.

Project efficiency assessment. Assessment criteria (NPV, pay-off period, profit investment ratio, internal rate of return). Project analysis (technical, commercial, ecological, administrative, social).

Performance management. Continuous monitoring. Performance management indicators. Project's schedule and budget control. Reporting as a part of performance management: tasks, principles, forms. Measuring and analyzing performance indicators. Data to be included in the reports. Dissemination of the results.

Project quality assessment. Goal-related quality of project management. Quality management and quality assurance.

2.2.3. Study activities distribution for students (PhD-students)

Study type	Hours, total	Classroom activities			Individual study, hours	Progress assessment
		total	lectures	practices		

Full-time	28	12	2	10	16	5 independent studies, 1 individual task
-----------	----	----	---	----	----	--

2.2.4. Lectures

№	Topic	Hours
<u>Content part 1</u>		
1	Lecture 4. The concept of the project, project culture, project management. Differentiating concepts of project culture, project and project management. Characteristics of project management. Definition of the project; project's basic features. Project philosophy. Lerman's Law of Technology. Step-by-step goal setting and implementation. Project uniqueness (innovativeness). Project classification based on method of implementation, transformations type, costs and expenses rate, time of implementation, scale, complexity, scope of financing, quality requirements, structure, sphere of activities and application, interaction level. Stages of project management.	2
Total		2

2.2.5. Workshops

№ з/п	Topics	Кіль-ть годин
<u>Content part 1</u>		
1	Workshop 4. Project ideas generation and assessment. Project lifecycle stages. Sources of ideas. Idea generation methods: brainstorming, brainwriting («6+5+3»). Methods of expert assessment of project ideas. Preliminary selection, specification, ranking of ideas. Methods of statistical analysis of the ranking results (simple average rank method, method of rank medians).	2
2	Workshop 5. Problem analysis and goal-setting. Problem as a situation. Target groups and stakeholders. Methods of problem analysis and causative determination. LEAN-analysis, 5-times-why approach, problem tree development. General (strategical) aim of the project. Project mission. Tactical goals of the project. Goal tree development. SMART goal-setting and its assessment.	2
3	Workshop 6. Project tasks, methods and results. Task-setting requirements. Identification of project methods. Samples of project activities. Differentiation of project tasks and methods. Project efficiency indicators. Outcomes and outbacks. LFM.	2

	Problematic field and goal achievement strategies development. SWOT-analysis and its aims. SWOT-analysis of internal and external environment. Project strategy development based on problematic field.	
<u>Content part 2</u>		
4	Workshop 7. Project efficiency assessment. Assessment criteria (NPV, pay-off period, profit investment ratio, internal rate of return). Project analysis (technical, commercial, ecological, administrative, social).	2
5	Workshop 8. Performance management. Continuous monitoring. Performance management indicators. Project's schedule and budget control. Reporting as a part of performance management: tasks, principles, forms. Measuring and analyzing performance indicators. Data to be included in the reports. Dissemination of the results. Project quality assessment. Goal-related quality of project management. Quality management and quality assurance.	2
Total		10

2.2.6. Independent study and individual tasks

№	Independent study and individual tasks	Hours
Independent study		
<u>Content part 1</u>		
1	Independent study 3. Project classification. Performing project classification based on method of implementation, transformations type, costs and expenses rate, time of implementation, scale, complexity, scope of financing, quality requirements, structure, sphere of activities and application, interaction level.	1
2	Independent study 4. Application form. Comparative analysis of national and international project application forms.	1
3	Independent study 5. Logical framework matrix of the project. Filling in LFM form and tracing connections between its components.	2
4	Independent study 6. SWOT – analysis. SWOT-analysis of the project environment.	2
<u>Content part 2</u>		
5	Independent study 7. Project efficiency assessment. Assessing project's efficiency based on NPV, pay-off period, profit investment ratio, internal rate of return.	2
6	Independent study 8. Project analysis. Analyzing technical, commercial, ecological, administrative, social aspects of the	2

	project.	
Individual tasks		
7	Individual task 1. Project idea description. Problem statement and generating ideas aimed at its solvment. Describing the idea according to the template.	6
Total		16

2.2.7. tudy assessment principles

№	Assessment types and forms	Points
Formative assessment		
<u>Content-related part 1</u>		
1	Independent study 3. Project classification	10
2	Independent study 4. Project application form	10
3	Independent study 5. LFM of the project	12
4	Independent study 6. SWOT-analysis of the project	13
<u>Content-related part 2</u>		
5	Independent study 7. Project efficiency assessment	15
6	Independent study 8. Project analysis	15
Summative assessment		
7	Individual task 1. Project idea description Group assessment	20 5
Всього		100

2.2.8. Credit module 2 bibliography

Main sources

1. Бэґьюли Ф. Управление проектом. М.: «Гранд-Фаир», 2002.
2. Деева Е. М., Тронин В. Г. Методика подготовки и процедура написания заявки на грант. Ульяновск: УлГТУ. 2012.125 с.
3. Деренская Я. Н. Классификация проектов в проектном менеджменте. URL: <http://www.finanalys.ru/litra/328/2895.html>.
4. Как разработать проект и получить финансирование для его реализации или искусство написания заявки на грант: руководство по разработке проектов. Под ред. А. М. Лыгиной. Южно-Сахалинск: Сахалин Энерджи. 2012.
5. Матвійшин Є. Г. Планування проектних дій: навч. посіб. К.: Хай-Тек Прес, 2008. 216 с.
6. Метод 6-3-5. Экономика и менеджмент. URL:
7. <http://topknowledge.ru/osnovmen/3157-metod-6-3-5.html>.
8. Ногалес К. Мозговой штурм и 10 правил его эффективного проведения. 4BRAIN. 21.12.20.14. URL:
9. <https://4brain.ru/blog/%D0%BC%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%>

[B2%D0%BE%D0%B9-%D1%88%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BC/](http://www.aup.ru/books/m157/3_4_2.htm).

10. Орлов А. И. Теория принятия решений». Учебное пособие. М.: Издательство "Март", 2004. URL:
11. http://www.aup.ru/books/m157/3_4_2.htm..
12. Освітній пакет з актуальних питань європейської інтеграції: навч. зб./ Сіверський інститут регіональних досліджень; Упоряд.: В. М. Бойко, Н. В. Коваленко, Л. А., Л. А. Чабак.- Чернігів, 2010. 152 с.
13. Підготовка докторів філософії (PhD) у Запорізькому національному університеті: навчально-методичний посібник / В. І. Меньяло та ін. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 152 с.
14. П'ять вдалих кроків до європейського проекту: посібник (публікація в рамках проекту «Підтримка локальних спільнот України в залученні європейських фондів», співфінансованого МЗС РП в рамках Програми „Польська Допомога 2009”. Варшава: Інститут Східноєвропейських досліджень. 2009. 98 с.
15. Поташиник М.М. Как подготовить проект на получение грантов. Методическое пособие. М.: Педагогическое общество России, 2007. 176 с.
16. Управління проектами: підручник. За заг. ред. О. В. Пономаренко. Донецьк: “Донбас”. 2010. 912 с.
17. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. 6-е изд.. Спб: Питер, 2011. 448 с.
18. Чад Т. Грин, Ивет Кастро-Грин Как составить успешный проект: шаг за шагом. Пособие. URL: <http://spbu.ru/files/upload/science/smu-spbgu/grantwriting.pdf>.
19. Шметткамп М. Управление проектами: краткий курс. М.: «Дело и сервис», 2005.
20. Эдвардс Н. М., Осипова С. И. Формирование компетентности ученого для международной научной проектной деятельности. – Изд-во «Проспект», 2015. 192 с.

Supplementary sources

1. Горбунова Н.В., Кочкина Л.В. Методика организации работы над проектом. *Образование в современной школе*. 2000. №4. С. 21-27.
2. Девяткина Г.В. Проектирование учебно-технологических игр. *Школьные технологии*. 1998. № 4. С. 121-126.
3. Криулина А.А., Комолова Т.И. Проектная культура и образование. *Современные наукоемкие технологии*. 2010. № 12. С. 19-21.
4. Крылов Д.А. Формирование проектной культуры будущего педагога в образовательном пространстве вуза: структурно-функциональная модель. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 1-1.

5. Монахова Л.Ю. Теоретические аспекты технологии проектирования индивидуальных образовательных программ. *Наука и школа*. 2000. №1. С. 45-52.
6. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. 6-е изд. Спб: Питер, 2011. 448 с.
7. Электронный учебник по курсу «Проектная деятельность как способ организации семиотического образовательного пространства. URL: <http://bg-prestige.narod.ru/proekt/>.
8. Яковлева Н. Ф. Проектная деятельность в образовательном учреждении [Электронный ресурс] учеб. пособие. 2-е изд., стер. – М.: ФЛИНТА, 2014. 144 с. URL: <http://www.kspu.ru/upload/documents/2015/10/19/71da327648fc882ccef7530c24077b1/proektnaya-deyatelnost-v-obrazovatelnom-uchrezhdenii.pdf>.
10. Янченко И. В. Педагогическая ценность проектной деятельности в формировании карьерной компетентности будущих выпускников вуза. *Молодой ученый*. 2013. № 2. С. 422-424.

2.3. CREDIT MODULE 3. EU GRANT SUPPORT OF ACADEMIC MOBILITY AND EDUCATIONAL AND RESEARCH PROJECTS

(Associate professor Tupakhina O.V., Associate professor Kostenko N.D., Associate professor Sarabeev V.L.)

2.3.1. Main tasks of credit module 3 and estimated study results

The task of the first content-related part of the module is to train students (PhD students) to take part in individual academic mobility programs financially supported by EU

Based on the results of the training, students (PhD students) would be able to demonstrate the following

knowledge:

- of main EU academic mobility programs;
- of national vs European educational levels, grades, degrees, assessment systems ect.;
- of basic ECTS principles and its role in supporting academic mobility processes;
- of basic applicant requirements;
- of CEFR and principles of international certification of language competencies;
- of national vs international qualification framework;
- of basic principles of effective self-presentation.

capacities:

- to use online platforms and databases to search for individual mobility grants;

- to be able to describe one's own qualification in terms of European educational system; to define one's own foreign language competencies according to CEFR;
- to use course catalogues to design individual study plans;

skills:

- to compose a typical application package: Europass CV, motivation letter, individual study or training plan, research layout.

The task of the second content-related part is to introduce students (PhD students) to basic principles of European project writing with regard to EU framework program requirements (Erasmus+, Horizon2020).

Based on the results of the training, students (PhD students) would be able to demonstrate the following

knowledge:

- of main European programs providing grants for educational and research projects;
- of EU vs national legislation regulating international activities in the field of education and research;
- of basic principles of project writing and development;

capacities:

- to identify project's relevance, impact, target audience, stakeholders with regard to national priorities in the field of education and research;
- to use supportive online sources to prepare a competitive project proposal;

skills:

- to write project proposals in the field of education and research according to grant-giver requirements.

2.3.2. Credit module 3 contents

Content part 1

Individual mobility grants. EU grants for individual academic mobility (Erasmus +KA1, ERC, Marie Curie Actions, DAAD, VISBY, IVF). Typical application package and its structure. Basic requirements to the applicants. Foreign language competencies: CEFR and international language certification systems. Europass CV as a form of effective presentation of one's qualification and experience. National vs international qualification frameworks. Recommendation letter and motivation letter: aims, structure, style. Individual study plan: course catalogues, ECTS tools, credit recognition principles. Individual research plan; research layout as a document.

Content part 2

EU framework programs in the field of education and science. Applying national and European priorities in the field of education and science to project writing activities. Types of projects according to their aims. Main EU programs in the field of education (Erasmus +KA2, KA3; DAAD; IVF; MATRA; фонд Конрада

Аденауера; фонд Генріха Белля; SIDA) and science (Horizon2020; EUREKA; CNRS; ECARES; DFG; ESF): general overview.

Writing and managing Erasmus+/Horizon 2020 project.

Erasmus+/Horizon2020 web environment. Concept of Erasmus+/Horizon2020 project: general overview. Application form: typical structure. Basic requirements to applicants. Assessing capacities. Consortium and its functions. Online partner search platforms. Project concept design: contextual analysis of the problem, stakeholders/beneficiaries identification, capacity assessment, defining vision, mission, goals and objectives. Impact and its assessment. Cover letter. Time management. Project's lifecycle and its phases: preparation, implementation, assessment, dissemination and sustainability. Project management methodologies. Quality assurance in the field of project management. Quality assurance tools and means. Measurable and immeasurable indicators of success. Identifying key indicators of success and collecting data. Constant benchmarking. Assumptions and risks. Transparency as a factor granting objective evaluation. Dissemination strategies. Concept of informational openness. Visibility and its tools: website, flyer, digest. Means and forms of informational support: press release, conference, round table. Publishing project's results. Evaluating dissemination efficiency. Financing: project's budget and its structure; co-financing; eligibility criteria; expenses; direct and indirect costs; flat rate; calculating coefficients; cost-efficiency principles. External evaluation of the project proposal: main criteria. Principles of equal opportunities and gender balance. Writing a proposal: basic requirements in terms of language and style. Terminology. Consultations and guidance through the application process. Main principles of project management. Grant agreement. Intellectual property protection. Transferring costs. Partnership principles. Delegating responsibilities and performance monitoring. Decision making process. Granting transparency: progress reports. Communication within the project: online conferences, digests, forums. External audit. Timesheets. Interim and final reports: requirements and templates.

Content part 3.

EU programs in the field of science and research. Horizon2020 framework program and its aims. Horizon2020 components: what does each program type support? Program's budget. Types of projects. Participating countries. Ukraine's status in Horizon2020 and its advantages. General overview of Horizon2020 calls. Marie Curie Activities. European Research Council grants. Innovative and future technologies. Research infrastructures. First steps when applying for Horizon2020 projects. Project evaluation. Bilateral projects. Ukrainian HEIs in Horizon2020. Online platforms and useful links.

Recommendation letter and project support letter; organization profile.

Recommendation letter, letter of reference, character statement: key differences. Who can issue a recommendation letter? General requirements to recommendation letter. What kind of information should be included into each passage of recommendation letter? Kinds of recommendation letters: open and closed. Project support letter and its characteristics. Organization's profile at Horizon2020 participant portal. Partner

search platforms: declaring interests and presenting your organization. What information should be included into organization's profile? Consortium and its structure. Finding partners and coordinator for your project.

2.3.3. Study activities distribution

Study type	Hours, total	Classroom activities			Independent study	Progress assessment
		total	lectures	workshops		
Full-time	44	22	6	16	22	Two oral surveys, four independent studies, group project presentation

2.3.4. Lectures

№	Topics	Hours
<u>Content part 1</u>		
1	Lecture 5. EU individual academic mobility grants. EU grants for individual academic mobility (Erasmus +KA1, ERC, Marie Curie Actions, DAAD, VISBY, IVF). Typical application package and its structure. Basic requirements to the applicants. Foreign language competencies: CEFR and international language certification systems.	2
<u>Content part 2</u>		
2	Lecture 6. EU framework programs in the field of education. Applying national and European priorities in the field of education and science to project writing activities. Types of projects according to their aims. Main EU programs in the field of education (Erasmus +KA2, KA3; DAAD; IVF; MATRA; фонд Конрада Аденауера; фонд Генріха Белля; SIDA): general overview. Erasmus+ web environment. Concept of Erasmus+ project: general overview. Application form: typical structure. Basic requirements to applicants. Assessing capacities. Consortium and its functions. Online partner search platforms.	2
<u>Content part 3</u>		
3	Lecture 7. EU programs in the field of science and research. Horizon2020 framework program and its aims. Horizon2020 components: what does each program type support? Program's budget. Types of projects. Participating countries. Ukraine's status in Horizon2020 and its advantages. General overview of Horizon2020 calls. Marie Curie Activities. European Research Council grants. Innovative and future technologies. Research infrastructures. First steps when applying for Horizon2020 projects.	2

	Project evaluation. Bilateral projects. Ukrainian HEIs in Horizon2020. Online platforms and useful links.	
	Total	6

2.3.5. Workshops

Nº	Topics	Hours
<u>Content part 1</u>		
1	Workshop 9. Successful self-presentation: describing your qualification and experience. Planning your study or research abroad. Europass CV: structuring your experience. Researcher's qualification and skills frameworks and charts (NFQ, EQF, EHEA, Sheffield Skills Framework). Motivation letter: structure, style, rhetorical strategies. Mobility activity plan. Course catalogues and how to use them.	2
<u>Content part 2</u>		
2	Workshop 10. Erasmus+ KA2 Capacity Building: turning problem into challenge. Shaping project's concept: contextual analysis of the problem, fishbone diagram, stakeholders/beneficiaries identification, capacity assessment. Project's vision, mission, goals and objectives. Project's impact: short-term vs long-term. Project's results: outputs and outcomes. Project's cycle and its phases: initiation, preparation, implementation, evaluation. PDCA cycle. SMART principle.	2
3	Workshop 11. Project's performance quality assurance. Means and tools of quality assurance. Measurable and immeasurable indicators of success. Key progress indicators: collecting data. Constant benchmarking. Assumptions and risks. Risk management: event chain methodology.	2
4	Workshop 12. Informational support of the project. Concepts of openness and transparency. Visibility and how to grant it. Dissemination means and tools: printouts and events. Publishing the results. Evaluating dissemination strategies.	2
5	Workshop 13. Financing: project's budget and its structure; co-financing; eligibility criteria; expenses; direct and indirect costs; flat rate; calculating coefficients; cost-efficiency principles.	2
6	Workshop 14. Communication issues. Main principles of project management. Grant agreement. Intellectual property protection. Transferring costs. Partnership principles. Delegating responsibilities and performance monitoring. Decision making process. Granting transparency: progress reports. Communication within the project: online conferences, digests, forums. External audit. Timesheets. Interim and final reports: requirements and	2

	templates.	
<u>Content part 3</u>		
7	Workshop 15. Recommendation letter and project support letter; organization profile. Recommendation letter, letter of reference, character statement: key differences. Who can issue a recommendation letter? General requirements to recommendation letter. What kind of information should be included into each passage of recommendation letter? Kinds of recommendation letters: open and closed. Project support letter and its characteristics. Organization's profile at Horizon2020 participant portal. Partner search platforms: declaring interests and presenting your organization. What information should be included into organization's profile? Consortium and its structure. Finding partners and coordinator for your project.	2
8	Workshop 16. Taking part in Horizon2020: how to submit a research project Looking for calls at Horizon2020 Participant Portal. Call terms and requirements. Application forms. Partner search tools. Filling in application forms for Marie Curie Activities: Part A (administrative form – project's overview, partner info, budget and summary), Part B (excellence, impact, implementation, Gant chart, Experienced Researcher's CV, Capacity of participating organizations, ethic issues). Evaluation process and how to meet its requirements.	2
Total		16

2.3.6. Independent study and individual tasks

Nº	Topics	Hours
<u>Content part 1</u>		
1	Independent study 9. Composing an application package for Erasmus+ KA107 mobility program. Defining one's own foreign language competences with the help of online tests and CEFR chart. Composing one's personal Europass CV. Writing a motivation letter and blind-reviewing of motivation letters submitted by other students. Designing a mobility activity plan.	4
<u>Content part 2</u>		
2	Independent study 10. Erasmus+ KA2 Capacity Building pilot project: turning problem into a challenge. Development and graphical presentation of the key elements of the project proposal: project's vision, mission, goals, objectives, timeline, beneficiaries, stakeholders, outcomes and outputs.	6
3	Independent study 11. Erasmus+ KA2 Capacity Building pilot project: evaluation. Assessing project proposal submitted by	4

	peer group according to the following criteria: project's relevance, importance, plausibility, risk level, impact, quality and sustainability of results.	
4	<i>Independent study 12. Horizon2020 pilot project:</i> Development and graphical presentation of the key elements of the project proposal: project's vision, mission, goals, objectives, timeline, beneficiaries, stakeholders, outcomes and outputs. Assessing project proposal submitted by peer group according to the following criteria: project's relevance, importance, plausibility, risk level, impact, quality and sustainability of results.	8
Total		22

2.3.7. Study assessment principles

№ з/п	Assessment types and forms	Points
	Formative assessment	
	<u>Content part 1</u>	
1	<i>Independent study 9. Composing an application package for Erasmus+ KA107 mobility program.</i>	20
	<u>Content part 2</u>	
2	<i>Independent study 10. Erasmus+ KA2 Capacity Building pilot project: turning problem into a challenge.</i>	20
3	<i>Independent study 11. Erasmus+ KA2 Capacity Building pilot project: evaluation.</i>	15
4	<i>Oral survey 1. EU framework programs in the field of science and research</i>	5
5	<i>Oral survey 2. Recommendation letter and project support letter; organization profile.</i>	5
6	<i>Independent study 12. Horizon2020 pilot project</i>	15
	Summative assessment	
7	Group project defence: E+ KA2/Horizon2020	20
Total		100

2.3.8. Credit module 3 bibliography

Main sources

1. Здіорук С.І., Богачевська І.В. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір: Аналітична довідка Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>.
2. Постанова Кабінету міністрів України від 12 серпня 2015 р. №579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну

- мобільність». URL:
<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248409199>.
3. Постанова Кабінету міністрів України від 4 березня 1996 р. №287 «Про затвердження Положення про умови матеріального забезпечення осіб, направлених за кордон на навчання та стажування». URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287-96-%D0%BF>.
 4. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 24.01.2013 №48 «Про затвердження Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів». URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0488-13>.
 5. Підготовка докторів філософії (PhD) у Запорізькому національному університеті: навчально-методичний посібник / В. І. Меньйло та ін. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 152 с.
 6. Роз'яснення окремих пунктів Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. URL:
<http://mon.gov.ua/citizens/rozyasnennya/3348/kopiya-roz%E2%80%99yasnennya-okremix-punktiv-polozhennya-pro-poryadok-realizaciyi-prava-na-akademichnu-mobilnist.html>.
 7. Erasmus+ Website. URL: http://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus_en
 8. Erasmus+ Program Guide. URL: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/programme-guide/introduction/how-to-read-programme-guide_en.
 9. Сайт Національного офісу Erasmus+ в Україні. URL:
<http://erasmusplus.org.ua/>.
 10. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>.
 11. Закон України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки». URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
 12. Національна доктрина розвитку освіти. URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
 13. Національна стратегія розвитку вищої освіти в Україні 2012 – 2020. URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
 14. Національна стратегія реформування вищої освіти в Україні. URL:
http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/strategiya_reformuvannya_vyshchoyi_osvity_2.0.pdf
 15. Erasmus+ E-form. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents-for-applicants/model-application-forms_en.
 16. EACEA Thematic Reports. URL:
http://eacea.ec.europa.eu/education/Eurydice/thematic_reports_en.php.

17. Erasmus+ KA2 Capacity Building application form. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents-for-applicants/model-application-forms_en.
18. Friedrich M. The International Component in Erasmus+: How to Write Successful Proposals (Joint Master Degree and Capacity Building). URL: http://eccemundus.tpf.hu/upload/file/Friedrich_ECCE%20Mundus%20-%20KZ%20-%20E+%20successful%20proposal.pdf.

Supplementary sources

1. Europass CV template. URL: <http://europass.cedefop.europa.eu/documents/curriculum-vitae>.
2. Erasmus+ International Credit Mobility: Handbook for Higher Education Institutions. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/international-credit-mobility-handbook_en.pdf.
3. Curriculum Vitae: Tips and Tricks. URL: http://www.ru.nl/publish/pages/772480/tips_and_tricks_cv.pdf.
4. Motivation Letter: Tips and Tricks. URL: http://www.ru.nl/publish/pages/772480/tips_and_tricks_motivation_letter.pdf.
5. Мирончук Н.М. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий освітній простір// Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: зб. наук. праць / за ред. проф. С.С. Вітвицької, доц. Н.М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 20-24.
6. Третяк О.С., Чебоненко С.О. Академічна мобільність та сучасні підходи до забезпечення якості вищої освіти в Україні. URL: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1370.
7. Browning B. Grant Writing for Dummies / Beverly A. Browning. – NY: Wiley Publishing, 2003. – 360 p.
8. Browning B. Perfect Phrases for Writing Grant Proposals / Beverly A. Browning. – Madison: The McGraw-Hill, 2008. – 256 p.
9. Karsh E. The Only Grant-Writing Book You'll Ever Need / Ellen Karsh. – NY: Basic Books, 2014. – 448 p.

2.4. CREDIT MODULE 4. PROJECT MANAGEMENT SKILLS IMPLEMENTATION THROUGH JOINT PROJECT REALIZATION “ZAPORIZHZHYA NATIONAL UNIVERSITY INTEGRATION INTO EUROPEAN ACADEMIC AND EDUCATIONAL CONTINUUM”

(prof. Gura O.I.)

2.4.1. Credit module 4 tasks and estimated study results

Content part 1 objective is to develop professional competencies of students, capacity development for project elaboration in further professional activities.

As a result of content part 1 the students will be able to showcase:

Knowledge of:

- Project development process and techniques;
- Professional environment modeling;
- Project elaboration techniques in applied professional activities;
- Group work organization peculiarities, group research, collaborative activities.

Capacity to:

- Model and analyse institutional activity via expert assessment and development projection;
- Project develop in further professional activity;
- master techniques that ensure the implementation of project activities in various organizations and institutions, design techniques in various fields of future professional activities;

Skills:

- to create project teams and organize the work of participants in project development;
- to perform work independently at different stages of a project;
- to perform the assigned role in a group;
- to develop and implement various projects.

Content part 2 objective is the development of students' creativity skills, public speaking culture, individual ideas and projects presentation skills.

As a result of content part 2 the students will be able to showcase:

Knowledge of:

- Planning and main processes of the project activity;
- features of the presentation and project defence;
- content and structure of the report;
- peculiarities of information perception by the audience;
- rules for conducting academic discussion and answers to questions;
- requirements for the presentation of a project.

Capacity to:

- to use new information for project implementation, analyze and comprehend it;
- to approach the preparation of the presentation creatively;
 - to understand the problem, formulate the purpose of the project or research;

Skills:

- to organize and conduct presentations: oral report, written report, handouts.

2.4.2. Credit module 4 syllabus

2.5. Project game: group project development “Zaporizhzhya National University integration into European Academic and Educational continuum” .

Content part 1

Analysis and discussion of the main methodological principles of project management. Definition and perception of the peculiarities of a project team organization. Forms, methods and technologies of research.

Content part 2

Group mechanisms of creativity and reflection implementation. Project development and presentation: "“ZAPORIZHZHYA NATIONAL UNIVERSITY INTEGRATION INTO EUROPEAN ACADEMIC AND EDUCATIONAL CONTINUUM”". Results assessment, individual strategy of personal development outline.

2.5.1. Study activities distribution

Study form	Total hours	Class hours			Independent study	Assessment forms
		Total	Lectures	Training workshop		
Full-time	12	12	-	12	-	Group project presentation

2.5.2. Training workshop

№	Training workshop layout	Hours
<u>Content part 1</u>		
1	<i>Theoretical component.</i> Problematization. Self-identification. <i>Practical component.</i> Content-wise group distribution (thematic components of a general project concept). Group work. Group results presentation. Discussion. <i>Theoretical component.</i> Activity. Activity’s structure. Goal. Goal-setting. <i>Practical component.</i> Group work. Group results presentation. Discussion <i>Theoretical component.</i> Reflection <i>Practical component.</i> Group work. Group results presentation. Discussion Overall reflection upon the results of content part 1.	6
<u>Content part 2</u>		
2	<i>Theoretical component.</i> Thought process <i>Practical component.</i> Group work. Group results presentation. Discussion <i>Theoretical component.</i> Project conception <i>Practical component.</i> Group work. Group results	6

	presentation. Discussion <i>Theoretical component.</i> Self-management <i>Practical component.</i> Group work. Development and Presentation of a group project “ZNU Integration into European Educational and Scientific Space». Discussion. Reflection. Evaluation.	
Total		12

2.5.3. Training workshop didactic tasks

The theoretical component involves analyzing and discussing the main methodological principles of project management. Definition and comprehension of the peculiarities of organization of individual and group work on projects; forms, methods and technologies of research; group mechanisms for implementation of reflection and creativity. The results of the theoretical component are the formation of a framework premise of action, which provides the basis for the practical component (group work).

The practical component presupposes the elaboration of a project that provides premises for the development of competencies (skills and abilities) in designing and presenting projects, analyzing the results of their own and group work, identifying individual strategies for further development.

2.5.4. Independent and individual study tasks

№	Independent and individual study tasks	Study hours
<i>Not applicable</i>		

2.5.5. Study results assessment

№	Assessment formats	Points
Summative assessment		
1	<i>Group project presentation</i> Including: - assessment of the preparation and defense of the results of group work as part of the overall project - 30 - intergroup mutual assessment - 30 - mutual assessment in a group - 40	100
Total		100

2.5.6. Credit module 4 bibliography

1. Анисимов О. С. Основы методологического мышления. М.: Наука, 1989. 214 с.
2. Анисимов О. С. Развивающие игры. Игротехника. Методология: в 2 т / О. С. Анисимов. М.:Наука, 2006. Т. 1. Концептуально-технологические

основы. 487 с.

3. Брушлинский А. В. Мышление и прогнозирование /Психология мышления /под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. А. Спиридонова, М. В. Фаликман, В. В. Петухова. М.: АСТ: Астрель, 2008. С. 117–125.
4. Громыко Ю. В. Метапредмет “Проблема”. М.: Институт учебника “Paideia”: АО “Московские учебники и картолитография”, 1998. 45 с.
5. Гура Т. Є. Мислекомунікація в структурі професійного мислення практичного психолога. *Психолінгвістика*. 2011. Вип. 8. С. 22–28.
6. Гура Т. Є. Активізація професійної мислєдїяльності майбутніх психологів засобами ігрового моделювання. *Наука і освіта*. 2010. № 2. Тематичний випуск “Когнітивні процеси та творчість”. С. 168–172.
7. Зак А. З. Проблемы психологического изучения рефлексии. Исследование речемышли и рефлексии: сб. Алма-Ата: Новь, 1979. С. 6–13.
8. Зинченко А. П. “Изготовление мысли” по Г.П. Щедровицкому. *Вопросы методологии*. 1996. № 1–2. С. 97–101.
9. Карпов А. В. Психология принятия управленческих решений. /Под. Ред. Шадрикова В.Д. М.: «Юрист», 1998. 440 с.
10. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности М.: Институт психологии РАН, 2004. 424 с.
11. Карпов А. В. Рефлексия в структуре метакогнитивной организации субъекта. Рефлексивные процессы и управление. 2004. № 1. Т. 4. С. 99–109.
12. Лефевр В. А. Функции быстрой рефлексии в биполярном выборе. Рефлексивные процессы и управление. 2001. № 1. С. 34–46.
13. Моляко В. А. Психология конструкторской деятельности. М.: Машиностроение, 1983. 134 с.
14. Рефлексивное управление: монография /Н.А. Цырельчук, И.Н. Цырельчук, Н.Н. Цырельчук. Мн.: МГВРК, 2008. 512 с.
15. Розин В.М. О необходимости различения понятий “схема рефлексии”, “рефлексивная работа”, “контекст рефлексии”. *Рефлексивные процессы и управление*. 2001. № 1. С. 55–60.
16. Тихомиров О.К. Управление мыслительной деятельностью. Хрестоматия по психологии : учеб. пособ. для вузов / [сост. В.В. Мироненко; под ред. А.В. Петровского]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. М.: Просвещение, 1987. С. 208–216.
17. Тягло А.В., Воропай Т.С. Критичне мислення: Проблеми: URL: <http://www.ipe.poltava.ua/pm/35/tiahlo.htm>.
18. Шадриков В.Д. Ментальное развитие человека. М.: Аспект Пресс, 2007. 284 с.

19. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека: учеб. пособ. М.: Логос, 1996. 320 с.
20. Швалб Ю.М. Целеполагающее сознание (психологические модели и исследования). К.: Миллениум, 2003. 152 с.
21. Щедровицкий Г.П. Мышление – Понимание – Рефлексия. М.: Наследие ММК, 2005. 800 с.

2.6. FINAL CREDIT MODULE. INDIVIDUAL OR GROUP PROJECT

2.6.1. Final credit module objectives

The main objective of the final credit module is to make students (PhD students) generalize and systematize all the basic concepts of the course

2.6.2. Final credit module syllabus

Design, presentation and evaluation of an individual or group project responding to current challenges in the field of science and research.

2.6.3. Study activities distribution

Study type	Hours, total	Classroom activities			Independent study	Progress assessment
		Total	lectures	workshops		
Full-time	20	-	-	-	20	Individual or group project presentation and evaluation

2. ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни для підготовки
магістрів,
докторів філософії
природничо-математичних спеціальностей

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2017 рік

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПЛАНОВІ ПОКАЗНИКИ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНИ

- ступінь вищої освіти: другий (магістр); третій (доктор філософії)
- цикл підготовки: соціально-гуманітарний
- тип дисципліни: вибіркова.

ПЛАНОВІ ПОКАЗНИКИ ДИСЦИПЛІНИ

Рекомендований семестр вивчення	Кредитів ЄКТС	Академічних годин	Аудиторних (контактних) годин	Поточних залікових модулів	Підсумкових залікових модулів
1	4	120	58	4	1

МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни є ознайомлення з європейським освітньо-науковим простором та формування проектної компетентності студентів та аспірантів щодо розробки і реалізації дослідницьких та інноваційних проектів відповідно до норм європейської проектної культури; забезпечення їх необхідним методологічним та методичним інструментарієм щодо ефективного виконання дослідницько-інноваційних задач у майбутній професійній діяльності.

Основними завданнями навчальної дисципліни є оволодіння студентами та аспірантами такими компетентностями:

- **інструментальні:** *когнітивні:* знання нормативних засад Європейського Союзу та основних етапів європейської інтеграції України, а також механізмів входження України до європейського освітньо-наукового простору шляхом участі у європейських проектах і програмах; *методологічні:* вміння розробляти проектні заявки, супровідні документи до них, розраховувати кошториси проектів, здійснювати їх аналіз; готувати відповідну звітну документацію; *технологічні:* вміння здійснювати пошук грантових проектів і програм для реалізації дослідницьких та інноваційних проектів; здатність до організації та планування діяльності; вміння розв'язувати проблеми у сфері дослідницько-інноваційної діяльності та приймати рішення; набуття навичок презентації колективних та індивідуальних проектів;
- **системні:** здатність народжувати нові ідеї; набуття дослідницьких умінь та навичок проектної діяльності; вміння планувати та управляти проектами; здатність застосовувати отримані знання в процесі майбутньої

професійної діяльності. Розвиток лідерських та особистих якостей: ініціативність, самостійність, креативність, відповідальність; самоорганізація, самоствердження, самовираження, а також самоаналіз, саморефлексія та саморозвиток;

- **міжособистісні:** навички роботи в команді щодо створення і реалізації проєктів; здатність до критики та самокритики; навички ведення дискусії; вміння працювати у міждисциплінарній групі; здатність до роботи у міжнародному середовищі.

1.2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДИСЦИПЛІНИ

Теоретичні та методичні матеріали дисципліни, завдання для самостійної роботи, індивідуальні завдання, тестові завдання знаходяться в електронній системі Moodle за посиланням: <http://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=6622>.

1.3. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ (АСПІРАНТІВ)

Поточні та підсумкові оцінки залікового модуля виставляються за результатами поточного та підсумкового контролю в рамках модуля.

Підсумкова оцінка залікового модуля є сумою поточних та підсумкових оцінок відповідного модуля і розраховується у межах 100 балів.

Підсумкова оцінка з дисципліни є середня оцінка з підсумкових оцінок залікових модулів.

2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. ПОТОЧНИЙ ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЄВРОПЕЙСЬКА ПРОЕКТНА КУЛЬТУРА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОСТОРУ

(доц. Жураковська Л. В., доц. Каганов Ю. О.)

2.1.1. Основні завдання поточного залікового модуля 1 та програмні результати навчання студентів (аспірантів)

Завдання першого змістового блоку – ознайомити студентів (аспірантів) з теоретичними інтерпретаціями ідеї європейської єдності, історичними засадами європейської інтеграції.

За підсумками засвоєння першого змістового блоку студенти (аспіранти) зможуть продемонструвати

знання:

- основних теорій європейської інтеграції в історичному контексті;
- передумов реалізації проектів європейської інтеграції після Другої світової війни;
- основних етапів створення Європейського Союзу;
- інституційної системи Європейського Союзу;
- напрямків політики Європейського Союзу;

здатність:

- характеризувати витоки інтеграційних процесів європейської спільноти;
- визначати тенденції розвитку європейських інтеграційних процесів;

спроможність:

- аналізувати документи щодо заснування Європейського Союзу та зміни до них;
- оцінювати можливість розширення Європейського Союзу, сценарії розвитку після "Брекзиту".

Завдання другого змістового блоку – ознайомити студентів (аспірантів) з основними етапами інтеграції України до ЄС, охарактеризувати досягнення, проблеми і перспективи на шляху євроінтеграції.

За підсумками засвоєння другого змістового блоку студенти (аспіранти) зможуть продемонструвати

знання:

- основних етапів української євроінтеграції;
- сучасного рівня адаптації економічної, соціальної, політичної, освітньої і наукової сфер життя в Україні до європейських підходів.

здатність:

- аналізувати проблеми інтеграції України до ЄС;

- визначати місце України у процесах європейської інтеграції;
- розуміти сутність європейських цінностей та їх важливість для українського суспільства;
- визначати досягнення і прорахунки євроінтеграційних прагнень України;

спроможність:

- спростовувати міфи та упередження щодо включення України до процесів євроінтеграції;
- обґрунтовувати європейський вибір України в умовах гібридної війни.

2.1.2. Зміст поточного залікового модуля 1

Перший змістовий блок

Історія розвитку європейської інтеграції. Ідея європейської єдності в поглядах інтелектуалів, соціальних і політичних активістів до Другої світової війни (Іммануїл Кант, Віктор Гюго, Ріхард Ніколаус Куденхове-Калергі, Арістід Бріан та ін.). Походження європейської інтеграції після Другої світової війни (концепція Роберта Шумана, створення Європейського об'єднання вугілля та сталі, Європейського економічного співтовариства, Євроатому). Федералістичні та функціональні підходи до європейської інтеграції. Європейська валютна система. Розширення європейської спільноти та країн зі статусом кандидата. Єдиний європейський акт (1986). Маастрихтський договір про європейську єдність (1992). Амстердамський договір (1997), Ніщський договір (2000), Лісабонський договір (2009). Перспективи ЄС після Brexit. Обговорення Конституції ЄС, зовнішньої та безпекової політики ЄС, соціальної, екологічної та культурної політики. Політика ЄС у сфері освіти.

Другий змістовий блок

Українська освіта і наука в умовах євроінтеграції: виклики, досягнення і перспективи.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Шляхи інтеграції в європейську освітню сферу для національної системи освіти: Болонська декларація, стратегія ЄС «Освіта та навчання 2020». Концепція європейського дослідницького простору, європейська модель організації та управління дослідницькою та науковою діяльністю та визначення шляхів їх впровадження в систему української вищої освіти. Розповсюдження європейського досвіду в імплементації проектної діяльності. Українська національна освітня реформа як шлях до європейської інтеграції. Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту» в контексті інтеграції освітньої системи до європейських практик. Запровадження PhD підготовки як третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Світовий публікаційний простір і українські підходи до апробації наукових досліджень. Академічна доброчесність як інтегративний показник якості освіти і науки: досягнення і виклики. Порівняння стартового потенціалу системи освіти і науки в Україні та країнах колишнього «соцтабору». Тяглість

радянських інституційних підходів в організації та управлінні освітою і наукою. Соціогуманітарні науки в умовах глобалізації та євроінтеграції. Досвід країн Центрально-Східної Європи в адаптації національних освітньо-наукових систем до європейських практик.

2.1.3. Розподіл навчального навантаження студентів (аспірантів)

Форма навчання	Годин всього	Контактні (аудиторні) години			Годин самостійної роботи	Форми контролю
		всього	лекцій	практичних занять		
Денна (очна)	16	12	6	6	4	Дві самостійних роботи. Підсумковий тест

2.1.4. Теми лекцій

№ з/п	Теми лекцій	Кіль-ть годин
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	Лекція 1. Витоки європейської інтеграції. Теоретичні концепції європейської інтеграції. Витоки європейської інтеграції після Другої світової війни. Економічна, військово-політична європейська інтеграції після Другої світової війни. Створення європейських спільнот, розширення ЄЕС.	2
2	Лекція 2. Розвиток європейської інтеграції з 1992 р. Маастрихтський договір 1992 р. Амстердамський договір (1997), Ніщський договір (2000), Лісабонський договір (2009). Інститути ЄС та їх реформування. Обговорення Конституції ЄС. Розширення ЄС - етапи, тенденції подальшого розвитку. Регіональна політика ЄС, співробітництво в правовій, економічній сфері, зовнішня політика ЄС.	2
<u>Другий змістовий блок</u>		
3	Лекція 3. Інтеграція української освіти і науки в європейський простір. Угода про асоціацію між Україною і Євросоюзом. Адаптація українського законодавства до європейських норм. Програми ЄС для України. Реформування вищої освіти і науки в Україні відповідно до європейських практик. Концепція європейського дослідницького простору, європейська модель організації та управління дослідницькою та науковою діяльністю та	2

	визначення шляхів їх впровадження в систему української вищої освіти. Розповсюдження європейського досвіду в імплементації проектної діяльності. Українська національна освітня реформа як шлях до європейської інтеграції.	
Всього		6

2.1.5. Теми практичних занять

№ з/п	Теми практичних занять	Кіл-ть годин
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	<i>Практичне заняття 1. Перспективи розвитку ЄС. "Брекзйт": передумови, причини, наслідки. Оцінка перспектив розвитку політики в сфері економіки, енергетики, оборонній сфері. Зміни в інституційній сфері ЄС. Євроскептицизм і перспективи подальшого розширення ЄС.</i>	2
<u>Другий змістовий блок</u>		
2	<i>Практичне заняття 2. Імплементація українського законодавства в сфері освіти і науки до європейських підходів.</i> Українська національна освітня реформа як шлях до європейської інтеграції. Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту» в контексті інтеграції освітньої системи до європейських практик. Запровадження PhD підготовки як третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Світовий публікаційний простір і українські підходи до апробації наукових досліджень. Академічна доброчесність як інтегративний показник якості освіти і науки: досягнення і виклики.	2
3	<i>Практичне заняття 3. Включення української вищої школи до європейського освітньо-наукового простору на тлі країн Центрально-Східної Європи.</i> Порівняння стартового потенціалу системи освіти і науки в Україні та країнах колишнього «соцтабору». Тяглість радянських інституційних підходів в організації та управлінні освітою і наукою. Соціо-гуманітарні науки в умовах глобалізації та євроінтеграції. Досвід країн Центрально-Східної Європи в адаптації національних освітньо-наукових систем до європейських практик.	2
Всього		6

2.1.6. Самостійна робота та індивідуальні завдання

№ з/п	Самостійна робота та індивідуальні завдання (за наявності)	Кіль-ть годин
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	Самостійна робота 1. Політика ЄС у сфері освіти. Політика ЄС в початковій і вищій школі. "Education and training 2020"	2
<u>Другий змістовий блок</u>		
2	Самостійна робота 2. Питання академічної доброчесності в системі освіти України і країн ЄС	2
Всього		4

2.1.7. Система оцінювання навчальної роботи студентів (аспірантів)

№ з/п	Види та форми контролю	Кіль-ть балів
Поточний контроль		
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	Самостійна робота 1. Політика ЄС у сфері освіти	40
<u>Другий змістовий блок</u>		
2	Самостійна робота 2. Питання академічної доброчесності в системі освіти України і країн ЄС	40
Підсумковий контроль		
3	Підсумковий тест 1	20
Всього		100

2.1.8. Література до поточного залікового модуля 1

Основна

21. Didenko Yu. V., Radchenko A. I. Information System Web of Science: Mirror or Tool? *Science and Innovation*. 2016. Vol. 12, № 6. P. 70-78.
22. Europe after Brexit: Unleashed or undone?/ Ian Bond, Sophia Besch, Agata Gostyńska-Jakubowska. URL: http://www.cer.eu/sites/default/files/pb_euafterBrexit_15april16.pdf.
23. Бурукіна О. Плагіат у науковому дискурсі: good will чи еквілібріум? *Схід/Захід : історико-культурологічний збірник* / за ред. Г. Грінченко, Т. Дзядевич. Харків, 2013. Вип. 16-17: Нео-анти-колоніалізм vs нео-імперіалізм: релевантність постколоніального дискурсу на пострадянському просторі. С. 269-277.
24. Воліков В. В., Дзьобко. Проблеми інтелектуальної власності: плагіат у науці. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. Вип. 1(1). С. 347-352.

25. Довідник з європейської інтеграції/ під ред. О. П. Черниш. Львів: Магнолія, 2006. 383 с.
26. Європейський Союз – Україна. Співробітництво у сфері вищої освіти. Київ : Фенікс, 2011. 24 с.
27. Європейський Союз. Словник-довідник/ упоряд. Ю. Марченко. Київ: К.І.С., 2006. 140 с.
28. Європейський Союз: вчора, сьогодні, завтра: навч. посіб. / уклад. Ю. Макар. Чернівці: Рута, 2008. 224 с.
29. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: http://reforms.in.ua/Content/Download/tasks-performance-status/AA_impl_report_02_2015_GOEI.pdf.
30. Зінченко Н. С. Тематичні пріоритети України в дослідженнях Сьомої Рамкової програми Європейського Союзу. *Наука та наукознавство*. 2013. № 2. С. 124–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NNZ_2013_2_19.
31. Кіньк Т. Україна – ЄС: спільний інноваційний простір – спільне майбутнє: публіцистичний нарис. – Київ: Видавець ФО-П Т.А. Кінько, 2010. 88 с.
32. Копійка В. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 759с.
33. Копійка В. В. Європейський Союз: досвід розширення і Україна : моногр. Київ : Юридична думка, 2005. 1448 с.
34. Кордон М. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2010. 172 с.
35. Мальська М. П. Основи європейської інтеграції [текст] підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 320 с.
36. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу; перекл. з англ. Київ : К.І.С., 2005. 466 с.
37. План дій Україна – Європейський союз: Європейська політика сусідства. Київ : ТОВ "Компанія Лік", 2005. 38 с.
38. Світова та європейська інтеграція : навч. посіб. з держ. упр. / голова ред. кол. М. О. Багмет. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 340 с.
39. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади: навч. посібник / за ред. Я. Й. Малика, М. З. Мальського. Львів, 2000. 234с.
40. Україна – Європейський Союз: зібрання міжнародних договорів та інших документів (1991-2009). Київ: ЮСТІНІАН, 2010. 608 с.

Додаткова

21. Авраменко М. Аналіз концептуальних положень міжурядового підходу до європейської інтеграції. *Віче*. 2010. № 12. С. 2–4.

22. Айзінг Р. Європеїзація та інтеграція. Концепти дослідження. *Європейська інтеграція* ; уклад. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох ; пер. з нім. М. Яковлева. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. С. 255–274.
23. Бенуа-Ромер Ф., Клебес Г. Право Ради Європи. Прямуючи до загальноєвропейського простору / пер. з англійської. Київ: К.І.С., 2007. 232 с.
24. Віднянський С. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. *Український історичний журнал*. 2010. № 1. С. 223–229.
25. Грицаєнко Л. Глобальна реформа Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2010. Вип. 90, Ч. 1. С. 194–195.
26. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу: навч. посіб. Київ: К.І.С., 2004. 300 с.
27. Загірняк М., Сергієчко С., Костенко П. Наукометричні бази даних - наступний щабель розвитку чи якір для науковця. *Вища школа*. 2014. № 9. С. 44-54.
28. Загородній А. Г. Про підсумки участі науковців НАН України в Сьомій рамковій програмі ЄС з досліджень та технологічного розвитку й перспективи участі у програмі ЄС з досліджень та інновацій "Горизонт-2020" (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 21 жовтня 2015 року) . *Вісник Національної академії наук України*. 2015. № 12. С. 27–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2015_12_7.
29. Козубцов І. М. *Тенденції та невідкладні заходи модернізації третього рівня вищої освіти в Україні - інституту аспірантури*. Грані. 2013. № 12. С. 139-143.
30. Країни Євросоюзу та Україна: Навчальний посібник-довідник / упорядн. Я. Бухней; за ред. О. Крисюка. Тернопіль: Астон, 2008. 208 с.
31. Левандовський В. Європа чи Євразія. *Політологія посткомунізму: політичний аналіз посткомуністичного суспільства*. Київ: Вид-во "Либідь", 1995. С. 270-274.
32. Неколяк Р. Академічна мобільність - як засіб інтегрування України у світовий науково-освітній простір. *Юридичні факти в системі правового регулювання: до 145-річчя академіка Всеукраїнської академії наук Станіслава Дністрянського (1870–1935): матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 лист. 2015 р.)*; за заг. ред. Н. М. Пархоменко, М. М. Шумила, І. О. Ізарової. Київ, 2015. С. 385–390.
33. Сокур С. Формування спільної політики Європейського Союзу у галузі безпеки і оборони в контексті боротьби з сучасним кібертероризмом. *Віче*. 2010. № 10. С. 24–27.

34. Ткачук А. Загальні підходи до регіонального розвитку в країнах ЄС. *Державна регіональна політика*. К. :2013. С. 24–40.
35. Трегуб О. І. Теоретичні засади європейської інтеграції. *Грані*. 2013. № 9. С. 148–153.
36. Троян С. Конструювання нової моделі інтеграції в Європі. *Гілея (науковий вісник)*: зб. наук. праць. Київ : ВІР УАН, 2012. Вип. 8. С. 705–707.
37. Україна і Європейський Союз. Аргументи «за» і «проти». Відкриваємо Європу. Київ: ПП «Віва-Принт», 2007. 44 с.
38. Фалалєєва Л. Особливості реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. Ч. 2 (24). С. 82–88.
39. Цифра Ю. Європейські регіональні проекти. Самовизначення націй і майбутнє ЄС. *Віче*. 2013. № 15. С. 5–9.
40. Шелковнікова Ю. Спільна зовнішня політика країн Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: зб. наук. праць. Київ, 2010. Вип. 88, Ч. 1. С. 77–78.

2.2. ПОТОЧНИЙ ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(доц. Меньяйло В. І., доц. Коваленко Н. М.)

2.2.1. Основні завдання поточного залікового модуля 2 та програмні результати навчання студентів (аспірантів)

Завдання першого змістового блоку – підготувати студентів (аспірантів) до самостійної розробки і захисту проектів.

За підсумками засвоєння першого змістового блоку студенти (аспіранти) зможуть продемонструвати:

знання:

- основних рис та видів проектів; етапів проектної діяльності та стадій «життєвого циклу» проектів;
- методів генерації та оцінки проектних ідей;
- методів аналізу проблем та встановлення причинно-наслідкових зв'язків;
- методів формулювання цілей та побудови стратегії проекту;
- вимог до формулювання завдань проекту; кількісних і якісних показників результативності проекту.

здатність:

- генерувати та оцінювати проектні ідеї; здійснювати їх експертну оцінку та ранжування за допомогою математичних методів;

- здійснювати аналіз проблем та постановку цілей;
- здійснювати аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища і будувати стратегію проекту за допомогою «проблемного поля»;
- розрізняти завдання і методи проекту;
- визначати заходи проекту і очікувані результати;
- будувати логіко-структурну матрицю проекту;

спроможність:

- здійснити опис проектної ідеї;
- заповнити форму проектної заявки.

Завдання другого змістового блоку – підготувати студентів (аспірантів) до самостійної оцінки та аналізу проекту.

За підсумками засвоєння другого змістового блоку студенти (аспіранти) зможуть продемонструвати:

знання:

- методики визначення критеріїв оцінки ефективності проекту (чистий приведений дохід, період окупності, індекс прибутковості, внутрішня норма доходності);
- технологію проведення аналізу проекту (технічного, комерційного, екологічного, управлінського та соціального);
- характеристики контролю ефективності проекту;
- основні завдання, принципи та форми звітності у системі контролю.

здатність:

- проводити оцінку ефективності проектів за показниками чистого приведенного доходу, періоду окупності, індексу прибутковості, внутрішньої норми доходності);
- здійснювати аналіз проекту (технічний, комерційний, екологічний, управлінський та соціальний);
- аналізувати показники реалізації проекту;

спроможність:

- контролювати виконання календарного плану та бюджету проекту;
- оцінювати якість проекту з урахуванням його цілей.

2.2.2. Зміст поточного залікового модуля 2

Перший змістовий блок

Поняття про проект, проектну культуру, проектну діяльність.

Розкриття сутності понять: проектна культура, проект, проектна діяльність. Характеристика проектної діяльності. Визначення проекту та його основні риси. Філософія проекту. Закон Лермана. Поетапність постановки та реалізації цілей. Унікальність (інноваційність) проекту. Класифікація проектів за метою реалізації, характером змін, вартістю, часом виконання, масштабом, складністю виконання, обсягом фінансування, вимогами до якості, структурою, сферою

діяльності, сферою застосування, ступенем взаємовпливу. Етапи проектної діяльності.

Генерація та оцінка проектних ідей. Стадії «життєвого циклу» проектів.

Джерела виникнення ідей. Методи генерації ідей: брейнштормінг («мозковий штурм»), брейнрайтинг (за технологією «6+5+3»). Методи експертних оцінок проектних ідей. Попередній відбір, уточнення (конкретизація), ранжування ідей. Методи математичної обробки результатів ранжування (метод середніх арифметичних рангів, метод медіан рангів).

Аналіз проблем і постановка цілей. Проблемна ситуація. Цільові групи і стейкхолдери проекту. Методи аналізу проблем та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. LEAN-аналіз, «Запитай п'ять разів «Чому?», Побудова «Дерева проблем». Загальна (генеральна, стратегічна) мета або місія проекту. Детальні цілі проекту. Побудова «Дерева цілей». Оцінка формулювання мети проекту з використанням SMART-технології.

Завдання, методи, результати проекту. Вимоги до формулювання завдань проекту. Визначення методів проекту. Приклади заходів проекту. Різниця між методами і завданнями проекту. Показники результативності проекту. Формулювання результатів. Кількісні і якісні результати. Логіко-структурна матриця проекту.

Побудова проблемного поля та визначення стратегій досягнення мети. Мета SWOT-аналізу. SWOT-аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища. Побудова стратегії проекту за допомогою «проблемного поля».

Другий змістовий блок

Оцінка ефективності проекту. Критерії оцінки ефективності проектів (чистий приведений дохід, період окупності, індекс прибутковості, внутрішня норма доходності). Аналіз проекту (технічний аналіз, комерційний аналіз, екологічний аналіз, управлінський аналіз, соціальний аналіз).

Контроль за реалізацією проекту. Моніторинг реалізації проекту. Характеристики контролю ефективності проекту. Аналіз реалізації проекту. Контроль календарного плану та бюджету проекту. Звітність у системі контролю: завдання, принципи, форма. Вимірювання та аналіз показників реалізації проекту. Інформація, яка буде включена до звіту. Поширення результатів проекту.

Регулювання якості проекту. Якість управління проектами з урахуванням цілей проекту. Організаційна підтримка управління якістю проектів. Програма підтримки якості проекту. Контроль якості проекту.

2.2.3. Розподіл навчального навантаження студентів (аспірантів)

Форма навчання	Годин всього	Контактні (аудиторні) години			Годин самостійної роботи	Форми контролю
		всього	лекцій	практичних занять		
Денна (очна)	28	12	2	10	16	П'ять самостійних робіт. Індивідуальне завдання

2.2.4. Теми лекцій

№ з/п	Теми лекцій	Кіл-ть годин
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	Лекція 4. Поняття про проект, проектну культуру, проектну діяльність. Розкриття сутності понять: проектна культура, проект, проектна діяльність. Характеристика проектної діяльності. Визначення проекту та його основні риси. Філософія проекту. Закон Лермана. Поетапність постановки та реалізації цілей. Унікальність (інноваційність) проекту. Класифікація проектів за метою реалізації, характером змін, вартістю, часом виконання, масштабом, складністю виконання, обсягом фінансування, вимогами до якості, структурою, сферою діяльності, сферою застосування, ступенем взаємовпливу. Етапи проектної діяльності.	2
Всього		2

2.2.5. Теми практичних занять

№ з/п	Теми практичних занять	Кіл-ть годин
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	Практичне заняття 4. Генерація та оцінка проектних ідей. Стадії «життєвого циклу» проектів. Джерела виникнення ідей. Методи генерації ідей: брейнштормінг («мозковий штурм»), брейнрайтинг (за технологією «6+5+3»). Методи експертних оцінок проектних ідей. Попередній відбір, уточнення (конкретизація), ранжування ідей.	2
2	Практичне заняття 5. Аналіз проблем і постановка цілей. Проблемна ситуація. Цільові групи і стейкхолдери проекту. Методи аналізу проблем та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. LEAN-аналіз, «Запитай п'ять разів	2

	«Чому?», Побудова «Дерева проблем». Загальна (генеральна, стратегічна) мета або місія проекту. Детальні цілі проекту. Побудова «Дерева цілей». Оцінка формулювання мети проекту з використанням SMART-технології.	
3	Практичне заняття 6. Завдання, методи, результати проекту та визначення стратегій досягнення мети. Вимоги до формулювання завдань проекту. Визначення методів проекту. Приклади заходів проекту. Різниця між методами і завданнями проекту. Показники результативності проекту. Формулювання результатів. Кількісні і якісні результати. Логіко-структурна матриця проекту. Мета SWOT-аналізу. SWOT-аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища. Побудова стратегії проекту за допомогою «проблемного поля».	2
Другий змістовий блок		
4	Практичне заняття 7. Оцінка ефективності проекту. Критерії оцінки ефективності проектів (чистий приведений дохід, період окупності, індекс прибутковості, внутрішня норма доходності). Аналіз проекту (технічний аналіз, комерційний аналіз, екологічний аналіз, управлінський аналіз, соціальний аналіз).	2
5	Практичне заняття 8. Контроль за реалізацією проекту. Моніторинг реалізації проекту. Характеристики контролю ефективності проекту. Аналіз реалізації проекту. Контроль календарного плану та бюджету проекту. Звітність у системі контролю: завдання, принципи, форма. Вимірювання та аналіз показників реалізації проекту. Інформація, яка буде включена до звіту. Поширення результатів проекту. Регулювання якості проекту. Якість управління проектами з урахуванням цілей проекту. Організаційна підтримка управління якістю проектів. Програма підтримки якості проекту. Контроль якості проекту.	2
Всього		10

2.2.6. Самостійна робота та індивідуальні завдання

№ з/п	Самостійна робота та індивідуальні завдання (за наявності)	Кіль-ть годин
Самостійні роботи		
Перший змістовий блок		
1	Самостійна робота 3. Класифікація проектів. Здійснення класифікації проекту за метою реалізації, характером змін, вартістю, часом виконання, масштабом, складністю виконання, обсягом фінансування, вимогами до якості, структурою, сферою діяльності, сферою застосування,	1

	ступенем взаємовпливу.	
2	Самостійна робота 4. Форма проектної заявки. Здійснення аналізу форм проектних заявок вітчизняних та міжнародних конкурсів	1
3	Самостійна робота 5. Логіко-структурна матриця проекту. Заповнення логіко-структурної матриці проекту та встановлення взаємозв'язків між її складовими.	2
4	Самостійна робота 6. SWOT – аналіз проекту. Проведення SWOT- аналізу проекту. Визначення його сильних та слабких сторін за внутрішніми і зовнішніми факторами.	2
Другий змістовий блок		
5	Самостійна робота 7. Оцінка ефективності проекту. Здійснення оцінки ефективності проекту за показниками чистого приведенного доходу, періоду окупності, індексу прибутковості, внутрішньої норми доходності.	2
6	Самостійна робота 8. Аналіз проекту. Проведення аналізу (технічний аналіз, комерційний аналіз, екологічний аналіз, управлінський аналіз, соціальний аналіз) проекту	2
Індивідуальні завдання		
7	Індивідуальне завдання 1. Опис проектної ідеї. Постановка проблеми та генерація ідеї, спрямованої на її вирішення. Підготовка опису проектної ідеї за встановленою формою	6
Всього		16

2.2.7. Система оцінювання навчальної роботи студентів (аспірантів)

№ з/п	Види та форми контролю	Кіл-ть балів
Поточний контроль		
Перший змістовий блок		
1	Самостійна робота 3. Класифікація проекту.	10
2	Самостійна робота 4. Форма проектної заявки.	10
3	Самостійна робота 5. Логіко-структурна матриця проекту.	12
4	Самостійна робота 6. SWOT- аналіз проекту.	13
Другий змістовий блок		
4	Самостійна робота 7. Оцінка ефективності проекту.	15
5	Самостійна робота 8. Аналіз проекту.	15
Підсумковий контроль		
6	Індивідуальне завдання 1. Опис проектної ідеї Взаємооцінювання індивідуального завдання у групі	20
Всього		100

2.2.8. Література до поточного залікового модуля 2

Основна

1. Бэ́гьюли Ф. Управление проектом. М.: «Гранд-Фаир», 2002.
2. Деева Е. М., Тронин В. Г. Методика подготовки и процедура написания заявки на грант. Ульяновск: УлГТУ. 2012. 125 с.
3. Деренская Я. Н. Классификация проектов в проектном менеджменте. URL: <http://www.finanalisis.ru/litra/328/2895.html>.
4. Как разработать проект и получить финансирование для его реализации или искусство написания заявки на грант: руководство по разработке проектов. Под ред. А. М. Лыгиной. Южно-Сахалинск: Сахалин Энерджи. 2012.
5. Матвійшин Є. Г. Планування проектних дій: навч. посіб. К.: Хай-Тек Прес, 2008. 216 с.
6. Метод 6-3-5. Экономика и менеджмент. URL: <http://topknowledge.ru/osnovmen/3157-metod-6-3-5.html>.
7. Ногалес К. Мозговой штурм и 10 правил его эффективного проведения. 4BRAIN. 21.12.20.14. URL: <https://4brain.ru/blog/%D0%BC%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9-%D1%88%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BC/>.
8. Орлов А. И. Теория принятия решений». Учебное пособие. М.: Издательство "Март", 2004. URL: http://www.aup.ru/books/m157/3_4_2.htm.
9. Освітній пакет з актуальних питань європейської інтеграції: навч. зб./ Сіверський інститут регіональних досліджень; Упоряд.: В. М. Бойко, Н. В. Коваленко, Л. А., Л. А. Чабак.- Чернігів, 2010. 152 с.
10. Підготовка докторів філософії (PhD) у Запорізькому національному університеті: навчально-методичний посібник / В. І. Меньяло та ін. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 152 с.
11. П'ять вдалих кроків до європейського проекту: посібник (публікація в рамках проекту «Підтримка локальних спільнот України в залученні європейських фондів», співфінансованого МЗС РП в рамках Програми „Польська Допомога 2009”. Варшава: Інститут Східноєвропейських досліджень. 2009. 98 с.
12. Поташник М.М. Как подготовить проект на получение грантов. Методическое пособие. М.: Педагогическое общество России, 2007. 176 с.
13. Управління проектами: підручник. За заг. ред. О. В. Пономаренко. Донецьк: “Донбас”. 2010. 912 с.
14. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. 6-е изд.. СПб: Питер, 2011. 448 с.
15. Чад Т. Грин, Ивет Кастро-Грин Как составить успешный проект: шаг за шагом. Пособие. URL: <http://spbu.ru/files/upload/science/smu->

spbgu/grantwriting.pdf.

16. Шметткамп М. Управление проектами: краткий курс. М.: «Дело и сервис», 2005.
17. Эдвардс Н. М., Осипова С. И. Формирование компетентности ученого для международной научной проектной деятельности. – Изд-во «Проспект», 2015. 192 с.

Додаткова

1. Горбунова Н.В., Кочкина Л.В. Методика организации работы над проектом. *Образование в современной школе*. 2000. №4. С. 21-27.
2. Девяткина Г.В. Проектирование учебно-технологических игр. *Школьные технологии*. 1998. № 4. С. 121-126.
3. Криулина А.А., Комолова Т.И. Проектная культура и образование. *Современные наукоемкие технологии*. 2010. № 12. С. 19-21.
4. Крылов Д.А. Формирование проектной культуры будущего педагога в образовательном пространстве вуза: структурно-функциональная модель. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 1-1.
5. Монахова Л.Ю. Теоретические аспекты технологии проектирования индивидуальных образовательных программ. *Наука и школа*. 2000. №1. С. 45-52.
6. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. 6-е изд. СПб: Питер, 2011. 448 с.
7. Электронный учебник по курсу «Проектная деятельность как способ организации семиотического образовательного пространства. URL: <http://bg-prestige.narod.ru/proekt/>.
8. Яковлева Н. Ф. Проектная деятельность в образовательном учреждении [Электронный ресурс] учеб. пособие. 2-е изд., стер. – М.: ФЛИНТА, 2014. 144 с. URL: <http://www.kspu.ru/upload/documents/2015/10/19/71da327648fc882ccefc7530c24077b1/proektnaya-deyatelnost-v-obrazovatelnom-uchrezhdenii.pdf>.
9. Янченко И. В. Педагогическая ценность проектной деятельности в формировании карьерной компетентности будущих выпускников вуза. *Молодой ученый*. 2013. № 2. С. 422-424.

2.3. ПОТОЧНИЙ ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПРОГРАМИ ЄС ІЗ ГРАНТОВОЇ ПІДТРИМКИ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ТА ПРОЕКТІВ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ І НАУКИ

(доц. Тупахіна О. В., доц. Костенко Н. Д., доц. Сарабєєв В. Л.)

2.3.1. Основні завдання поточного залікового модуля 3 та програмні результати навчання студентів (аспірантів)

Завдання першого змістового блоку – підготувати студентів (аспірантів) до участі у грантових програмах з індивідуальної академічної мобільності у країнах ЄС

За підсумками засвоєння першого змістовного блоку студенти (аспіранти) зможуть продемонструвати:

знання:

- основних європейських програм фінансування індивідуальної академічної мобільності;
- порядку відповідності європейських і національних освітніх і наукових рівнів, ступенів, звань, систем оцінювання тощо;
- принципів функціонування ECTS, її роль у забезпеченні академічної мобільності;
- базових вимог до аплікантів;
- загальної концепції CEFR, порядку отримання міжнародних мовних сертифікатів;
- базових матриць навичок та вмінь;
- основних принципів ефективної самопрезентації

здатність:

- користуватися основними онлайн-платформами та базами даних для пошуку грантів з індивідуальної академічної мобільності;
- самостійно визначати свій поточний рівень у європейській системі освітніх і наукових рівнів, ступенів, звань, рівень володіння іноземною мовою тощо для встановлення відповідності встановленим вимогам;
- користуватися курсовими каталогами для складання індивідуальних навчальних планів;

спроможність:

- скласти типовий аплікаційний пакет: CV у форматі Europass, мотиваційний лист, індивідуальний навчальний план або план наукової роботи, план-проспект дослідження.

Завдання другого змістового блоку – ознайомити студентів (аспірантів) із базовими принципами підготовки проектних пропозицій у галузі освіти та науки за вимогами ключових європейських організацій-грантодавців.

За підсумками засвоєння другого змістовного блоку студенти (аспіранти) зможуть продемонструвати:

знання:

- основних європейських організацій-грантодавців для забезпечення реалізації проектів у галузі освіти та науки;
- європейської та національної нормативно-правової бази із забезпечення проектної діяльності у галузі науки та освіти;

- основних принципів підготовки і забезпечення реалізації проектної пропозиції, у тому числі принципів стратегічного планування, управління проектом тощо;

здатність:

- визначати актуальність, вплив, цільову аудиторію, ключових стейкхолдерів проекту відповідно до національних пріоритетів у галузі науки й освіти;
- користуватися допоміжними онлайн-ресурсами для підготовки проекту.

спроможність:

- готувати й оформлювати проектні пропозиції в галузі освіти і науки відповідно до базових вимог.

2.3.2. Зміст поточного залікового модуля 3

Перший змістовий блок

Гранти для індивідуальної академічної мобільності. Грантові програми ЄС для підтримки індивідуальної академічної мобільності (Erasmus +KA1, ERC, Marie Curie Actions, DAAD, VISBY, IVF). Типова структура аплікаційного пакету. Базові вимоги до аплікантів. Мовні компетенції: CEFR та системи міжнародної мовної сертифікації. Складання CV: ефективна презентація досвіду; матриці навичок та компетенцій. Рекомендаційний та мотиваційний листи: мета, структура, стиль. Складання навчального плану: каталоги курсів і принципи роботи з ними; інструментарій ECTS і принципи визнання кредитів; складання плану дослідницької роботи; написання плану-проспекту дослідження.

Другий змістовий блок

Рамкові програми ЄС для підтримки освітніх і наукових проектів. Національні та європейські пріоритети у галузі освіти і їх використання у проектній діяльності. Класифікація проектів за метою. Огляд програм ЄС для підтримки проектів у галузі освіти (Erasmus +KA2, KA3; DAAD; IVF; MATRA; фонд Конрада Аденауера; фонд Генріха Белля; SIDA). Національні та європейські пріоритети у галузі науки і їх використання у проектній діяльності. Класифікація проектів за метою. Огляд програм ЄС для підтримки проектів у галузі науки (Horizon2020; EUREKA; CNRS; ECARES; DFG; ESF).

Написання і управління проектами Erasmus+/Horizon 2020. Web-середовища Erasmus+/Horizon2020. Концепція проекту: загальна характеристика. Типова структура аплікаційного пакету. Базові вимоги до аплікантів. Оцінка потенціалу. Консорціум та його функції. Онлайн-платформи для пошуку партнерів. Формулювання концепції проекту: аналіз проблеми у контексті, визначення ключових бенефіціарів та стейкхолдерів; оцінка потенціалу організації; визначення візії, місії, цілей і завдань. Оцінювання впливу. Написання cover letter. Планування часу. Поняття проектного циклу. Основні проектні цикли: підготовка, імплементація, оцінювання, інформаційне забезпечення, забезпечення сталого розвитку по завершенні фінансування

(sustainability). Огляд методологій. Контроль забезпечення якості реалізації проекту. Основні засоби й механізми контролю якості. Вимірні й невимірні критерії ефективності. Ключові показники для вимірювання ефективності та їх збір. Поняття безперервного зіставного аналізу (constant benchmarking). Оцінка ризиків. Прозорість (transparency) як запорука об'єктивності оцінювання ефективності. Інформаційне забезпечення проекту (dissemination). Концепція інформаційної відкритості (openness). Поняття присутності в інформаційному просторі (visibility). Засоби інформаційного забезпечення: веб-сайт, флаєр, дайджест. Заходи з інформаційного забезпечення: прес-релізи, конференції, круглі столи. Публікація результатів. Контроль ефективності інформаційної присутності. Фінансування проектів: основні й додаткові грантові кошти; кофінансування; критерії придатності для фінансування (eligibility); основні витратні статті; прямі й непрямі витрати; єдина ставка (flat rate); калькулятори коефіцієнтів; принципи ефективного планування бюджету (cost-efficiency). Зовнішнє оцінювання проектних пропозицій: критерії успіху. Принципи рівних можливостей, забезпечення інтересів стейкхолдерів та гендерного балансу. Рекомендації з оформлення. Мова і стиль. Термінологічний словник. Отримання консультацій. Основні принципи управління проектом. Грантова угода. Захист інтелектуальної власності. Порядок отримання фінансування. Принципи взаємодії з партнерами. Розподіл обов'язків, коштів та контроль виконання завдань. Порядок прийняття рішень. Забезпечення прозорості: протоколювання і звітність. Механізми забезпечення комунікації: електронні розсилки, форуми, онлайн-конференції. Зовнішній аудит. Форми обліку робочого часу. Форми звітності.

Третій змістовий блок

Програми ЄС із підтримки проектів у галузі науки. Мета програми Горизонт 2020. Основні складові частини програми. Що підтримує кожен напрямок? Бюджет програми. Види проектів. Країни-учасниці програми. Переваги нового статусу для України. Що необхідно знати про конкурси в рамках програми Горизонт-2020. Дії Марії-Склодовської-Кюрі. Гранти Європейської дослідницької ради. Новітні та майбутні технології. Дослідницькі інфраструктури. Як взяти участь у програмі Горизонт-2020. Оцінка проекту. Білатеральні проекти. Участь України у програмі Горизонт 2020. Платформи та корисні посилання.

Особливості підготовки рекомендаційного листа, листа підтримки проекту; складання опису профілю організації.

Рекомендаційний лист, характеристика, відгук: у чому відмінність. Хто може надати рекомендаційного листа? Загальний зміст рекомендаційного листа. Яку інформацію має містити кожен абзац рекомендаційного листа? Типи рекомендаційних листів (відкритий, закритий). Особливості складання листа підтримки проекту: Профілі організацій на Порталі учасника програми Горизонт -2020: Які існують платформи для пошуку партнерів та представлення профілю та декларування інтересів? Яку інформацію має нести

профіль? Як визначити свою роль у консорціуму (координатор або учасник)? Пошук партнерів та координатора.

2.3.3. Розподіл навчального навантаження студентів (аспірантів)

Форма навчання	Годин всього	Контактні (аудиторні) години			Годин самостійної роботи	Форми контролю
		всього	лекцій	практичних занять		
Денна (очна)	44	22	6	16	22	Два усних опитування. Чотири самостійних роботи. Захист колективного проекту

2.3.4. Теми лекцій

№ з/п	Теми лекцій	Кіл-ть годин
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	Лекція 5. Грантові програми ЄС для підтримки індивідуальної академічної мобільності. Академічна мобільність як елемент підготовки науковця нової генерації. Види академічної мобільності. Нормативно-правова база із забезпечення академічної мобільності в Україні. Основні програми грантової підтримки академічної мобільності для українських вчених: базові вимоги до аплікантив, типова структура аплікаційного пакету, мовні компетенції (CEFR та системи міжнародної мовної сертифікації). Складання навчального плану: каталоги курсів і принципи роботи з ними; інструментарій ECTS.	2
<u>Другий змістовий блок</u>		
2	Лекція 6. Програми ЄС із підтримки проектів у галузі освіти та науки. Національні пріоритети у галузі науки і освіти. Класифікація проектів за метою. Огляд програм ЄС для підтримки проектів у галузі освіти та гуманітарних наук (Erasmus +KA2, KA3; Horizon2020; DAAD; IVF; MATRA; фонд Конрада Аденауера; фонд Генріха Белля; SIDA). Типова структура аплікаційного пакету. Базові вимоги до аплікантив. Консорціум та його функції. Онлайн-платформи для пошуку партнерів.	2
<u>Третій змістовий блок</u>		

	Лекція 7. Програми ЄС із підтримки проектів у галузі науки. Мета програми Горизонт 2020. Основні складові частини програми. Що підтримує кожен напрямок? Бюджет програми. Види проектів. Країни-учасниці програми. Переваги нового статусу для України. Що необхідно знати про конкурси в рамках програми Горизонт-2020. Дії Марії-Склодовської-Кюрі. Гранти Європейської дослідницької ради. Новітні та майбутні технології. Дослідницькі інфраструктури. Як взяти участь у програмі Горизонт-2020. Оцінка проекту. Білатеральні проекти. Участь України у програмі Горизонт 2020. Платформи та корисні посилання.	2
Всього		6

2.3.5. Теми практичних занять

№ з/п	Теми практичних занять	Кіл-ть годин
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	Практичне заняття 9. Ефективна презентація досвіду та планування наукового стажування. Формат Europass: особливості структурування досвіду. Матриці навичок і компетенцій науковця-дослідника (NFQ, EQF, ENEA, Sheffield Skills Framework). Визначення пріоритетних навичок та компетенцій. Мотиваційний лист: базові структурні елементи, стильові особливості, риторичні стратегії. Структура плану навчальної та наукової роботи. Каталоги курсів та принципи роботи з ними.	2
<u>Другий змістовий блок</u>		
2	Практичне заняття 10. Від проблеми до ідеї: концепція проекту Erasmus+ KA2 Capacity Building. Формулювання концепції проекту: аналіз проблеми у контексті; діаграма Ісікави; визначення ключових бенефіціарів та стейкхолдерів; оцінка потенціалу організації; визначення візії, місії, цілей і завдань проекту. Види впливу (короткостроковий, довгостроковий) та результатів (outputs, outcomes). Поняття проектного циклу. Основні стадії реалізації проекту: підготовка, імплементація, оцінювання. Цикл Демінга. Принцип SMART.	2
3	Практичне заняття 11. Контроль забезпечення якості реалізації проекту. Основні засоби й механізми контролю якості. Вимірні й невимірні критерії ефективності. Ключові показники для вимірювання ефективності та їх збір. Поняття безперервного зіставного аналізу (constant benchmarking). Оцінка ризиків: матриця ризиків, методологія ланцюжку подій (event chain methodology).	2

4	Практичне заняття 12. Інформаційне забезпечення проекту. Концепція інформаційної відкритості (openness). Поняття присутності в інформаційному просторі (visibility). Засоби інформаційного забезпечення (dissemination): веб-сайт, флаєр, дайджест. Заходи з інформаційного забезпечення: прес-релізи, конференції, круглі столи. Публікація результатів. Контроль ефективності інформаційної присутності.	2
5	Практичне заняття 13. Фінансове забезпечення проєктів. Структура гранту: основні й додаткові грантові кошти; кофінансування; критерії придатності для фінансування (eligibility); основні витратні статті; прямі й непрямі витрати; єдина ставка (flat rate); калькулятори коефіцієнтів; принципи ефективного планування бюджету (cost-efficiency); форми звітності.	2
6	Практичне заняття 14. Комунікація в межах проекту. Принципи взаємодії з партнерами. Розподіл обов'язків, коштів та контроль виконання завдань. Порядок прийняття рішень. Забезпечення прозорості: протоколювання і звітність. Механізми забезпечення комунікації: електронні розсилки, форуми, онлайн-конференції. Зовнішній аудит. Проміжний й фінальний звіти.	2
Третій змістовий блок		
7	Практичне заняття 15. Особливості підготовки рекомендаційного листа, листа підтримки проекту; складання опису профілю організації. Рекомендаційний лист, характеристика, відгук: у чому відмінність. Хто може надати рекомендаційного листа? Загальний зміст рекомендаційного листа. Яку інформацію має містити кожен абзац рекомендаційного листа? Типи рекомендаційних листів (відкритий, закритий). Особливості складання листа підтримки проекту: Профілі організацій на Порталі учасника програми Горизонт -2020: Які існують платформи для пошуку партнерів та представлення профілю організації? Яку інформацію має нести профіль? Як визначити свою роль у консорціумі (координатор або учасник)? Пошук партнерів та координатора.	2
8	Практичне заняття 16. Як взяти участь у програмі «Горизонт-2020», особливості підготовки наукового проекту. Огляд об'явлених конкурсів на Порталі учасника програми Горизонт-2020 та з'ясування наступних питань: строки відкриття та закриття конкурсу; умови конкурсу; ключові документи, що доступні на сторінці конкурсу; організації, що шукають партнерів для участі в конкурсі.	2

	Заповнення апікаційних форм за конкурсом стипендій Марії Складовської-Кюрі: Частина А - адміністративна форма, яка містить: загальну інформацію за проектом; відомості про учасників; бюджет проекту; резюме проекту; Частина В – опис проекту та інформація про учасників проекту, яка містить 6 основних розділів: якість проекту (Excellence); вплив проекту (Impact); Виконання проекту (Implementation), Схема Ганта (Gantt Chart); CV досвідченого науковця (CV of Experienced Researcher); Можливості установ-учасниць (Capacity of the Participating Organisations); Етичні аспекти (Ethics Issues). Вимоги до оформлення заявки. Аналіз оціночної форми.	
Всього		16

2.3.6. Самостійна робота та індивідуальні завдання

№ з/п	Самостійна робота та індивідуальні завдання (за наявності)	Кіл-ть годин
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	Самостійна робота 9. Складання повного апікаційного пакету для участі у програмі академічного обміну Erasmus+ KA107. Визначення власної мовної компетенції за допомогою онлайн-тестування. Складання CV у форматі Europass. Написання мотиваційного листа та розгорнуте сліпе рецензування мотиваційних листів інших слухачів. Складання плану навчально-наукової роботи.	4
<u>Другий змістовий блок</u>		
2	Самостійна робота 10. Пілотний проект Erasmus+ KA2 Capacity Building: від проблеми до ідеї. Розробка і графічна презентація ключових елементів проектної пропозиції: проблема та ідея; мета, завдання, етапи; бенефіціари та стейкхолдери; матеріальні й нематеріальні результати.	6
3	Самостійна робота 11. Пілотний проект Erasmus+ KA2 Capacity Building: оцінювання. Оцінювання проектної пропозиції, представленої іншим слухачем, за такими параметрами: актуальність поставленої проблеми та релевантність проекту; реалістичність пропозиції та рівень ризику; масштаби впливу проекту; забезпечення якості та гарантії усталеності результатів.	4
4	Самостійна робота 12. Пілотний проект програми «Горизонт-2020». Розробка і графічна презентація ключових елементів проектної пропозиції: проблема та ідея; мета, завдання, етапи; бенефіціари та стейкхолдери; матеріальні й нематеріальні результати. Оцінювання проектної пропозиції, представленої іншим слухачем, за такими параметрами:	8

	актуальність поставленої проблеми та релевантність проекту; реалістичність пропозиції та рівень ризику; масштаби впливу проекту; забезпечення якості та гарантії усталеності результатів.	
Всього		22

2.3.7. Система оцінювання навчальної роботи студентів (аспірантів)

№ з/п	Види та форми контролю	Кіл-ть балів
Поточний контроль		
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	Самостійна робота 9. Складання повного апікаційного пакету для участі у програмі академічного обміну Erasmus+ KA107. Визначення власної мовної компетенції за допомогою онлайн-тестування. Складання CV у форматі Europass. Написання мотиваційного листа та розгорнуте сліпе рецензування мотиваційних листів інших слухачів. Складання плану навчально-наукової роботи.	20
<u>Другий змістовий блок</u>		
2	Самостійна робота 10. Пілотний проект Erasmus+ KA2 Capacity Building: від проблеми до ідеї. Розробка і графічна презентація ключових елементів проектної пропозиції: проблема та ідея; мета, завдання, етапи; бенефіціари та стейкхолдери; матеріальні й нематеріальні результати.	20
3	Самостійна робота 11. Пілотний проект Erasmus+ KA2 Capacity Building: оцінювання. Оцінювання проектної пропозиції, представленої іншим слухачем, за такими параметрами: актуальність поставленої проблеми та релевантність проекту; реалістичність пропозиції та рівень ризику; масштаби впливу проекту; забезпечення якості та гарантії усталеності результатів.	15
4	Усне опитування 1. Програми ЄС із підтримки проектів у галузі науки. Мета програми Горизонт 2020. Основні складові частини програми. Що підтримує кожен напрямок? Бюджет програми. Види проектів. Країни-учасниці програми. Переваги нового статусу для України. Що необхідно знати про конкурси в рамках програми Горизонт-2020. Дії Марії-Скłodовської-Кюрі. Гранти Європейської дослідницької ради. Новітні та майбутні технології. Дослідницькі інфраструктури. Як взяти участь у програмі Горизонт-2020. Оцінка проекту. Білатеральні проекти.	5
5	Усне опитування 2. Особливості підготовки рекомендаційного листа, листа підтримки проекту;	5

	складання опису профілю організації. Рекомендаційний лист, характеристика, відгук: у чому відмінність. Хто може надати рекомендаційного листа? Загальний зміст рекомендаційного листа. Яку інформацію має містити кожен абзац рекомендаційного листа? Типи рекомендаційних листів (відкритий, закритий). Інформація що надається при складанні листа підтримки проекту. Хто підписує та кому надається лист підтримки. Які існують платформи для пошуку партнерів та представлення профілю? Яку інформацію має нести профіль? Як визначити свою роль у консорціумі (координатор або учасник). Пошук партнерів та координатора на відомих платформах.	
6	Самостійна робота 12. Пілотний проект програми «Горизонт-2020». Розробка і графічна презентація ключових елементів проектної пропозиції: проблема та ідея; мета, завдання, етапи; бенефіціари та стейкхолдери; матеріальні й нематеріальні результати. Оцінювання проектної пропозиції, представленої іншим слухачем, за такими параметрами: актуальність поставленої проблеми та релевантність проекту; реалістичність пропозиції та рівень ризику; масштаби впливу проекту; забезпечення якості та гарантії усталеності результатів.	15
Підсумковий контроль		
7	Захист колективного проекту E+ KA2/Horizon2020	20
Всього		100

2.3.8. Література до поточного залікового модуля 3

Основна

1. Здіорук С.І., Богачевська І.В. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір: Аналітична довідка Національного інституту стратегічних досліджень. URL:
2. <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>.
3. Постанова Кабінету міністрів України від 12 серпня 2015 р. №579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність». URL:
4. <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248409199>.
5. Постанова Кабінету міністрів України від 4 березня 1996 р. №287 «Про затвердження Положення про умови матеріального забезпечення осіб, направлених за кордон на навчання та стажування». URL:
6. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287-96-%D0%BF>.
7. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 24.01.2013 №48 «Про затвердження Положення про підвищення

- кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів». URL:
8. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0488-13>.
 9. Підготовка докторів філософії (PhD) у Запорізькому національному університеті: навчально-методичний посібник / В. І. Меньйло та ін. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 152 с.
 10. Роз'яснення окремих пунктів Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. URL:
 11. <http://mon.gov.ua/citizens/rozyasnennya/3348/kopiya-roz%E2%80%99yasnennya-okremix-punktiv-polozhennya-pro-poryadok-realizacziyi-prava-na-akademichnu-mobilnist.html>.
 12. Сайт програми Erasmus+. URL: http://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus_en
 13. Довідник з написання проектів Erasmus+. URL:
 14. http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/programme-guide/introduction/how-to-read-programme-guide_en.
 15. Сайт Національного офісу Erasmus+ в Україні. URL:
 16. <http://erasmusplus.org.ua/>.
 17. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL:
 18. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>.
 19. Закон України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
 20. Національна доктрина розвитку освіти. URL:
 21. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
 22. Національна стратегія розвитку вищої освіти в Україні 2012 – 2020. URL:
 23. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
 24. Національна стратегія реформування вищої освіти в Україні. URL:
 25. http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/strategiya_reformuvannya_vyshchoyi_osvity_2.0.pdf
 26. Електронна форма проекту Erasmus+ . URL:
 27. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents-for-applicants/model-application-forms_en.
 28. Тематичні звіти EACEA. URL:
 29. http://eacea.ec.europa.eu/education/Eurydice/thematic_reports_en.php.
 30. Аплікаційна форма Erasmus+ KA2 Capacity Building. URL:
 31. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents-for-applicants/model-application-forms_en.
 32. Friedrich M. The International Component in Erasmus+: How to Write Successful Proposals (Joint Master Degree and Capacity Building). URL: http://eccemundus.tpf.hu/upload/file/Friedrich_ECCE%20Mundus%20-

[%20KZ%20-%20E+%20successful%20proposal.pdf](#).

Додаткова

1. Шаблон CV у форматі Europass. URL:
2. <http://europass.cedefop.europa.eu/documents/curriculum-vitae>.
3. Erasmus+ International Credit Mobility: Handbook for Higher Education Institutions. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/international-credit-mobility-handbook_en.pdf.
4. Curriculum Vitae: Tips and Tricks. URL:
5. http://www.ru.nl/publish/pages/772480/tips_and_tricks_cv.pdf.
6. Motivation Letter: Tips and Tricks. URL:
7. http://www.ru.nl/publish/pages/772480/tips_and_tricks_motivation_letter.pdf.
8. Мирончук Н.М. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий освітній простір// Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: зб. наук. праць / за ред. проф. С.С. Вітвицької, доц. Н.М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 20-24.
9. Третяк О.С., Чебоненко С.О. Академічна мобільність та сучасні підходи до забезпечення якості вищої освіти в Україні. URL:
10. http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1370.
11. Browning B. Grant Writing for Dummies / Beverly A. Browning. – NY: Wiley Publishing, 2003. – 360 p.
12. Browning B. Perfect Phrases for Writing Grant Proposals / Beverly A. Browning. – Madison: The McGraw-Hill, 2008. – 256 p.
13. Karsh E. The Only Grant-Writing Book You'll Ever Need / Ellen Karsh. – NY: Basic Books, 2014. – 448 p.

2.4. ПОТОЧНИЙ ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ 4. АКТУАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ГРУПОВОЇ РОБОТИ НАД ПРОЕКТОМ «ІНТЕГРАЦІЯ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОСТОРУ»

(проф. Гура О.І.)

2.4.1. Основні завдання поточного залікового модуля 4 та програмні результати навчання студентів (аспірантів)

Завдання першого змістового блоку – формування і розвиток загальнопрофесійних компетентностей студентів (аспірантів), формування готовності до розробки і реалізації проектів в майбутній професійній діяльності.

За підсумками засвоєння першого змістового блоку студенти (аспіранти) зможуть продемонструвати:

знання:

- принципів і технологій процесу проектування;
- особливостей моделювання професійного простору;
- методики застосування технологій проектування в практиці професійної діяльності;
- особливостей організації діяльності в групі, колективного пошуку, сумісної діяльності.

здатність:

- моделювати, проводити аналіз діяльності організацій за допомогою експертної оцінки і проектувати програми їх розвитку;
- здійснювати проектування в процесі майбутньої професійної діяльності;
- проводити аналіз діяльності організацій за допомогою експертної оцінки.
- володіти технологіями, що забезпечують реалізацію проектної діяльності в різних організаціях і установах, технологіями проектування в різних галузях майбутньої професійної діяльності;

спроможність:

- створювати проектні команди і організовувати роботу учасників з розробки проектів;
- самостійно виконувати роботу на різних етапах проекту;
- чітко виконувати відведену роль в групі;
- розробляти і реалізовувати різні проекти.

Завдання другого змістового блоку – розвиток у студентів (аспірантів) навичок творчої діяльності, культури публічного мовлення, захисту власних ідей та проектів.

За підсумками засвоєння другого змістовного блоку студенти (аспіранти) зможуть продемонструвати:

знання:

- планування та основних процесів проектної діяльності;
- особливостей презентації і захисту проекту;
- змісту та структури доповіді;
- особливостей сприйняття інформації аудиторією;
- правил ведення наукової дискусії та відповідей на запитання;
- вимог до презентації проекту.

здатність:

- використовувати нову інформацію для виконання проекту, аналізувати й осмислювати її;
- творчо підходити до підготовки презентації;
- осмислювати проблему, формулювати мету проекту або

дослідження;

спроможність:

- організовувати і проводити презентації: усне повідомлення, письмовий звіт, забезпечення об'єктами наочності.

2.4.2. Зміст поточного залікового модуля 4

Проектно-діяльнісна гра: розробка колективного проекту «Інтеграція Запорізького національного університету до Європейського освітньо-наукового простору».

Перший змістовий блок

Аналіз та обговорення основних методологічних принципів проектної діяльності. Визначення та сприйняття особливостей організації команди проекту. Форми, методи та технології наукових досліджень.

Другий змістовий блок

Групові механізми актуалізації творчості та рефлексії. Розробка та презентація колективного проекту: "Інтеграція Запорізького національного університету до європейського освітньо-наукового простору". Аналіз результатів роботи, визначення індивідуальних стратегій подальшого розвитку.

2.4.3. Розподіл навчального навантаження студентів (аспірантів)

Форма навчання	Годин всього	Контактні (аудиторні) години			Годин самостійної роботи	Форми контролю
		всього	лекцій	семінар-тренінг		
Денна (очна)	12	12	-	12	-	Захист колективного проекту

2.4.4. План семінару-тренінгу

№ з/п	План семінару-тренінгу	Кіл-ть годин
<u>Перший змістовий блок</u>		
1	<i>Теоретична складова.</i> Проблематизація. Самовизначення. <i>Практична складова.</i> Розподіл по змістовим групам (тематичним складовим загального проекту). Робота в групах. Презентація групових результатів. Загальне обговорення. <i>Теоретична складова.</i> Діяльність. Структура діяльності. Ціль. Цілепокладання. <i>Практична складова.</i> Робота в групах. Презентація групових результатів. Загальне обговорення. <i>Теоретична складова.</i> Рефлексія. <i>Практична складова.</i> Робота в групах. Презентація	6

	групових результатів. Загальне обговорення. Загальна рефлексія за результатами роботи по Блоку №1.	
<u>Другий змістовий блок</u>		
2	<i>Теоретична складова.</i> Миследіяльність. <i>Практична складова.</i> Робота в групах. Презентація групових здобутків. Загальне обговорення. <i>Теоретична складова.</i> Проектування. <i>Практична складова.</i> Робота в групах. Презентація групових здобутків. Загальне обговорення. <i>Теоретична складова.</i> Самоорганізація. <i>Практична складова.</i> Робота в групах. Презентація колективного проекту «Інтеграція Запорізького національного університету до європейського освітньо-наукового простору». Загальне обговорення. Рефлексія. Оцінювання.	6
Всього		12

2.4.5. Дидактичні завдання семінару-тренінгу

Теоретична складова передбачає аналіз і обговорення основних методологічних принципів проектної діяльності. Визначення й усвідомлення особливостей організації індивідуальної і групової роботи над проектами; форм, методів та технологій наукового пошуку; групових механізмів актуалізації рефлексії й творчості. Результатами теоретичної складової є формування орієнтовної основи дій, яка забезпечує основу для практичної складової (групової роботи).

Практична складова передбачає безпосередньо створення проекту, що забезпечує умови для відпрацювання компетенцій (умінь, навичок) щодо розробки і презентації проектів, аналізу результатів власної та групової роботи, визначення індивідуальних стратегій подальшого розвитку.

2.4.6. Самостійна робота та індивідуальні завдання

№ з/п	Самостійна робота та індивідуальні завдання (за наявності)	Кіл-ть годин
<i>не передбачено</i>		

2.4.7. Система оцінювання навчальної роботи студентів (аспірантів)

№ з/п	Види та форми контролю	Кіл-ть балів
Підсумковий контроль		
	<i>Захист колективного проекту</i>	100

	у тому числі: - оцінювання підготовки і захисту результатів групової роботи як складової загального проекту - 30 - міжгрупове взаємооцінювання - 30 - взаємооцінювання в групі - 40	
Всього		100

2.4.8. Література до поточного залікового модуля 4

1. Анисимов О. С. Основы методологического мышления. М.: Наука, 1989. 214 с.
2. Анисимов О. С. Развивающие игры. Игротехника. Методология: в 2 т / О. С. Анисимов. М.: Наука, 2006. Т. 1. Концептуально-технологические основы. 487 с.
3. Брушлинский А. В. Мышление и прогнозирование /Психология мышления /под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. А. Спиридонова, М. В. Фаликман, В. В. Петухова. М.: АСТ: Астрель, 2008. С. 117–125.
4. Громыко Ю. В. Метапредмет “Проблема”. М.: Институт учебника “Paideia”: АО “Московские учебники и картолитография”, 1998. 45 с.
5. Гура Т. Є. Мислекомунікація в структурі професійного мислення практичного психолога. *Психолінгвістика*. 2011. Вип. 8. С. 22–28.
6. Гура Т. Є. Активізація професійної мислєдіяльності майбутніх психологів засобами ігрового моделювання. *Наука і освіта*. 2010. № 2. Тематичний випуск “Когнітивні процеси та творчість”. С. 168–172.
7. Зак А. 3. Проблемы психологического изучения рефлексии. Исследование речемышли и рефлексии: сб. Алма-Ата: Новь, 1979. С. 6–13.
8. Зинченко А. П. “Изготовление мысли” по Г.П. Щедровицкому. *Вопросы методологии*. 1996. № 1–2. С. 97–101.
9. Карпов А. В. Психология принятия управленческих решений. /Под. Ред. Шадрикова В.Д. М.: «Юрист», 1998. 440 с.
10. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности М.: Институт психологии РАН, 2004. 424 с.
11. Карпов А. В. Рефлексия в структуре метакогнитивной организации субъекта. Рефлексивные процессы и управление. 2004. № 1. Т. 4. С. 99–109.
12. Лефевр В. А. Функции быстрой рефлексии в биполярном выборе.

- Рефлексивные процессы и управление. 2001. № 1. С. 34–46.
13. Моляко В. А. Психология конструкторской деятельности. М.: Машиностроение, 1983. 134 с.
 14. Рефлексивное управление: монография /Н.А. Цырельчук, И.Н. Цырельчук, Н.Н. Цырельчук. Мн.: МГВРК, 2008. 512 с.
 15. Розин В.М. О необходимости различения понятий “схема рефлексии”, “рефлексивная работа”, “контекст рефлексии”. *Рефлексивные процессы и управление*. 2001. № 1. С. 55–60.
 16. Тихомиров О.К. Управление мыслительной деятельностью. Хрестоматия по психологии: учеб. пособ. для вузов / [сост. В.В. Мироненко; под ред. А.В. Петровского]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. М.: Просвещение, 1987. С. 208–216.
 17. Тягло А.В., Воропай Т.С. Критичне мислення: Проблеми: URL: <http://www.ipe.poltava.ua/pm/35/tiahlo.htm>.
 18. Шадриков В.Д. Ментальное развитие человека. М.: Аспект Пресс, 2007. 284 с.
 19. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека: учеб. пособ. М.: Логос, 1996. 320 с.
 20. Швалб Ю.М. Целеполагающее сознание (психологические модели и исследования). К.: Миллениум, 2003. 152 с.
 21. Щедровицкий Г.П. Мышление – Понимание – Рефлексия. М.: Наследие ММК, 2005. 800 с.

2.5. Підсумковий заліковий модуль. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ АБО ГРУПОВИЙ ПРОЕКТ.

2.5.1. Основні завдання підсумкового залікового модуля

Основним завданням підсумкового залікового модуля є узагальнення та систематизація студентами (аспірантами) основних положень навчальної дисципліни.

2.5.2. Зміст підсумкового залікового модуля

Розробка та публічний захист індивідуального або групового проекту, спрямованого на вирішення актуальної проблеми (за вибором студентів (аспірантів)).

2.5.3. Розподіл навчального навантаження студентів (аспірантів)

Форма навчання	Годин всього	Контактні (аудиторні) години			Годин самостійної роботи	Форми контролю
		всього	лекцій	практичних занять		

Денна (очна)	20	-	-	-	20	Захист індивідуального або групового проекту
-----------------	----	---	---	---	----	---

2.5.4. Система оцінювання навчальної роботи студентів (аспірантів)

№ з/п	Види контролю	Кіл-ть балів
Підсумковий контроль		
1	<i>Захист індивідуального або групового проекту</i>	100
Всього		100

3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Поточний заліковий модуль 1.

Європейська проектна культура як ключовий фактор інтеграції України до європейського освітньо-наукового простору.

3.1.1. Перший змістовий блок

Лекція 1

ВИТОКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

План

1. Передумови європейської інтеграції
2. Економічна, військово-політична європейська інтеграції після Другої світової війни.
3. Розширення СЕС.

2018 The European Union

1958
Belgium
France
Germany
Italy
Luxembourg
The Netherlands

1973
Denmark
Ireland
United Kingdom

1981
Greece

1985
Portugal
Spain

1995
Austria
Finland
Sweden

2004
Cyprus
Czech Republic
Estonia
Hungary
Lithuania
Latvia
Malta
Poland
Slovakia
Slovenia

2007
Bulgaria
Romania

2013
Croatia

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2016

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Передумови європейської інтеграції

Економічні передумови

численні кордони, мита, візи -
перепона розвитку економічних
зв'язків

європейські країни по одинці не
могли конкурувати після Другої
світової війни з США

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Передумови європейської інтеграції

Політичні передумови

нескінченні війни в Європі

численні жертви у військових конфліктах

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

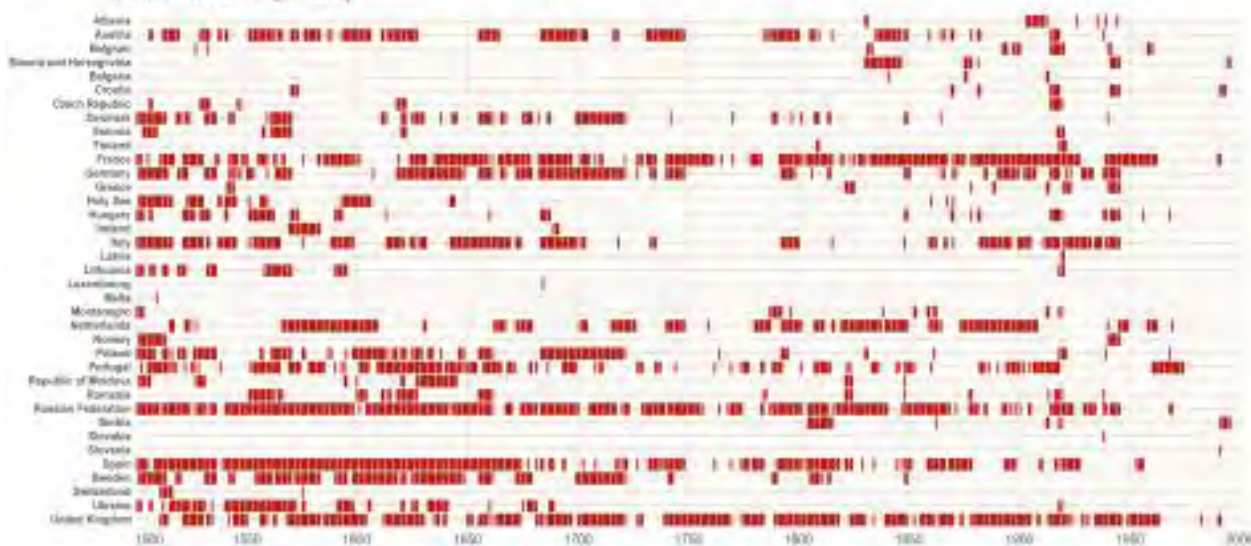

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

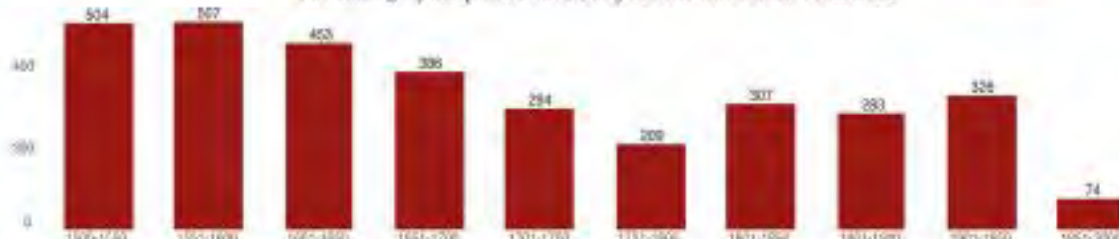
OurWorld
in Data

Years in which European countries took part in an international war (1500-2000)

Years in which a country participated in an armed conflict with another country, or if two or more distinct historical states had a conflict in a region classified now as a single country.

For each 50 year period: Sum of years in war for all countries

Data source: OurWorldInData based on the Conflict Catalog by Peter Brucke.

This is a data visualization from OurWorldInData.org. There you find many visualizations on this topic.

Licensed under CC-BY-SA by the author Max Roser

Засіб попередження війн - ліквідація умов для їх ведення

об'єднання держав
в організації
наднаціонального
характеру

пов'язати членів
організації
спільними
інтересами

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

План створення наднаціональної організації запропонований у 1950 р.

Робер Шуман

Жан Моне

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Передумови європейської інтеграції

Ідеологічні передумови

теологічні концепції

політико-філософські проекти

спроби військовим шляхом створити єдину
державу в Європі

демократичні проекти заснування
європейського об'єднання

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Теологічні концепції

Об'єднання європейських народів для боротьби з невірними

Трактат П'єра дю Буа "Про
повернення Святої Землі"
(1305-1307)

- федерація європейських монархій
- створення ради на чолі з французьким
королем

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Проект "Договору про союз і конфедерацію між королем Людовіком XI, королем Богемії Іржи і Радою Венеції для протистояння туркам"

Федеративний союз з 16 королівств

**Король Богемії Іржи з Подебрад
(1420-1471)**

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Політико-філософські проекти

"Есе про сучасний і майбутній мир в Європі"

**Створення Європейської ліги з метою
забезпечення миру на континенті**

**Уільям Пенн
(1644-1718)**

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ідея формування загальноєвропейського парламенту, обрання короля усієї Європи

“Про реорганізацію
Європейського співтовариства”

Сен-Сімон

"Про заходи проти коаліції
1815 р."

Огюстен Тьєррі

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Спроби військовим шляхом створити єдину державу в Європі

Карл I Великий

Наполеон Бонапарт

Адольф Гітлер

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Демократичні проекти заснування європейського об'єднання

"Пан-Європа"

"Боротьба за Європу"

"Європа

пробуджується"

Річард Куденгофе-Калергі (1894-1972)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

1923 р. - план створення Сполучених Штатів Європи

	створення військового альянсу;
	митний союз;
	спільний ринок;
	єдині парламентська асамблея, арбітражний суд
	єдина валюта
	єдине громадянство

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

I Конгрес Пан'європейського Союзу (1926 р., м. Женева)

Ідеї Р. Калергі стали програмою Союзу

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Під час виступу в Асамблеї Ліги Націй в
1929 р. використав словосполучення
"Європейський Союз"

- європейські держави - конфедеративні відносини,
- спільні органи управління,
- спільний ринок, митний союз,
- вільне переміщення товарів, капіталів

Арістід Бріан (1862-1932)

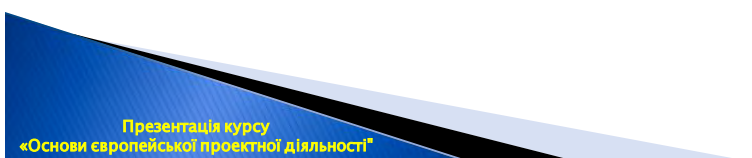
Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

"Я вважаю, що між народами, які так близькі географічно, як народи Європи, повинний існувати певний різновид федеративного зв'язку... Вочевидь, дане об'єднання буде діяти передусім в економічній сфері: це найбільш важливе питання. Вважаю, тут і можна досягти успіху"

Арістід Бріан

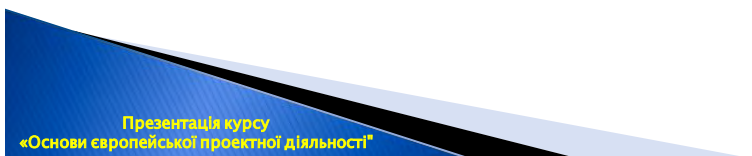

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Декларація європейських рухів Опору (20 травня 1944р.)

ухвалили представники 9 країн

**Ідея утворення федерації (національні уряди
повинні передати суверенні права в сфері оборони
і зовнішніх відносин)**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“Перетворити європейську сім'ю... і забезпечити її структурою, яка дасть можливість жити і розвиватися в мирних умовах, в умовах безпеки і свободи. Ми повинні створити Сполучені Штати Європи”.

Уінстон Черчилль

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейський конгрес (1948 р., м. Гаага)

Голова - У. Черчилль

Запропоновано створення Європейського руху

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Згідно рекомендацій Конгресу створені:

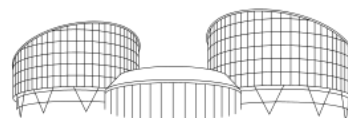
Рада Європи (1949)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Європейський суд з прав людини (1959)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

початок "холодної війни"

поділ Німеччини

зростання напруги

необхідність шукати нові форми інтеграції

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Військова інтеграція

1948 р. - Брюссельський пакт
про взаємодопомогу
(Велика Британія, Бенілюкс,
Франція)

1949 р. - створення НАТО

1950-1953 рр. - Корейська
війна

**Ініціатива створення
європейської армії**

Рене Плевен
(1901-1993)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

26.05.1952 р. - договір про заснування
Європейського оборонного
співтовариства
(Національні збори Франції не
ратифікували)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Економічна інтеграція

"Меморандум Моне"

"Декларація Шумана"

зкладено основи ЄСВС

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

18.04.1951 р. - Паризький договір

(Договір про створення Європейського співтовариства
вугілля та сталі)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Європейське співтовариство вугілля та сталі

Бельгія
Нідерланди
Люксембург
Франція
ФРН
Італія

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Інституції ЄСВС

Вищий керівний орган ЄСВС

Рада міністрів ЄСВС

Загальна асамблея ЄСВС

Суд ЄСВС

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

25.03.1957 р. - Римські угоди

Мета ЄЕС

- створення спільного ринку
- зближення економічної політики держав-членів
- покращення рівня життя

Заплановані заходи в ЄЕС (на 12 років)

- 1. відміна митних зборів**
- 2. встановлення спільної торгівельної політики**
- 3. спільна політика в сфері сільського господарства, транспорту**
- 4. вільний рух осіб, послуг, капіталу**
- 5. створення Європейського Інвестиційного банку**
- 6. Створення Європейського соціального фонду**
- 7. зближення законодавства**

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Заплановані заходи в Євроатомі

- 1. співробітництво в галузі ядерних досліджень в мирних цілях**
- 2. розробка спільного ядерного законодавства**
- 3. розробка спільних стандартів щодо безпеки випромінювання**

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

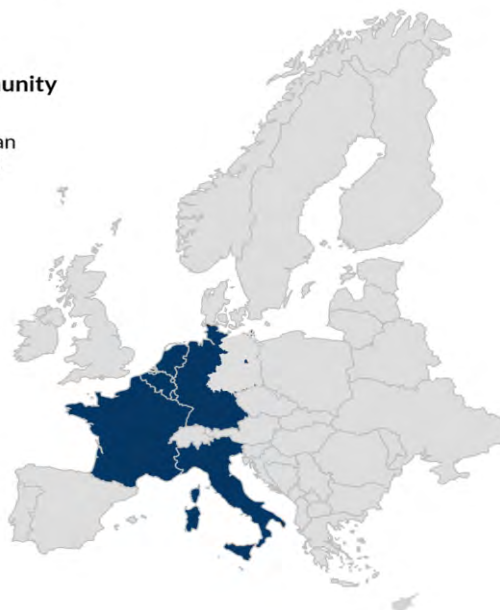
The growth of the European Union

1958

The European Economic Community

The Treaty of Rome creates the European Economic Community with six founding members:

- Belgium
- France
- Germany
- Italy
- Luxembourg
- The Netherlands

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2016

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

1965 р. - країни шістки підписали Договір про злиття

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Спільні органи

**Європейська Парламентська Асамблея
(з 30.03.1962 - Європейський Парламент)**

Суд Європейських Спільнот

Комісія

Рада

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Велика Британія ставилася
негативно до зусиль
створити спільний ринок**

**гуртує країни, які не увійшли
до ЄСВС, ЄЕС, Євроатому**

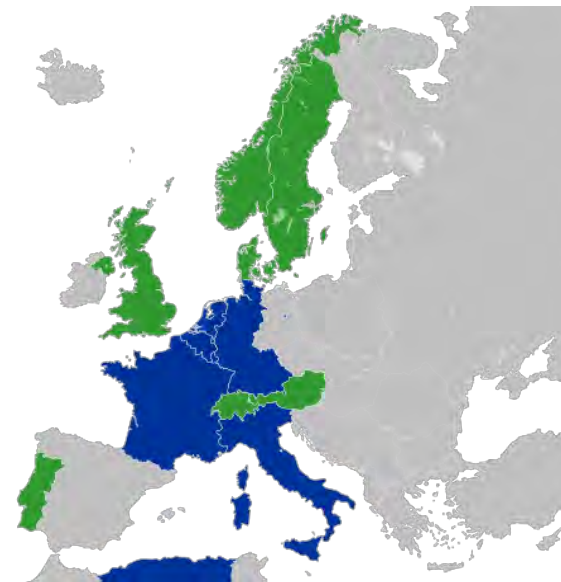
Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

4.01.1960р. - Європейська асоціація вільної торгівлі

Велика Британія
Австрія
Швейцарія
Португалія
Данія
Норвегія

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

1961 р. - Велика Британія та Ірландія,
Норвегія, Данія подають заявку на вступ
в ЄЕС

Франція накладає вето (Шарль де Голль)

1967 р. - повторна заявка (вето Шарля
де Голля)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Після відставки Шарля де Голля
пожвавилися переговори щодо вступу 4
країн.

22.01.1972 р. - підписані договори про
вступ Великої Британії, Ірландії, Данії,
Норвегії в Співтовариство.

"Норвезький прецедент" - 53% громадян Норвегії
проголосували проти вступу

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EUROPEAN PROJECT CULTURE

JEANE MONNET MODULE
www.europroc.znu.edu.ua

CIVITAS
EU Facts

The growth of the European Union

1973

The European Communities

The first expansion of the European Communities introduces three new member states:

- Denmark
- Ireland
- United Kingdom

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2015

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

1979 р. - перші прямі вибори в

Європейський парламент

1985 р. - Комісія представила Білу книгу

з програмою завершення будівництва

єдиного ринку до 1992 р.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The growth of the European Union

1981

The European Communities

Greece becomes the tenth member of the
European Communities :

Greece

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2015

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

14.06.1985 р. - Шенгенський договір про усунення контролю на спільних кордонах і вільного пересування країн, що підписали угоду

Бельгія
 Нідерланди
 Люксембург
 ФРН
 Франція

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

The History of the European Union

1986

The European Communities

In the same year the Single European Act is signed as the first major amendment to the Treaty of Rome, two more countries become memberstates:

Portugal

Spain

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2016

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

1990

The European Communities

Following the fall of the Berlin Wall in 1989, the reunification of Germany saw East Germany become part of the European Communities:

 Germany (reunified)

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2016

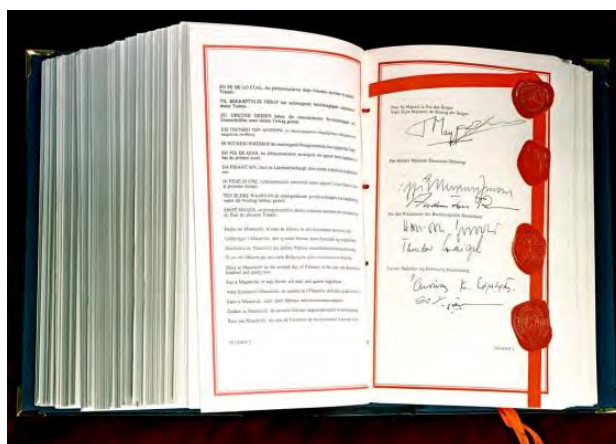

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

7.02.1992 р. – підписання Маастрихтської угоди

**Договір про створення
Європейського Союзу
(вступив в дію
1.11.1993 р.)**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Основні положення договору

1. Створення економічного і валютного союзу
2. Запровадив інститут громадянства
3. Європейське економічне співтовариство перейменоване на Європейське співтовариство (не лише економічна сфера, однак культура, охорона здоров'я, освіта, тощо)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

3 опори Європейського Союзу

Європейське
співтовариство
(ЄСВС, ЄЕС,
Євроатом)

Спільна
зовнішня
політика, заходи
в сфері безпеки

Спільна
політика в сфері
юстиції,
внутрішніх
справ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Етапи створення економічного і валютного союзу

1 етап 1991-1994 рр.

1. Завершення правового оформлення формування єдиного внутрішнього ринку
2. Розробка заходів по зближенню економічних параметрів країн-членів
3. Вдосконалення співробітництва між центральними банками країн-учасниць

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Етапи створення економічного і валютного союзу

2 етап 1994-2002 рр.

1. Створення Європейського валютного інституту для розробки системи центральних банків і введення нової валюти ЕКЮ
2. Тісна координація економічної політики країн-учасниць
3. Створення фонду для допомоги найменш розвиненим країнам (Греції, Ірландії, Португалії, Іспанії)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Етапи створення економічного і валютного союзу

**3 етап
з 2002 р.**

1. Введення до обігу європейської валюти євро
2. Ліквідація Європейського валютного інституту
3. Розробка єдиної валютної політики країн-членів ЕВС

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЄЕС, Євроатом

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Лекція 2

РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ З 1992 Р.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Лекція 2

РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ З 1992 Р.

План

1. Амстердамський договір (1997), Ніццький договір (2000), Лісабонський договір (2009)
2. Розширення ЄС після Маастрихтського договору
3. Тенденції подальшого розвитку ЄС

Лекція 2

РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ З 1992 Р.

Презентація

Розвиток європейської інтеграції з 1992 р. Лекція 2

Викладач: к.і.н., доцент Жураковська Л.В.

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

План

1. Амстердамський договір (1997), Ніццький договір (2000), Лісабонський договір (2009)
2. Розширення ЄС після Маастрихтського договору
3. Тенденції подальшого розвитку ЄС

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

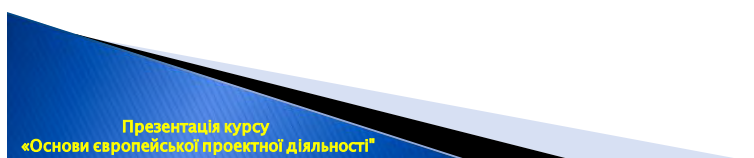
Етапи розвитку ЄС після 1993 р.

1993-2005 рр. – збільшення ЄС, консолідація ЄС

2005-2009 рр. – конституційна криза

2009 – 2016 рр. – період стабілізації ЄС

з 2016 р. – криза ЄС, пов'язана з Brexit

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ніццький
договір

Амстердамський
договір

Лісабонський
договір

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Амстердамський договір (2.10.1997 р.)

1. Закріплені положення про права і свободи людини
2. Шенгенські домовленості інтегровані до законодавства співтовариства
3. Розширенні законодавчі повноваження Європарламенту
4. Вироблення механізму єдиної зовнішньої політики (введено посаду Високого представника з питань спільної зовнішньої політики і політики безпеки)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ніццький договір (26.02.2001 р.)

1. Визначено сферу застосування голосування кваліфікованою більшістю: вибори керівництва ЄС, контроль за бюджетом, розподіл допомоги ЄС)
2. Розширені повноваження Єврокомісії
3. Визначення складу Європейської комісії

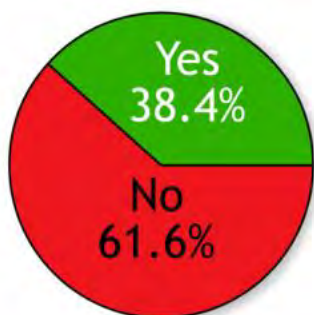
Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

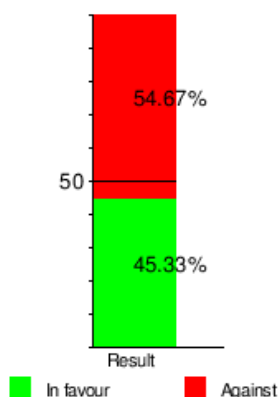
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Результати референдумів за Конституцію ЄС в 2005 р.

Нідерланди

Франція

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Лісабонський договір (набув чинності 1.12.2009 р.)

1. Замінив європейську конституцію
2. Створення посади Президента ЄС
3. Скорочення кількості еврокомісарів і депутатів Європарламенту
4. «Ініціатива громадян» (1 млн. громадян – петиція)
5. Нові пріоритети – зміна клімату, енергетика, боротьба з торгівлею жінками та дітьми, наркотиками, тощо.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The growth of the European Union

1995

The European Communities

In 1992 the Maastricht Treaty created the European Union out of the European Communities. In 1995 three more countries joined:

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2015

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The growth of the European Union

2004

The European Union

The largest expansion of the European Union sees ten new member states:

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2015

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The growth of the European Union

2007

The European Union

Greece is connected to the rest of the union by a land border as two more eastern European states join the European Union:

Bulgaria

Romania

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2016

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The growth of the European Union

2013

The European Union

Croatia becomes the most recent country to join the European Union:

Croatia

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2016

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The growth of the European Union

2018

The European Union

1958

Belgium
France
Germany
Italy
Luxembourg
The Netherlands

1973

Denmark
Ireland
United Kingdom

1981

Greece

1985

Portugal
Spain

1995

Austria
Finland
Sweden

2004

Cyprus
Czech Republic
Estonia
Hungary
Lithuania
Latvia
Malta
Poland
Slovakia
Slovenia

2007

Bulgaria
Romania

2013

Croatia

© CIVITAS Institute for the Study of Civil Society 2016

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

(What's next?) More members interested... 2004

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

EU'S ENLARGEMENT & PUBLIC PERCEPTION

Perceived advantages of the enlargement of the European Union

1. It has increased people's possibilities to freely move and travel within the EU

5. It has led to Western European countries making massive financial transfers to help these countries to modernise

2. It has led to growth and modernisation in the economies of CEE countries

6. It has increased prosperity and economic competitiveness for Europe as a whole

3. It has led to the spread of democratic values and has consolidated the protection of human rights across Europe

7. It has helped to preserve security and stability in Europe as a whole

4. It has increased the European Union's weight in world politics

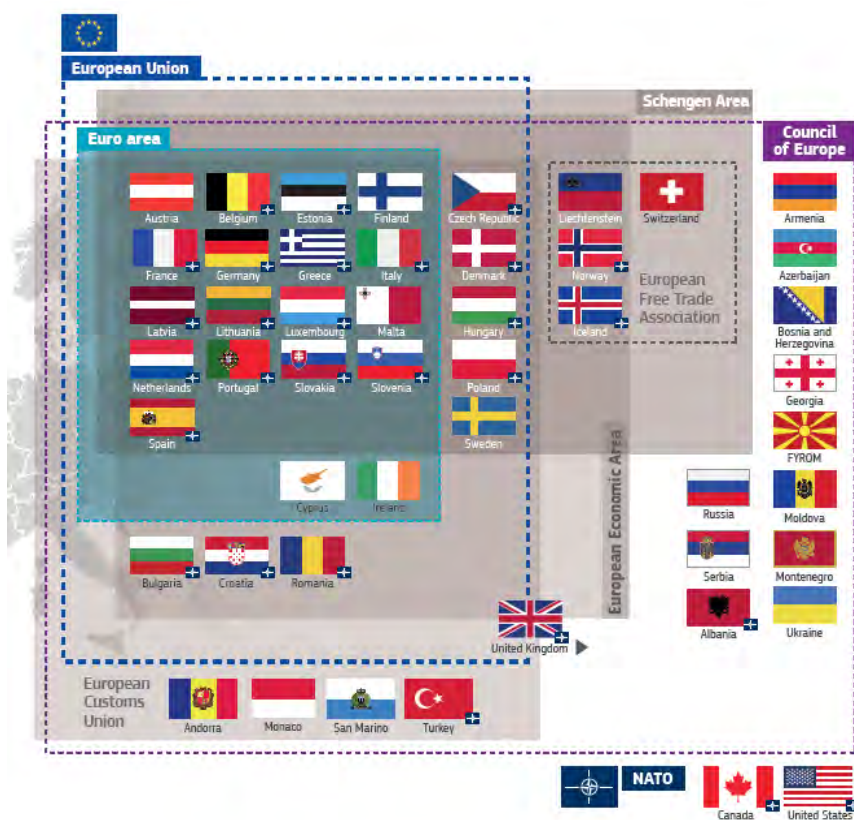

8. It has increased European security by allowing progress in the fight against organised crime and illegal immigration

Candidate countries

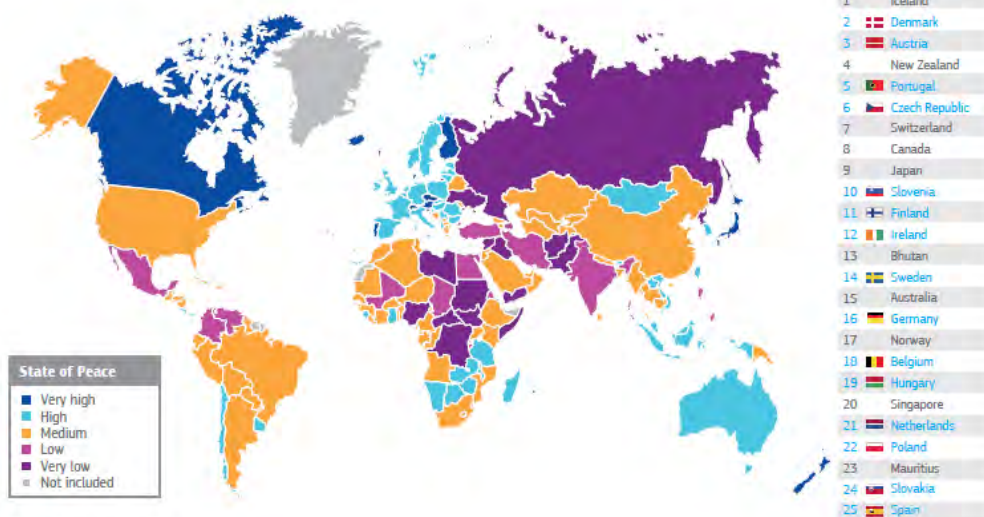

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

25 most peaceful countries in the world

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

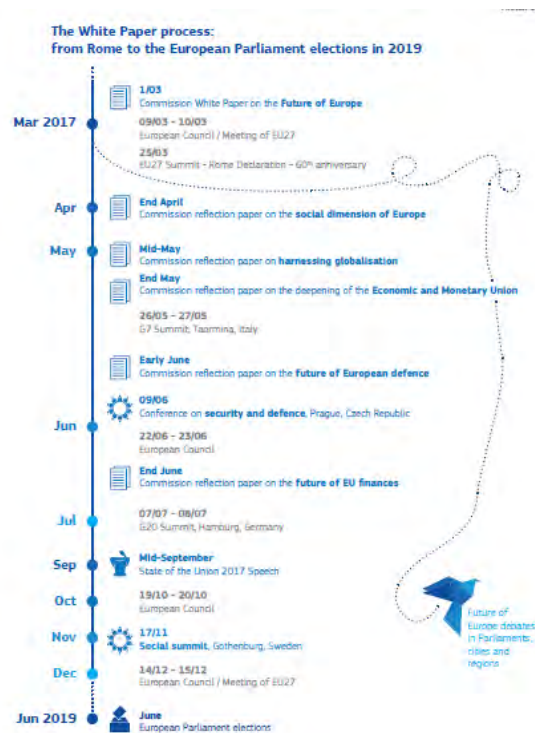
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Аналітична розробка Європейської Комісії щодо подальшого розвитку ЄС (2017 р.)

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

План обговорення подальшого розвитку ЄС

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Сценарій №1 “Carrying on”

- ▶ Країни ЄС будуть фокусуватися на реалізації порядку денного.
- ▶ Пріоритети оновлюватимуться, проблеми вирішуватися по мірі їх виникнення
- ▶ Швидкість прийняття рішень буде залежати від подолання різниці між поглядами країн-учасниць, досягнення компромісу у визначення пріоритетів

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №1 Вплив на економіку

- ▶ Єдиний ринок посилюватиметься, включаючи енергетичний сектор
- ▶ Розроблятимуться прогресивні торгові угоди

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №1

Вплив на економічний і валютний союз

- ▶ поступовий прогрес у функціонуванні євро простору
- ▶ запобігання кризових явищ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №1

Вплив на Шенгенську зону, міграції і безпеку

- ▶ Кооперація в контролі зовнішніх кордонів
- ▶ Прогрес в створенні спільної системи притулків
- ▶ Покращення координації питань безпеки

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №1

Вплив на зовнішню політику і оборону

- ▶ Вироблення спільної зовнішньої політики
- ▶ Тісніша кооперація в сфері безпеки

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №1

Вплив на зовнішню політику і оборону

- ▶ Вироблення спільної зовнішньої політики
- ▶ Тісніша кооперація в сфері безпеки

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №2

“Nothing but the single market”

- ▶ Якщо не буде досягнута згода в порядку денному, то необхідно буде сфокусуватися на аспектах єдиного ринку
- ▶ Зменшення співпраці в міграційних питаннях, сферах безпеки і оборони

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №2

Вплив на економіку

- ▶ Спільний ринок товарів і капіталів посилюватиметься
- ▶ Стандарти продовжуватимуть бути різними
- ▶ Вільний рух людей і послуг не буде повністю гарантований

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №2

Вплив на економічний і валютний союз

- Кооперація в Єврозоні буде обмежена

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №2

Вплив Шенгенську зону, міграції і безпеку

- Нема єдиної міграційної політики, системи притулків
- Подальша координація питань безпеки відбуватиметься на двосторонній основі
- Більш систематичний контроль на внутрішніх кордонах

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №2

Вплив на зовнішню політику і оборону

- ▶ Деякі зовнішні питання будуть більше переходити на двосторонній формат
- ▶ Кооперація в сфері безпеки залишатиметься на попередньому рівні

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №2

Вплив на бюджет ЄС

- ▶ Зміна в фінансуванні на важливі потреби для спільного ринку

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №3

“Those who want more do more”

- ▶ Сценарій, за яким ЄС розвиватиметься у відповідності до сучасних тенденцій
- ▶ Якщо окремі певні країни-учасниці матимуть бажання співпрацювати більше в певній сфері, вони утворюватимуть коаліції для роботи в певних сферах

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №3

Вплив на економіку

- ▶ Як і в 1 сценарії, спільний ринок посилюватиметься
- ▶ Країни-учасниці розроблятимуть прогресивні торгові угоди

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №3

Вплив на економічний і валютний союз

- ▶ Як і в 1 сценарії, відбуватиметься поступовий прогрес у функціонуванні євро простору
- ▶ Однак окрема група країн може поглиблювати співпрацю у податковій сфері, соціальних стандартах

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №3

Вплив на Шенгенську зону, міграції і безпеку

- ▶ Як і в 1 сценарії, відбуватиметься співпраця в контролі зовнішніх кордонів, створенні спільної системи притулків
- ▶ Однак може поглиблюватися співпраця між окремими країнами щодо питань безпеки, юридичних аспектів

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №3

Вплив на зовнішню політику і оборону

- ▶ Як і в 1 сценарії, вироблення спільної зовнішньої політики
- ▶ Однак група країн може поглиблювати співпрацю в сфері оборони, фокусуючись на військовій координації

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №3

Вплив на бюджет ЄС

- ▶ Частково модернізований, що відображає порядок денний, що стоїть перед країнами-учасницями ЄС
- ▶ Можуть бути додаткові бюджетні витрати деякими країнами-учасницями в тих сферах, в яких вони вирішили

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №4

“Doing less more efficiently”

- ▶ Сценарій, в якому досягнутий консенсус в пріоритетах між країнами ЄС
- ▶ Спільним рішенням акцент робиться на обмежене коло проблем

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №4

Вплив на економіку

- ▶ Спільні стандарти зведені до мінімуму
- ▶ Торгівля повністю регулюється на рівні ЄС

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №4

Вплив на економічний і валютний союз

- ▶ Деякі кроки робляться для консолідації Єврозони і забезпечення зони євро
- ▶ ЄС менше приймає участь в соціальній політиці

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №4

Вплив на Шенгенську зону, міграції і безпеку

- ▶ Співпраця в сфері контролю кордонів, системи притулків, контртероризму є систематичною

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №4

Вплив на зовнішню політику і оборону

- ▶ ЄС має спільну політику в усіх питаннях зовнішньої політики.
- ▶ Створюється Європейських Оборонний Союз

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №4

Вплив на бюджет ЄС

- ▶ Бюджет значно змінюється, щоб відповідати новим пріоритетам ЄС

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №5

“Doing much more together”

- ▶ ЄС вирішує поглиблювати співпрацю в усіх сферах
- ▶ Країни разом погоджуються віддавати більше ресурсів на вирішення проблемних питань

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №5

Вплив на економіку

- ▶ Єдиний ринок посилюватиметься,
- ▶ Відбуватиметься гармонізація стандартів
- ▶ Торгівельні питання вирішуватимуться виключно на рівні ЄС

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №5

Вплив на економічний і валютний союз

- ▶ Економічний, фінансовий і фіскальний союз буде досягнутий у відповідності до доповіді 5 президентів (червень 2015 р.)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №5

Вплив на Шенгенську зону, міграції і безпеку

- ▶ Співпраця в сфері контролю кордонів, системи притулків, контртероризму є систематичною

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №5

Вплив на зовнішню політику і оборону

- ▶ ЄС має спільну політику в усіх питаннях зовнішньої політики.
- ▶ Створюється Європейських Оборонний Союз

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сценарій №5

Вплив на бюджет ЄС

- ▶ Значно модернізований і збільшений бюджет

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

II. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття 1

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄС

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 1

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄС

План

1. Перспективи подальшого розширення ЄС
2. Оцінка перспектив розвитку політики ЄС
3. "Брекзїт": передумови, причини, наслідки.

Практичне заняття 1

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄС

Презентація

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Перспективи розвитку ЄС

Практичне заняття 1

Викладач: к.і.н., доцент Жураковська Л.В.

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Проблема єдності ЄС

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Від кого залежить майбутнє ЄС?

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Successive EU Enlargement

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Країни-кандидати до вступу до ЄС

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Проблеми входження країн-кандидатів до ЄС

Verdict on EU membership

A European Commission report recommends holding off on further immediate enlargement; Turkey and the Balkan countries' progress toward EU membership:

 Accessing countries
 Official candidate status
 Stabilization and Association Agreement talks (SAA); step before candidate status

200 km
200 miles

Serbia

Accession talks are frozen due to the uncertain future of Kosovo's status and the noncooperation on handover of war crimes fugitives

Croatia

No official accession date set; not likely before end of 2008

Bosnia-Herzegovina

Ongoing SAA talks

Montenegro

Ongoing SAA talks

Albania

Urged to fight corruption, organized crime; must pursue administrative reforms to enable future adoption of EU law

Macedonia

No official accession date set; must boost police and judicial standards before formal EU talks can continue

Romania

In scheduled to join January 2007 (under strict conditions)

Turkey

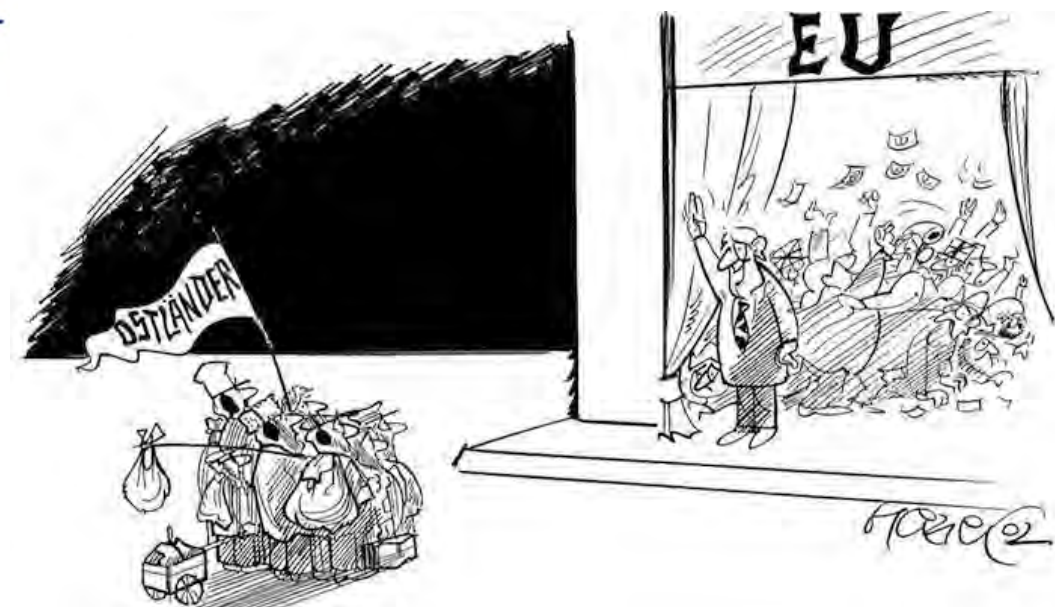
Membership negotiations started October 2005; pace of reforms have slowed; must normalize its relations to EU member Cyprus to avoid breakdown of EU negotiations

Bulgaria

Scheduled to join in January 2007 (under strict conditions)

Source: EU Commission, EU Observer
Graphic: Elsebeth Nielsen, Eeli Polli

© 2006 MCT

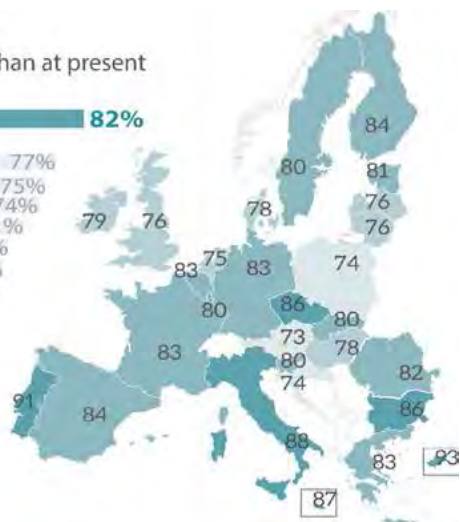
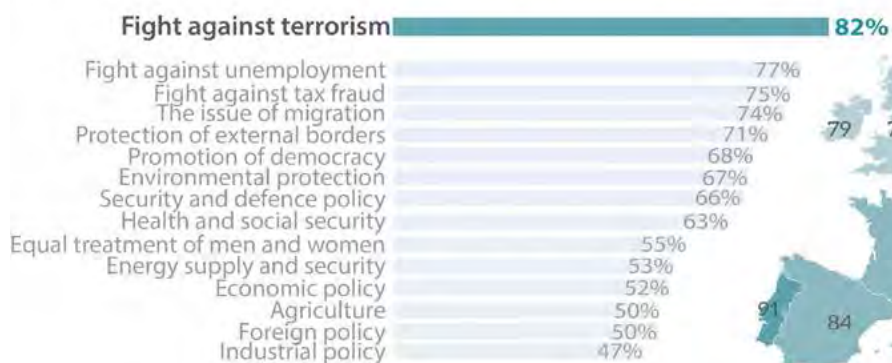

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Percentage of respondents who would like the EU to intervene more than at present

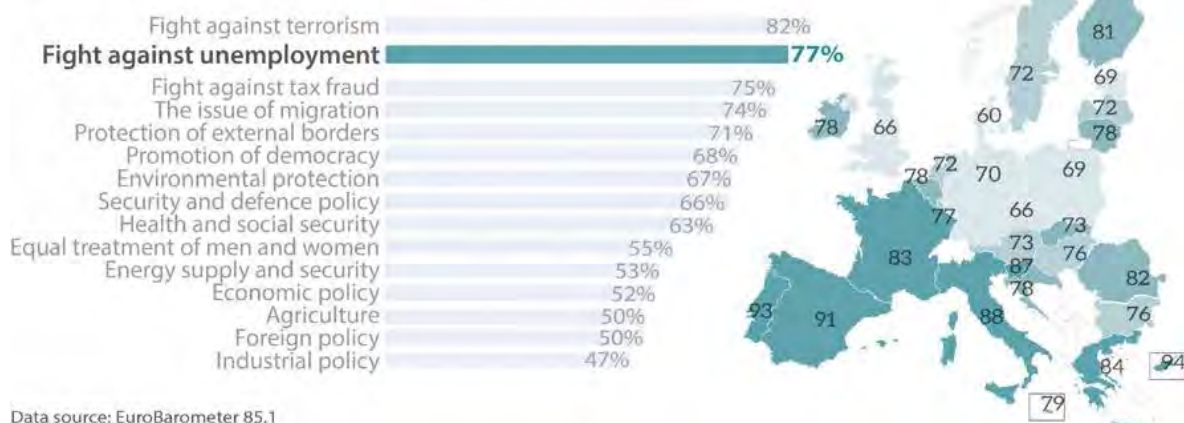
Data source: EuroBarometer 85.1

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Percentage of respondents who would like the EU to intervene more than at present

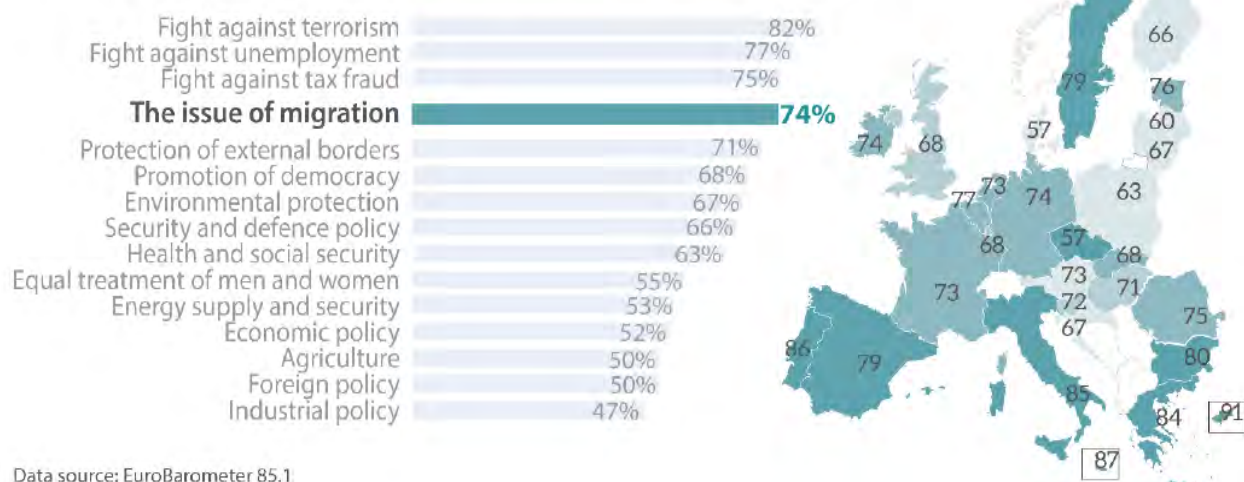

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Percentage of respondents who would like the EU to intervene more than at present

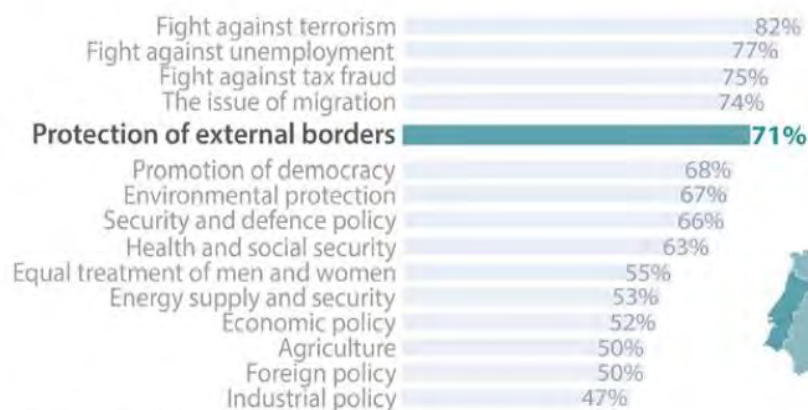

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

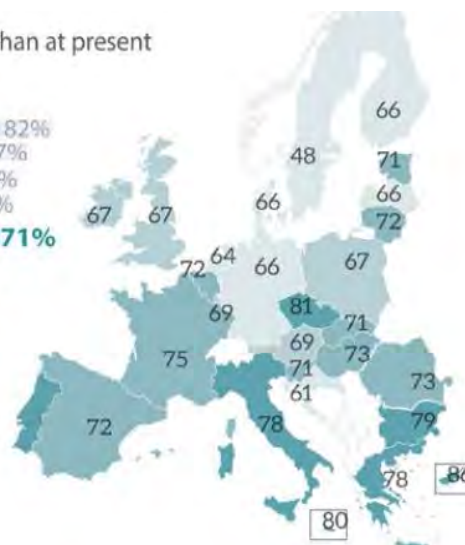

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Percentage of respondents who would like the EU to intervene more than at present

Data source: EuroBarometer 85.1

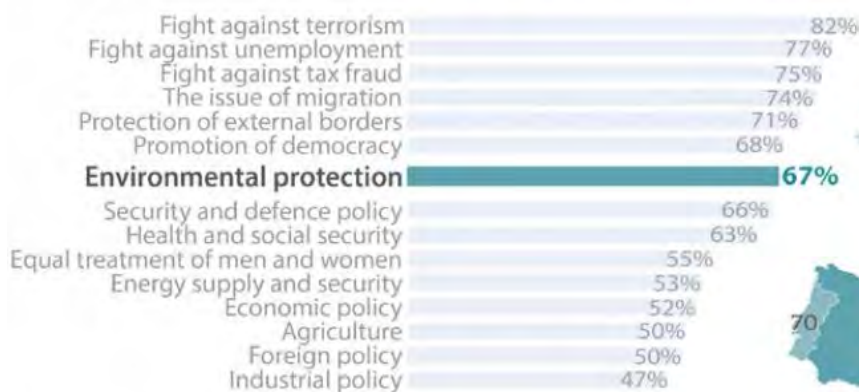

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

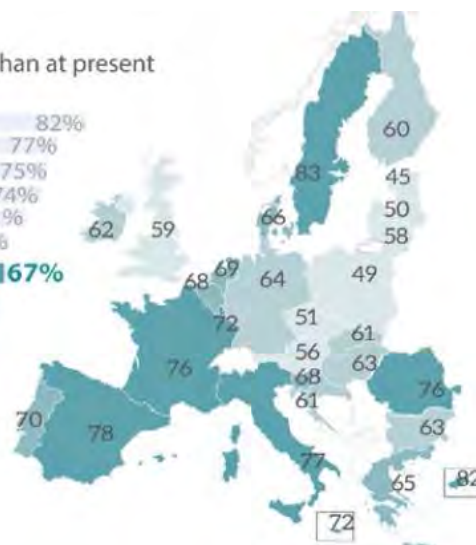

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Percentage of respondents who would like the EU to intervene more than at present

Data source: EuroBarometer 85.1

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Table 1 – Estimated EU budget contribution to climate action and biodiversity

	2014		2015		2016	
	Climate	Biodiversity	Climate	Biodiversity	Climate	Biodiversity
Total	17 652.6	11 627.8	26 543.4	11 097.8	30 824.3	13 669.2
As % of EU budget	12.7%	8.4%	16.8%	7.0%	20.6%	9.1%

(Commitments, million euros, current prices)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

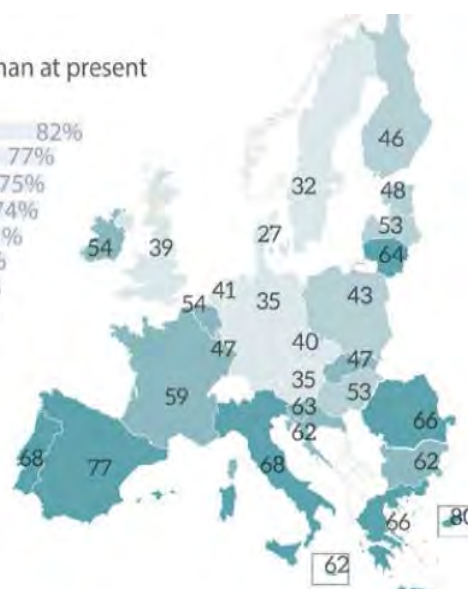

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Percentage of respondents who would like the EU to intervene more than at present

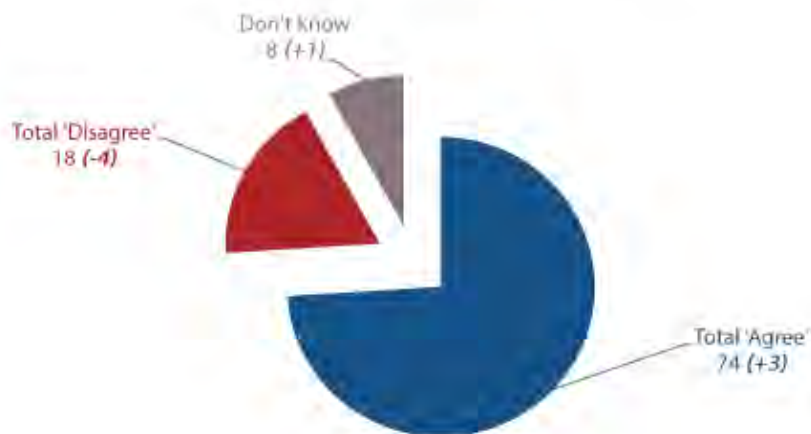
Data source: EuroBarometer 85.1

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Can you tell me whether you agree or disagree with the following statement: what brings the citizens of the different EU Member States together is more important than what separates them. (%)

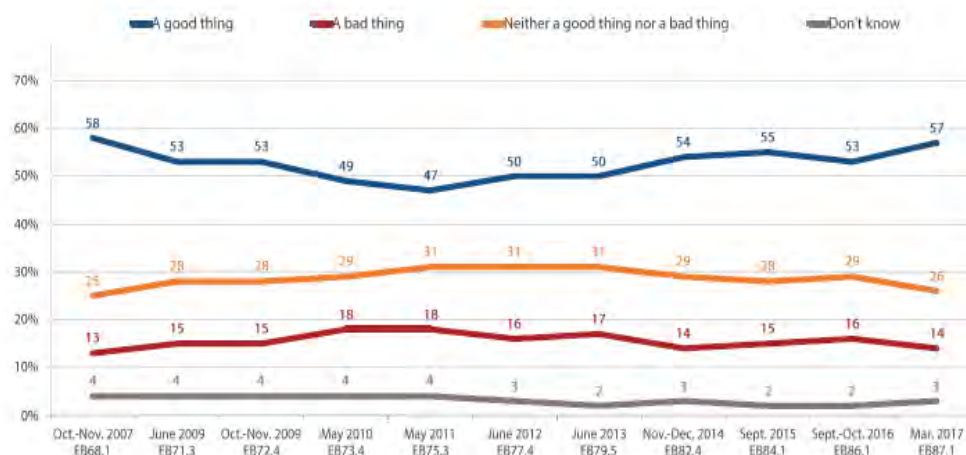
(Evolution September-October 2016 / March 2017)

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Q9 Generally speaking, do you think that (OUR COUNTRY)'s membership of the EU is...? (%)

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

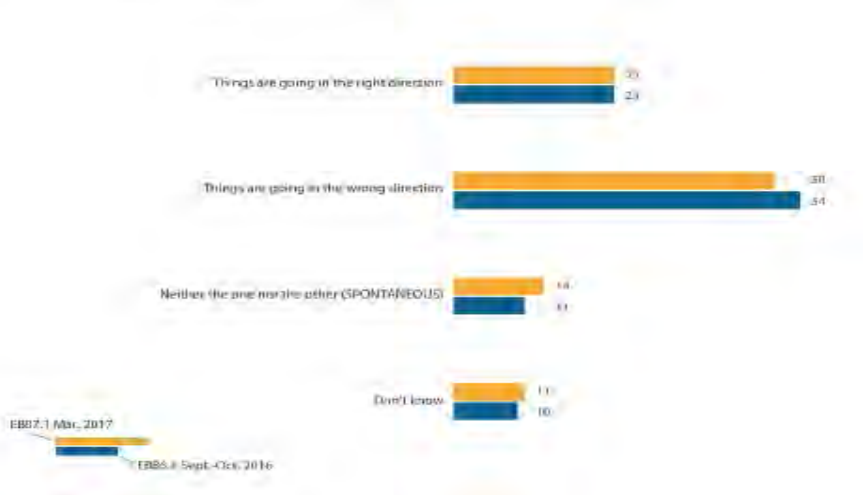

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

1. In which direction does the EU go?

a) European average

D73.2 At the present time, would you say that, in general, things are going in the right direction or in the wrong direction, in...?
The European Union (%)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

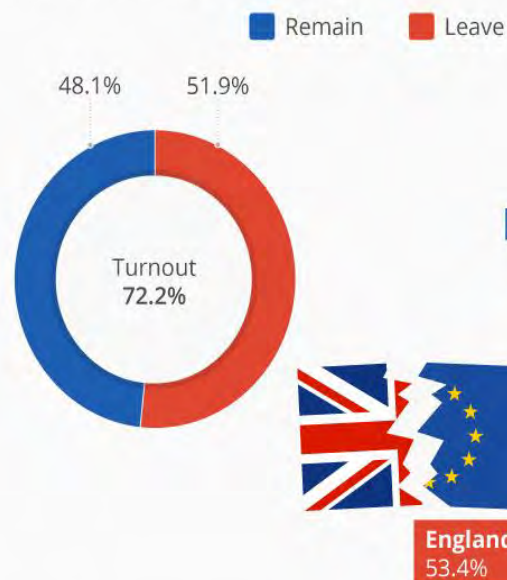
Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

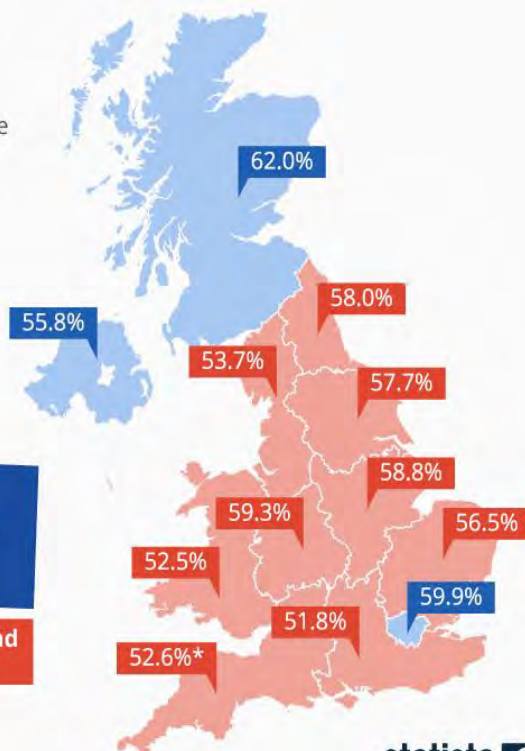
UK chooses Brexit

EU referendum results by region

CC BY ND
 @StatistaCharts

* Includes Gibraltar
 Source: The Electoral Commission

statista

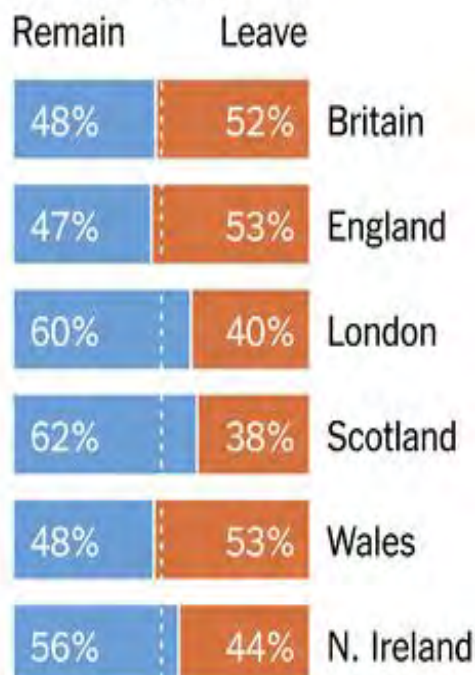
Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Results by location

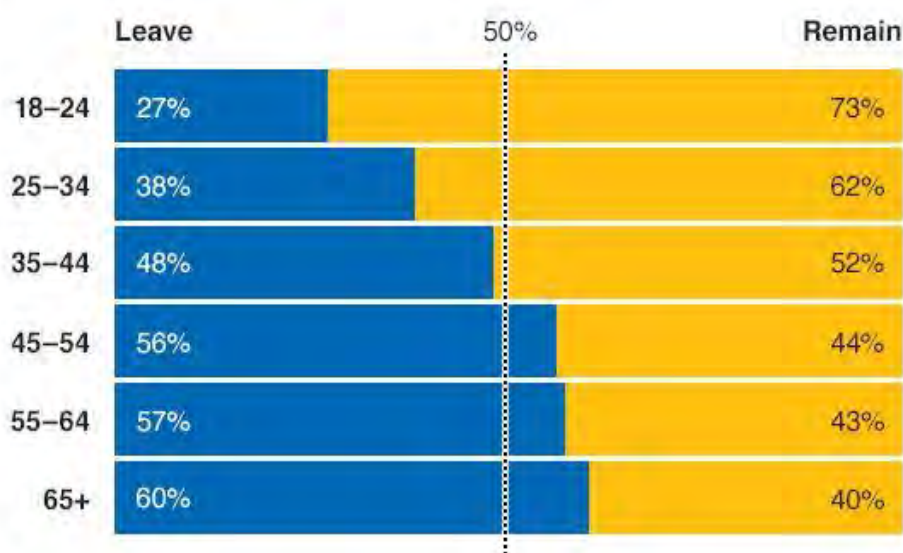
Preliminary results from the BBC.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

How different age groups voted

Source: Lord Ashcroft Polls

BBC

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Позиція щодо Brexit

DAVID CAMERON - Prime minister of the UK

"In an uncertain world, is this really the time to add a huge new risk to our national and our economic security? I don't believe that is right for Britain. I believe we are stronger, safer and better off inside a reformed European Union."

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Позиція щодо Brexit

NIGEL FARAGE - Leader of the UK Independence Party

"A No vote and an EU exit would mean Britain could fulfil her global economic potential. It truly is a terribly exciting proposition."

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

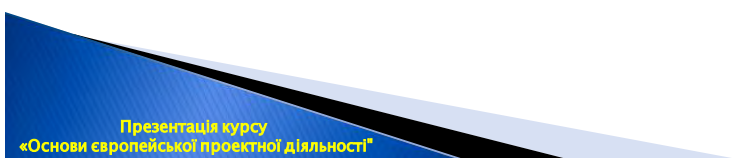

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Позиція щодо Brexit

BORIS JOHNSON - Conservative MP and mayor of London

"It is 50 years old, it is going in the wrong direction. It is time for real reform. The only way to get that is to leave."

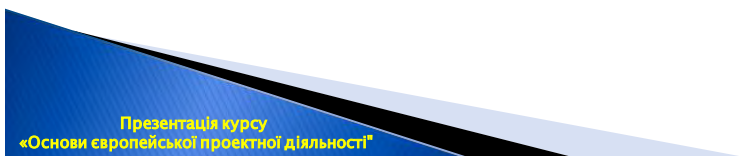

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Позиція щодо Brexit

ANGELA MERKEL - Chancellor of Germany

"We don't want to, and we won't, call into question the core principles of European integration. These include in particular the principle of free movement and the principle of non-discrimination between European citizens."

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

HOW BREXIT HAS AFFECTED UK PERSONAL FINANCE

Data from consultancy CEB showed the number of job vacancies **dropped by almost 700,000 in the week after Brexit.**

The number of cuts to **home-buying asking prices** went up by **163 per cent** in the 12 days after the referendum.

10% of people are now **less likely to book a holiday to Europe** as a result of the weakening pound.

As of March 2017, **savings rates** appear to be rising quickly.

The pound fell as the UK left the EU, at one point down **10% to its lowest level since 1985.**

The **FTSE 100** has **risen 16%** since the eve of the referendum.

40 per cent of the food we consume is now from overseas, so **grocery prices have risen.**

Growth in the UK's service sector **eased to a five-month low in February.**

Cocoa prices for UK buyers have **surged to their highest level since 1977**

HSBC stopped offering its cheapest ever mortgage - a two-year fix at 0.99pc on December 6 - and increased the rate on other deals available.

BREXIT

Sources:

<http://www.bbc.co.uk/news/business-36537906>

<http://www.thisismoney.co.uk/money/news/article-3657847/What-does-Brexit-mean-money-Six-ways-finances-affected-Britain-voted-quit-EU.html>

<http://www.independent.co.uk/news/business/news/house-prices-jobs-and-food-how-brexit-has-affected-your-finances-in-the-short-term-a7145046.html>

<http://www.telegraph.co.uk/personal/banking/savings/brexit-outcome-what-it-means-for-savings/>

<http://www.bbc.co.uk/news/business-36956488>

<https://www.ft.com/content/a0c3fca4-d0e2-31e6-b06b-680c49b4b4c0>

Best Savings Rate

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The key things to think about after Brexit...

Sterling movements

The immediate weakening of Sterling has been the catalyst for significant trade fluctuations. The British pound dropped to its lowest level in 31 years in the aftermath of the Brexit leave announcement. The longer the uncertainty continues around post-Brexit trade and investment scenarios, the more extreme that volatility may become.

Regulatory changes

The extent of the regulatory changes that will impact on the UK and subsequently every other EU country is potentially massive. They will touch upon every aspect of business and society. The changes will take a long time to be negotiated and agreed, and may have a significant impact across all industries and sectors.

Customs and trade

Approximately 14% of Irish goods and services are exported to the UK. Currently, Irish trade is heavily reliant on free access to the UK market. However, our post-Brexit trade agreements with the UK will be negotiated at an EU level. Ireland's economy and export market will be significantly impacted by border controls, tariffs and excise duties.

Supply chains and routes to market

We could see an overall reduction in organisations procuring goods and services from the UK as organisations aim to limit their exposure to any future tariffs imposed on UK imports. Services may also be affected, with UK-based service centres and supply chain hubs becoming unviable.

Changes to your business model

Organisations may need to reassess where and how they do business abroad, particularly if border controls are reintroduced and new regulations and trade deals are announced. Companies who are currently undertaking an acquisition in the UK should consider the full economic implications before proceeding.

Free movement of people

The UK's exit from Europe is likely to lead to restrictions on immigration to the UK and vice versa. EU citizens may need to obtain permission to work in the UK under rules similar to the current immigration requirements for non-EU citizens. Likewise, citizens from the UK living and working in Ireland are likely to be equally affected by the Leave vote on their ability to work here.

Foreign Direct Investment

Britain's exit from the EU leaves Ireland as the only English-speaking country in the European Union. This will obviously create opportunities for Ireland, but this must be approached with caution. The UK's Chancellor of the Exchequer has already indicated that the UK will adopt tax strategies to attract and retain FDI.

Taxation changes

The Minister for Finance has stated that he does not see any threat to Ireland's 12.5% corporation tax rate as a result of the UK leaving the EU. Uncertainty still exists in relation to future tax changes in areas such as corporate taxes, VAT and workforce mobility.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

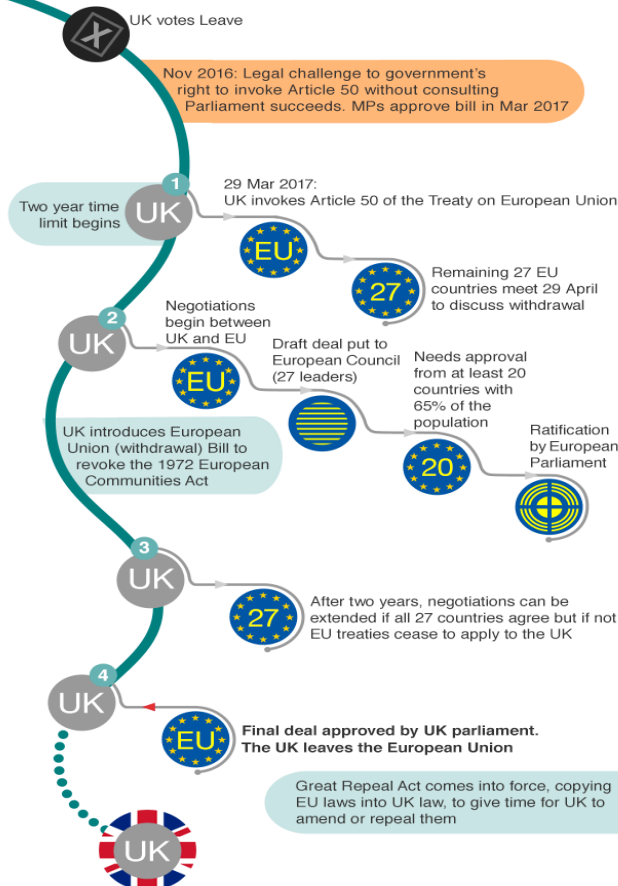
Переговори між прем'єр-міністром Великої Британії Терезою Мей та Президентом Європейської Ради Дональдом Туском, які відбулися 17 листопада 2017 р.

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Steps to UK leaving the European Union

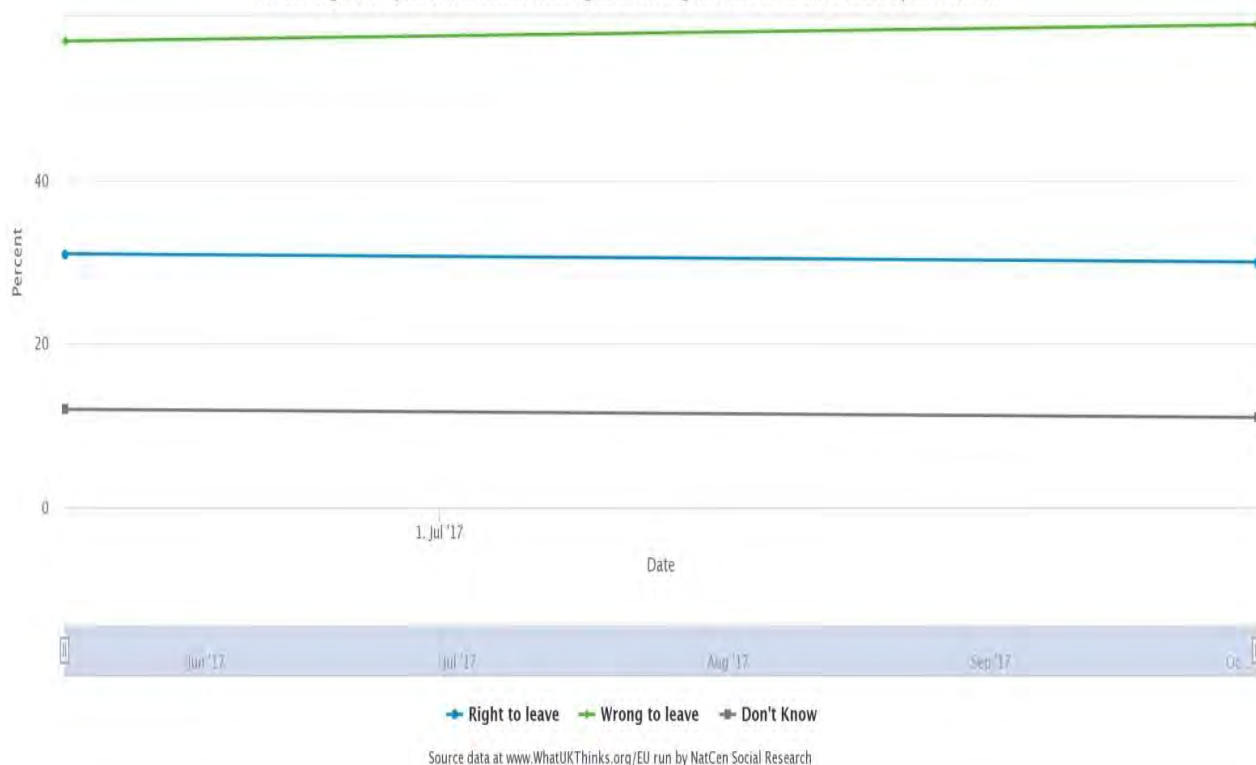

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

In hindsight, do you think Britain was right or wrong to vote to leave the European Union?

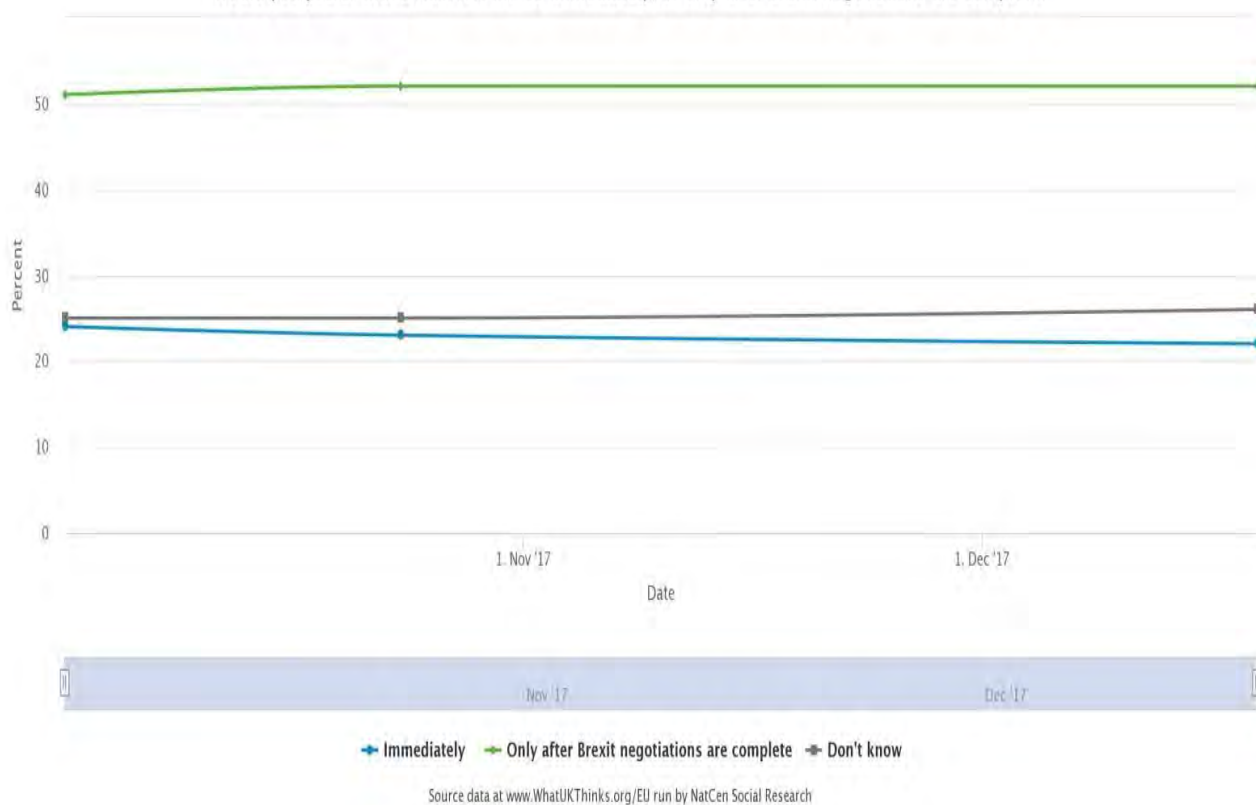

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Would you prefer that Britain left the EU immediately, or only after Brexit negotiations are complete?

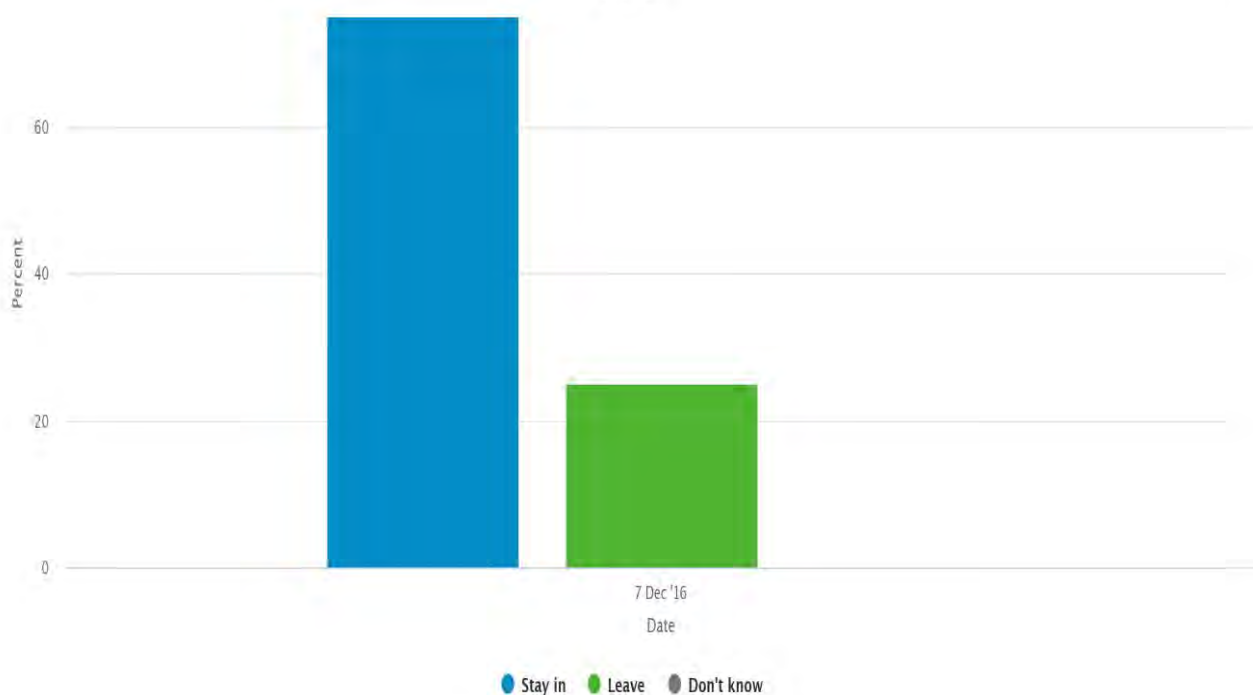

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

If there was a referendum tomorrow in Germany on whether Germany should remain a part of the EU, would you vote to stay in the EU or to leave the EU?

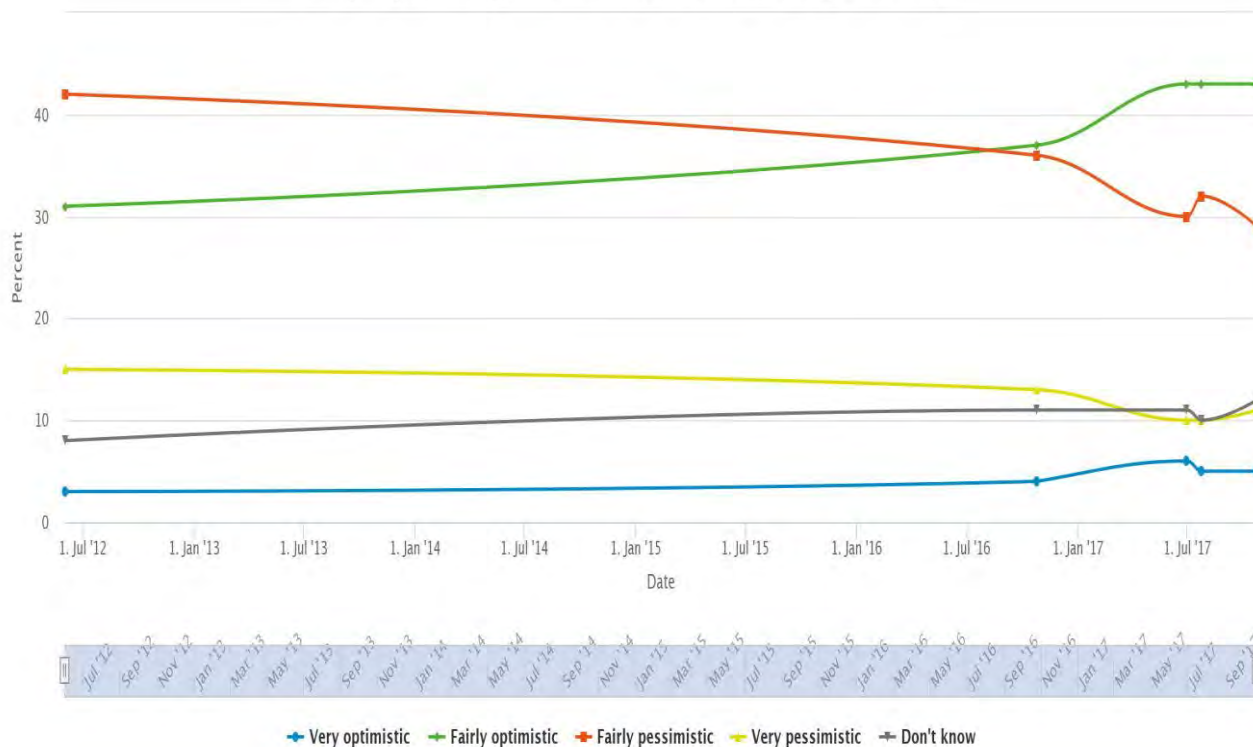
Source data at www.WhatUKThinks.org/EU run by NatCen Social Research

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Are you optimistic or pessimistic about the future of the EU? (German views)

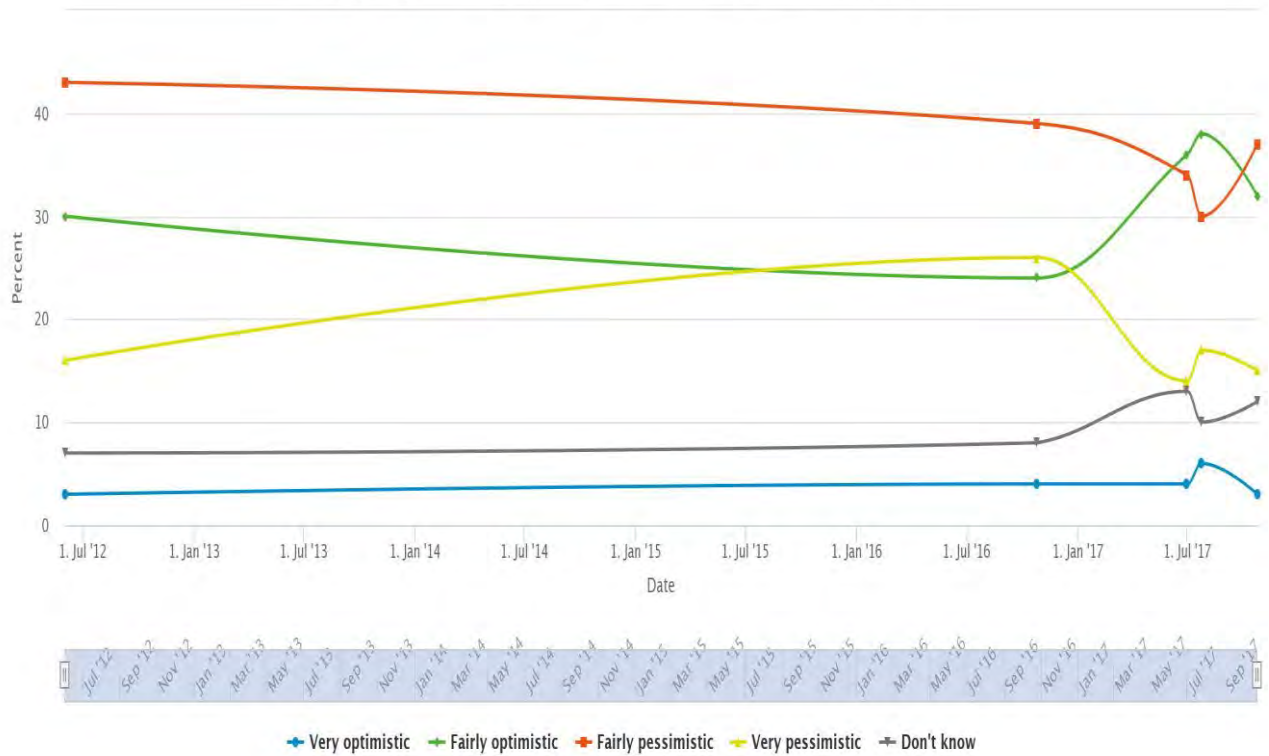
Source data at www.WhatUKThinks.org/EU run by NatCen Social Research

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Are you optimistic or pessimistic about the future of the EU? (French views)

Source data at www.WhatUKThinks.org/EU run by NatCen Social Research

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 1

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄС

Практична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 1 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄС Практична частина

Завдання 1. Дайте визначення понять:

Європейська рада

Європейська комісія

Європейська економічна зона

інтеграція міжнародна

ратифікація

суб'єкти міжнародного договору

євроскептики

єврооптимісти

Завдання 2. Вкажіть, хто зображений на фотографії. Які посади займають ці люди?

Джерело: European Union who's who: Six top Brussels bureaucrats standing in the way of Brexit//
<https://www.express.co.uk/news/politics/642231/European-Union-who-is-who-Jean-Claude-Juncker-Donald-Tusk-Martin-Schulz-Mario-Draghi>

Прізвище	Посада
1. _____	_____
2. _____	_____
3. _____	_____
4. _____	_____
5. _____	_____
6. _____	_____

Завдання 3. Пригадайте, коли відбулися розширення ЄС. У таблиці позначте час, коли відповідні держави стали членом ЄЕС/ЄС.

	Назва країни	1958	1973	1981	1986	1995	2004	2007	2013
	Австрія								
	Бельгія								
	Болгарія								
	Велика Британія								
	Греція								
	Данія								
	Естонія								
	Ірландія								
	Іспанія								

	Італія								
	Кіпр								
	Латвія								
	Литва								
	Люксембург								
	Мальта								
	Нідерланди								
	Німеччина								
	Польща								
	Португалія								
	Румунія								
	Словаччина								
	Словенія								
	Угорщина								
	Фінляндія								
	Франція								
	Хорватія								

	Чехія								
	Швеція								

Завдання 4. Розмістіть у хронологічному порядку.

- Введення до обігу європейської валюти євро
- Відбулися перші вибори в Європейський парламент
- Підписання Договору про створення єдиної Комісії і єдиної Ради трьох співтовариств
- Створення Європейського об'єднання вугілля та сталі
- Набрала сили Шенгенська угода про ліквідацію прикордонного контролю на внутрішніх кордонах ЄС
- Підписання Шенгенської конвенції про ліквідацію прикордонного контролю на внутрішніх з кордонах Співтовариства

Завдання 5. Заповніть пропуски у тексті.

До первинного права ЄС належать установчі договори трьох Європейських спільнот - _____ 1951 р., _____ та _____ 1957 р. До первинного права також належать - Єдиний Європейський Акт 1986 р., _____ 1992 р., Амстердамська угода _____ р., _____ 2001 р. та _____ 2007 р.

Завдання 6. Поєднайте назви договорів з принципами, що знайшли відображення у них, вписавши під назвами договору літеру з відповідним принципом.

Маастрихтський договір	А) Проголошено право будь-якого громадянина отримувати інформацію від європейських структур
	Б) Створення посади Президента ЄС
Амстердамський договір	В) Договір замінив Європейську конституцію
	Г) Формування ЄС
	Д) Впровадження єдиної валюти
Лісабонський договір	Е) Європейське громадянство для всіх членів ЄС
	Є) Створення центральної банківської системи
	Ж) Впроваджена посада Високого представника з питань спільної зовнішньої політики і політики безпеки

Завдання 7. Визначте критерії, які висувуються перед країною-кандидатом на членство в ЄС.

Завдання 8. На контурній карті позначте країни-кандидати до вступу до ЄС.

Джерело: <http://mapeurope.ru/wp-content/uploads/konturnaya-karta-evropy-geografii.jpg>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Завдання 9. Що, на Вашу думку, перешкоджає входженню вказаних країн-кандидатів до складу ЄС?

Назва країни	Перешкода

Завдання 10. Перед Вами представлена карикатура.... Спробуйте визначити, які почуття намагався викликати карикатурист своєю роботою, яку проблему відображає цей твір?

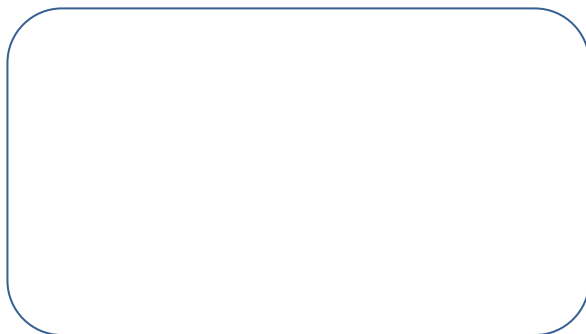
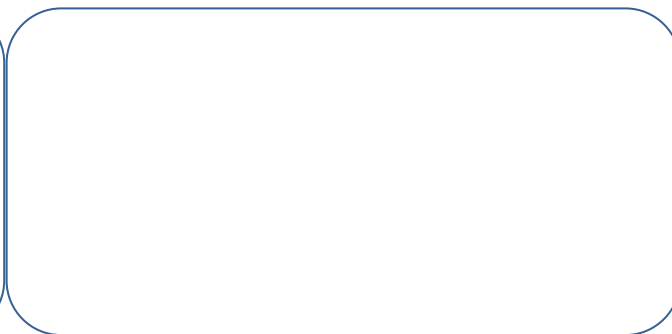

Джерело: http://www.voxeurop.eu/files/images/brief/publishable_1.jpg

Завдання 11. Охарактеризуйте наявні євроскептичні настрої в країнах Європи та можливості їхнього подолання.

Критика євроскептиків

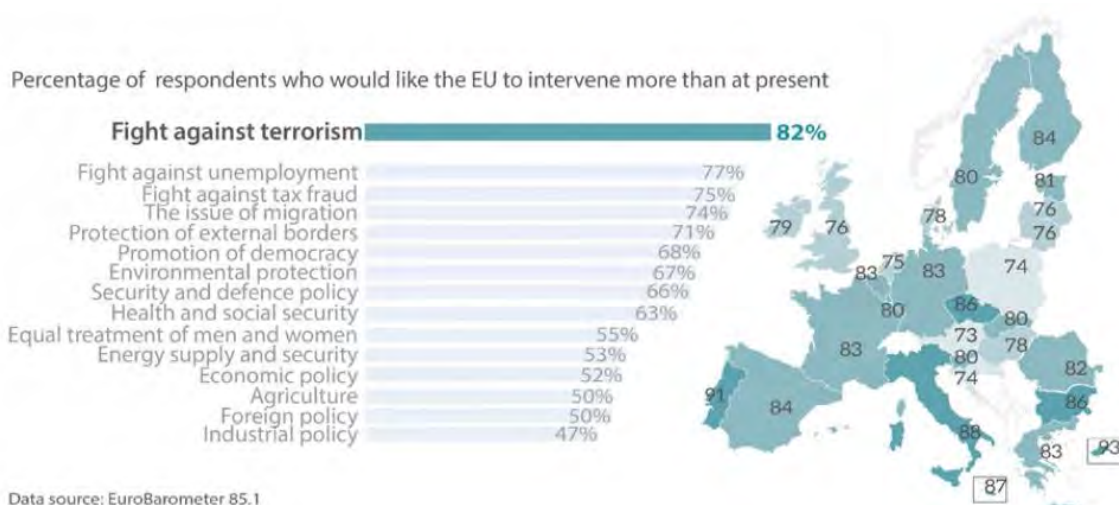
Шляхи подолання

Завдання 12. Проведене в 2016 р. соціологічне дослідження Європейського парламенту "Європейці в 2016 р.: сприйняття та очікування, боротьба проти тероризму і радикалізації" мало за мету визначити основні сфери, в яких, на думку європейців, необхідно було поглибити роботу європейських структур.

Завдання 13. Ознайомтеся з представленою інфографікою. Охарактеризуйте ставлення респондентів до різних сфер. Наскільки представники різних країн займають єдину позицію? Яка з країн найбільш занепокоєна, яка найменш? Яка статево-вікова різниця у відповіддях на запитання?

а) боротьба з тероризмом

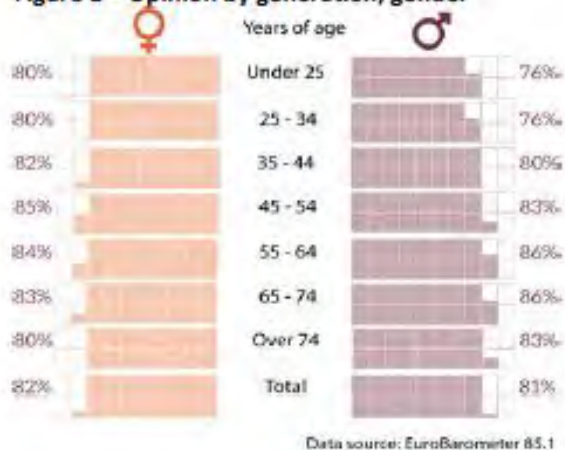

Джерело: Public opinion and EU policiesPublic opinion and EU policies. European Parliamentary Research Service, July 2016. - P. 11.

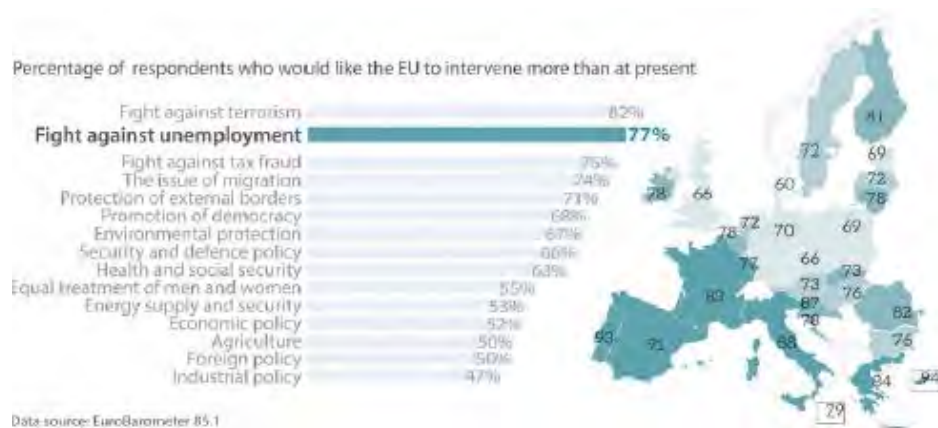
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Figure 1 – Opinion by generation, gender

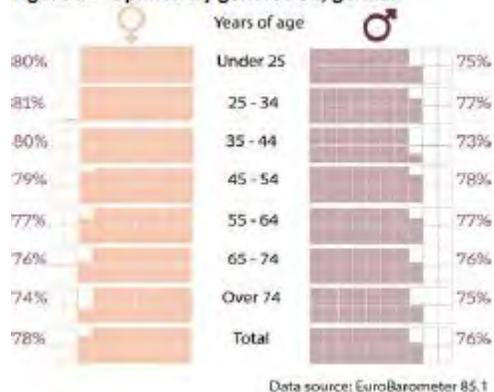
Джерело: Public opinion and EU policiesPublic opinion and EU policies. European Parliamentary Research Service. July 2016. - p. 12.

б) боротьба проти безробіття

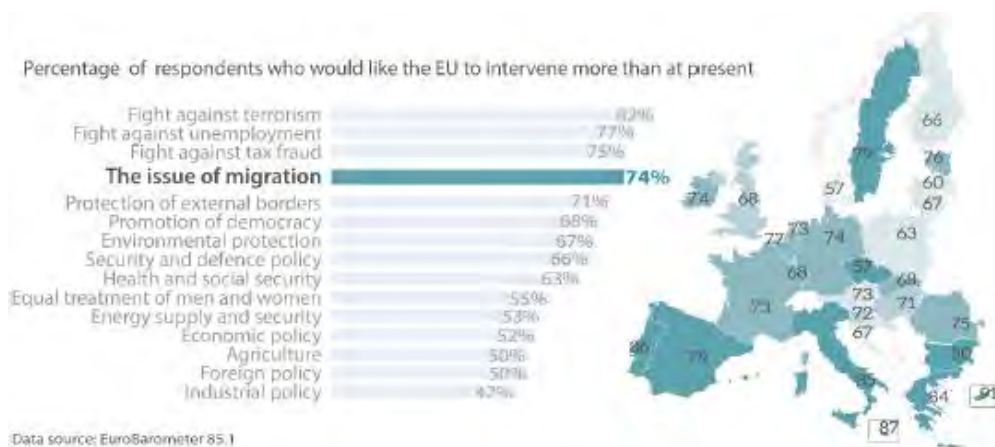
Джерело: Public opinion and EU policiesPublic opinion and EU policies. European Parliamentary Research Service. July 2016. - p.15

Figure 1 – Opinion by generation, gender

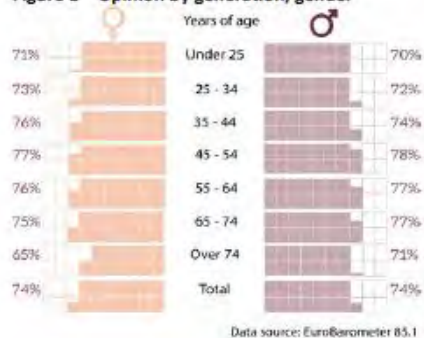
Джерело: Public opinion and EU policiesPublic opinion and EU policies. European Parliamentary Research Service. July 2016. - c. 16

в) міграційна проблема

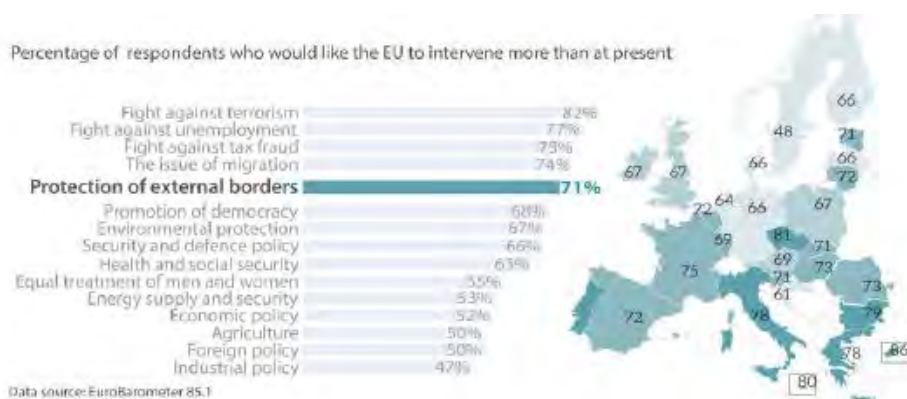
Джерело: Public opinion and EU policiesPublic opinion and EU policies. European Parliamentary Research Service. July 2016. - с. 23

Figure 1 – Opinion by generation, gender

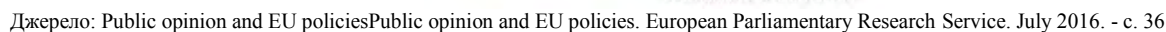
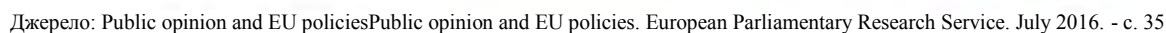

Джерело: Public opinion and EU policiesPublic opinion and EU policies. European Parliamentary Research Service. July 2016. - с. 24

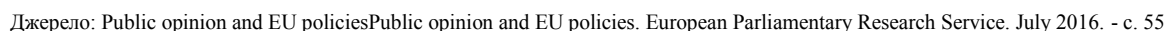
г) захист кордонів

Джерело: Public opinion and EU policiesPublic opinion and EU policies. European Parliamentary Research Service. July 2016. - с. 27

е) економічна політика

Завдання 14. Проведене соціологічне опитування в країнах ЄС 27 березня 2017 р. мало за мету визначити ставлення європейської спільноти до актуальних подій в Європі та визначити їх бачення майбутнього ЄС. Ознайомтеся з наведеними статистичними даними, прокоментуйте їх.

а)

When it comes to the European Union's activities, some Member States are ready to enhance the development of a common European policy in certain important areas. Do you think that they should...? (%)

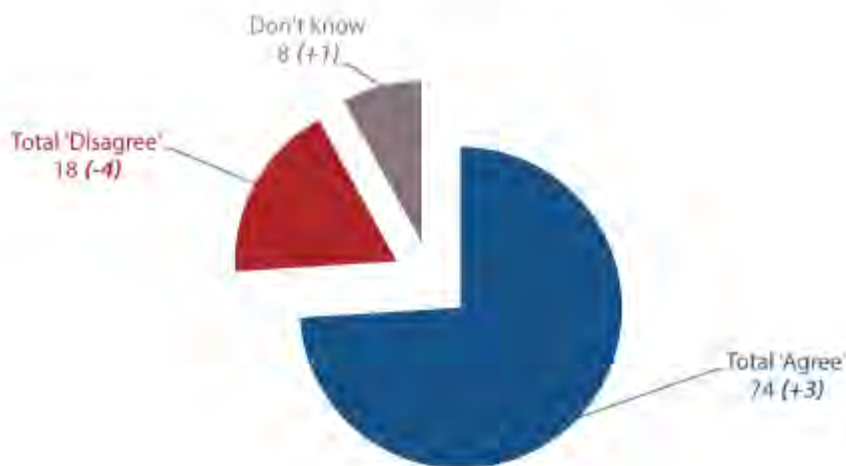
		Wait for all the EU Member States to be ready to do it		Do so without waiting for the other EU Member States		Don't know	
		EB67.1 Mar. 2017	Diff. 2017-2015	EB67.1 Mar. 2017	Diff. 2017-2015	EB67.1 Mar. 2017	Diff. 2017-2015
EU28		-41	-7	-49	+8	10	-1
EURO AREA		39	-8	52	+9	9	-1
NON-EURO AREA		45	-7	42	+6	13	+1
HR		44	+3	52	+1	4	-4
BG		46	+2	30	=	24	-2
EL		61	+1	34	+1	5	-2
RO		51	+1	41	+4	8	-5
LU		42	+1	55	-2	5	+1
HU		40	+1	52	=	8	-1
AT		37	+1	36	+1	7	-2
PL		46	=	42	+5	12	-5
IE		50	-1	42	+3	8	-2
PT		65	-2	22	=	13	+2
CY		45	-2	30	+2	5	=
CZ		38	-6	54	+7	8	-1
DK		35	-6	57	+6	8	=
SI		32	-6	63	+11	5	-5
NL		28	-6	69	+7	3	-1
SE		44	-7	50	+5	6	+2
IT		41	-7	47	+8	12	-1
LV		40	-8	48	+5	12	+3
SK		38	-8	48	+9	14	-1
MT		43	-9	44	+7	13	+2
BE		33	-9	65	+12	2	-3
DE		28	-10	64	+13	8	-3
ES		52	-11	36	+9	12	+7
FR		35	-11	56	+10	9	+1
LT		30	-11	63	+14	7	-3
FI		47	-12	47	+12	6	=
EE		37	-12	53	+13	15	-1
UK		45	-17	38	+11	17	+6

(Evolution September 2015 / March 2017)

Джерело: Two years until the 2019 European elections. Special Eurobarometer of the European Parliament. Directorate-General for Communication. European Parliamentary Research Service. April 2017. - p. 46

6)

Can you tell me whether you agree or disagree with the following statement: what brings the citizens of the different EU Member States together is more important than what separates them. (%)

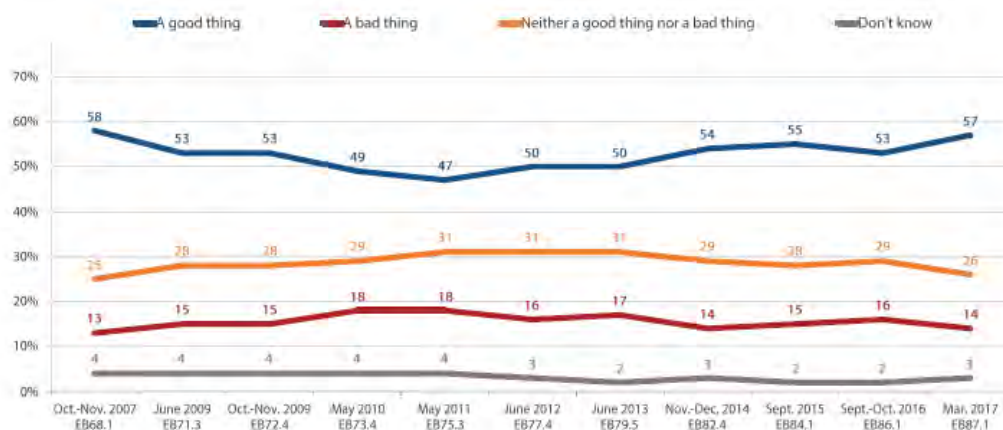

(Evolution September-October 2016 / March 2017)

Джерело: Two years until the 2019 European elections. Special Eurobarometer of the European Parliament. Directorate-General for Communication. European Parliamentary Research Service. April 2017. - p. 54.

В)

Q9 Generally speaking, do you think that (OUR COUNTRY)'s membership of the EU is...? (%)

Джерело: Two years until the 2019 European elections. Special Eurobarometer of the European Parliament. Directorate-General for Communication. European Parliamentary Research Service. April 2017. - p. 47.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

r)

Generally speaking, do you think that (OUR COUNTRY)'s membership of the EU is....?

A good thing (%)

(Evolution September-October 2016 / March 2017)

Джерело: Two years until the 2019 European elections. Special Eurobarometer of the European Parliament. Directorate-General for Communication. European Parliamentary Research Service. April 2017. - p. 54.

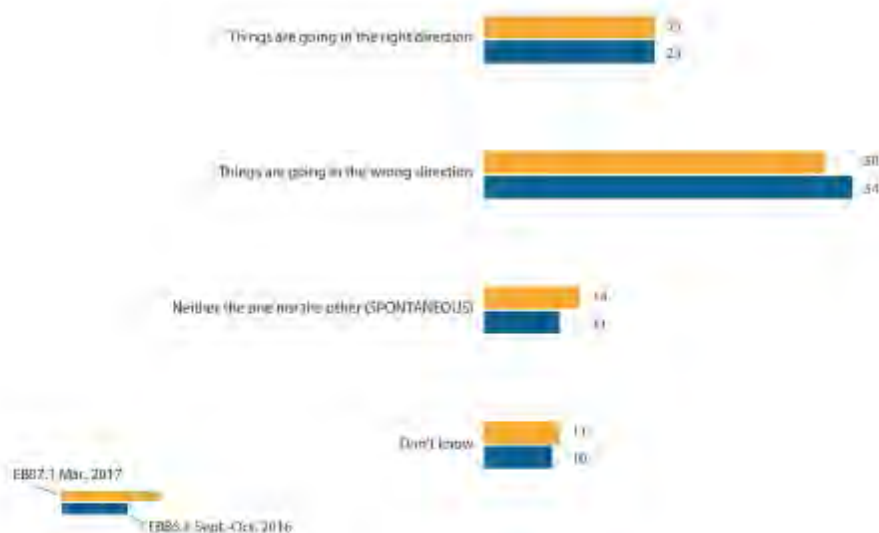
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

д)

1. In which direction does the EU go?

a) *European average*

D73.2 At the present time, would you say that, in general, things are going in the right direction or in the wrong direction, in...?
The European Union (%)

Джерело: Two years until the 2019 European elections. Special Eurobarometer of the European Parliament. Directorate-General for Communication. European Parliamentary Research Service. April 2017. - p. 86.

Завдання 15.

Позначте на лінії часу ключові дати розвитку відносин Великої Британії-ЄС

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

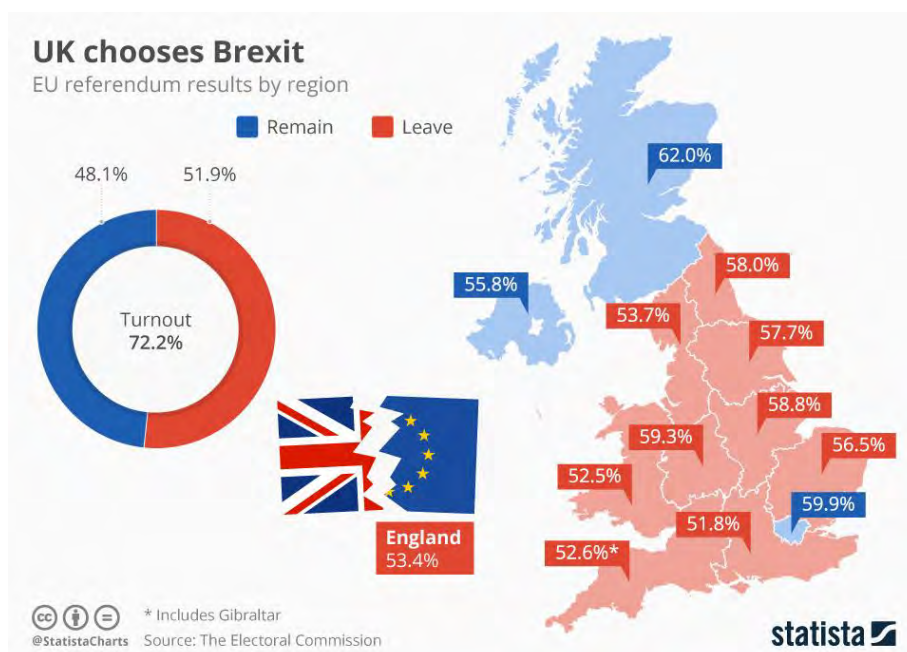
Завдання 16. Перед Вами представлена карикатура Патриці Чаппатте. Спробуйте визначити, які почуття намагався викликати карикатурист своєю роботою, яку проблему відображає цей твір?

Джерело: http://api.theweek.com/sites/default/files/062416Chappatte_Cagle.jpg

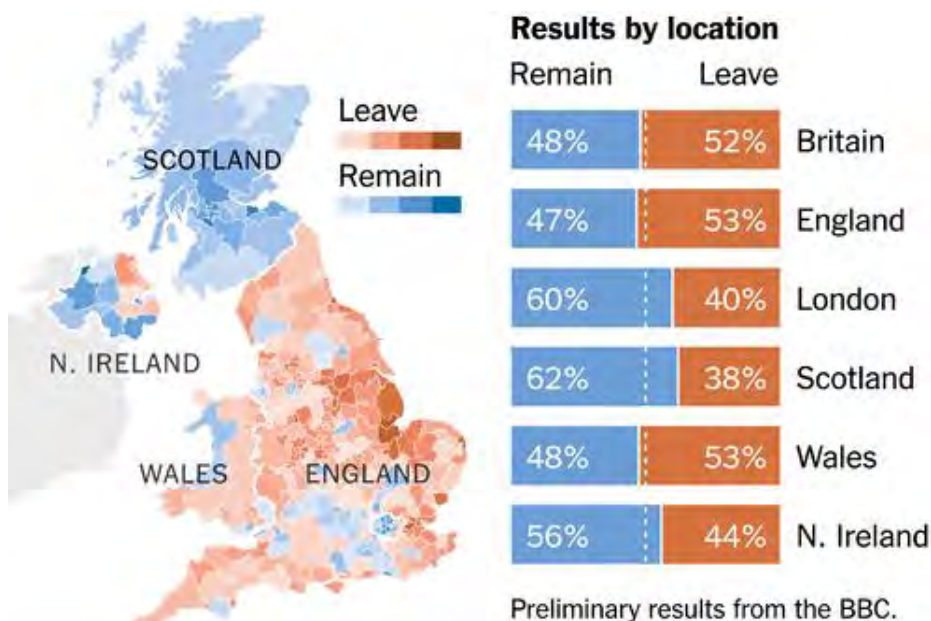
Завдання 17. Проаналізуйте наведені статистичні дані щодо результатів референдуму у Великій Британії.

а) Які були загальнонаціональні результати?

Джерело: http://infographic.statista.com/normal/chartoftheday_5100_uk_chooses_brexit_n.jpg

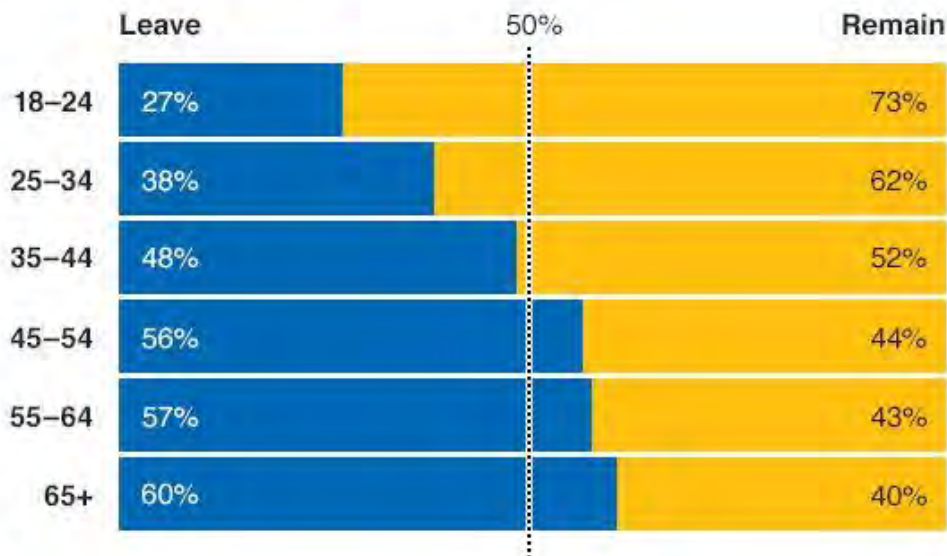
б) Які регіони проявили найбільше бажання вийти з ЄС/ залишитися в ЄС?

Джерело: <https://www.nytimes.com/interactive/2016/06/24/world/europe/how-britain-voted-brexit-referendum.html>

Завдання 18. Проаналізуйте наведені статистичні дані щодо результатів референдуму у Великій Британії. Які вікові групи проявили найбільше бажання вийти з ЄС/ залишитися в ЄС? В чому може полягати причина подібної позиції?

How different age groups voted

Source: Lord Ashcroft Polls

BBC

Джерело: <http://www.bbc.com/news/magazine-36619342>

Завдання 19. Визначте які політичні сили Великої Британії виступали за/ проти членства в ЄС (див. Додаток А "Хто виступав за/проти Brexit?").

За членство в ЄС	Проти членства в ЄС

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ознайомтеся з матеріалами представленими в Додатку Б "Аргументи за/проти Brexit". Заповніть таблицю.

Сфера	За Brexit	Проти Brexit
Споживчі інтереси		
Вартість членства в ЄС		
Освіта /наука		
Охорона навколишнього середовища		
С/г та рибальство		
Роль в світі/ оборона		
Імміграція		
Поліція/ безпека		
Суверенітет		
Торгівля/економіка		
Мандрівки		

Робочі питання		
----------------	--	--

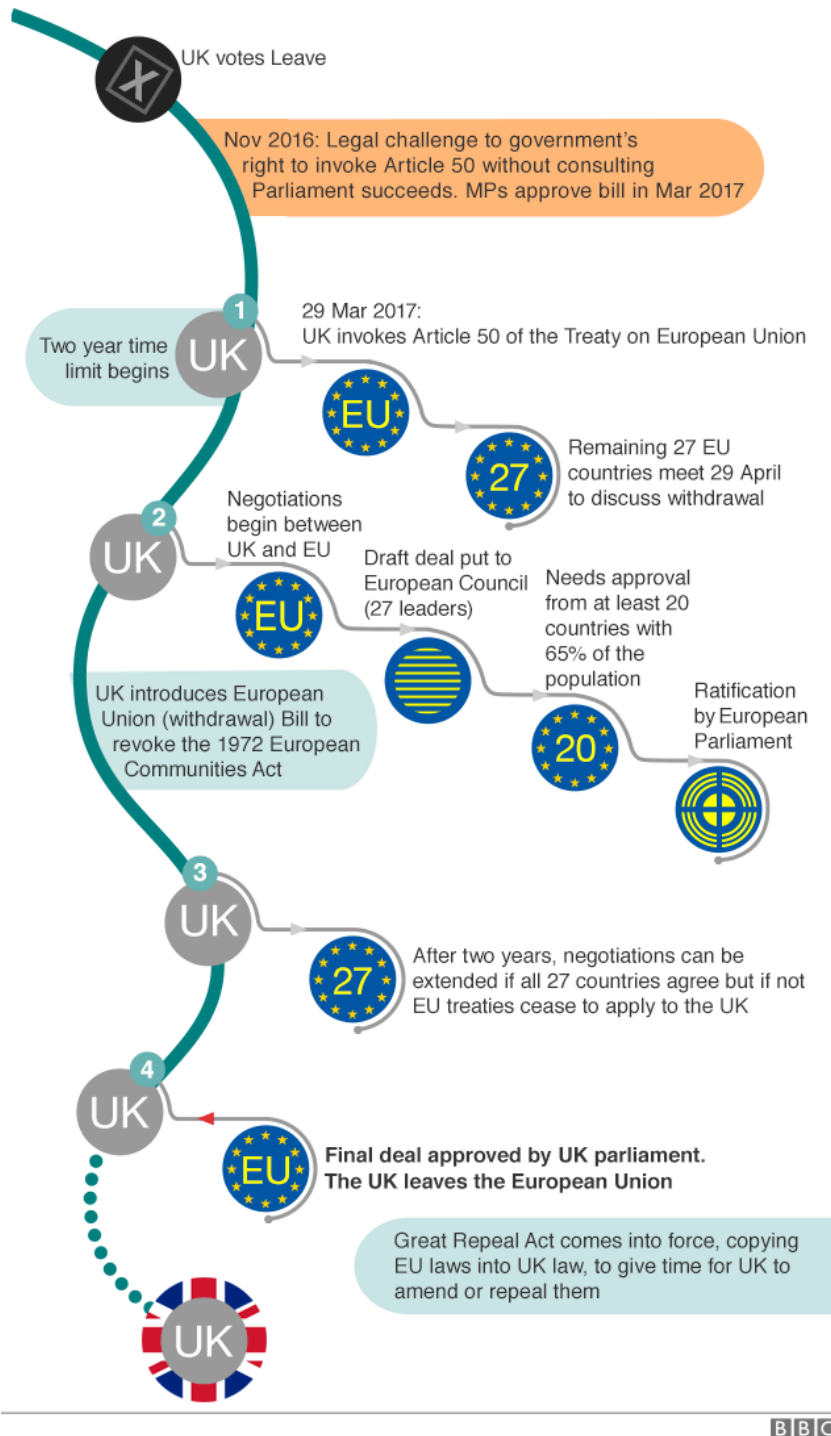
Завдання 20. Перед Вами фотографія, що зображає переговори між прем'єр-міністром Великої Британії Терезою Мей та Президентом Європейської Ради Дональдом Туском, які відбулися 17 листопада 2017 р. Що могли сказати учасники переговорів щодо "Brexit".

Джерело: <https://frontnews.eu/news/ru/17707>

Завдання 21. Охарактеризуйте кроки по виходу Великої Британії з ЄС представлені на інфографіці.

Steps to UK leaving the European Union

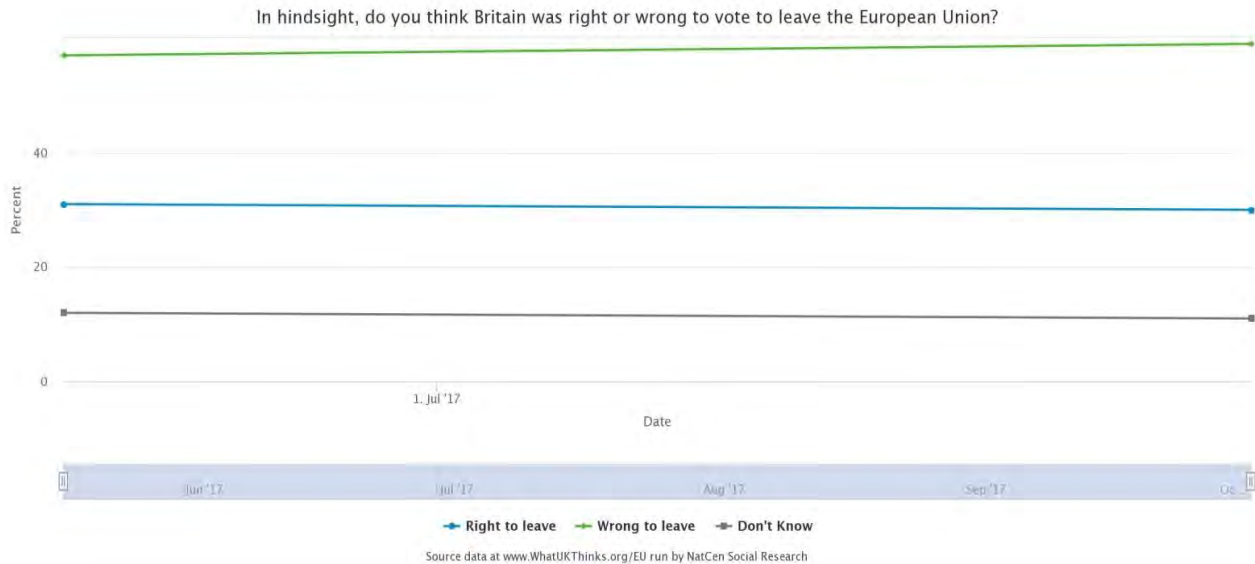
Джерело: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>

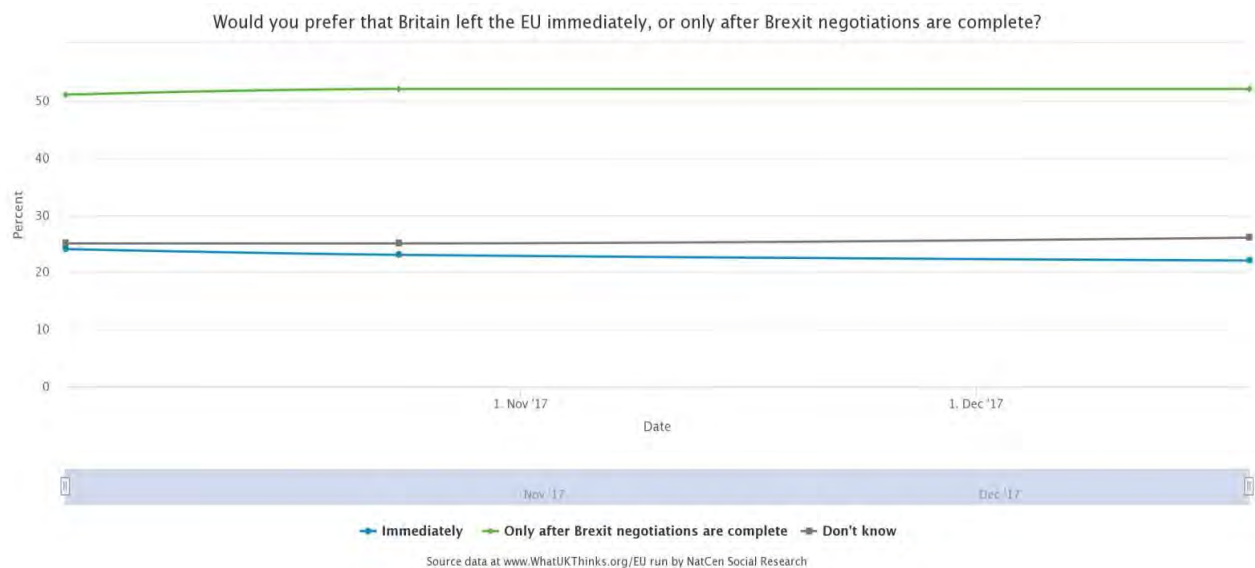
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Завдання 22. Виходячи з наведених статистичних даних, охарактеризуйте ставлення європейської спільноти до Брекзиту.

а)

б)

Завдання 23. Існують декілька варіантів розвитку відносин між ЄС та Великою Британією після Брекзиту. Як Ви гадаєте, який з них може реалізуватися? Для відповіді ознайомтеся з літературою представленою в модулі 1 в системі moodle:

- 1) Brexit: how does the Article 50 process work? / By Vaughne Miller and Arabella Lang. BRIEFING PAPER. Number 7551, 30 June 2016. - P. 32-34.
- 2) Brexit: some legal and constitutional issues and alternatives to EU membership / By Paul Bowers, Arabella Lang, Vaughne Miller, Ben Smith, Dominic Webb. BRIEFING PAPER. The House of Commons. Number 07214, 28 July 2016. - P. 26-37.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 1 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄС

Додаток А

Хто виступав за чи проти Brexit

Консерватори

Прем'єр-міністр Тереза Мей була проти Brexit до референдуму ЄС, але тепер каже, що не може бути повернення назад і що "Brexit означає Brexit". Причиною, чому вона погодилася на загальні вибори, було бажання зміцнення її позиції на переговорах з ЄС.

Як партія бачить Brexit: пріоритети Консерваторів були викладені у 12-пунктному плані, опублікованому в січні, і листах, що офіційно закликали Brexit у березні.

Ключовими елементами є:

- ми більше не пов'язані із законами ЄС та рішеннями Європейського суду
- треба знайти вихід із єдиного ринку ЄС та укласти угоду про вільну торгівлю
- необхідно активізувати підписання торгових угод з іншими країнами світу
- необхідно визначитися з законодавством ЄС. Чи буде воно збережено або скасовано у Великобританії?
- бути готовими піти з переговорів з ЄС, якщо результати не задовольнятимуть.
- необхідно досягти "ранньої домовленості" щодо вирішення статусу емігрантів у Великобританії та ЄС.
- треба залишати митний союз ЄС і шукати нову митну угоду
- ще не визначена імміграційна система, яка заміщує вільне пересування громадян ЄС
- необхідно зберігти всі трудові права, які в даний час гарантуються законодавством ЄС
- необхідно, щоб були почуті "голоси та інтереси" Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії

Консерватори не сказали, як вони будуть контролювати міграцію з ЄС після Brexit.

Лейбористська партія

Лейбористська партія проводила кампанію проти Brexit на референдумі, але тепер зазначає, що треба виходити з результату, тепер необхідно налагоджувати "тісні нові відносини з ЄС" щодо захисту прав працівників.

Як партія бачить Brexit: партія висуває кілька вимог:

- ☐ Захист усіх існуючих прав працівників, прав споживачів та захисту навколишнього середовища
- ☐ Прагне мати "безмитний доступ" до єдиного ринку ЄС
- ☐ Відмова прийняти сценарій "ніякої угоди з ЄС"

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- ☐ Не може бути другого референдуму щодо остаточної угоди з ЄС, однак депутати мають вирішити, що трапиться далі
- ☐ Гарантування прав громадян ЄС, які живуть та працюють у Великобританії, що залишаться в країні з "першого дня" після виходу країни з ЄС
- ☐ Немає визначення остаточних рівнів міграції
- ☐ необхідно, щоб Велика Британія залишалася в таких схемах ЄС як "Еразмус" та мала можливість отримати 80 млрд. євро (69 млрд. фунтів стерлінгів) в рамках науково-дослідної та інноваційної програми «Horizon 2020»

Ліберальні демократи

Ліберал-демократи мають про-ЄС позицію і обіцяють зупинити те, що вони називають "катастрофічним жорстким Brexit".

Як вони бачать Brexit: Центральна пропозиція ліберальних демократів – треба провести ще один референдум, перед яким партія буде проводити кампанію, щоб залишитися в ЄС.

Ліберальні демократи також кажуть, що будуть боротися "кожною своєю клітиною", щоб захистити існуючі аспекти членства в ЄС, такі як єдиний ринок, митний союз та вільне пересування людей.

Вони гарантують права громадян ЄС і виступають за те, щоб Велика Британія залишалася в загальноєвропейських схемах, як «Еразмус».

Шотландська національна партія

Лідер партії Ніколя Стерджен хоче, щоб Шотландія мала особливий статус після Brexit, і проведення другого референдуму про незалежність Шотландії до того, як Великобританія вийде з ЄС.

Маніфест SNP містить інформацію, що партія буде вимагати місця для шотландського уряду за столом переговорів щодо Brexit.

Голова партії стверджує, що він буде боротися, щоб зберегти Шотландію на єдиному ринку ЄС.

Партія сподівається скористатись підтримкою Шотландії для того, щоб залишитися в ЄС (Шотландія проголосувала за те, щоб залишатися в ЄС - 62% виступили з цим рішенням).

Партія незалежності Сполученого Королівства

Партія вже давно виступає за вихід з ЄС, і, отримавши перемогу на референдумі, зараз порівнює себе з "собакою, що охороняє Brexit".

Партія акцентує увагу на верховенство Парламенту в державі, потреба встановлення повного контролю над міграцією, створення " виняткової морської економічної зони" навколо узбережжя Великої Британії, відсутність сплати Великою Британією «відхідних грошей» Європейському Союзу за "Brexit" до кінця 2019 року.

Зелена партія

Лідер зеленої партії Англії та Уельсу Керолайн Лукас закликала провести другий референдум щодо виходу з ЄС, щодо угоди Brexit з Брюсселем. Зелені обіцяли "повну опозицію" Brexit.

Партія Уельсу

Партія виступала за перебування в ЄС. Хоча жителі Уельсу проголосували за вихід з ЄС, партія вважає, що членство в єдиному ринку повинно зберігатися, щоб захистити валлійські робочі місця.

Соціал-демократична і лейбористська партія (Північна Ірландія)

Виступали за те, щоб залишитися в ЄС, заявляли, що вихід з ЄС робиться "проти волі людей у Північній Ірландії", де більшість проголосували за те, щоб залишатися в ЄС.

Партія Ольстеру (Північна Ірландія)

Перед референдумом партія "Ольстеру" наголосила, що набагато буде краще, щоб Північна Ірландія залишилася в ЄС (хоча не всі її члени погодились). Партія після референдуму стверджує, що буде погоджуватися з результатами референдуму. Бажає партія "необмеженого" доступу до єдиного ринку та жорсткого кордону з Республікою Ірландія.

Шінн Фейн (ірландська ліва націоналістична партія)

Шінн Фейн звинуватив консервативний уряд у "намаганні покласти Brexit на плечі Ірландії". Партія хоче, щоб Північна Ірландія мала "спеціальний статус" в ЄС.

Джерело: General election 2017: Where UK's parties stand on Brexit [Електронний ресурс]. Режим доступу: // <http://www.bbc.com/news/uk-politics-39665835>. - Назва з титулу екрану.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 1

Додаток Б

Аргументи за та проти Brexit

Треба залишити ЄС

Споживча сфера

- Норми ЄС роблять витрати на товари та послуги більшими
- Закони про захист прав споживачів існували перед заснуванням ЄС і вони залишаться після виходу Великобританії
- Захист споживачів не залежить від членства в ЄС.
- Є мережа європейських споживчих центрів, в тому числі одна у Великобританії, яка надає поради споживачам. Однак він не має жодних правоохоронних повноважень і не може примушувати організації прийняти свою точку зору.
- нові правила ЄС не забезпечують додаткового захисту споживачам Великобританії. Наприклад, захист покупців, які використовують свою кредитну картку для покупок більше 100 фунтів стерлінгів, вже існував протягом 30 років у Великобританії та зберігався після публікації Директиви ЄС про споживчі кредити.

Вартість членства

- Якщо Великобританія залишиться, мільярди фунтів стануть доступними для інших пріоритетів
- Великобританія зможе вирішити, як витратити гроші
- ЄС не виконує основні повсякденні функції нормальної держави.
- ЄС не опікується школами та лікарнями. Вони знаходяться під контролем національних урядів (як і в'язниці, аварійні служби та збройні сили).
- ЄС не виплачує пенсії.

- Для країн всередині єврозони Європейський центральний банк встановлює процентні ставки та інші елементи грошово-кредитної політики, але це не стосується всього ЄС.

Аргумент основний: ми вкладаємо в ЄС набагато більше грошей, аніж ми отримуємо, тому, якщо ми залишимо ЄС, ми більше буде витратити на розвиток Великої Британії.

Освіта та дослідження

- Тільки 3% загальних витрат на науку у Британії фінансується Європейським Союзом
- Велика Британія зможе збільшити фінансування на науку за рахунок економії коштів, не сплачуючи членство в ЄС
- Британія могла встановити свою власну імміграційну політику, яка б швидко залучила вчених та випускників з інших країн світу
- Освіта дуже специфічна для кожної країни. Це одна з тих областей, які залишаються у відомстві окремих урядів.

Аргумент для виходу з ЄС

У Великобританії процвітає університетський сектор, який дозволяє успішно конкурувати студентам та викладачам на глобальному рівні. Співпраця з іншими європейськими країнами навряд чи зупиниться зовсім, оскільки науковці все більше працюватимуть у мережах, побудованих навколо знань та інтересів.

Частина грошових коштів, які в даний час Великобританія вносить до ЄС, може бути спрямована безпосередньо на дослідження в країні.

Енергетична сфера та захист довкілля

- Екологічне регулювання ЄС може стати зайвим тягарем для бізнесу та підвищити ціни на джерела енергії
- Інші європейські країни, як і раніше, хотіли б продати свою електроенергію до Великобританії після Brexit
- Більша частина британського імпорту газу походить з Норвегії - Великобританія не залежить від Росії

Аргумент для виходу з ЄС

Великобританія може скоротити ціни на енергоресурси, залишивши ЄС, хоча незрозуміло, як це можна зробити, не скасовуючи «Закон про зміну клімату» у Великій Британії (нинішній уряд заявив, що робитиме це).

Імміграція

- Неможливо контролювати імміграцію як члена ЄС

- Державні служби знаходяться під тиском через кількість мігрантів
- Висока імміграція знизил заробітну платню для британських працівників
- ЄС не має чіткої статистики про те, хто мігрує в певну державу-член із іншої частини світу.
- Міжнародне право на біженців та національні зобов'язання перед ними не мають нічого спільного з Брюсселем.
- Незважаючи на те, що ЄС хоче узгодити політику щодо надання притулку біженцям, ЄС не може змусити держав-членів виконувати квоти щодо біженців.

Глобальна роль і безпека

Треба залишити ЄС

Членство в НАТО та Раді Безпеки ООН є більш важливими для захисту Великобританії, ніж ЄС

- ЄС хоче створити власну армію
- Велика Британія матиме більше впливу на світову арену, коли стане повністю незалежною
- Хоча іноді описуються в ЄС збройні контингенти як "постійна армія", лише два формування готові до розгортання в будь-який час. Вони ще не бачили будь-яких військових дій, і Британія виступила проти французької пропозиції щодо створення постійного фонду ЄС для фінансування збройних операцій.
- Неможливість ЄС встановити переконливу відповідь на конфлікт в колишній Югославії на початку 90-х років призвела до складності встановлення єдиної зовнішньополітичної концепції.
- Нема консенсусу в ЄС. П'ять членів ЄС все ще не визнають незалежність Косово, і в 2003 році члени розійшлися в своєму ставленні щодо війни в Іраці.
- Небажання більшості країн-членів ЄС віддати 2% свого ВВП на оборону (що було метою НАТО в період з 2006 р.). Це привело до дефіциту кораблів і літаків, необхідного військового транспорту.
- ЄС та НАТО ніколи не змогли з'ясувати, як і де співпрацювати.

Аргумент для виходу з ЄС

Нам краще зосередитись на НАТО, яке все-таки має досвід і робить певні кроки щодо захисту.

Поліція та безпека

- Будучи в ЄС, терористи потрапляють до Великобританії
- Британія все ще буде співпрацювати з іншими європейськими країнами для боротьби з тероризмом після Brexit, як це зараз відбувається з США
- Немає шпигунського агентства ЄС.
- ЄС прагне до все більш тісного об'єднання. Але кожна нація має свій власний правовий ландшафт - і ніде це не є більш очевидним, ніж в безпеці. Наприклад, ЄС намагався вжити заходів щодо боротьби з нелегальними вогнепальними засобами, але в країнах існують різні закони про зброю.
- Найбільш серйозні відносини в галузі безпеки є у Великобританії з США, Австралією, Канадою та Новою Зеландією.

Суверенітет і закони

- Більшість законів Великобританії приймаються в Брюсселі
- Інші держави-члени можуть застосувати рішення проти бажань Великої Британії
- Британський уряд неодноразово зазнавав поразки у справах, поданих до Європейського суду
- Залишити ЄС є єдиним способом повернення повного суверенітету
- Очевидно, що ЄС не має розробленого законодавства в усіх сферах.
- Парламент зберігає контроль над фундаментальними рішеннями: скільки грошей витрачається на благополуччя, охорону здоров'я та освіти, як наші вулиці та кордони контролюються, коли і де наші збройні сили виходять на війну, якою має бути наша зовнішня політика стосовно решти світу та ін.
- Якщо Великобританія співпрацює з ЄС щодо будь-якого з цих питань - це є добровільним кроком, і уряд може або накласти вето на пропозицію, або вирішити не брати участі.

Аргумент для виходу з ЄС:

Залишаючи ЄС, країна відновить парламентський суверенітет, повернувши владу з Брюсселя до Вестмінстера, щоб рішення, які впливають на наше життя, були зроблені політиками, яких ми можемо обрати на загальних виборах.

•

Торгівля та економіка

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Компанії Великої Британії будуть звільнені від тягара регулювання ЄС
- Торгівля з країнами ЄС продовжиться, оскільки ми імпортуємо більше з

них, ніж експортуємо до них

- Британія зможе вести переговори про власні торговельні угоди з іншими країнами
- ЄС не приймає рішення щодо конкретних торгових контрактів. Отже, уряди та підприємства країн-членів самі вирішують, де купувати товари та послуги, хоча можуть існувати правила конкуренції, які в деяких випадках є актуальними. Також ЄС не вирішує, куди компанії мають інвестувати.

Аргумент для виходу з ЄС

Ми будемо вільні вести переговори по власним торговельним угодам. Крім того, ЄС матиме стимул дозволити британським експортерам мати повний доступ на свій ринок, оскільки ЄС продає нам більше, ніж навпаки. Бізнес може бути звільненим від значного непотрібного регулювання. Рішення про те, де інвестувати, базуються на багатьох факторах, і не має прямого відношення до членства в ЄС.

Подорожі та проживання за кордоном

- Немає підстав вважати, що вихід з ЄС ускладнить поїздки на відпочинок до Європи
- Міжнародне право означає, що емігранти не можуть бути примушені повернутися до Великобританії
- Великобританія має угоди з багатьма іншими країнами, щоб допомогти британцям, які живуть за кордоном

Робота

- Менш регулювання на робочому місці створить більше робочих місць
- Відпустка по догляду за дитиною та виплати по відпусткам змінюватимуться лише у випадку, якщо Британія вирішить їх змінити
- Велика Британія може отримати більше інвестицій від країн, що не входять до ЄС
- Зниження міграції призведе до підвищення заробітної плати

Аргумент для виходу з ЄС

Значне регулювання зайнятості в ЄС створює непотрібне навантаження на бізнес, що збільшує витрати та перешкоджає фірмам приймати нових працівників.

Аргументи за те, щоб залишатися в ЄС

Споживчі справи

- Люди в Британії заощаджують в середньому 450 фунтів стерлінгів на рік, тому що ціни є нижчими внаслідок членства в ЄС
- Вартість авіаквитків та мобільних телефонів дешевші при ЄС
- ЄС гарантує, що імпортовані товари відповідають європейським стандартам якості
- Залишивши ЄС, існуючий захист для споживачів буде поставлено під загрозу, і існує небезпека того, що ціни на покупки британських споживачів у інших країнах ЄС зростатимуть через інтернет.

Вартість членства

- Економічна вигода від членства в ЄС легко перевищує вартість
- Інші країни витрачають з перерахунку на людину менше, ніж у Великобританії
- Після Brexit, Великобританія все ще має внести свій внесок до бюджету ЄС, щоб зберегти доступ до єдиного ринку

Що робить ЄС із грошима?

Найбільша стаття витрат ЄС - на сільське господарство. Це становить 40% бюджету ЄС і більше половини грошей, які повертаються до Великобританії, хоча цей показник з часом зменшився.

Інша головна область витрат, варта однієї третини бюджету, полягає у фінансуванні того, що ЄС називає "економічною, соціальною та територіальною єдністю". Це означає витрати в бідніших регіонах країн-членів ЄС, часто на інфраструктурні проекти, як нові дороги.

Менші суми грошей йдуть на інші економічні проекти, такі як гранти для науково-технічних досліджень та робота у закордонних справах ЄС. Усього 6% бюджету ЄС - на адміністративні витрати.

Аргумент для того, щоб залишатися в ЄС

Переваги для економіки Великобританії, що залишаються в ЄС, значно перевершують вартість членства

Освіта і дослідження

- Університети Великобританії отримують мільйони на фінансування досліджень з боку ЄС

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Багато провідних вчених Великобританії приїжджають з інших країн Європи за допомогою грантів ЄС

- Програма Erasmus дозволяє британським студентам навчатися за кордоном

Що робить ЄС?

ЄС надає гроші на широкий спектр досліджень. В останній великій програмі грантів університети Великобританії отримали майже 1 млрд. євро на рік.

Енергетична сфера і захист навколишнього середовища

- Залишаючи ЄС, Велика Британія отримує збільшення рахунків за енергію на 500 мільйонів фунтів
- Британська енергетична безпека є сильнішою в рамках ЄС, оскільки вона веде переговори як великий блок держав
- Велика Британія має чисту воду та повітря, а також зниження викидів парникових газів завдяки дії ЄС

Що робить ЄС?

ЄС є головною глобальною силою в енергетиці та захисті навколишньому середовищі. Він має найбільше в світі екологічне законодавство. Він очистив річки та пляжі за рахунок платників податків. Відбулося збільшення переробки та скорочення звалищ.

У 2007 році національні лідери дійшли згоди щодо того, що ЄС буде боротися з проблемами зміни клімату за допомогою плану на 2020 рік. Це передбачало обов'язкове 20-відсоткове скорочення викидів парникових газів, що призведе до 20% споживання енергії з відновлюваних джерел енергії та зобов'язання щодо підвищення енергоефективності до 20 % ЄС також допомагає формувати світовий ринок, вимагаючи, щоб багато імпортованих товарів відповідали стандартам ЄС щодо навколишнього середовища.

Аргумент щодо перебування в ЄС

Оскільки Великобританія намагається виконати свої власні зобов'язання щодо боротьби зі зміною клімату, вона потребує більшої співпраці для отримання чистої енергії.

Глобальна роль і захист

Треба залишатися в ЄС

- Великобританія повинна бути в ЄС, допомагаючи приймати великі рішення, а не залишатися осторонь

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Вихід з ЄС зменшить вплив Британії на світову арену
- Робота з сусідніми країнами ЄС для вирішення спільних загроз

допомогла забезпечити безпеку Британії

Що робить ЄС?

Наприкінці 2015 року ЄС брало участь у 17 місіях. Деякі з них були затверджені ООН, інші були результатом угод між сторонами.

Вони варіювалися від тривалої операції з підтримання миру в Боснії та Герцеговині до місії з боротьби з піратством на узбережжі Сомалі.

Основна увага зосереджена на "м'якій силі": 17 місій, 11 цивільних і 6 військових.

Аргумент щодо перебування в ЄС

Європа відіграє більшу вагу, коли вона говорить одним голосом і діє разом. Не слід недооцінювати роль м'якої сили в світі, в якому переважає серйозна сила Америки та Росії.

Імміграція

- Іммігранти, особливо ті, які є членами ЄС, платять більше податків, аніж вивозять
- За межами ЄС Великобританія все одно повинна буде прийняти вільний рух, щоб отримати повний доступ до єдиного ринку
- Імміграція хороша для економіки

Що робить ЄС?

Вільне переміщення громадян ЄС - це фундаментальна та "не обговорювана" частина членства, підтримана законом. Шенгенська зона без кордонів означає, що люди та товари можуть вільно пересуватися без оформлення паспорта.

Свобода руху вигідна британській економіці. Роботодавці швидко отримують дешеву або належним чином кваліфіковану робочу силу.

Поліція та безпека

- Британія не має відкритих кордонів, оскільки вона не знаходиться в зоні Шенгену
- Як член Європолу Великобританії може обмінюватися інформацією та боротися з транскордонною злочинністю
- Європейський ордер на арешт повернув понад тисячу злочинців, які мали правосуддя у Великобританії

Що робить ЄС?

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сьогодні співробітництво в галузі безпеки є одним з найважливіших напрямів роботи ЄС. Нещодавно узгоджений план змушує всі авіакомпанії надавати інформацію про пасажирів всім країнам-членам. ЄС створює систему, в якій поліція кожної країни може здійснювати пошук по ДНК, відбиткам пальців, шукати автомобілі у базі даних інших країн. Великобританія також підключена до системи імміграційної розвідки ЄС.

Європол - орган, який координує поліцейську службу та безпеку, працює над плануванням боротьби з тероризмом, боротьбою з екстремізмом та контрабандою людей. Інший орган, Євроюст, працює над заходами, спрямованими на покращення співпраці між прокурорами.

Аргумент щодо перебування в ЄС

У глобалізованому світі транскордонне співробітництво в галузі безпеки ніколи не було важливішим - і Великобританія відіграє важливу роль у деяких з цих заходів.

Суверенітет і закони

Треба залишатися в ЄС

- Меншість законів Великобританії походить від ЄС
- Британія зберігає вето у багатьох важливих сферах
- Угода Кемерона з ЄС дозволяє національним парламентам блокувати законодавство

Що робить ЄС?

Європейський Союз розробляє законодавство з широкого кола питань, включаючи загальні правила торгівлі, субсидії на сільське господарство та рибальство, екологічні норми, транспортні операції та енергетичне співробітництво, тощо.

Незважаючи на те, що парламент закріпив певний суверенітет перед ЄС щодо цих та інших питань, у Великобританії все ще є зауваження. Уряд має право голосувати проти пропозицій у Раді Міністрів.⁷³ члени Європарламенту Британії можуть підтримати чи протистояти заходам у Європейському парламенті.

Аргумент щодо перебування в ЄС: Переваги поділу певної влади в ЄС перевершують негативний ефект, дозволяючи Великобританії співпрацювати з іншими країнами в епоху, коли торгівля, люди та інформація все менше обмежуються національними кордонами.

Торгівля та економіка

- Brexit призведе до економічного шоку

- Великобританії все одно доведеться застосовувати правила ЄС, щоб зберегти доступ до єдиного ринку

Що робить ЄС?

ЄС відповідає за торговельну політику. Торговельні переговори з країнами, що не є членами ЄС, проводяться Європейською Комісією. Для імпорту з-за меж ЄС існує "єдиний зовнішній тариф". Держави-члени не встановлюють власні тарифи. Є європейські правила, які впливають на бізнес у ряді областей, включаючи захист споживачів, технічні характеристики продукції та здоров'я та безпеку.

ЄС також має інвестиційні угоди з іншими країнами (деякі з них поєднуються з торговельними угодами), які мають на меті створити сприятливе середовище для іноземних інвесторів.

Аргумент щодо перебування в ЄС

Ми можемо більш ефективно вести переговори по торгівлі та інвестиційним пропозиціям як частина більшого економічного блоку. Умови, за яких Британія матиме доступ до ЄС ззовні, невідомі. Цілком можливо, що Великобританія фактично має внести свій внесок у витрати ЄС і прийняти багато бізнес-правил ЄС, щоб отримати повний доступ до ринку. Іноземні підприємства менш імовірно інвестуватимуть у Великобританію.

Подорожі та проживання за кордоном

- Британські туристи користуються безкоштовною або дешевою медичною допомогою в інших країнах ЄС
- Немає гарантії, що емігранти в ЄС зможуть залишитися після Brexit

Що робить ЄС?

Всі громадяни ЄС мають право подорожувати, жити і працювати в будь-якому місці, де вони хочуть, в межах ЄС, із гарантованим доступом до охорони здоров'я та громадських послуг.

У всіх країнах-членах ЄС пасажир авіакомпанії має право на фінансову компенсацію, якщо рейс, що рухається з аеропорту ЄС або прибуває в євронизону з перевізником ЄС, затримується з причини в межах контролю авіакомпанії.

Європейська картка медичного страхування надає членам ЄС доступ до державних медичних послуг на тих самих умовах, що і місцеві жителі, залежно від країни, в якій вони знаходяться. Картку можна використовувати в межах більш широкого Європейського

економічного простору, що включає 28 країн ЄС, а також Ісландію, Ліхтенштейн та Норвегію.

Аргумент щодо перебування в ЄС

Немає гарантії, що поточні права британців жити, працювати, подорожувати, володіти власністю та отримувати доступ до публічних послуг, таких як медичне лікування в ЄС, будуть збережені після виходу, і їхнє продовження буде залежати від нових угод, укладених Великобританією з цими країнами.

Робота

- Три мільйони робочих місць у Великобританії пов'язані з торгівлею з ЄС
- ЄС забезпечив гарантовану відпустку, виплату декретної відпустки та підвищений рівень захисту на робочому місці
- Великобританія щоденно отримує 66 млн. фунтів стерлінгів від ЄС

Аргумент щодо перебування в ЄС

Представники профспілок вважають, що Європейський Союз зіграв важливу роль у захисті робочих від експлуатації та боротьби з дискримінацією. За межами ЄС, Великобританія хотіла б зберегти багато правил (наприклад, безпека на роботі), і, можливо, доведеться продовжувати обговорення кращого доступу до ринку ЄС

Джерело: UK and the EU: Better off out or in? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: // <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32793642>. - Назва з титу екрану.

ІІІ ЗАВДАННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Самостійна робота 1

Політика ЄС у сфері освіти

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 1 ПОЛІТИКА ЄС У СФЕРІ ОСВІТИ Методичні рекомендації

Самостійна робота передбачає ознайомлення з політикою ЄС в початковій і вищій школі у відповідності до " ET 2020". На основі доповіді Європейської Комісії, представленої в вересні 2015 р. в Брюсселі, охарактеризуйте пріоритети європейського співробітництва в сфері освіти ("ET 2020").

Форма перевірки самостійної роботи: співбесіда з викладачем.

Максимальна оцінка – 40 балів.

Література до самостійної роботи 1

Draft 2015 Joint Report of the Council and the Commission on the implementation of the Strategic framework for European cooperation in education and training (ET2020) New priorities for European cooperation in education and training. 2015. URL: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/documents/et-2020-draft-joint-report-408-2015_en.pdf

**IV ЗАВДАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ
ДО ПОТОЧНОГО ЗАЛІКОВОГО МОДУЛЯ 1
ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ**

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підсумковий тест 1

Методичні рекомендації

Підсумковий тест №1 спрямований на перевірку знань з модулю І "Європейська проектна культура як ключовий фактор інтеграції України в європейський освітньо-науковий простір".

1. Повторіть матеріал з лекційного заняття 1-3.
2. Пройдіть тест, який складатиметься з 20 запитань. На виконання тесту відводиться 25 хвилин, дозволено 2 спроби. Максимальна оцінка – 20 балів.

Література до підсумкового тесту 1

1. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття: довідник./ склад. А. М. Круглашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко, В. В. Руссу. - Ч.1. Чернівці, 2010. – 212 с. Режим доступу:

http://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/247634/mod_resource/content/1/%D0%84%D0%92%D0%A0%D0%9E%D0%9F%D0%95%D0%99%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%90%20%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF.pdf

2. Европейская интеграция : история и современность : текст лекций / М. В. Кольцов ; Яросл. гос. ун-т им. П. Г Демидова. – Ярославль : ЯрГУ, 2014. – 68 с. Режим доступу:

<http://www.lib.uniyar.ac.ru/edocs/iuni/20140131.pdf>

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підсумковий тест 1

Тестові завдання

1. Маастрихтський договір набув чинності в

1992 р.

1993 р.

2001 р.

1986 р.

2. Шенгенську конвенцію про ліквідацію прикордонного контролю на внутрішніх кордонах Співтовариства підписали Франція, Італія, ФРН, Нідерланди, Люксембург в 1985 р.

так

ні

3. В 1951 р. ФРН, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди та Люксембург підписали договір про створення

Європейського об'єднання вугілля і сталі

Євроатом

ЄЕС

ЄС

4. Референдум щодо виходу Великої Британії з ЄС відбувся в

2014 р.

2015 р.

2016 р.

2017 р.

5. Станом на 2018 р. яку посаду займає людина на даній фотографії

Голова Європейської Ради

Голова Європейської Комісії

Голова Європейського парламенту

6. Яка з країн проголосувала проти Конституції ЄС?

Нідерланди

Велика Британія

Іспанія

Бельгія

7. Коли в останній раз відбулося розширення ЄС?

2004 р.

2007 р.

2013 р.

2016 р.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

8. Визначте країни-кандидати до вступу в ЄС:

Греція

Туреччина

Албанія

Ісландія

Македонія

Молдова

Україна

9. Визначте, який регіон Великої Британії на референдумі щодо виходу з ЄС продемонстрував найменше бажання залишити співтовариство:

Шотландія

Уельс

Англія

10. Який з договорів доповнив Маастрихтський договір:

Римський договір

Амстердамський договір

Шенгенський договір

11. Закон України «Про вищу освіту» спрямований на формування у закладах вищої освіти

- а) автономії
- б) централізації
- в) незалежності
- г) підпорядкованості

12. Вставте пропущене слово:

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України "Про освіту", цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення _____ до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень

- а) довіри
- б) відповідності
- в) справедливості
- г) відкритості

13. Встановіть відповідність рівнів освіти та ступенів вищої освіти

- 1) перший рівень
- 2) другий рівень;
- 3) третій рівень;
- 4) науковий рівень

- а) доктор наук
- б) бакалавр
- в) магістр
- г) доктор філософії

14. У якому місті та в якому році Україна приєдналася до Болонського процесу?

- а) м. Болонья (Італія) в 1999 році
- б) м. Лісабон (Португалія) в 2004 році
- в) м. Берген (Норвегія) в 2005 році
- г) м. Саламанка (Іспанія) в 2006 році

15. У чому полягає адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу?

- а) Це процес заміни законодавства України на законодавство країн ЄС
- б) Це процес поетапного прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу
- в) Створення правової бази для інтеграції України до ЄС
- г) Удосконалення інформаційного забезпечення роботи з адаптації законодавства.

16. Академічна доброчесність включає в себе:

- а) боротьбу з плагіатом
- б) кодекс честі університету
- в) протидію корупції у ВНЗ
- г) все вищезазначене

17. Неправильне цитування відноситься до...

- а) плагіату
- б) корупції
- в) академічної недоброчесності
- г) до жодного з варіантів

18. Кодекс честі університету можуть писати

- а) тільки викладачі
- б) тільки адміністрація ВНЗ
- в) тільки студенти
- г) всі перераховані

19. Вставте пропущені слова:

Підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD) на _____ (освітньо-науковому) рівні здійснюється шляхом навчання в _____ протягом _____ років.

20. Найбільш авторитетними міжнародними наукометричними базами є

- а) Scopus
- б) РИНЦ
- в) Google Scholar
- г) Scopus і Web of Science

3.1.2. Другий змістовий блок

Лекція 3

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ І НАУКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

План

- I. Угода про асоціацію між Україною і Євросоюзом. Адаптація українського законодавства до європейських норм.
- II. Програми ЄС для України.
- III. Концепція європейського дослідницького простору, європейська модель організації та управління дослідницькою та науковою діяльністю та визначення шляхів їх впровадження в систему української вищої освіти.
- IV. Розповсюдження європейського досвіду в імплементації проектної діяльності.
- V. Українська національна освітня реформа як шлях до європейської інтеграції.

Інтеграція української освіти і науки в європейський простір

Лекція 3

доц. Каганов Ю.О.

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

«Болонська декларація» 19 червня 1999 року

- ▶ затвердження додатка до диплома
- ▶ запровадження в усіх країнах двох циклів навчання за формулою 3+2
- ▶ створення систем кредитів відповідно до Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС/ ECTS)
- ▶ сприяння європейській співпраці щодо забезпечення якості освіти, розробка порівняльних критеріїв і методів оцінки якості
- ▶ усунення перешкод на шляху мобільності студентів і викладачів у межах визначеного простору

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Етапи Болонського процесу:

Передісторія – Лісабонська конвенція – 1997 р.

Сорбонська декларація – 1998 р.

Перший етап

«Болонська декларація»
Болонія (Італія) –
19 червня 1999 р.
Підписали 30 країн Європи

Третій етап

«Берлінське комюніке»
18–19 вересня 2003 р.
Підписали 40 країн
(33+7 (в т.ч. Росія) = 40)

Другий етап

«Празьке комюніке»
Прага (Чехія) – 19 травня 2001 р.
Підписали 33 країн Європи
(30+3 = 33)

Четвертий етап

Бергін (Норвегія)
19–20 травня 2005 р.
Підписали 45 країн
(40+5 (в т.ч. Україна) = 45)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Основні цілі Болонського процесу:

- ▶ побудова Європейського простору вищої освіти як передумови розвитку мобільності громадян з можливістю їх працевлаштування;
- ▶ посилення міжнародної конкурентоспроможності як національних, так і в цілому Європейської систем вищої освіти;
- ▶ досягнення більшої сумісності та порівнянності систем вищої освіти;
- ▶ підвищення визначальної ролі університетів у розвитку національних та Європейських культурних цінностей;
- ▶ змагання з іншими системами вищої освіти за студентів

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

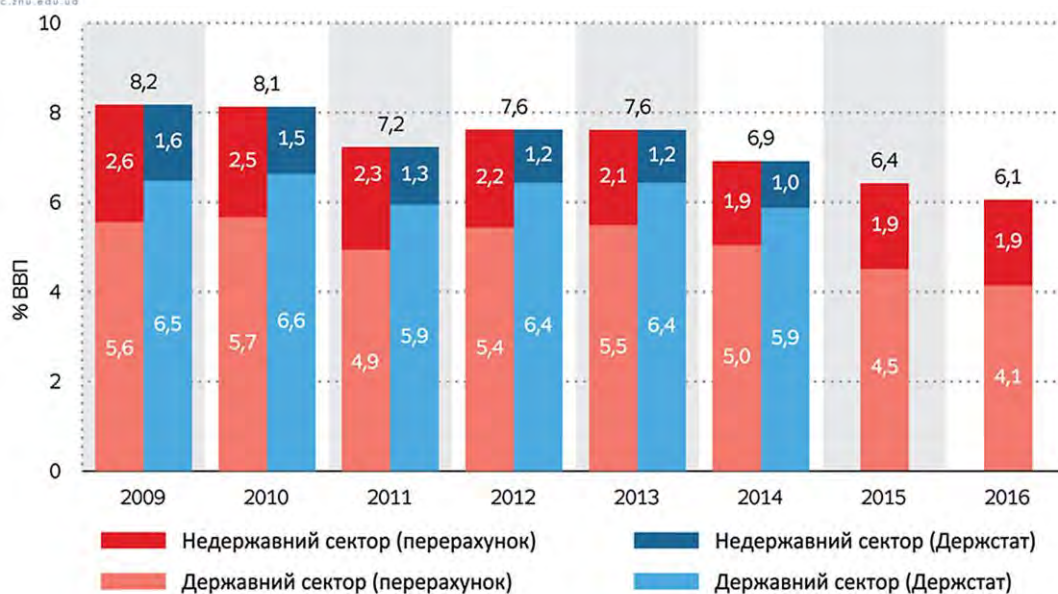
				
Кількість університетів	288	160	48	427
у розрахунку на 1 млн. населення	6,35	2,48	4,95	5,28
у TOP 800 Times Higher Education	0	88	11	41
у QS TOP 400	1	48	8	28
у ARWU TOP 500 («шанхайський» рейтинг)	0	37	11	38

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Джерела фінансування освіти в Україні

За даними звітів Держказначейства про виконання зведеного бюджету у відповідних роках

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Рівень освіти: порівняння України і ЄС

	Показники	ЄС-28	Україна
1.	Рівень грамотності дорослого населення (15 років і вище), %, (2005–2012)	–*	99,7
2.	Рівень грамотності молоді (15–24 років), %, (2005–2012)	–*	99,8
3.	Доля населення з освітою не нижче середньої (25 і вище років), %, (2005–2012)	85,9	93,5
4.	Рівень охопту дошкільною освітою, %, (2003–2012)	98	101
5.	Рівень охопту початковою шкільною освітою, %, (2003–2012)	103	106
6.	Рівень охопту середньою освітою, %, (2003–2012)	104	98
7.	Рівень охопту вищою освітою, %, (2003–2012)	65	80

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Угода про асоціацію між Україною та ЄС

- ▶ спільні європейські цінності: свобода, демократія, рівність, верховенство права та повага до прав людини
- ▶ **12,8 мільярдів** євро на підтримку процесу реформ протягом наступних кількох років
- ▶ розвиток всесторонньої торгівлі та створення нових робочих місць: на **26%** зріс експорт товарів до країн ЄС за 1 півріччя 2017 року
- ▶ широкі можливості для розвитку освіти, науки та культури: програми Еразмус+, Горизонт 2020, Креативна Європа для студентів, молодих фахівців та творчих галузей. Понад **3500** українських студентів та співробітників вже отримали гранти від ЄС на навчання та тренінги в Європі

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Соціальна політика й освіта

ТРУДОВІ ПРАВА

Українська Трудівська рада підтримує і захищає вас на місцевих виборах до органів місцевого самоврядування.

ТРУДОВІ ДОГОВОРИ

Угоди викладає, щоб усі трудові договори були максимально зрозумілими, а права працівників чітко закріплені. Справді, багато в договорі не буде важких слів, розуміє і персонал змін.

Ваша праця буде на благо української нації, а не тільки на благо держави.

НА ПІВСТАВКИ

Розмір оплати за годину роботи при цьому працює на користь працівника. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ВІДПУСКА ДЛЯ НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ

Будь-які батьки матимуть право на гарантований оплачуваний відпуск, який не менше, ніж 14 днів до народження дитини. Це означає, що батьки зможуть бути присутніми при народженні своєї дитини.

ВАЖЛИВО!

Підписання Угоди не зупиняє автоматично працездатності працівників. Трудівці можуть, але не повинні, відмовитися від Угоди, щоб зберегти свою роботу.

БЕЗПЕКА НА РОБОЧОМУ МІСЦІ

Угода передбачає збільшення безпеки на робочому місці. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

КОЛЕКТИВНЕ ЗВІЛЬНЕННЯ

Угода забезпечує колективні звільнення, які будуть менш шкідливими, ніж індивідуальні звільнення. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ПРАВА ЖІНОК

Забезпечує права жінок на робочому місці. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ДОСТРОКОВА ПЕНСІЯ

Щоб вийти на пенсію достроково, працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ВАЖЛИВО!

В Україні працюють, просто покласти працювати за два місяці. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ОСВІТА

Українська Трудівська рада підтримує і захищає вас на місцевих виборах до органів місцевого самоврядування.

ВИЩА ОСВІТА

Працівники можуть отримувати вищу освіту за рахунок роботодавця. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ВАЖЛИВО!

Болонський процес дозволяє студентам 5-2 семестри навчатися в інших країнах. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА

Україна та ЄС співпрацюють над тим, щоб збільшити професійно-технічну освіту. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ВИЗНАВАННЯ ДИПЛОМІВ

В Україні не дотримують провину вивчення дипломів. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ТРУДОВІ ПРАВА

Українська Трудівська рада підтримує і захищає вас на місцевих виборах до органів місцевого самоврядування.

ТРУДОВІ ДОГОВОРИ

Угоди викладає, щоб усі трудові договори були максимально зрозумілими, а права працівників чітко закріплені. Справді, багато в договорі не буде важких слів, розуміє і персонал змін.

Ваша праця буде на благо української нації, а не тільки на благо держави.

НА ПІВСТАВКИ

Розмір оплати за годину роботи при цьому працює на користь працівника. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ВІДПУСКА ДЛЯ НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ

Будь-які батьки матимуть право на гарантований оплачуваний відпуск, який не менше, ніж 14 днів до народження дитини. Це означає, що батьки зможуть бути присутніми при народженні своєї дитини.

ВАЖЛИВО!

Підписання Угоди не зупиняє автоматично працездатності працівників. Трудівці можуть, але не повинні, відмовитися від Угоди, щоб зберегти свою роботу.

БЕЗПЕКА НА РОБОЧОМУ МІСЦІ

Угода передбачає збільшення безпеки на робочому місці. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

КОЛЕКТИВНЕ ЗВІЛЬНЕННЯ

Угода забезпечує колективні звільнення, які будуть менш шкідливими, ніж індивідуальні звільнення. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ПРАВА ЖІНОК

Забезпечує права жінок на робочому місці. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ДОСТРОКОВА ПЕНСІЯ

Щоб вийти на пенсію достроково, працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ВАЖЛИВО!

В Україні працюють, просто покласти працювати за два місяці. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ОСВІТА

Українська Трудівська рада підтримує і захищає вас на місцевих виборах до органів місцевого самоврядування.

ВИЩА ОСВІТА

Працівники можуть отримувати вищу освіту за рахунок роботодавця. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ВАЖЛИВО!

Болонський процес дозволяє студентам 5-2 семестри навчатися в інших країнах. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА

Україна та ЄС співпрацюють над тим, щоб збільшити професійно-технічну освіту. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

ВИЗНАВАННЯ ДИПЛОМІВ

В Україні не дотримують провину вивчення дипломів. Це означає, що працівники зможуть отримувати більше грошей за свою працю.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Національна команда
експертів з реформування
вищої освіти - HERE
(Higher Education
Reform Experts)**

Ініціатива Європейської Комісії, спрямована на підтримку модернізації систем вищої освіти у країнах-партнерах програми Еразмус+.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

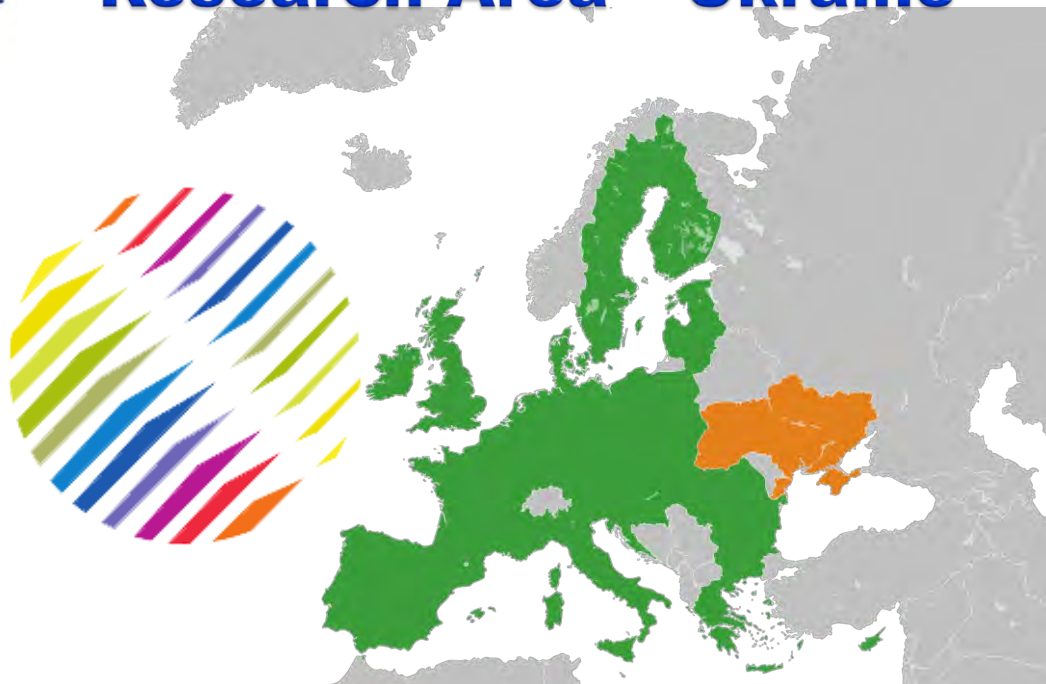
Команду експертів в Україні сформовано з 2009 р. на основі Технічного завдання ЕАСЕА, за рекомендаціями Міністерства освіти і науки України, за координаційної підтримки Представництва Європейського Союзу в Україні й Національного Еразмус+ офісу в Україні та ухвалено рішенням Відділення Програми Темпус у Виконавчому агентстві з питань культури, аудіовізуальної продукції та освіти ЄК.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

European Research Area – Ukraine

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейський дослідницький простір

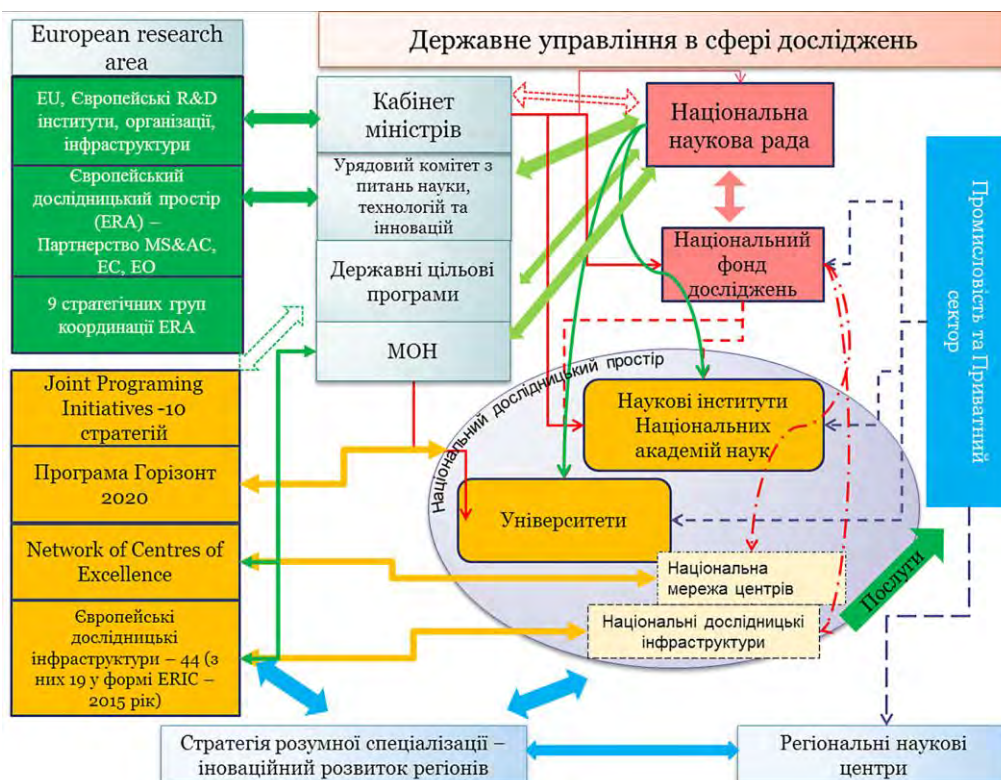
Система програм та політичних інструментів, що об'єднує інституційне середовище досліджень і розробок держав – учасниць Європейського Союзу та асоційованих членів з метою розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва, вільного трансферу знань, мобільності дослідників.

(ВР України, Закон «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 N 848-VIII)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ERA building blocks

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Пріоритети Європейського дослідницького простору для України

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

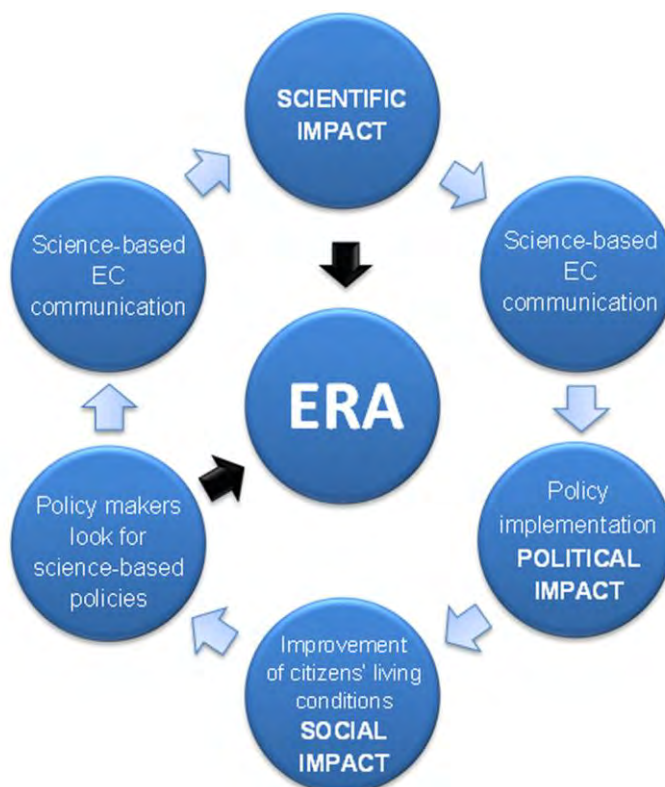
Пріоритети Європейського дослідницького простору для України

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

II ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 2.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ОСВІТИ І НАУКИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 2.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ОСВІТИ І НАУКИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ

План

- I. Українська національна освітня реформа як шлях до європейської інтеграції.
- II. Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту» в контексті інтеграції освітньої системи до європейських практик.
- III. Запровадження PhD підготовки як третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.
- IV. Світовий публікаційний простір і українські підходи до апробації наукових досліджень.
- V. Академічна доброчесність як інтегративний показник якості освіти і науки: досягнення і виклики.

Практичне заняття 2

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ОСВІТИ І НАУКИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ

Теоретична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗАКОН «ПРО ОСВІТУ»

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Реформа освітньої сфери

5 вересня 2017 року Верховна Рада України розпочала реформу освітньої сфери проголосувавши за **Закон «Про освіту»**.

25 вересня Закон підписано Президентом України. Документ, вступив в силу з **28 вересня**, за винятком ряду статей, згідно з перехідними положеннями.

Наприклад, навчання учнів за програмами 12-річної школи для початкової освіти розпочинається **1 вересня 2018 року**, для базової середньої освіти - **1 вересня 2022 року** і для профільного середньої освіти - **1 вересня 2027 року**.

Також, деякі статті Закону, як наприклад, про оплату праці педагогічних працівників, набирають чинності з **1 січня 2018 року** і регламентуються поетапним підвищенням до **2023 року**.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Основні напрямки реформування освітньої сфери

Спеціальні закони:

- ЗУ «Про дошкільну освіту»
- ЗУ «Про загальну середню освіту»
- ЗУ «Про позашкільну освіту»
- ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту»
- ЗУ «Про вищу освіту»

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Рівний доступ до якісної освіти

Безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти.

Держава гарантує **безоплатне забезпечення підручниками** учнів (у т.ч. електронними) та педагогічних працівників в рамках повної загальної середньої освіти.

Біженці мають рівне з громадянами України право на освіту.

Забезпечення гуртожитком та/або підвезенням до закладу освіти.

Пільговий проїзд учнів, вихованців та педагогічних працівників до місця навчання і додому.

Забезпечення безоплатним гарячим харчуванням дітей окремих категорій.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Мова освіти

Мовою освітнього процесу в закладах освіти є **державна мова**.

Нацменшинам гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти **для здобуття дошкільної та початкової освіти**, поряд із державною мовою, **мовою відповідної національної меншини**.

Корінним народам (кримські татари, гагаузи, караїми та кримчаки) гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти **для здобуття дошкільної і загальної середньої освіти**, поряд із державною мовою, **мовою відповідного корінного народу**.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Рівні освіти

Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти.

Всього нараховується 10 рівнів освіти. Від дошкільної освіти, що відповідає нульовому рівню до наукового рівня вищої освіти, що відповідає десятому рівню.

Основні складники системи освіти:

- дошкільна освіта;
- повна загальна середня освіта;
- позашкільна освіта;
- спеціалізована освіта;
- професійна (професійно-технічна) освіта;
- фахова передвища освіта;
- вища освіта;
- освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Повна загальна середня освіта

Повна загальна середня освіта має три рівні:

1 2 3 4 4 роки

Молодша школа

якнайближче до місця проживання без жодних конкурсних відборів

5 6 7 8 9 5 років

Базова середня

гімназія чи опорна школа у сільській місцевості

10 11 12 3 роки

Старша профільна школа

ліцеї академічного або професійного спрямування

Здобуття профільної середньої освіти передбачає два спрямування:

- Академічне
- Професійне.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Дошкільна освіта

Дошкільна освіта - діти старшого дошкільного віку обов'язково мають бути охоплені дошкільною освітою відповідно до стандарту дошкільної освіти.

Органи місцевого самоврядування створюють умови для здобуття дошкільної освіти.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ключові компетентності учня

ВИЗНАЧЕНО КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКИМИ МАЄ ОВОЛОДИТИ УЧЕНЬ

Ядро знань та професійних вмінь (HARD SKILLS)

ТІ, ЩО ЗАРАЗ Є В ШКОЛІ

- спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами
- математична компетентність
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій
- інформаційно-комунікаційна компетентність

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Старша профільна школа

ВИДОВЖЕННЯ ТРИВАЛОСТІ НАВЧАННЯ - СТВОРЕННЯ ПОВНОЦІННОЇ СТАРШОЇ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

- 3-річна старша профільна школа** - здобуття повної загальної середньої освіти триватиме 12 років. Діти, які підуть у перший клас 1 вересня 2018 року, навчатимуться 12 років.
- Профілізація** - учень матиме можливість самостійно обирати предмети та конструювати навчальний план (до 50% предметів на вибір)
- 3-річний бакалаврат** - створення повноцінної старшої профільної школи дозволить скоротити бакалаврські програми до 3-х років за більшістю спеціальностей

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ключові компетентності учня

Формування рис характеру, різних способів мислення та соціальної поведінки (SOFT SKILLS)

ТІ, ЩО ДОДАДУТЬСЯ

- навчання впродовж життя
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей
- підприємливість та фінансова грамотність
- культурна компетентність
- екологічна компетентність
- інноваційність

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ключові компетентності на розвиток яких направлена загальна середня освіта

НАСКРІЗНІ ВМІННЯ

критичне та системне мислення

здатність співпрацювати
з іншими людьми

приймати рішення

оцінювати ризики

вміння конструктивно
керувати емоціями

ініціативність

читання
з розумінням

уміння висловлювати власну
думку усно і письмово

здатність логічно
обґрунтовувати позицію

творчість

розв'язувати проблеми

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Система забезпечення якості освіти

Система зовнішнього забезпечення якості освіти може включати:

- ✓ Ліцензування освітньої діяльності.
- ✓ Акредитація освітніх програм (є добровільною та проводиться за ініціативою закладу освіти).
- ✓ Інституційний аудит (проводиться у позаплановому порядку у разі низької якості освітньої діяльності).
- ✓ Зовнішнє незалежне оцінювання.
- ✓ Громадська акредитація закладів освіти (проводять фахові громадські об'єднання).
- ✓ Атестація педагогічних працівників.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Органи місцевого самоврядування

Основні функції місцевого самоврядування (районні, ОТГ, міські):

- Відповідають за реалізацію державної політики в сфері освіти на рівні загальної середньої освіти;
- Планують та забезпечують розвиток мережі закладів профільної середньої освіти академічного спрямування (міські ради міст з населенням менше 50 тисяч - за погодженням з обласною радою);
- Забезпечують та фінансують підвезення учнів і педагогічних працівників до закладів початкової та базової середньої освіти і у зворотному напрямку;
- Ведуть облік дітей дошкільного та шкільного віку;

Сільські та селищні ради:

- Відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечують доступність дошкільної та початкової освіти.
- Мають право засновувати заклади освіти, реорганізовувати і ліквідовувати їх;

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Види форм освіти

Формалізовано форми здобуття освіти:

- очна,
- заочна,
- дистанційна,
- мережева,
- сімейна (домашня),
- екстернатна,
- педагогічний патронаж,
- на робочому місці (на виробництві),
- дуальна

Види освіти:

- формальна
- неформальна
- інформальна

З'являється можливість визнавати в межах формальної освіти результатів навчання, здобутих в рамках неформальної чи інформальної освіти

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Запровадження PhD підготовки як третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВНІ НОВАЦІЇ вступу до аспірантури

- набір здійснювався за новим переліком галузей і спеціальностей;
- збільшено нормативний термін підготовки в аспірантурі – 4 роки;
- скасовано державне замовлення на заочну форму навчання;
- аспіранти можуть мати 2 наукових керівників;
- запроваджено 2 хвили зарахування на контрактну форму навчання.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

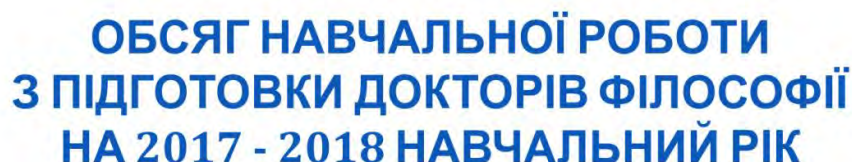
СПЕЦІАЛЬНОСТІ, ЛІЦЕНЗОВАНІ в ЗНУ НА ТРЕТЬОМУ (ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ) РІВНІ

014 Середня освіта
(за предметними
спеціалізаціями)	073 Менеджмент
015 Професійна освіта
(за спеціалізаціями)	075 Маркетинг
017 Фізична культура і спорт	081 Право
032 Історія та археологія	091 Біологія
033 Філософія	101 Екологія
035 Філологія	102 Хімія
051 Економіка	104 Фізика та астрономія
052 Політологія	105 Прикладна фізика
та наноматеріали
053 Психологія	113 Прикладна математика
054 Соціологія	122 Комп'ютерні науки
061 Журналістика	231 Соціальна робота
	281 Публічне управління та
адміністрування

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу «Основи європейської проектної діяльності»

Презентація курсу «Основи європейської проектної діяльності»

РОБОЧИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН підготовка доктора філософії (PhD) на 2017/2018 н.р. (другий рік навчання)

	Кількість кредитів
Практичний курс англійської мови	4
Основи академічного письма	3
Критичне мислення	3
Дисципліни вільного вибору циклу професійної підготовки	9
РАЗОМ	19

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

РОБОЧИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН підготовка доктора філософії (PhD) на 2017/2018 н.р. (третій рік навчання)

	Кількість кредитів
Педагогічна практика	9
Дисципліни вільного вибору циклу професійної підготовки	3
РАЗОМ	12

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Світовий публікаційний простір і українські підходи до апробації наукових досліджень

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Епоха інформаційного вибуху

Інформація ≠ Знання

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Використання наукових журналів

200+ Науковець в середньому читає статей на рік

0.4% ... що є не більше 0,4% від наявних наукових журналів

Tenopir C. What Scientists Really Need. In: American Association for the Advancement of Science Meeting (AAAS). Washington D.C.; 2005.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Навіщо науковцю журнали?

“На других посмотреть”

“себя показать”

- Джерело **наукової** інформації
- Інформація про **сучасний** стан і тенденції розвитку науки
- Оцінити шанси на фінансування
- Представити **власні, нові** результати
- Закріпити пріоритет
- Звітність. Продуктивність (кількісні та якісні показники)
- Обов'язковий кар'єрний елемент

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Публікуватися за кордоном – дорого?!

Бізнес моделі журналів

Традиційна модель

Автори подають статтю
Рецензія – прийом статті
Платять читач (бібліотеки)

Відкритий доступ

Автори подають статтю,
Рецензія – прийом статті – оплата авторами
Читачі – безкоштовний доступ

Гібридна

Автори подають статтю
Рецензія – прийом статті
Автори вирішують як буде розповсюджуватися стаття
традиційна модель – безкоштовно, якщо відкритий доступ - оплачують

ХИЖАЦЬКА (її не має бути!!! Остерігайтеся!!!)

(«утром деньги – вечером стулья»

ми все друкуємо або без рецензії або з тією що ви надішлете)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Що оцінюють рецензенти

- ✓ **Новизну, актуальність**
- ✓ Використання сучасних методів,
- ✓ Логічність викладення і обговорення
- ✓ Статистична обробка, біоетика
- ✓ Мова
- ✓ **Оформлення**
- ✓ **Література**

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 3.

ВКЛЮЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОСТОРУ НА ТЛІ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО- СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 3.

ВКЛЮЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОСТОРУ НА ТЛІ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО- СХІДНОЇ ЄВРОПИ

План

- I. Порівняння стартового потенціалу системи освіти і науки в Україні та країнах колишнього «соцтабору».
- II. Тяглість радянських інституційних підходів в організації та управлінні освітою і наукою.
- III. Досвід країн Центрально-Східної Європи в адаптації національних освітньо-наукових систем до європейських практик.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 3.

ВКЛЮЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОСТОРУ НА ТЛІ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО- СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Практична частина

I Проаналізуйте Статтю 1 (див. Дидактичні матеріали до Практичного заняття 3):

Дайте відповіді на питання:

1. У чому полягали особливості ідеологізації системи освіти в радянській Україні?
2. Як ідеологізація навчання і виховання впливала на формування громадянина в УРСР.
3. Порівняйте розвиток вищої школи України та незалежних держав у другій половині XX ст.
4. Дайте оцінку інституційним та методологічним засадам радянської соціогуманітарної освіти і науки.
5. В чому полягає довготривалий вплив радянських практик освітньо-виховного процесу на сучасні процеси реформування цієї царини?
6. Визначте «сильні» сторони радянської моделі освіти.
7. Проаналізуйте виклики, які поставали перед вищою і середньою освітою в умовах «холодної війни»
8. Порівняйте стартовий потенціал для розбудови системи освіти в Україні 1991 року на тлі країн Центрально-Східної Європи

II Проаналізуйте Статтю 2 (див. Дидактичні матеріали до Практичного заняття 3)

Дайте відповіді на питання:

1. Чому гуманітарна освіта відіграє важливу роль у формуванні цінностей молодого громадянина?
2. Який взаємозв'язок між освітою і демократичними правами і свободами людини і громадянина?

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

3. Визначте кореляцію між історичною спадщиною і темпами реформування освітньої галузі на прикладі України і країн Центрально-Східної Європи.
4. Охарактеризуйте опозиційний потенціал освіти в умовах антитолітарних революцій.
5. На прикладі країн Центрально-Східної Європи покажіть різні моделі включення студентства у процеси реформування вищої школи.
6. Визначте, за допомогою SWOT-аналізу показники освітньої галузі 1989-1991 рр. в Україні на тлі країн Центрально-Східної Європи.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 3.

ВКЛЮЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОСТОРУ НА ТЛІ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО- СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Дидактичні матеріали

Стаття 1

DOI: 10.26661/swfh-2017-49-003

Каганов Ю. О. Вища школа як середовище ідеологічного виховання «нової радянської людини» в Україні (друга половина XX ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя 2017. Вип.49. С. 21-30.*

У сучасній гуманітаристиці зростає інтерес до феномену «Homo Sovieticus», що вимагає від науковців його наповнення, на противагу саркастичному змісту, глибинним осмисленням витоків і генези формування «радянського громадянина» у конкретно-історичних суспільно-політичних умовах, зокрема, в реаліях радянської України другої половини XX ст. Серед інструментів соціалізації людини, що мали на меті здійснювати всеохопний вплив на творення «нової радянської людини», особливе місце посідала вища школа.

У представлений статті здійснюється спроба, на підставі документів Галузевого державного архіву Служби безпеки України, центральних державних архівів, частина з яких вперше залучається до наукового обігу, проаналізувати у дихотомії «деклароване – реальне» дієвість ідейно-виховних заходів, зміст навчального процесу, трудового виховання, роль мовного чинника у системі вищої школи у 1950-ті – 1991 рр.

Радянська держава вважала, що студенту не досить самого тільки досконалого опанування фахом. Він повинен бути насамперед ідейно загартованим, відчувати і глибоко усвідомлювати свою особисту відповідальність за дальшу долю революційної справи, якій віддали своє життя наші батьки і діди. Він повинен глибоко засвоїти ленінську теоретичну спадщину, виконувати великі ленінські заповіді [1, с.74].

У Положенні про вищі навчальні заклади 1969 р., просякнутим духом централізації управління університетами і стандартизації навчального процесу, до числа обов'язків студентів відносилось, зокрема, «оволодівати

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

марксистсько-ленінською теорією і підвищувати свій ідейно-політичний рівень (п.10) [2]. Ця теза була дослівно повторена зі Статуту КПРС, в якій вона стосувалась членів партії [3].

Для досягнення цих цілей вишами розроблялися плани ідейно-виховних заходів, які не залишали поза увагою жодну сторону життя молоді людини. Так, наприклад, наведемо уривки з Перспективного плану ідейно-виховної роботи серед студентів Київського ордена Леніна державного університету ім. Т.Г. Шевченка від 22.05.1964 р., розроблений ректоратом і парткомом університету і розрахований на всі роки навчання.

1 курс

1. Урочисте посвячення в студенти і перше знайомство з керівниками університету і факультету

- а) вручення спеціальних студентських значків;
- б) передача старшокурсниками заповітів першому курсу;
- в) покладання вінків біля пам'ятника В.І. Леніна;
- г) урочистий вечір в залі клубу.

2. Виділення агітаторів і систематичне проведення агітаційно-пропагандистської роботи в академічних групах:

- а) вивчення найважливіших рішень Партії і Уряду;
- б) політінформація з питань внутрішньої і зовнішньої політики Радянського Союзу [4, арк.52].

3. Партійно-комсомольські збори на тему: «Їх виховав комсомол» або «Бойові традиції студентської молоді КДУ».

4. Формування навичок комуністичної поведінки:

- а) систематичні бесіди викладачів і студентів старших курсів в академічних групах про культуру поведінки і смаки радянської молоді;
- б) участь студентів у громадсько-корисній праці, самообслуговуванні в гуртожитках і учбових корпусах [4, арк.53].

2 курс

1. Проведення тематичних партійно-комсомольських зборів на теми: «Будівництво комунізму і молодь», «Єдність мети і дій поколінь».

2. Проведення теоретичної конференції «Моральний кодекс будівника комунізму».

3. Розгортання руху за кращу групу по вихованню активних будівників комунізму [4, арк.55].

3 курс

1. Залучення студентів до поширення серед молоді і трудящих міста Києва політичних, морально-етичних, естетичних і науково-атеїстичних знань...

4 курс

1. Створення факультетських лекторських груп і прийом студентів у члени товариства «Знання».

2. Організація у середніх школах силами студентів наукових гуртків, читання лекцій і проведення консультацій.

3. Ведення студентами активної шефської роботи на фабриках, заводах, у колгоспах і радгоспах. Керівництво політшколами і різноманітними теоретичними семінарами, читання лекцій, організація вечорів [4, арк.56].

4. Організація зустрічей з робітниками-передовиками виробництва, спільних вечорів з молоддю заводів, підприємств і колгоспів.

5. Участь студентів у громадсько-корисній праці. Кожний студент за час навчання в університеті повинен пройти школу цілини, будов, спільної праці з робітниками і колгоспниками [4, арк. 57].

За даними соціологічного дослідження «Комуністичні ідеали і становлення особистості студента», проведеного у 1971-1975 рр. на базі Харківського державного університету (опитано 6349 студентів денного відділення), студенти виконували доволі широке коло громадсько-політичних функцій, беручи участь у роботі громадських і самодіяльних організацій вишу. Серед форм громадсько-політичної діяльності вищезгадане опитування виділяє дві групи доручень: 1) парторг, комсорг, профорг, секретарі і члени курсових, факультетських бюро, комітету комсомолу, профкому, тобто виборний партійно-комсомольсько-профспілковий актив, діяльність якого пов'язана з управлінням організацією; 2) Постійні і тимчасові доручення, які дані колективом, громадською організацією або виконували за власною ініціативою.

Найбільша кількість студентів (85,1%) виконували постійні і тимчасові комсомольські доручення, кожен десятий член вузівського колективу брав участь в діяльності профспілкових органів, 2,2 % виконувало партійні доручення [5, с.105].

Під час повсякденного навчального процесу рішенням партбюро інститутів до кожної академгрупи було прикріплено викладача-агітатора, який керував всією політико-виховною роботою в групі, спираючись в своїй роботі на партійні організації, комсомольські і профспілкові організації груп та студентський актив.

З агітаторами двічі на місяць проводились семінари, на яких з інструктивними доповідями та повідомленнями виступали керівники інститутів та члени кафедр марксизму-ленінізму. В академічних групах щотижня проводились політінформації, бесіди з питань міжнародного життя, внутрішнього життя країни, про досягнення науки і техніки, на антирелігійні, етичні та естетичні теми.

У довідці про стан ідейно-виховної роботи серед студентів Станіславського педагогічного інституту від 08.02.1957 р., надісланій секретарю ЦК КП України Червоненку С.В., повідомлялось, що «на початку навчального року до кожної групи прикріплені викладачі. Серед 42 викладачів, прикріплених до академічних груп, 15 комуністів. Партійне бюро щомісяця проводить семінари з викладачами, прикріпленими до груп, по темах наступних політзанять, а також по обміну досвідом. У кожній академічній групі один раз на тиждень (по середах або по четвергах) проводяться політзаняття. В цьому навчальному році

в усіх академгрупах проводились політзаняття на такі теми: «39-а річниця Великої Жовтневої Соціалістичної Революції», «За дальше згуртування сил соціалізму на основі марксистсько-ленінських принципів», «Про VIII з'їзд Комуністичної партії Італії», «Ще раз про історичний досвід диктатури пролетаріату» (стаття в Женьмін'жібао)» [6, арк.14].

Кількість та всеосяжність заходів ідеологічного спрямування формують уявлення про їх надзвичайну дієвість щодо формування ідейних переконань і способу поведінки молодого радянської людини. Разом з тим, у документах під грифами «таємно» часто наголошувалось на загальних вадах ідейно-виховної роботи через її формалізм. «Стан виховної роботи серед студентів не відповідає вимогам, поставленим партією і урядом в справі поліпшення підготовки вчительських кадрів. Основним недоліком в організації та проведенні ідейно-виховної і культурно-масової роботи серед студентів є формалізм, відірваність виховної роботи від завдань підготовки вчителів. Окремі викладачі, виділені агітаторами в навчальні групи, далекі від студентів, до дорученої роботи ставляться без належної відповідальності, вважають виховну роботу з студентами виключно справою громадських організацій. Політінформації в окремих групах проводяться скучно, у відриві від конкретних завдань групи, при слабкій активності студентів», – йшлося у вище цитованій довідці про роботу Станіславського педагогічного інституту [6, арк.17].

Під час республіканської наради з питань перебудови роботи вузів у світлі нових вимог Закону про народну освіту (5-6 травня 1960 р.) секретар ЦК КП України з ідеологічної роботи А.Д. Скаба визнавав: «Взяти, наприклад, політінформації, які в деяких вузах вважаються «провідною» формою ідейно-політичного виховання студентів. В багатьох випадках вони проводяться примітивно, по-школярськи, внаслідок чого не тільки не сприяють політичному зростанню студентів, а навпаки породжують у них байдужість до питань політики. Так, в Харківському інституті механізації сільського господарства більшість агітаторів до політзанять не готуються, проводить їх на низькому рівні. Наприклад, зав. кафедрою технології металів т. Жуков в одній із своїх бесід в групі так роз'яснював питання про відмінність рушійних сил в соціалістичному суспільстві і капіталістичному: «Наші люди борються за підвищення продуктивності праці. Там же змагаються за те, хто більше з'їсть». Викладач цього ж інституту т. Сініцин по такій важливій темі, як Постанова ЦК КПРС «Про партійну пропаганду в сучасних умовах» заняття провів за 5 хвилин, прочитавши лише окремі фрази з постанови. На зауваження товариша, який був присутній на цьому занятті, що не можна так поверхово підходити до вивчення партійного документу, він заявив: «Дуже добре, що я тільки 5-7 хвилин читав постанову, а то я б заморив і вас, і студентів». Десять хвилин проводила політзаняття на цю ж тему викладач Йохелес. Не знаючи чим заповнити час, який залишився після читки постанови, вона звернулася з

проханням до одного з студентів піти пошукати яку-небудь газету, щоб щось з неї прочитати» [7, арк.268].

Окрім спеціальних ідейно-виховних заходів сама матриця навчального процесу містила потенціал ідеологічного впливу на студентство через обов'язкові суспільні (інша назва – ідеологічні) дисципліни: «Історія КПРС», «Марксистсько-ленінська філософія», «Політична економія» (запроваджені з 1956 року), «Основи наукового атеїзму» (з 1959 р.), «Основи наукового комунізму» (з 1963 р.), з 1974/1975 н.р. з суспільних наук був введений державний екзамен. Мета цих «ідеологічних» предметів полягала в утвердженні віри у справжність і реальність комуністичного ідеалу та формування правильного світогляду. Невипадково, читання цих курсів завжди перебувало на особливому контролі ректоратів, органів ЦК і КДБ.

Ключовим засобом організації праці на цих заняттях був конспект. Дослівне конспектування першоджерел виступало засобом прищеплення єдиноправильності поглядів і запобіжником від розвитку критичного мислення та формування власних суджень.

«Навряд чи можна приєднатися до думки тих, хто вважає, що конспект повинен передавати зміст першоджерела тільки своїми словами. Чи не призведе це до різнобою в інтерпретації теоретичних положень, при якому буде важко розібратися навіть викладачеві?... Особливо коли це стосується положень революційної теорії, марксистсько-ленінської науки, яка відзначається своєю ясністю, неперевершеністю логіки, доказовістю, нарешті доступністю. А сама вона – плідна основа формування ідейної переконаності, комуністичного світогляду», – закликала газета «Радянська освіта» 17 жовтня 1979 р. [8]

Повідомляючи у відділ науки ЦК КП України про звітно-виборні збори в партійних організаціях Чернівецького державного університету і медінституту у грудні 1957 р., йшлося про те, що «викладачі суспільних наук Гуськов, Земляна, Страхов у своїх лекціях і на семінарських заняттях ще не вижили елементів абстрактності, догматизму і начотництва, слабо пов'язують матеріал з життям, читають сухо, безпристрасно. В ряді лекцій, наприклад, доцента Русанова не викриваються в достатній мірі буржуазна ідеологія, зокрема ідеологія українських буржуазних партій» [6, арк.96].

В умовах хрущовської відлиги, прагнучи зрозуміти причини розходжень між реальним життям і партійними гаслами, бажання наблизити неодноразово обіцяний комунізм, а також одержати нехай і дозовану, але правдиву інформацію приводило до того, що на лекціях і семінарах, під час особистого спілкування з викладачами студенти стали задавати «провокаційні» питання.

Сергій Горбачов, нинішній директор спеціалізованої школи № 148 м. Києва з поглибленим вивченням української мови та літератури імені Івана Багряного, розповідає про випадок на семінарі з політичної економіки соціалізму в Запорізькому педінституті, коли розглядали тему, пов'язану з народною власністю. «Будучи молодим і інтелектуально нахабним, я поставив питання,

чи вірно я розумію, що вся власність у нас є народною. Отримавши ствердну відповідь від викладача, я запитав, чи маю я, як представник народу, свою частку власності. Знову діставши підтвердження, я навів визначення, яке ми читали на початку семінару, про те, що власність – це те, що можна придбати, обміняти, продати, це те, чим можна розпоряджатися, і запитав, як я можу продати свою частку «Запоріжсталі». У бідного доцента обличчя побіліло» [9].

Для мене був справжній шок, – згадує С. Горбачов, – коли викладач Запорізького державного педінституту Олександр Степанович Кондратьєв першу лекцію з підготовки до роботи в Музеї «Ясна поляна» розпочав такими словами: «В мировую литературу яркими внезапными вспышками за всю ее историю вошло лишь два писателя – Лев Толстой и Александр Солженицын». Другие писатели готовились, они наработывали авторитет, а всего лишь два писателя вошли в литературу молниеносными вспышками, после которых они проснулись знаменитыми». Ця лекція проходила у лютому 1982 р., одразу після смерті М. Суслова. Я приблизно розумів, хто такий Солженицын, читав під ковдрою «Івана Денисовича», але сказати в аудиторії назагал...» [9].

Як згадує у наданому нам інтерв'ю Геннадій Семенов, в Харківському державному університеті були викладачі ідеологічних предметів, які намагались відповідати на гострі питання так кваліфіковано, щоб це не викликало відторгнення і тим самим парадоксально розкріпачували свідомість.

«1967 рік, 1 курс, йде семінар з історії КПРС. Один із студентів з російської глибинки, деє зі Смоленська, встає і говорить, що якби німці вели б себе інакше, ситуація могла бути зовсім інша. Вони просто швидко озлобили населення, а загалом населення в цих місцевостях не дуже лояльно ставилися до радянської влади і деякі вітали прихід німців, потім ситуація змінилася. Викладач Білоцерківський спокійно поставився до цього виступу і навіть включився у дискусію...» [10].

Слід зазначити, що ступінь доктринальності і догматизму у викладанні цих курсів була пов'язана із суспільно-політичною ситуацією в країні. Так, у досліджуваний період суттєвим вододілом стали події введення радянських військ у Чехословаччину 1968 р., після чого поодинокий лібералізм окремих викладачів ідеологічних дисциплін змінився на будь-яке уникнення відкритої дискусії.

Маючи високий інтелектуальний рівень, частина викладачів використовували методи підтексту, езопову мову, прагнучи під ідеологічною мішурою подати об'єктивну інформацію студентам, сприяти формуванню їх критичного мислення.

Так, у квітні 1973 р. КДБ повідомляло про неправильну поведінку викладачів Київського державного університету, здебільшого ідеологічних кафедр. Йшлося про доцента філологічного факультету Кононенка Петра Петровича, члена КПРС. «Його лекції – у підтексті, і читає, як сам говорив, для 2-3 студентів, здатних його розуміти з півслова. Лекції він читає, без сумніву,

на філологічному факультеті найкраще і студентство сприймає його з захопленням. Більшість – зовнішній лоск, меншість – ерудицію і вміння розповідати про все в доступній формі...

Наприклад, порівнює на лекції подвиг Павлика Морозова і Антігони. Цар заборонив хоронити Антігонового брата, але вона, всупереч волі царя, похоронила – отже, виконала свій людинолюбний обов'язок. А Павлик Морозов доніс на свого діда і цього хлопчика ставлять як приклад нашим піонерам: ідіть донесіть і ви на своїх родичів» [11, арк.308-309].

Корінь хибної поведінки молоді вбачався саме у неналежному здійсненні університетом своєї місії виховання ідейно правильної «радянської людини».

Ідейні хиби підкреслювались, зокрема, при викладанні курсу історичного матеріалізму на філософському факультеті КДУ, який читав доцент Ткаченко Костянтин Андрійович, член КПРС. У документах КДБ згадувалося: «В лекціях і на семінарських заняттях всіляко підкреслює першість української мови. На одному з семінарських занять у 1972 р., коли студент відповідав російською, Ткаченко почав радити йому відповідати українською: «А ви спробуйте українською мовою. Тоді і зрозумієте, що до цього говорили не музикою». На одному з семінарському занять зі студентами з Чехословаччини Ткаченко заявив, що «українська, словацька і чеська мови дуже схожі і не знати української мови за півтора років перебування в Україні – соромно» [11, арк.312].

Увагу КДБ привертали окремі викладачі Львівського державного університету, зокрема Кравець, Денисюк, зав. каф. історії України історичного факультету ЛДУ, які в середовищі студентів припускалися «ідейно ворожих тлумачень історичного і культурного розвитку українського народу, перекручували марксистсько-ленінське вчення про класову боротьбу, у ході навчального процесу слабо виховували у студентів ідейну переконаність і безмежну відданість справі Комуністичної партії» [11, арк.62].

Прагнучи використати для підкріплення своїх позицій «голос народу», КДБ, посилався на інших викладачів ЛДУ, які заявляли, що окремі студенти стають на хибний шлях через зміст окремих лекцій і семінарських занять, які мають двозначний характер і наводять студентів на неправильні розмірковування» [11, арк.62].

Зав. кафедрою філософії ЛДУ Кубланов заявив: «Викладачі історичного факультету ЛДУ професор Кісь, Борис, Ратич при читанні лекцій припускаються двозначності, підкреслюють особливості української нації. Професор Кісь підтримує зв'язки зі своїми родичами в США, отримує від них посилки. Як зазначив Кубланов, «окремі викладачі ЛДУ, росіяни за національністю, через страх бути неугодними керівництву університету, уникають говорити в його стінах російською і читають лекції перекрученою українською мовою [11, арк.139].

В приватній бесіді декан історичного факультету ЛДУ доцент Челак говорив: «Те, що студенти історичного факультету зайнялись націоналістичною

діяльністю, це не випадкове явище, а результат роботи на історичному факультеті професорів Карпенка і Кравця, які протягом довгого часу у процесі навчальної і наукової роботи виховували студентів у націоналістичному дусі. Колишній секретар парткому Цьох загравав з ними і не вживав ніяких заходів, незважаючи на те, що знав про їх відкриту націоналістичну пропаганду серед студентів. Все це призвело до того, що студентів весь час пічкали націоналізмом». (олівцем в документі дописано: Карпенко з ЛДУ звільнений) [11, арк.140].

У цілому ж, попри окремі виключення, самоцензура, розуміння «берегів» власних оцінок і думок для більшості викладачів добре спрацьовували в умовах радянської освітньої моделі. Коли ж вони, в рамках поодиноких зарубіжних відряджень, стикалися з «буржуазною» системою освіти, то були змушені шукати відповіді на питання, сама постановка яких в СРСР була крамольною.

Так, доцент Сумського педінституту Швачко С.А. за підсумками двохмісячного відрядження в США звітувала, що в середній школі ім. Рузвельта в Сан-Антоніо (Техас) їй ставили такі питання: «Чи є у вас універсами? Чи існує проблема наркотиків? Чи платите ви податки за покупки? «Як ви трактуєте поведінку Солженицина, Сахарова? Чому ваші учні сидять рівно за партами? Чи обов'язково дітям їхати у піонерські табори? Чи можете ви ходити у брючному костюмі?» [12, арк.49]. Важливим у цьому контексті вважаємо не стільки сутність відповідей на ці питання, а власне поштовх для радянських викладачів порівнювати окремі сфери життя суспільства в СРСР і за кордоном, що є першим спонукальним мотивом для критичного аналізу дійсності.

Викладачі вишів часто використовувались як автори ідеологічних текстів у ЗМІ, сповнених риторики «холодної війни», боротьби проти «буржуазних націоналістів». У газеті «Днепр вечерний» 9 березня 1973 р. було вміщено статтю завідувачки кафедри англійської мови Дніпропетровського державного університету ім. 300-річчя возз'єднання України з Росією під назвою «Пани – добродії». Авторка до приїзду в СРСР жила в Канаді, і у замітці таврує злісною ганьбою «різномастих імперіалістичних фальсифікаторів, які, псуючи марксистсько-ленінське вчення з національного питання, прагнучи у своїй антикомуністичній пропаганді протиставити національне інтернаціональному, активно використовують для цієї мети всіляких буржуазних націоналістів, що знайшли собі пристанище в капіталістичних країнах, зокрема в США, Канаді, ФРН, Франції» [13].

Викладачка згадує, що «перше ніж приїхати в Радянський союз я багато років прожила в Канаді, так що особисто наслухалася всяких «самостійників» і їхніх ідеологів..., мені довелося розмовляти з одним «паном-добродієм». Він розповів, що в Канаді серед українських націоналістів є сім різних організацій. Скільки б не намагалися, їм не закрити ослиними вухами сонця. Українська Радянська Соціалістична республіка живе й процвітає. Українська мова є й

усіма поважна, українська національна соціалістична культура є, розвивається і може встати в ряд з найвищими культурами будь-яких країн» [13].

Водночас привертає увагу важко приховане презирство авторки до української мови. Зокрема, воно виявляється у вкрапленні нею в російськомовний текст кількох українських слів: «пани-добродії», «зазіхателі», «самостійники». Усі ці слова в тексті мають виключно негативну конотацію і спрямовані на те, щоб асоціювати українську мову з не просто низькопробною, але й ще ворожою і агресивною культурою.

Стаття не залишилася непоміченою, про що можна судити з анонімного листа, підписаного прізвищем Іванова, що надійшов до редакції. Про нього КДБ УРСР повідомляло 11.06.1973 р. ЦК Компартії України. Лист містить напівцензурні і образливі вислови, хоча сповнений аргументації: «Ти поцікався, скільки було арештовано викладачів університету у 1935-1936 рр. Адже були знищені кращі мислячі люди. Ти [...] подивись, що робиться сьогодні. Знайди хоч один інститут, де викладання ведеться українською мовою. А чи відомо тобі [...], що на все місто одна середня школа, а в усіх школах українська мова вивчається як іноземна» [14, арк.334].

Формуванню однозначності і догматичності мислення студентів сприяв радянський мовний дискурс. Теоретичні й практичні аспекти за різними визначеннями «новоязу», «дубової мови», «тоталітарної мови» нами аналізувались в окремій публікації [15]. Зауважимо, що під час здобуття вищої освіти кожен студент неодноразово мав стикатися (як слухач або автор) з, наприклад, такими текстами, як звернення делегатів республіканського зльоту студентів до вузівської молоді Радянської України:

«Як усе на землі тягнеться до сонця, так і ми своїми найдорожчими помислами линею до рідної матері – славної партії комуністів. У могутнім перегуку промислових гігантів і буянні золотого колосся, у величних здобутках науки і розквіті культури, у нових цілинних борознах і космічних трасах – скрізь ми бачимо:

- розум партії,*
- волю партії,*
- силу партії,*
- славу партії.*

І немає для нас більшого щастя, як втілювати у життя її мудрі накреслення, віддавати свої знання і сили величній справі комуністичного будівництва» [1, с.109].

Постійне повторення однотипних слів і пафос спрямовувались на те, щоб кожен радянський читач або слухач виявлявся одурманеним або втрачав можливість сумніватися у справжності гасел і в описі реальності.

Формування «радянської людини» нерозривно пов'язане з імплантацією російської мови в усі сфери життя суспільства, життя кожного громадянина.

Російська мова була проголошена мовою міжнаціональною спілкування народів СРСР, але більш релевантним можна вважати інший вживаний в офіційному дискурсі вислів «російська мова як міцна зброя міжнаціонального

спілкування».

1961 р. з подачі М. Хрущова на XXII з'їзді КПРС формула «мова міжнаціонального спілкування» доповнюється і посилюється тезою: «друга рідна мова неросійських народів СРСР».

Для приховування русифікаційного характеру процесів використовувалась низка аргументів:

1) безперервний розвиток політичних і культурних зв'язків між народами нашої країни і закордонних країн, що важко здійснювати без знання російської мови;

2) більшість сучасної науково-технічної, політичної, художньої літератури, монографій, підручників і навчальних посібників видається в країні для всіх народів Радянського Союзу російською мовою;

3) значна частина випускників вищих навчальних закладів республіки, особливо з технічних вузів, направляється в роботу в усі райони СРСР.

Ці аргументи подавались як такі, що мають об'єктивну природу, таким чином формувалось уявлення, що їх неможливо змінити, вплинути чи скорегувати і вони не залежать від політики влади.

Що стосується вищої освіти, то за винятком окремих вишів, зокрема Львівського державного університету, Сумського педінституту, Івано-Франківського медичного інституту, де значна частина курсів викладалась українською, навчальний процес здебільшого здійснювався російською мовою. Українська мова побутувала лише на філологічних факультетах. За даними Івана Коляски (понад 30 років був марксистом і розчарувався у радянській дійсності після двох років перебування в Києві, навчаючись у ВПШ), в університетах Одеси, Харкова і Дніпропетровська немає навчання українською мовою, а в Київському університеті лише 20-25% лекцій проводилося українською мовою [16, арк.155].

За цих обставин система вищої освіти консервувала меншовартісний, «селянський» образ української мови, не придатної для модернізації, урбаністичного способу життя, кар'єрних перспектив, наукових відкриттів. До того ж вступні іспити в університети проходили російською мовою.

Цинічно порушуючи причинно-наслідковий зв'язок, влада рапортувала, що монополізація російської мови «во всех случаях совпадает со стремлением студенческой аудитории».

24-28 грудня 1963 р. у Московському університеті відбулась всесоюзна конференція викладачів російської мови вищих навчальних закладів республік. Офіційною метою її було «подальше поліпшення викладання російської мови». Насправді ж метою було поширення російської мови, як мови навчання. Особлива критика була спрямована проти Латвії, Естонії і Молдавії, де

небажання вивчати російську мову було особливо відчутно. Після конференції посилився тиск щодо введення російської мови як основної мови навчання у вищих навчальних закладах [16, арк.165].

Половинчастими виявилися тимчасові періоди «декорування» русифікаторського курсу. З дозволу партії 1965 р. були зроблені деякі поступки і спроби поширення української мови у вищій школі. Зокрема, за вказівкою секретаря ЦК Компартії України з ідеології Андрія Скаби у липні 1965 р., у тримісячний термін, мав відбутися перехід викладання у вузах республіки українською мовою. У свою чергу, міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР розробило заходи, згідно з якими передбачалось запровадити у вузах, на курсах і в академічних групах факультативне вивчення української мови [17, с.157].

У цей час КДБ отримав дані про те, що представники творчої і наукової інтелігенції Києва заявили про зумисну непідготовленість цих заходів. Так, один з представників творчої інтелігенції заявив у приватній бесіді: «Те, що зробили з українізацією вищої школи, – це паскудна справа. Це схоже на будівництво будинку, зводити який дозволили. А будматеріалів не видали. Так і тут: не підготували підручників, статей, не

провели роз'яснювальної роботи зі студентами. Це зроблено провокаційно. Мовляв, студенти самі будуть відмовлятися від українізації. Між іншим, вже є реакція. Студенти будівельного інституту подали заяву, щоб знову перейти на російську мову. Через деякий час в ЦК скажуть, що студентство не хоче українізації і треба від неї відмовитися» [18, арк.152-153].

Разом з тим, КДБ УРСР фіксував імпульси від тимчасової українізації, зокрема вплив на студентів другого курсу молдавського відділення факультету іноземних мов Чернівецького державного університету, які у кількості 13 осіб демонстративно відмовились слухати лекції «Вступ до літературознавства» російською мовою, мотивуючи це тим, що вони за національністю молдавани і румуни і повинні слухати лекції молдавською мовою. Вся група подала заяви декану факультету про відрядження з Чернівецького державного університету і переведення на навчання до Кишинівського державного університету». Органи держбезпеки гарантували «здійснення заходів щодо позитивного впливу на студентів молдавської групи» [18, арк.27].

14-15 березня 1974 р. в Києві проводилась нарада працівників вищої школи, яка обговорювала питання «О работе высших учебных заведений республики по выполнению решений XXIV съезда КПСС и постановления ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 18 июля 1972 г. «О мерах по дальнейшему совершенствованию высшего образования в стране». Під час цієї наради зверталась увага на неприпустимість адміністрування у мовних питаннях та штучного втручання у процеси, що об'єктивно відбуваються. Під поняттям «об'єктивний» розумілись вищенаведені, створені владою, аргументи русифікаційного характеру. Вердикт В. Щербицького звучав чітко: «В умовах

вільного й безперешкодного розвитку національних мов, у нашій країні неухильно підвищується роль російської мови в міжнаціональному спілкуванні народів СРСР. Звідси органічна потреба в удосконаленні знання російської мови кожним громадянином і особливо фахівцем з вищою освітою» [19, арк.3].

Незважаючи на різний ступінь русифікаторської політики, залежно від суспільно-політичних процесів, її ядро залишалось незмінним. За цих умов здебільшого філологічні факультети педінститутів і університетів (зокрема, їх українські відділення) ставали острівцями збереження і відстоювання прав української мови.

За даними КДБ, група студентів українського відділення філологічного факультету Донецького державного університету 27 грудня 1966 р. організувала читання документа І.Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація». При цьому присутніми були 40 студентів. Наступного дня читання вказаного документа відбувалося у групі 20 студентів. До організації заходу був причетний поет-початківець В. Голобородько, студент філологічного факультету Донецького університету [20, арк.1].

У квітні 1968 р. увагу КДБ привернула літературна студія при філологічному факультеті Київського державного університету. «Заняття в ній заражені місництвом, національною вузькістю. Студенти, які пишуть російською, на заняття студії не ходять: до них ставляться вороже. Багато студентів і викладачів вважають, що нинішня літературна студія КДУ це легальне місце зборів націоналістично налаштованої молоді», висловлювали занепокоєння органи держбезпеки [21, арк.92].

Мовне питання у студентському середовищі часом ставало каталізатором дискусій і міркувань на широкі теми внутрішньої і зовнішньої політики, прав націй і питання дружби народів.

Так, у цитованому вище документі КДБ наголошувалося, що серед студентів Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченко, особливо на гуманітарних факультетах частими є розмови про ніби перекручування ленінської національної політики, передусім з питань української мови і культури. В їх середовищі поширюються різноманітні рукописні збірники і статті з витримками з творів класиків марксизму-ленізму, з'їздів і пленумів партії з національного питання, де у формі алегорії або відкрито говориться про витіснення української мови із закликами до її захисту, зводиться наклеп на органи держбезпеки, суду і прокуратури «Окремі особи з числа студентів виправдовують діяльність українських буржуазних націоналістів і бандоунівського підпілля на території західних областей республіки, висловлюють думку про необхідність виділення України зі складу Радянського Союзу у самостійну державу, визначаючи при цьому особливу роль інтелігенції і молоді. Ці розмови часом відкрито ведуться в аудиторіях і гуртожитках університету іноді навіть у присутності викладачів» [21, арк. 90].

11 травня 1968 р. на колонах центрального входу головного корпусу Київського університету ім. Шевченка виявлені надписи, виконані білою фарбою, такого змісту: «Ленінську національну політику в ділі! Кіно – українською мовою! Національну мову в вузах і установах. Долой русифікаторів! За вказівкою ректора університету надписи були зафарбовані [22, арк.14].

Розходження між декларованими гаслами і життєвими реаліями, особливо на ґрунті сімейного виховання, виступали однією з найбільш частих причин зневіри у комуністичних ідеалах та звернення до української національної культури і формування української національної ідентичності, патріотизму серед молоді. Один з колишніх студентів Київського державного університету згадував: «Так скінчився перший курс. Бачу, що державні органи не хочуть їй (українській інтелігенції) того, чого вона хоче, отже на українців є гніт, але розуміє це тільки передова частина інтелігенції, інша частина пристосовується, а народ взагалі нічого не розуміє, бо його не так виховують. Це найгірше місце українофільства, що воно себе вважає розумним, свідомою частиною, цвітом нації, а селяни та робітники нічого не розуміють, бо їм аби достаток та добробут, і вони забудуть і націю і мову. На кінець першого курсу я вже був оформлений українофіл і вина тут не тільки моя. В комуністичний ідеал я не вірив ще у школі, радіогазетна агітація та виховання приїлися, пропрацював три роки – жодного чесного комуніста не зустрів, усі носять партійні квитки, щоб краще жити. І вийшла розбіжність між книжками, де комуніст – честь, гордість, совість епохи, і життям» [22, арк. 49-50].

Після XX з'їзду КПРС у вищих навчальних закладах Української РСР магістральною стає ідея трудового виховання і суспільно-корисної праці. Прийнятий 1958 р. Верховною Радою СРСР Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» закріпив переваги для вступу тих осіб, які мали трудовий стаж і віддавав перевагу вечірнім і заочним формам навчання. Входить в традицію робота студентів в літній час на збиранні врожаю в районах цілинних і перелогових земель, в колгоспах і радгоспах. Студенти в процесі навчання мають брати участь у спорудженні великих промислових об'єктів, в житловому будівництві. Студентськими руками будуються навчальні будинки, гуртожитки, їдальні.

«Кожен майбутній спеціаліст повинен вважати почесним право участі в літньому трудовому семестрі». «Тільки в праці, тільки в будівництві комунізму формується і загартовується світогляд, моральний облік людини, народжується стійкість і мужність у боротьбі за ідеї марксизму-ленінізму, політику Комуністичної партії» [7, арк.33].

«Запаморочення від успіхів» у трудовому вихованні спонукало Міністерство вищої освіти УРСР у грудні 1958 р. йти далі і заявити, що дирекції ряду вузів, профспілкові та комсомольські організації не використовують всіх можливостей для поліпшення трудового виховання студентства, адже в житті вузівської молоді існують явні протиріччя: літом студенти працюють на

будовах, цілих землях, в колгоспах і з успіхом обслуговують себе, а в період навчання, особливо в гуртожитках, вони знаходяться в такому становищі, коли за них миють, прибирають, ремонтують [23, арк. 134].

«Нинішній порядок в гуртожитках об'єктивно сприяє вихованню в деяких студентів утриманських настроїв, зневажливого ставлення до «чорнової» роботи», – йшлося у листі Міністерства у ЦК Компартії України. – У зв'язку з цим заслуговує уваги цінна ініціатива колективу Київського технологічного інституту харчової промисловості, гуртожитки якого в цьому навчальному році перейшли на повне самообслуговування. Студенти відмовились від прибиральниць і вахтерів, вони своїми руками наводять зразкову чистоту в кімнатах, коридорах, санітарних вузлах. Ремонтують меблі, житлові кімнати. Перейшли на самообслуговування і ряд студентських гуртожитків вищих учбових закладів Одеси, Харкова, Львова та інших міст. Однак багато директорів (ректорів), комсомольських та профспілкових організацій вузів проявляють нерішучість в справі переведення гуртожитків на самообслуговування, стають на шлях зволікання і вичікування» [23, арк.135].

Міністерство вищої освіти УРСР, Республіканський комітет профспілки працівників освіти, вищої школи та наукових установ Української РСР і ЦК ЛКСМ України, враховуючи набутий досвід, запропонували директорам, комсомольським та профспілковим організаціям вищих навчальних закладів на основі широкої роз'яснювальної роботи серед студентства забезпечити до 1 лютого 1959 року переведення всіх студентських гуртожитків на повне самообслуговування [23, арк. 135].

Окрім можливості заощадження ресурсів шляхом залучення численної когорти студентів для вирішення господарських проблем, вважаємо, що влада негласно переслідувала цим й інші цілі, що полягали далеко за межами економічної складової.

По-перше, імплантувалась утилітаристська, технократична модель прогресу, в якій академічне навчання саме по собі мало виглядати презирливим, і лише в сполученні з трудовим вихованням являло собою дозволений вектор формування людини.

По-друге, трудове виховання мало значно більший потенціал, порівняно з навчальним процесом, для виховання колективізму радянського зразка серед молоді і вихолощення ознак індивідуальності.

По-третє, у такий спосіб відбувалось виховання покірності державі, на заклик якої громадянин повинен, фактично безоплатно, віддавати свій час і зусилля.

На наш погляд, трудове виховання у студентських колективах екстраполюється на загальну теоретичну схему колективізації життя радянського суспільства, яке пропонує професор Європейського університету у Санкт-Петербурзі Олег Хархордін щодо 1950-х років. Йдеться про чотири стратегії цієї мети:

а) посилити колективоутворюючі механізми в уже створених колективах;

б) зв'язати всі офіційні колективи в єдиний мега-колектив;

в) створити колективи з тих малих груп, яким досі вдалось уникнути колективізації;

г) відслідкувати і приєднати до певного колективу тих рідкісних індивідуумів, які якимось дивом умудрялися існувати самі по собі, поза системою [24, с. 364].

Сам процес роботи в колгоспах і радгоспах супроводжувався політінформаціями, змаганнями за кращі показники в праці, переглядом у вільний час ідеологічно правильних кінофільмів. Для ілюстрації і підтвердження результативності цієї ідейно-виховної роботи під час трудового виховання ректор Київського державного університету у листі до зав. відділом науки і культури ЦК КП України Ю.Ю. Кондуфора 18.07.1964 р. писав про перевиховання на радянський кшталт навіть іноземних студентів: «Індонезійські студенти, які працюють в радгоспі ім. Чкалова, в розмові з деканом підготовчого факультету заявили, що життя і робота в радгоспі дозволили їм краще познайомитись з життям і працею радянських людей. Коли в перші дні була затримка з транспортом, то індонезійські студенти виявили бажання піти на роботу пішки за 9 кілометрів» [4, арк.95].

Ректорат КДУ також звітував, що між африканськими студентами, які працюють в радгоспі «Виноградний», розгорнулися змагання за кращі показники в праці та громадському житті, і для них організовані зустрічі з керівництвом радгоспів, огляд господарств, зустрічі з Героями Соціалістичної Праці [4, арк.94].

Разом з тим, обстановка збору врожаю сприяла різним проявам дозвілля студентів. Виготовлення студентами Харківського політехнічного університету чорного прапора з надписом «Анархия – мать порядка» викликало осуд партійного комітету ХПІ, який у квітні 1961 р. заявив, що «колгоспникам візок з чорним прапором нагадував банди Махна і часи фашистської окупації». Ці події стали предметом фейлетону «Как вырос «Слон», вміщеному у газеті «Комсомольская Правда».

«Цей обурливий факт став результатом низького рівня політико-виховної роботи в групі і незадовільного керівництва з боку партбюро і деканату факультету автоматики і приладобудування в період збирання врожаю. Винним були винесені партійні стягнення. Одночасно були намічені заходи щодо поліпшення політичного виховання студентства» [25, арк.116].

Слід зазначити, що лише з прийняттям 1991 р. Закону Української РСР «Про освіту», було нормативно закріплено у ст.51, що залучення учнів та студентів за рахунок навчального часу на роботи, не пов'язані з навчальним процесом, забороняється. На етапі обговорення проекту цього Закону у лютому 1991 р. Міністр освіти І.А. Зязюн вважав, що в силу надзвичайних ситуацій, які можуть скластися в сільському господарстві, як крайня необхідність, можлива участь

студентів вищих та учнів середніх спеціальних і професійно-технічних навчальних закладів у збиранні врожаю, причому на добровільній основі на строк не більше одного місяця з попереднім укладанням відповідних договорів між сільськогосподарськими підприємствами та навчальними закладами [26, арк. 74].

В умовах командно-адміністративної економіки розподілення на роботу молодих спеціалістів заявлялося засобом вирішення питань безробіття, рівномірного забезпечення регіонів робочою силою відповідно до планових показників, отримання досвіду роботи.

В реальності цей елемент, який вінчав систему вищої освіти, ніс на собі потужний ідеологічний заряд виховання покірності у молодій людини, призвичаювання її до переважання державних інтересів над особистими, занурення у середовище «нормальних» радянських людей на виробництві. Недарма в офіційних документах рефреном розподілення називається «почесним обов'язком перед державою».

Поряд з різними хитрощами, підробленими довідками, сімейними обставинами, якими молодь намагалась уникнути директивного працевлаштування, документи ЦК Компартії фіксують факти відмов від виїзду на призначене місце роботи. Так, з випуску вищих навчальних закладів України 1955 року без поважних причин не з'явилися на роботу 43 випускники. Найбільше – з Кримського педінституту – 6 чол., Львівського – 5 чол., Одеського – 4 чол., Київського – 3 чол. [27, арк.26].

На звітно-виборних зборах в партійних організаціях Чернівецького державного університету і медінституту у грудні 1957 р. відзначалось, що є чимало фактів, коли випускники інституту не виїжджають на роботу за призначенням міністерства охорони здоров'я УРСР. В зв'язку з цим була висловлена пропозиція порушити клопотання перед відповідними органами про зміну порядку розподілу молодих спеціалістів – випускників медінститутів з тим, щоб дипломи їм видавались через рік після закінчення вузу, по пред'явленню довідки з місця роботи [6, арк.98].

Примітно, що умови розподілення на роботи зустрічали спротив не тільки серед студентства, а й партійно-радянської еліти – слухачів Вищої партійної школи при ЦК КП України.

На ім'я П. Шелеста у травні 1969 р. надійшов анонімний лист, підписаний «слухачі-дурашкіни ВПШ при ЦК», в якому висловлювалося обурення тим, що розподілення після навчання у ВПШ жодним чином не сприяє кар'єрному просуванню партійними сходами.

«Нас з більшості областей вже викликали до ЦК і оголосили направлення на роботу. Переважна більшість з нас незадоволена. Як можуть дорослі партійні керівники не рахуватися з гідністю і самолюбством молодих партійних працівників! Нас стало цікавити, що являє собою ВПШ? Судячи з розподілу – це курси. Якщо це так, то вона так і повинна йменуватися, тоді б ми і не тільки

б ми не пішли б добровільно на ці курси. Отримати тут знання заради того, зоб'їх тільки мати і не піднятися службовою драбиною, щоб ці знання використати з ще більшою ефективністю, – немає сенсу. Нам здається, що в ЦК вважають нас дурашками, а до приходу до школи – взагалі неповноцінними: ми їх, мовляв, в школі підучимо, тепер вони якраз відповідають тому місцю, де вони працювали до школи. Яка думка може скластися передусім у нас про себе самих, у нашої родини, як про чоловіка і батька. Як пішов в школу з інструктора, зав. відділу, секретаря парторганізації, так і повернувся ним. Значить, болван, висновок такий? Постає питання, чи треба закінчувати школу, щоб повернутися додому під поблажливу посмішку тих, з ким працювали і тих, хто не має партійної освіти і займають хороші місця не згідно зі своєю освітою, а завдяки своїм знайомства» [28, арк.120-121].

На окремій листівці друкованими літерами було написано: «Сподіваємось, що Ви не забудете прибути на випускний вечір, як не забули приділити величезну увагу і проявити виняткову мудрість при розподіленні на роботу. Така увага не забувається. Вона залишається в пам'яті людини на все життя» [28, арк.124].

У цілому, увага до виховання студентської молоді в «правильному» ідеологічному напрямку виступала одним з пріоритетів як партійно-державних структур, так і всієї системи вищої освіти. При цьому виконувались два основних завдання, які часом були перехресними: 1) сформувати необхідний критичний мінімум «правильних» переконань, цінностей і моделей поведінки, 2) здійснити «перевиховання» і корегування вже прищеплених сімейних виховань «шкідливих» поглядів. В українських умовах проблема ускладнювалась існуванням українського національного питання, яке намагалось конкурувати з проектом «єдиного радянського народу». Захоплення тим фактом, що значна кількість молодих громадян слідувала радянським ритуалам і виконувала відведені ролі «правильних» студентів не вичерпує глибини проблеми про вплив комуністичного виховання на формування «радянського громадянина». Перспективами її подальшої розробки є визначення співвідношення вищої освіти з іншими рівнями освіти, а також такими чинниками соціалізації особистості, як сімейне виховання, «родова пам'ять», повсякденність, ЗМІ, культура та інші.

Джерела та література

1. Леніну студентство присягає. Матеріали республіканського зльоту студентів України, які відбулися в лютому 1969 року в Києві. К.: Вища школа, 1969. 187 с.
2. Совет Министров СССР. Постановление от 22 января 1969 г. «Об утверждении положения о высших учебных заведениях СССР». Режим доступа: http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_6994.htm

3. Устав Коммунистической партии Советского Союза. Утвержден XXII съездом, частичные изменения внесены XXIII и XXIV съездами КПСС. Режим доступа: http://www.leftinmsu.narod.ru/polit_files/books/Ustav_KPSS.html
4. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО). Ф.1. Оп. 71. Спр. 271. Доповідні записки обкомів КП України, міністерств і вузів республіки про хід перебудови роботи технікумів, розподіл плану прийому до вузів, про проведення наукових нарад і семінарів, про організацію роботи зі студентами-іноземцями та інші питання роботи вузів. 08.04.1964 – 30.12.1964.
5. Коммунистические идеалы и становление личности студента. Харків : Вища школа, ХГУ, 1977. 200 с.
6. ЦДАГО. Ф. 1. Оп. 71. Спр. 209. Информация и справки обкомов КП Украины, институтов об отчетно-выборных собраниях в партийных организациях институтов, о состоянии идейно-воспитательной работы среди студентов, преподавателей высших учебных заведений. 06.02.1957 – 31.12.1957. 108 арк.
7. ЦДАГО. Ф. 1. Оп. 71. Спр. 244. Стенограмма республиканского совещания по вопросам перестройки работы вузов в свете требований Закона о народном образовании (5-6 травня 1960 року). 05.05.1960 – 05.07.1960. 283 арк.
8. Радянська освіта. – 1979. – 17 жовтня.
9. Інтерв'ю Ю.О. Каганова з С.І. Горбачовим. 16 серпня 2017 р.
10. Інтерв'ю Ю.О. Каганова з Г.В. Семеновим. 9 серпня 2017 р.
11. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). Ф.16. Оп.1. Спр.1171. Дело с копиями докладных записок, спецсообщений и информсообщений в ЦК КПУ, СМ УССР и КГБ СССР. 30.03.1973-26.04.1973. 356 арк.
12. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО). Ф. 166. Оп. 15. Спр. 8845. Звіти працівників народної освіти УРСР, які були у відрядженні за кордоном у 1975 році. 123 арк.
13. Днепр вечерний. – 1973. – 9 березня.
14. ГДА СБУ. Ф.16. Оп.1. Спр. 1034. С подлинниками докладных записок, спецсообщений и информсообщений в ЦК КПУ (возврат). 30.05.1974 – 25.06.1974. 253 арк.
15. [Каганов Ю. О. Радянський мовний дискурс: політико-ідеологічні особливості та протидія. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. Вип. XXXII. – С. 267-272.](#)
16. Іван Коляска. Образование в советской Украине. ГДА СБУ. Ф. 16. Оп. 1. Спр. 961. Арк.140-177.
17. Бажан О.Г. Наростання опору політиці русифікації в Українській РСР у другій половині 1950-х – 1960-х рр. *Український історичний журнал*. 2008. № 5. С. 147-159. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2008_5_147

18. ГДА СБУ. Ф. 16. Оп. 1. Спр. 0945. Документи (повідомлення, доповідні) КДБ при РМ УРСР до ЦК КПУ. 21.09.1965 – 28.12.1965. 347 арк.
19. ЦДАГО. Ф. 1. Оп. 25. Спр. 1039. Письма в ЦК КПСС, записки отделов ЦК Компартии Украины, информация обкомов партии о совещании работников высшей школы Украинской ССР, о некоторых вопросах дальнейшего совершенствования подготовки кадров для зарубежных стран и по другим вопросам. 02.01.1974 – 19.12.1974. 110 арк.
20. ГДА СБУ. Ф. 16. Оп. 1. Спр. 0951. Доклады, представления и специальные сообщения органов госбезопасности в партийные и правительственные органы. 09.01.1967 – 23.03.1967. 361 арк.
21. ГДА СБУ. Ф. 16. Оп. 1. Спр. 0962. Доклады, представления и специальные сообщения органов госбезопасности в партийные и правительственные органы. 25.04.1968 – 24.05.1968. 314 арк.
22. ГДА СБУ. Ф. 16. Оп. 1. Спр. 0963. Доклады, представления и специальные сообщения органов госбезопасности в партийные и правительственные органы. 29.05.1968 – 10.06.1968. 408 с.
23. ЦДАГО. Ф.1. Оп. 71. Спр. 219. Письма, информация обкомов партии, академии наук УССР, институтов, техникумов, министерств УССР о распределении молодых специалистов, проведении производственной практики студентов и по другим вопросам работы учебных заведений. 27.01.1958 – 25.12.1958. 139 арк.
24. Хархордин О.В. Обличать и лицемерить: генеалогия российской личности. Изд. 2-е. СПб. : Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2016. 508 с.
25. ЦДАГО. Ф.1. Оп. 71. Спр. 254. Информация обкомов КП Украины о подборе кадров для работы за рубежом, работа со студентами-иностранцами, справки об обеспечении студентов общежитиями и другие вопросы работы вузов. 23.01.1961 – 02.06.1961. 140 арк.
26. ЦДАВО. Ф.166. Оп.17. Спр. 121. Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів УРСР та інші державні органи з питань народної освіти (інформація, листування). 03.01.1991 – 29.04.1991. 161 арк.
27. ЦДАГО. Ф.1. Оп. 73. Спр. 709. Протоколы партбюро, докладные записки министерства просвещения УССР, педагогических институтов – о воспитательной работе среди студентов педагогических институтов, о распределении выпускников педагогических институтов и по другим вопросам педагогических институтов. 12.01.1956 – 04.12.1956. 167 арк.
28. ГДА СБУ. Ф. 16. Оп. 1. Спр. 0977. Доклады, представления и специальные сообщения органов госбезопасности в партийные и правительственные органы. 20.10.1969 – 18.12.1969. 342 арк.

Каганов Ю.О. Проблема освіти в контексті молодіжного опозиційного руху: досвід України та країн Центрально-Східної Європи (80-ті рр. ХХ ст. – 1991 р.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. Серія: Історія. Тернопіль. 2008. Вип. 1. С. 186–196

У процесах суспільно-політичних трансформацій кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст., що призвели до повалення системи “соціалістичного табору” та здобуття Україною незалежності, вкрай важливу роль відіграла молодь. Вона стала одним з найактивніших суб’єктів як національної революції 1989–1991 років в Україні [16], так і антитоталітарних революцій в регіоні Центрально-Східної Європи.

В аннали української історії ввійшла акція голодування студентів 1990 р. на площі Жовтневої революції, що отримала назву “революція на граніті” [21] або “студентська жовтнева революція” [3]. Тоді молодіжні організації “Української студентської спілки” (Київ) та “Львівського братства” (Львів) ініціювали масштабний протест, в якому молодь рішуче виступила з вимогами політичного характеру, серед яких: дострокове припинення повноважень Верховної Ради та призначення нових виборів на багатопартійній основі; націоналізація майна КПУ та ЛКСМУ; недопущення підписання союзного договору; рішення про проходження військової служби виключно в межах республіки; відставка Голови Ради Міністрів В. Масола [21, с. 20]. Ця акція, хоч і завершилася половинчастим успіхом, стала суттєвим каталізатором і передвісником проголошення української незалежності 1991 р.

У Чехословаччині студентство стало основною рушійною силою та детонатором антитоталітарної “оксамитової революції” листопада – грудня 1989 р., коли в день 50 річниці розстрілу нацистами маніфестації чеської молоді на вулиці Праги та Братислави вийшли тисячі студентів, до яких приєдналися широкі верстви населення. Вони вимагали кардинальних змін, відкритого діалогу з представниками влади дотримання принципів свободи і демократії. Ніжну революцію в Чехословаччині називають “революцією дітей”, маючи на увазі не стільки не повнолітніх, скільки все покоління, що прийшло на зміну тим, кого зламав період “нормалізації” [5, с. 55]. Символом Чехословаччини залишається постать студента молодий студент Яна Палаха, який у січні 1969 р. здійснив суїцид шляхом публічного самоспалення на площі на знак протесту проти цензури і заборони свободи слова.

Повалення тоталітарної диктатури у Румунії прямо пов'язано з виявом мужності і сміливості молоді, яка під загрозою реваншу з боку Чаушеску вийшла на масовий мітинг на площі Бухареста з гаслами “Геть Чаушеску!”, “Геть комунізм!”, “Свобода!”. Саме старшокласники і студенти зігнали з трибуни диктатора, який намагався влаштувати мітинг на свою підтримку. Ця подія стала поштовхом до революційних подій в цій країні. Пізніше у зверненні до народу Фронт національного порятунку вказував: “Ми всі знаємо і визнаємо, що перемога, якій радіє вся країна, стала можливою завдяки духу самопожертви народних мас всіх національностей і в першу чергу нашої прекрасної молоді, яка ціною власної відродила в нас відчуття національної гідності...” [10, с. 42].

У Польщі, Угорщині та Болгарії зміна режиму реального соціалізму відбулась внаслідок “тихих” революцій, шляхом переговорів за “круглим столом”. Молодіжні організації, серед яких “Незалежний союз студентів”, “Свобода і мир” (Польща), “ФІДЕС” (Угорщина), “Незалежне студентське товариство” (Болгарія) були не тільки складовою широкого опозиційного фронту, але й надавали опозиційному руху динаміку на рішучі зміни, безкомпромісність у боротьбі за права людини, лібералізацію економіки, деідеологізацію культурного життя, більше того – виконували своєрідні “контролюючі” функції щодо старшого покоління опозиціонерів.

Слід наголосити, що при всіх відмінностях у вимогах, характері та перебігу виступів як української молоді, так і молоді країн Центрально-Східної Європи, спільним є, по-перше, потужний опозиційний потенціал, що проявився в революційних подіях; по-друге, сформовані демократичні цінності, які лягли в програмні вимоги молоді і за які вона так запекло боролася, щоб впровадити їх в громадське життя.

З огляду на це виникає закономірне питання: ці риси були успадковані, створені чи з'явилися в результаті якоїсь проміжної дії? Для вирішення цієї проблеми доцільно звернутися до теорії формування свідомості. Так, за визначенням А. Бурди, на формування свідомості здійснюють вплив три основні фактори: 1) духовна спадщина минулого, що міститься, зокрема, в національних традиціях і в історіографії; 2) генетична спадщина, що виражається у звичаях, віруваннях, навичках, поглядах минулих поколінь; 3) вплив середовища, що включає в себе виховання, офіційну пропаганду, освіту тощо [18, с. 186].

У даній статті зосередимо увагу на одному з найважливіших чинників цього комплексу факторів – проблемах освіти. При цьому освіта розглядатиметься не тільки як фактор формування опозиційності молоді, але й як об'єкт реформування опозиційними молодіжними організаціями у 1989–1991 рр.

Дана постановка проблема зумовила такі ключові завдання публікації: порівняти стан шкільної та вузівської освіти в Україні та країнах Центрально-

Східної Європи протягом 80-х років XX ст., визначити специфіку та вплив альтернативних форм освіти в окремих країнах “реального соціалізму” на формування опозиційного потенціалу молоді та становлення демократичних цінностей; проаналізувати роль і місце освітніх питань у програмах та діяльності опозиційних молодіжних організацій в Україні та Центрально-східноєвропейських країнах у період 1989–1991 рр.

В історіографії постульована проблема не ставала предметом окремої уваги. Проблеми освіти, як правило, розглядаються лише в контексті загальних досліджень, присвячених молодіжному опозиційному руху. Серед авторів таких робіт слід виділити: українських вчених В. Головонько [7], О. Корнієвський [14], В. Кулік, Т. Голобуцька, О. Голобуцький [15], С. Мотрук [20], Т. Пашиніна [22; 23]; російську дослідницю Л. Вознесенську [4], польських вчених А. Тимовський [42], К. Яновський [39], А. Бляшкевич [36], П. Глінський [38], угорського науковця М. Жабо [41].

Крім того, у вітчизняній історичній науці бракує компаративного підходу до вивчення українського опозиційного руху як в цілому, так і окремих його складових, що звужує глибину дослідницьких інтерпретацій.

Як відомо, спільною рисою освітянської політики як в СРСР, так і в країнах “реального соціалізму” була жорстка регламентація та уніфікація. Таку єдність можна було пояснити “єдиними стандартами країн соціалізму”, хоча, насправді, прикладом для всіх країн були освітні орієнтири СРСР [33]. Якщо зусилля освітньої державної машини щодо України спрямовувалися на “розчинення” її національного минулого, та історичної пам’яті і побудови нової історичної спільності – єдиного радянського народу, то для держав-сателітів було обрано інший шлях – демонстрація їх дружби і, відповідно, повної залежності від СРСР.

Загальноприйнятим є той факт, що гуманітарній, особливо історичній освіті надається особливе значення у формуванні ціннісних орієнтацій молоді.

На всьому підрадянському просторі її характерними складовими виступали: всебічне обґрунтовування керівної і спрямовуючої ролі КПРС у вітчизняній і світовій історії, вивчення на уроках історії творів В. Леніна, Ф. Енгельса, К. Маркса, партійних і державних документів, а також праць партійних керівників. Політизований зміст вимагав такої організації навчання, яка б забезпечувала запам’ятовування і відтворення відповідного матеріалу підручників і посібників.

Історія УРСР вивчалась (аж до 1989/1990 навчального року) як складова частина курсу історії СРСР, стрижнем якого була історія Росії, що трактувалася з шовіністичних позицій. Її програми зобов’язували показати спільність історичного минулого України і Росії, єдність боротьби трудящих України і народів Росії проти експлуататорських класів, їх братерського єднання в

боротьбі за перемогу пролетарської революції і побудову безкласового соціалістичного суспільства” [32, с. 127].

В статті, опублікованій 1990 р. в газеті Горохівського осередку РУХу і УГС “Вітер надії”, так описується стан шкільної історичної освіти в Україні: “Майже повністю відсутні елементи виховання дітей як членів нації, народу. В підручниках історії, наприклад, половину змісту перекручено, історичні факти подаються в соусі русофільства та шовіністичного догматизму. Ні натяку про національний колорит, епос, традиції, пісенність. Випускник школи часто дивується, коли йому розповідають про невігідні для марксистсько-ленінської ідеології періоди історії його народу. Зате найбільше зусиль докладається для того, щоб виховати майбутнього чиновника, апаратника. У школі існує своя ієрархічна драбина: жовтеня – піонер – комсомолец, з перспективою в КПРС. Політичне виховання теж “на висоті”. Стіни в школах обвішані портретами вождя і натхненника, особу якого подають дітям у вигляді новітнього бога.

Безліч пісеньок, віршиків, бечівок, оповідань прославляють невмирущого, неперевершеного, неповторного.. І все це дитина повинна завчати, переповідати, і за це одержує свою оцінку. Стенди на стінах пістрявлють безликими лозунгами, цитатами різноманітних партійних з’їздів, промовами чергових вождів” [29, с. 4].

У Польщі ситуація в середній школі докорінно не відрізнялася. Шкільні програми засновувалися на застарілій інформації, котра суперечила новим фактам і оцінкам, що поширювалися літературою “другого обігу”. Влада звільняла з роботи тих учителів, які намагалися внести новий струмінь у навчання й виховання учнів [9, с. 654].

Подібні за змістом оцінки середньої освіти ми знаходимо і у висновках “Комісії освіти товариства Вільної вищої школи Польщі”, скликаній 1980 р., де зазначається, що “існуюча система освіти, особливо шкільна, сприяла вихованню людей залежними, недієспроможними, позбавленими навичок саморегуляції, однобічно розвиненими і з нахилом до репресивної нетолерантності” [1, с. 27]. Закономірним можна назвати наслідування багатьох елементів, притаманних середній школі, у системі вищої освіти. При цьому у вузах мала місце тенденція звуження кордонів освіти до вузької направленості, скорочення чисельності гуманітаріїв і юристів і водночас, значне збільшення кількості інженерів і конструкторів – тих спеціальностей, які не пов’язані з формуванням цінностей.

Як зазначає західний дослідник Майкл Кеннеді, система намагалася створити такий вид інтелігенції, яка б не володіла будь-якою культурною індивідуальністю, і скоріше б являла собою прошарок з високоосвічених, навчених у вузькій направленості фахівців, чий професіоналізм буде цінуватися до тих пір, доки вони будуть уникати питань, подібних тим, що хвилювали

східноєвропейську інтелігенцію у минулому, а саме питань про культурну ідентифікацію і соціальну справедливість [40, р. 35].

Показовим у цьому відношенні є румунський випадок. Наприкінці 1980-х років освіта там повністю була підпорядкована виробничим інтересам. Частина профтехучилищ була передана у відання профільних міністерств. Перед учнями і студентами ставилися “виробничі” завдання, їх зобов’язували виконувати фізичну роботу. З метою скорочення кількості викладачів і годин занять у школі були укрупнені класи, які часом складались з 40–45 учнів. Для економії електроенергії і тепла школи були переведені на трьохзмінний процес навчання [11, с. 660].

Більшою ліберальністю відрізнялась польська вища школа. Тут давалися взнаки традиції демократичної культури. Так, у травні 1982 р. сейм ухвалив новий Закон про вищу школу, який запроваджував автономію і самоврядування університетів, зокрема у виборі керівних органів, укладанні програм і організації навчання. Однак упродовж декількох наступних років до закону були внесені поправки, які обмежували автономію, а у липні 1985 р. схвалено новий Закон про вищу школу, який повністю підпорядковував університети міністерству. Загальна кількість студентів у 1989 р. зменшилася порівняно з 1978 р. на третину. Особливо помітним було відставання навчання в галузі гуманітарних наук: більшість професорів, які симпатизували “Солідарності”, змушені були залишити вищі школи. Частина вчених і викладачів змогла вижити, отримавши зарубіжні стипендії або допомогу [9, с. 654].

У порівнянні з формально незалежними державами Центрально-Східної Європи бездержавна Україна в освітній сфері виконувала специфічне завдання – русифікація навчання. Так, в республіці українською в системі масових загальноосвітніх шкіл навчалася: в 1960–1961 навчальному році – 68,7 відсотка учнів, в 1970–1971 – 60,4; в 1976–1977 – 57,8. Російською мовою відповідно – 30,4; 38,8; 41,3 [6, с. 132]. Свідченням загальної русифікаторської політики є такий факт: якщо в 1934–1937 рр. в СРСР підручники видавалися 90 мовами народів, що проживали в державі, то на початку 1988/89 навчального року навчання в школах проводилося уже тільки 39 мовами [24].

В університетах українською мовою читали лекції тільки 34% викладачів. Зокрема, у Харківському – 13% викладачів, в Одеському – тільки 10% (студентів-українців тут було 55%). Навіть в Ужгородському університеті, де українці-студенти становили 71%, заняття вели українською мовою лише 43% викладачів [27].

Порівнюючи цей стан з Польщею, відомий польський журналіст Єжи Яхович в одному з інтерв’ю зазначав: “...у нас русифікація не зайшла так далеко. Ми [лише] мусили у всіх початкових, середніх та вищих школах вивчати російську мову. Інші ж іноземні мови – на бажання [35, с.8].

Отже, навіть короткий огляд стану освіти в регіоні “реального соціалізму” свідчить про докладання колосальних зусиль для унеможливлення появи будь-яких форм нонконформізму у свідомості молодих громадян.

Однак бажаний ефект був досягнутий лише частково. Неправдоподібність відомостей, що містилися у підручниках і лекціях, невідповідність їх тому, що молодь сама бачила, що чула від батьків і родичів, непереконаливість партійних догм призводили до розчарування офіційною освітою. У сфері історії, за висловом російської дослідниці Л. Ликошкіної, це призводило до існування історії “на парті” і “під партою”. Причому перша відігравала роль офіційної історії, а друга – різного роду видання, що з захопленням читали школярі та студенти. Відбувалося роздвоєння особистості молодої людини, що зумовлювало, з одного боку, формування нігілістичного ставлення до вивчення гуманітарних дисциплін, з іншого – викликало у частини молоді зерна нонконформізму до системи [18, с. 184-185].

Такий показник, на наш погляд, спричинений й тим фактом, що у генетичній пам’яті багатьох батьків молодого покоління як в бездержавній Україні, так і в формально незалежних країнах Центрально-Східної Європи закарбувалися трагічні сторінки історії, що свідомо замовчувалися під час навчання. Для України – це болючі теми голодоморів, колективізації, безжальної сталінської репресивної машини; в історії Польщі – односторонній розгляд історії радянсько-польської війни, подій в Катині, варшавського повстання, діяльності Армії Крайової; для Чехословаччини – правдивий погляд на події Словацького національного повстання 1944 р., “празької весни”, для Угорщини – повстання 1956 р., для Румунії – питання Бессарабії тощо.

У результаті свідоме ігнорування владою багатьох складних і неоднозначних проблем в історії націй поглиблювало відчуття фальшу від тих цінностей, що їх формували в системі освіти.

На цьому фоні окремі країни Центрально-Східної Європи демонстрували гнучкість освітньої політики. Так, в Угорщині вже на 1980 р. у шкільній освіті відбулися важливі зміни: хоча офіційно підкреслювалося, що головним завданням є “формування у учнів комуністичного світогляду”, на практиці основна увага приділялась реальним питанням і спеціальним предметам, і поступово шкільна атмосфера ставала вільнішою завдяки таким заходам, як поділ усіх дисциплін на обов’язковий “мінімум” і на широкий діапазон факультативних занять, а також повернення до викладання західноєвропейських мов. Примітним є той факт, що в 1970-х рр. за кількістю дипломованих спеціалістів англійська мова обійшла навіть російську, незважаючи на те, що остання залишалась у числі обов’язкових предметів, навчання яким починалося з 10-літнього віку і тривало до закінчення школи [13, с. 577].

Вагому роль у підготовці опозиційного мислення молоді окремих країн Центрально-Східної Європи відіграв феномен альтернативної освіти. Його сутність складали неформальні групи, клуби і семінари, в яких професіонали різних галузей знань, переважно гуманітарного, проводили опозиційну освітню і наукову роботу [19, с. 59].

Так, з жовтня 1977 р. у Польщі починає діяти Летючий університет, що організовував на квартирах і по костьолах читання лекцій з актуальних проблем політики, економіки, історії, літератури з метою протидії фальсифікацій та дезінформацій в державній системі освіти. Заняття проводили історик Б. Геремек, Є. Єдліцький, А. Керстен, економіст Т. Ковалік, філософ С. Амстердамський, філолог-русист А. Дравіч, соціолог А. Целінський. Ініціаторами лекційних програм були майбутні головні радники “Солідарності” Б. Геремек і Т. Мазовецький [12, с. 534].

Оригінальність такої форми освітньої опозиції полягала в тому, що за допомогою “партизанської тактики” можна було з легкістю спланувати або перепланувати місця його розташування.

Летючий університет пропонував можливість для молодих студентів, одностудентів навчатися в атмосфері відкритості, дискусій і критики. Ідея створення такого закладу сягає ще в традиції XIX ст., які професор Польської академії наук Єжи Єдліцький називав “національною інтелектуальною службою”: обов’язкова роль представника інтелігенції як учителя й захисника національних ідеалів, символів, культури та історії.

Завдання Летючого університету були багатопланові: по-перше, це пошук шляхів для гнучкого обходу лещат цензури й політичних обмежень, що впливали на діючі університети; по-друге, надання академічної допомоги й керівництва тим, хто прагнув знань з заборонених проблем або наукової роботи над проблемами, дослідження яких офіційно не заохочувалися; надання освіти тим, хто з різних причин не міг навчатися в університетах.

Для прийняття до Летючого університету не було передбачено яких-небудь конкретних критеріїв: запрошувався кожний, курси були безкоштовними.

Здатність учених так організуватися й працювати вражала. Лише у період між жовтнем 1977 р. і травнем 1978 р. у Варшаві, Кракові, Вроцлаві і Лодзі пройшло більше 120 окремих лекцій. Більш тривалі курси проходили у Варшаві. Заняття частково анонсувалися за допомогою листівок і способом “з вуст у вуста”. Лектори вважали, що якщо про них відомо, то до них і так прийдуть. Згодом така безпечність спричинила проникнення на заняття агентів поліції та інформаторів з числа студентів, а потім іноді призводило до переривання сесій силами поліції, або до закриття лекцій агітаторами.

Окремого процесу сертифікації не існувало, тому на курсах не можна було одержати дипломи або науковий ступінь, однак, заняття користувалися популярністю, їх регулярно відвідували кілька сотень учасників.

Роль координатора освітньої опозиційної діяльності з 1978 р. виконувало також Товариство наукових курсів (TKN), яке своєю метою оголосило формування нової інтелігенції, що змогла б перейняти кращі національні історичні традиції.

Організовувалися, головним чином для студентів, відкриті лекції та семінари в приватних оселях. Незалежна освітня діяльність наразилась на рішучу протидію властей, що докладали зусиль, аби унеможливити заняття. Траплялися навіть побиття їхніх учасників службою безпеки. Відчутно каралися власники помешкань і викладачі.

Однак перед обличчям організованої відвертої опозиції влада виявилася безпорадними. Її поведінку характеризував брак послідовності: затримувалися діячі опозиції на 48 годин, аби вони не змогли доїхати до місця призначення на лекції або для іншої діяльності [8, с. 184].

У рамках TKN проводилися наукові дослідження, проводилися семінари і сесії, працювало власне видавництво (“Нова-2”) і навіть готувалися до захисту дисертації [30]

Летючий університет та Товариство наукових курсів стали моделлю для подібних закладів у Чехословаччині та Угорщині.

Як і в Польщі, опозиція у Чехословаччині проводила вражаючу кількість неофіційних семінарів. У роботі “Оксамитові філософи” Барбара Дей описує відкриті і добре організовані семінари університетського зразка, які проводилися у Празі перед створенням Хартії-77. Фактично, ці семінари являли собою аналог більш ранньої серії семінарів, що проводилися вигнаним професором Яном Паточкою в 1950-х. Ці семінари з середини 70-х рр. були незалежними один від одного і являлися суперниками у плані конкуренції за “членство” [37, р. 92].

Один з перших керівників семінарів Юліус Томін намагався встановити контакт з Заходом і знайти підтримку для свого семінару в 1978 р., відсилаючи листи у престижні університети: Гейдельберг, Вільний університет Берліна, Оксфорд, Гарвард. Ю. Томін просив, щоб лектори з Заходу відвідали Прагу і допомогли матеріалами і посібниками з історії класичної західної філософії. З часом була створена ціла інфраструктура потоків “товарів” (книги, обладнання, офісне приладдя і комп’ютери) і “послуг” (приїзд лекторів) з Лондона в Прагу. Британські академіки спрямовували свої зусилля на благодійні заклади, називаючи себе “Заклад освіти імені Яна Гуса”, і подібна підтримка була надана Фондом “Хартії-77” у Стокгольмі.

Разом з тим, чеські керівники лекцій не намагалися самоорганізовуватися у конкретну інституцію за типом TKN у Польщі. Це було дуже небезпечно у Празі, де навіть при одиничних і непов’язаних за своїм характером семінарах їх керівники і студенти зазнавали утисків. Відвідування і організація семінарів були ризиковим заходом, але з урахуванням того, що основну частину їх постійних слухачів становили діти дисидентів, яким усе рівно був закритий

шлях в університети, інтенсивність їх не послаблювалась. Багато студентів отримали диплом з теології від Кембриджа, здавали внутрішні екзамени у Празі, і таємно писали свої роботи, які потім відправлялись у Кембридж для їх вивчення університетськими професорами.

Прага була не єдиним місцем проведення таких семінарів. Заклади освіти імені Яна Гуса фінансували ретельно організовану програму семінарів у м. Брно (Чехія) в 1984–1989 рр. Вони не тільки зуміли уникнути поліцейського стеження, а й з часом зуміли запропонувати 10–12-тижневі курси з найрізноманітніших предметів. У Брно також була здійснена спроба охопити більш широку базу студентів, які раніше ніколи не залучались до діяльності, яку режим вважав протизаконною [37, р. 93].

Якщо не враховувати небезпек, що загрожували за участь у подібних заходах, студенти на семінарах мали можливість доторкнутися до передової європейської і північноамериканської наукової думки, причому на рівні західних магістратур. Багато з семінарів розглядали такі теми як мораль та етика з явним підтекстом громадської відповідальності і участі. Не дарма багато зі слухачів семінарів сьогодні займають важливе місце в чеському та словацькому суспільстві [37, р. 94].

В Угорщині, так само як і в Польщі та Чехословаччині, був заснований невеликий, але значущий підпільний університет у 1978 р. Так званий “Вільний університет” збирався вечорами по понеділках, проходили лекційні курси з таких предметів як історія КПРС, угорська літературна політика з 1945 р., революції 1918–1919 рр., становище угорських меншин Румунії. З типово угорським сарказмом опозиціонери навивали свою версію виїзного університету “виїзним дитячим садком” [37, р. 129].

Отже, підпільні “летючі” університети, самі будучи за своєю суттю організаціями опозиційними щодо існуючої влади, зуміли сформувати у певної частини молоді уявлення щодо прірви між комуністичною утопією і реальністю, виховали громадянську позицію, тим самим заклали зерна всенаростаючого невдоволення політичним та суспільним ладом.

Вочевидь, не слід абсолютизувати масштаби залучення молоді до таких закладів та їх конкретні досягнення. Набагато важливішими є довготривалі наслідки освітньої роботи альтернативних центрів освіти: формування громадянської позиції, національного патріотизму і свободолобства в середовищі молодих людей, які здатні власним прикладом поширити й на своїх однолітків, і на старше покоління.

Українські учні і студенти через жорстку цензуру й залізну завісу була позбавлені можливості по суті альтернативної освіти. Українські освітні заклади, що існували в діаспорі, здебільшого виконували мобілізуючу роль для інтелігенції, що знаходилася в екзилі.

Лише з початком “перебудови” в Україні починаються докорінні зміни в усіх галузях освіти. Цілями навчання історії стали: формування національної самосвідомості і менталітету, залучення школярів до загальнолюдських цінностей, розвиток їх історичного мислення.

Такі цілі постали не випадково. Десятиліття імперської політики з боку Москви створили ситуацію історичної амнезії, особливо в південно-східному регіоні України. Однак молодь виявилася, і це цілком природно, набагато гнучкішою за своїх батьків. Поява самвидаву, доступність творів М. Грушевського, П. Куліша, М. Аркаса, за читання та поширення яких радянська влада суворо карала, інформація про “білі плями української історії” – усі ці чинники поступово впливають на критичність мислення значної маси молоді.

Ось як описується цей процес у збірнику “Неформальна хвиля”, виданому Вищою комсомольською школою при ЦК ВЛКСМ у 1990 р.: “Викладачі суспільних дисциплін вузів зараз нерідко жаліються на відсутність у студентів інтересу до їх дисциплін. Як же вони були б здивовані, якби спустилися у підвал одного з будинків Харкова. Запеклі прогульники, об’єднані спільним прагненням до боротьби за соціальну справедливість, вечорами там студіюють твори Маркса, Енгельса, Леніна. Так, в них не вистачає знань і досвіду, так, юнацький максималізм іноді їх заносить не в той бік, але їх віра в те, що вони можуть щось змінити у житті суспільства, викликає повагу. Сюди приходять не тільки студенти, але й робітники, продавці, старшокласники” [28, с. 35].

Інтенсивність змін у молодіжному середовищі призводила до того, що викладачі вузів часто не поспішали за студентами. Як приклад наведемо наступний випадок.

Так, у листопаді 1989 р. у Києві був започаткований унікальний рух із центром у Києві. В основу своєї діяльності було покладено гротескне висміювання радянських умов життя з його поклонінням вождям та ідолам, суцільною уніфікацією, відсутністю опозиції тощо в образі ідеології Чучхе – офіційної ідеології Кореїської Народно-Демократичної Республіки (Північної Кореї). З тим, що таке Чучхе, жителі СРСР могли ознайомитися у журналах “Корея” і “Корея сьогодні”, які з регулярністю надходили в кіоски “Союздруку”. Щомісячник зі славослів’ям на адресу Великого Вождя товариша Кім Ір Сена та його сина Улюбленого Керівника товариша Кім Чен Іра (без пишних титулів ці імена й не вживалися), із розповідями про невсипущу турботу партії та інше читався як один суцільний антирадянський анекдот [17].

Важливо наголосити, що в інтерв’ю газеті демократичних спілок КДП ім. М. Драгоманова “Вставай” керівник організації “Чучхе” Дмитро Кумач на запитання, що саме привело його до ідеї Чучхе, піддає висміюванню пороки гуманітарної освіти у вузі і згадує про викладача кафедри філософії, яка називала тов. Чаушеску “соціалістичним благодійником румунського народу”

тоді, коли навіть така правдива газета як “Правда” обзивала його “диктатором”, а імперіалістичну змову проти законного уряду Соціалістичної Румунії як “народною революцією” [34, с. 4].

Отже, зусилля радянської влади, спрямовані на догматизацію освітнього процесу в Україні, нівелювання національної специфіки, формування безініціативної “людини-гвинтика” системи, в епоху гласності і “перебудови” обернулися прямо протилежним ефектом – активізацією молоді, її інтересом до національної ідентичності, включенням у суспільно-політичні процеси. Таким чином спрацював т.зв. ефект пружини – тотальній недозволеності прийшла на зміну опозиційна активність. У цьому полягає один з феноменів радянської освіти.

Важливо підкреслити, що в Україні в період розгортання перебудовчих процесів та дезінтеграції радянської держави проблема освіта зазнає трансформації: з джерела опозиційності на об’єкт, на який спрямовуються зусилля молодіжних опозиційних організацій і рухів.

Тоді студентство відчуло себе повноправним учасником навчального процесу, стало вимагати участі у самоврядуванні вузами. Студентів не влаштовував процес перебудови вищої школи, якості викладання, особливо суспільних дисциплін, невирішеність соціально-побутових питань. З усіх студентів стаціонару, що навчалися у вузах України, близько 10% брали активну участь у неформальних об’єднаннях [2, с. 175].

Не аналізуючи тут політичну складову діяльності молодіжних організацій, зазначимо, що аналіз програм та статутів українських молодіжних опозиційних об’єднань свідчить, що більшість з них пов’язувала досягнення освітніх цілей з державним суверенітетом.

Один з перших студентських мітингів в Україні був організований на тему “Перебудова вищої школи”. 31 серпня 1989 р. за ініціативою осередку Студентського братства Політехнічного інституту спільно з Львівською організацією Руху молодь порушила питання про вживання української мови у вузах, про доцільність існування “першого відділу” у вузах, вимагалася відставка ректорів Львівського державного університету та Львівського політехнічного інституту [23, с. 432].

Цілу низку освітніх та академічних вимог містить Програмова декларація Української студентської спілки:

“І. Стосовно функціонування учбових закладів:

- скасування права Держкомосвіти СРСР на будь-яке втручання у справи освіти в Україні;
- скасування державної монополії на освіту шляхом відкриття приватних учбових закладів з наданням їхнім дипломам та атестатам рівних прав з державними;
- автономії наукової та видавничої діяльності учбових закладів;

– обнародування функцій МВС та КДБ в учбових закладах. Надання кожному студентові та працівникові учбового закладу права на вільне ознайомлення зі своєю справою. В разі визнання трудовим колективом діяльності МВС та КДБ на території учбового закладу недоцільною, заборона та ліквідація перших відділів в учбових закладах.

II. Стосовно самоврядування учбових закладів:

– надання студентському самоврядуванню права накладати вето на рішення органів керівництва учбових закладів всіх рівнів та право на висунення альтернативних проектів рішень до їх затвердження керівництвом

III. Стосовно начального процесу

– свободи наукових досліджень, права наукових гуртків та клубів на незалежну наукову програму;

– безцензурність наукових праць;

– усунення спецфондів бібліотек;

– викладання марксизму-ленінізму як однієї з багатьох суспільних теорій;

– заміни викладання наукового атеїзму історією світових релігій та наукового комунізму – політології;

– права на вільну діяльність релігійних громад в учбових закладах;

– забезпечення права на навчання українською в будь-якому навчальному закладі України;

– організація україномовних потоків, груп, переведення частини учбових закладів на українську мову навчання. Забезпечення права на освіту інших націй рідною мовою;

– розповсюдження досягнень української науки та культури, створених українською діаспорою. Запрошення на викладання українських вчених з-за кордону.

Досягнення вищеназаних вимог неможливе без демократизації всього суспільства. Тому ми домагаємось... забезпечення суверенітету України (підкреслено у тексті. – Прим.)” [26, с. 7].

20–21 лютого 1990 р. в навчальних закладах України проходила попереджувальна акція студентської єдності, яку проводила Українська студентська спілка. В ній взяли участь студенти Львова, Чернівців, Києва, Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Харкова, Донецька. В Києві до акції приєдналися студенти державного університету, політехнічного, педагогічного, художнього, театрального, інженерно-будівельного інститутів та інституту народного господарства [31, с. 2].

Більшість з вищеназаних позицій, які уособлювали прагнення значної частини студентства України, складала пакет вимог цієї акції. Крім того в навчальних закладах до загальних вимог були додані вимоги забезпечення всіх студентів стипендією не нижче прожиткового рівня; забезпечити всіх студентів гуртожитками за необхідністю, шляхом прискорення будівництва, виселення з

студентських гуртожитків всіх осіб, що не мають відношення до студентства; прийняти демократичні статuti учбових закладів, що забезпечать студентам рівні з викладачами та співробітниками права у виборах ректорів, деканів, рад учбових закладів, надали б право вирішального голосу при розв'язанні всіх студентських проблем.

Зусиллями студентів два провідних вузи країни позбавилися ідеологічних елементів у своїх назвах. Так, у вересні 1990 р. демократичними спілками Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького (“Товариство української мови”, “Зелений світ”) було випущено листівку із зверненням до викладачів, студентів та співробітників, де йшлося про потребу повернути інституту ім'я Михайла Драгоманова. З цього приводу у студентській самвидавчій газеті “Вставай” згадувався невеселий анекдот, популярний у 30-ті роки, коли хвиля перейменувань на честь пролетарського письменника була чи не найбільшою після аналогічної хвилі на честь пролетарського вождя товариша Сталіна: “Мы все называем именем Максима Горького – заводы, фабрики, города... А не назвать ли нам нашу жизнь ГОРЬКОЙ”. У жовтні 1990 р. Вчена рада після тривалої дискусії вирішила повернути ім'я Драгоманова, а також інститут дістав статус університету [25].

Активну позицію виявили і студенти технічного вуза – Київського політехнічного інституту. Вони 1989 р. домоглися виключення з назви навчального закладу слів “імені 50-річчя Жовтневої революції”, оскільки, як йшлося у зверненні осередку Української студентської спілки в КПІ до ректорату, “ця подія не принесла щастя українському народові, а роки 50-річчя Жовтневої революції “ознаменувалися” початком нового застою та прийняттям облудних планів побудови комунізму”. Одночасно студентська організація виступила з вимогою до першого вересня 1990 року усунути всі бюсти та пам'ятні дошки В. Леніна з навчальних корпусів. “Ми, студенти КПІ, члени Української Студентської Спілки, вважаємо несправедливим використання за ідеал представника однієї комуністичної теорії в умовах широкого розмаїття політичних течій. Ми також глибоко впевнені, що наш вуз повинен бути повністю деполітизованим”, – зазначалося у зверненні студентства, підписаному головою УСС КПІ В. Кулішенко та секретарем цієї організації П. Розетко [21, с. 15-16].

Серед країн Центрально-Східної Європи процес включення студентів у реформування освіти відбувся найраніше у Польщі (через відмінності у соціокультурному стартовому потенціалі суспільно-політичних перетворень, масштабі розвитку опозиційного руху в цілому та специфіки політичного режиму). Так, молодіжна організація “Незалежне об'єднання студентів” ще у жовтні 1980 р. в своїй програмі, серед іншого, вимагала: автономії вищих шкіл, включно права на реорганізацію внутрішньої структури, на укладання програм навчання і наукової праці, з виборністю влади і колегіальністю рішень;

забезпечення автентичного представництва студентів у сенаті, деканських колегіях і педагогічних радах (через студентську самоуправу); вільного доступу до всіх бібліотек і архівних колекцій (ліквідації спецфондів); права студентів на користування поліграфічними засобами і радіовузлом та уможливлення вільного розвитку незалежних студентських часописів [4, с.303].

Активну участь у демократизації вищої освіти виявили болгарські студенти. За їх підтримки новим ректором Софійського університету був обраний академік Нікола Попов. У 1987 р. за критику економічної політики колишнього болгарського керівництва його відсторонили від викладацької діяльності. Зрештою, такою була доля багатьох викладачів. Так, Ж. Желев, який свого часу був асистентом кафедри філософії того ж університету, за положення, висунуті в кандидатській дисертації, зазнав того ж покарання і сім років провів у глухому селі [4, с. 323]. Буквально у перші дні після відставки Т. Живкова у листопаді 1989 р. у Софійському університеті ім. Климента Охридського було створено Незалежне студентське товариство, яке серед комплексу політичних та суспільних проблем висувало й академічні: відновлення автономії університетів, права студентів на вільний вибір лекцій і викладачів, поглиблення функцій самоврядування у вирішенні побутових проблем [4, с. 322].

У Чехословаччині студенти виступили не тільки зачинателями “оксамитової” революції. У вищих навчальних закладах активну діяльність розгорнув “Академічний форум”. Цей орган самоврядування викладачів, але він став діяти у тісному співробітництві зі студентським парламентом. “Академічний форум” поставив завдання повернення до старих традицій організації вузівського життя, що ґрунтоване на принципі університетської автономії, до вільних таємних виборів керівництва вузів, невтручання влади, міліції у справи вищого навчального закладу, незалежності і недоторканості академічної общини, неполітичності навчання [4, с. 329].

Не для всіх правда про минуле і пропозиції по-новому будувати майбутнє, яке пропонували опозиціонери, стала одкровенням і покликала до боротьби проти цієї машини: у багатьох вона викликала рабський страх і реакцію відторгнення.

Список використаних джерел

1. Андрусишин Б. І., Ковчина І. М. Ідеї опозиції в освіті у Польщі у 80-х роках ХХ ст. // Наука і сучасність: Зб. наук. праць НПУ ім. Драгоманова. – К.: Логос, 2003. – Т. 36. – С. 23-31.
2. Багмет М., Сорока С. Комсомол та неформальні об’єднання України в період “перебудови” // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – С. 164-181.
3. Бойко О. Д. Чому не перемогла в Україні жовтнева революція 1990 року? // Література та культура Полісся. – Вип. 20. – Ніжин: НДПУ, 2002. – С. 262-268.
4. Вознесенская Л. О. Студенчество стран Восточной Европы в процессе общественных перемен, 70-е

- 80-е гг.: Дисс... докт. истор. наук. – М., 1995. – 457 с.
5. Восточноевропейские страны: 90-е годы: Реферативный сб. / РАН; ИНИОН / Е. Ю. Гуськова (ред.). – М., 1992. – 140 с.
6. Врублевский В. Владимир Щербицкий: правда и вымыслы: Записки помощника: воспоминания, документы, слухи, легенды, факты. – К.: “Довіра”, 1993. – 254 с.
7. Головенько В. А. Український молодіжний рух у ХХ столітті: Іст.-політологічний аналіз основних періодів. – К.: А.Л.Д., 1997. – 160 с.
8. Дильонгова Г. Історія Польщі. 1795-1990. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2007. – 237 с.
9. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів / ЛНУ ім. І. Франка. – Львів, 2002. – 752 с.
10. Илиеску И. Румыния – возрождение надежды: Пер. с рум. – М.: Логос, 2002. – 205 с.
11. История Румынии / Андя С., Болован И., Опряну К. и др. – М.: Весь мир, 2005. – 678 с.
12. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. Л. Зашкільняка. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 660 с.
13. Контлер Л. История Венгрии. Тысячелетие в центре Европы / Пер с англ. – М.: Весь Мир, 2002. – 655 с.
14. Корнієвський О. А. Молодіжний рух в новітній історії України (друга половина 80-х – початок 90-х років): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.03. – К., 1993. – 24 с.
15. Кулік В., Голобуцька Т., Голобуцький О. Молода Україна і сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива. – К.: Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. – 460 с.
16. Кульчицький С. В. Історичні умови переростання перебудови в національну революцію (1989–1991) // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К., 2001. – Вип. 5. – С. 330-351.
17. Лейбедєв-Кумач Д. Україно наша чучейська... // Дзеркало тижня. – 2004. – № 34 (509). – 28 серпня – 3 вересня.
18. Лыкошкина Л. С. Польский кризис 80-х годов и общественное сознание // Восточная Европа на историческом переломе: (Очерки рев. преобразований 1989-1990 гг.) / Отв. ред. Ю. С. Новопашин. – М.: ИСБ, 1991. – С. 179-190.
19. Мілова М. І. На шляху до парламентської демократії: болгарський варіант. – Одеса: Астропринт, 2005. – 328 с.
20. Мотрук С. Н. Молодежное движение Чехословакии в 70-е – первой половине 80-х годов: Автореф. дисс... канд. истор. наук: 07.00.03. – К., 1992. – 20 с.
21. Островський І., Черненко С. Великий злам: Хроніка “революції на граніті” 2–17 жовтня 1990 року. – К.: Агенство “Україна”, 2000. – 122 с.
22. Пашиніна Т. С. Молодіжний рух в Україні в другій половині 50-х – 80-х рр. ХХ ст.: Автореферат дис... канд. іст. наук: 07.00.01. – К., 2004. – 19 с.
23. Пашиніна Т. С. Виникнення демократичного молодіжного руху в Україні (кінець 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст.) // Історія України: маловідомі імена, події, факти. – К., 2003. – Вип. 20-21. – С. 426-447.
24. Пилипчук Д. Гуджа його, гуджа! // Музей-архів і Документаційний центр українського самвидаву “Смолоскип”. – Ф. 44.
25. Полухович Д. Університет Драгоманова! // Оглядач: Агентство “Рухінформ”. – К., 1990. – Вип. 19.
26. Програмова декларація Української студентської спілки (УСС) (витяги) // Вибір: Видання Відділення

- “НРУ за перебудову” в Київському ун-ті. – 1989. – Число 10.
27. Світлична Н. Політика русифікації на Україні // Музей-архів і Документаційний центр українського самвидаву “Смолоскип”. – Ф. 56.
28. Семенова В. В. Социально-исторические проблемы неформальных объединений молодежи // Неформальная волна: Сб. науч. тр. – М.: ВКШ, 1990. – С. 27-38.
29. Степовий А. Совітське шкільництво // Вітер надії: Видання Горохівського осередку РУХу та УГС. – 1990. – № 2.
30. Стренковский Я. Неподцензурная культура // Новая Польша. – 2006. – № 1. – С. 3-11.
31. Студентський страйк і навколо нього // Українське студентство. Орган Київської Крайової організації УСС. – 1990. – Ч. 1.
32. Українська історична дидактика. Міжнародний діалог: Фахівці різних країн про сучасні українські підручники з історії. – К.: Генеза, 2000. – 368 с.
33. Федорик Ю. В. Реформи польської освіти: досягнення й протиріччя // http://www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_1_2005/27
34. Хто стане некрофілом (або вперед до перемоги Комунізму) // Вставай: Видання демократичних спілок КДПІ ім. М. Драгоманова. – 1991. – Вересень.
35. Яхович Є. Інтерв'ю кореспонденту “Газети виборчої” – органу профоб'єднання “Солідарність”. 15 серпня 1989 р., м. Київ // Наша віра: Видання парафій УАПЦ. – 1989. – Вересень. – Число 1.
36. Błaskiewicz A. The Solidarność Spring? // Communist and Post-Communist Studies. – Los Angeles, 1994. – Vol. 27. – N 2. – P. 145-159.
37. Falk B. The dilemmas of dissidence in East-Central Europe: Citizen intellectuals and philosopher kings. – N.Y: CEU Press; Budapest: CEU Press, 2003. – 479 p.
38. Gliński P. Environmentalism among Polish youth. A maturing social movement? // Communist and Post-Communist Studies. – Los Angeles, 1994. – Vol. 27. – N 2. – P. 145-159.
39. Janowski K. Rok 1989 w młodziowej ekspresji politycznej // Acta Universitatis Wratislaviensis. – Wrocław, 2000. – No 2179: Politologia. – N 26. – S. 39-55.
40. Kennedy M. The intelligentsia in the constitution of civil societies and post-communist regimes in Hungary and Poland // Theory and Society. – Amsterdam, 1992 (Feb.). – Vol. 21. – N. 1. – P. 29-76.
41. Szabo M. Felsooktatas-politikai tiltakozások, mint az egyetemi hallgatók érdekervenyesítesenek formái // Tarsadalmi szemle. – Bp., 1997. – 52.ev.f., 1.sz. – 62-75.old.
42. Tymowski A. Youth activism in the East European transformation // Communist and Post-Communist Studies. – Los Angeles, 1994. – Vol. 27. – N 2. – P. 115-124.

Відмінності між освітніми реформами в країнах Західної та Центрально-Східної Європи

Освітні реформи

У країнах Західної Європи

Реформи розглядаються як нова хвиля органічного процесу змін (тобто реконструкція)
Головним чином справжні освітні міркування і міркування «користувачів» зумовлюють реформу
Зовнішні чинники впливу на освіту частково передбачені
Реформа ініціюється через стурбованість станом навчальних досягнень і якості освіти
Уникання великих структурних змін

У країнах Центрально-Східної Європи

Реформи розглядаються як майже докорінні системні та структурні зміни (тобто перебудова)
Реформа великою мірою зумовлюється ідеологічними і політичними силами
Швидкість змін в економіці та соціальному оточенні дуже висока
Реформа освіти є невід'ємним компонентом порядку денного загального перехідного періоду
Фокусування на структурних проблемах.

Джерело: Іванюк І.В. Освітня політика. К., 2006. Режим доступу:
http://lib.iitta.gov.ua/1391/1/education_policy.pdf

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ІІІ ЗАВДАННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Самостійна робота 2

ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ І КРАЇН ЄС

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 2

ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ І КРАЇН ЄС

Методичні рекомендації

- I. Проаналізуйте проект Кодексу академічної доброчесності Запорізького національного університету (див. Дидактичні матеріали до Самостійної роботи 2) і Academic Honor Code будь-якого європейського університету (знайдіть в Інтернеті).
- II. Визначте спільні і відмінні риси Кодексів. Зокрема, зверніть увагу на структуру документа, основні положення, принципи, інституції, процедури тощо.
- III. Визначте, які з положень європейського Кодексу варто було б запозичити в українських реаліях, а які є дискусійними.

Обсяг роботи – 1-3 сторінки (14 кегль, 1,5 інтервал, Times New Roman).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 2

ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ І КРАЇН ЄС

Дидактичні матеріали

Проект

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

УХВАЛЕНО

Вченою радою ЗНУ
(протокол №__від_____)

Голова Вченої ради,

ректор

_____М. О. Фролов

КОДЕКС

АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Запоріжжя 2016

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗМІСТ

I	Загальні положення	3
II	Академічна доброчесність	
2.1	Форми прояву академічної недоброчесності	6
2.2	Форми прояву академічного шахрайства	6
2.3	Форми академічного плагіату	7
2.4	Система запобігання та виявлення академічного плагіату	7
III	Норми професійної етики та академічної доброчесності	
3.1	Для педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників	9
3.2	Для здобувачі вищої освіти та інших осіб, що навчаються	11
IV	Рада з академічної доброчесності	13
V	Відповідальність за порушення норм академічної доброчесності	15
VI	Заключні положення	16

*Для кого навіть честь -
дрібниця, для того і все інше
є нікчемним
Аристотель*

Наукові, науково-педагогічні, педагогічні працівники, співробітники, студенти, аспіранти, докторанти та інші особи, що навчаються у Запорізькому національному університеті, свідомо приймають цей Кодекс з метою:

- визначення принципів і встановлення норм академічної доброчесності як невід’ємної складової професійної етики та корпоративної культури;
- формування сприятливого академічного середовища для забезпечення високоякісного освітнього процесу, отримання вагомих наукових результатів, що містять об’єктивну новизну, встановлення взаємодовіри і взаємоповаги між всіма членами колективу, адміністрацією та особами, що навчаються;
- забезпечення всебічного розвитку інтелектуального, професійного та особистісного потенціалу всіх учасників академічної спільноти;
- підвищення іміджу, престижу та репутації Запорізького національного університету як потужного навчально-наукового та високодуховного центру південно-східного регіону, забезпечення його публічності, прозорості та відкритості.

РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету розроблено у відповідності з нормами загальнолюдських та європейських цінностей, Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність»,

«Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», «Про запобігання корупції», Цивільного Кодексу України, Етичного кодексу Вченого України, Статуту Запорізького національного університету, Правил внутрішнього трудового розпорядку, а також із використанням досвіду провідних зарубіжних і вітчизняних вищих навчальних закладів і рекомендацій SAIUP – Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні, що реалізується Американськими радами за підтримки посольства США в Україні спільно з Міністерством освіти і науки України.

Кодекс академічної доброчесності визначає правила і норми академічної доброчесності, етичної поведінки, професійного спілкування працівників та осіб, що навчаються у Запорізькому національному університеті.

Кодекс академічної доброчесності спрямований на дотримання високих

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

професійних стандартів в усіх сферах діяльності університету, зокрема освітній, науковій, виховній, управлінській, а також на підтримку сприятливого морально-психологічного клімату у

колективі.

Наукові, науково-педагогічні, педагогічні працівники, співробітники, студенти, аспіранти, докторанти та інші особи, що навчаються у Запорізькому національному університеті, зобов'язуються дотримуватися правил і норм, визначених цим Кодексом, спираючись на принципи:

- законності та верховенства права;
- свободи та людської гідності;
- патріотизму та служіння українському народові;
- професіоналізму та компетентності;
- чесності і порядності;
- справедливості та толерантності;
- партнерства і взаємодопомоги;
- поваги та взаємної довіри;
- відкритості і прозорості;
- колегіальності та демократичності;
- самовдосконалення і саморозвитку;
- персональної відповідальності та роботи на результат;
- нетерпимості щодо недотримання правил і норм Кодексу академічної

добročесності.

1.5. В даному положенні наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

– **академічна доброчесність** – це сукупність принципів, правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної вирішувати завдання відповідно до освітнього рівня з дотриманням норм права та суспільної моралі;

– **академічний плагіат** – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання;

– **академічне шахрайство** - це будь-які дії учасників освітньо- наукового процесу, сутність яких полягає у наданні або отриманні будь-якої несанкціонованої допомоги або нечесної переваги у будь-якій формі академічної роботи;

– **службові особи** – особи, які постійно чи тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється службовою особою установи, організації, судом або законом;

– **хабарництво** – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи

пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі;

– **неправомірна вигода** – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи не грошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;

– **конфлікт інтересів** – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

– **подарунок** – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/ одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової;

– **приватний інтерес** – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях;

– **зловживання владою або службовим становищем** - умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб;

– **службове підроблення** – складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів;

– **службова недбалість** – невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб;

– **зловживання впливом** – пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави;

– **провокація підкупу** – дії службової особи з підбурення особи на пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди, щоб потім викрити того, хто пропонував, обіцяв, надав неправомірну вигоду або прийняв пропозицію, обіцянку чи одержав таку вигоду.

РОЗДІЛ II АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Формами проявів академічної недоброчесності є:

- **академічний плагіат;**
- **хибне співавторство** – внесення до списку авторів наукової чи навчально-методичної праці осіб, які не брали участь у створенні продукту;
- **обман, підробка** – свідоме надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої, наукової, творчої діяльності чи організації освітнього процесу;
- **приписування результатів колективної діяльності одній або окремим особам** без узгодження з іншими учасниками авторського колективу;
- **публікація вигаданих результатів досліджень;**
- **корегування результатів досліджень під гіпотезу, яку треба довести;**
- **порушення методики виконання досліджень;**
- **виконання на замовлення та (або) продаж академічних текстів** (контрольних, курсових, дипломних робіт, дисертаційних досліджень і навчальної літератури);
- **використання придбаних академічних текстів, що виконання на замовлення;**
- **академічне шахрайство.**

Формами проявів академічного шахрайства є дії, які включають, але не обмежені такими діями як:

- **розмови з іншими студентами** під час проведення тестувань, контрольних та екзаменаційних робіт;
- **списування** – використання шпаргалок або інших матеріалів та засобів (мобільні телефони, планшети тощо), які недозволені для використання викладачами, під час тестувань, заліків / екзаменів;
- **несанкціоноване отримання залікових / екзаменаційних матеріалів** до чи після проведення академічного контролю, в т.ч. копіювання з контрольних / екзаменаційних робіт інших студентів;
- **фальсифікація чи підробка експериментальних даних** лабораторних робіт, соціологічних, психологічних, педагогічних та інших форм досліджень;
- **фабрикація** – фальсифікація результатів досліджень, посилок у власних публікаціях, будь-яких інших даних, у тому числі статистичних, що стосуються освітнього процесу та наукових досліджень;
- **повторне використання раніше виконаної** іншою особою письмової роботи (лабораторної, контрольної, індивідуальної, курсової, дипломної тощо);
- **повторна публікація своїх наукових результатів;**
- **складання іспиту чи заліку іншою особою;**
- **будь-які дії, пов'язані із вимаганням або пропонуванням хабаря** в обмін на отримання академічної переваги під час складання тестів, контрольних, залікових, екзаменаційних чи кваліфікаційних робіт;

– *будь-які форми обману чи надання фальшивої інформації* професорсько-викладацькому чи адміністративному персоналу щодо фактів академічного

шахрайства;

Форми академічного плагіату є дії, які включають, але не обмежені такими діями як:

- *використання у власному творі чужих матеріалів* (зображень, тексту), у тому числі з мережі Інтернет, *без належних посилань*;
- *парафраз або цитування матеріалу*, створеного іншою особою, як опублікованого, так і ні, *без належного дотримання правил цитування*;
- *спотворене представлення чужих ідей, їх синтез або компіляція з першоджерел*;
- *представлення в якості власного твору* (есе, курсової роботи, дипломного проекту, тез, статті тощо) *матеріалу, що був отриманий з Інтернету або від третіх осіб в обмін на фінансову винагороду / послугу чи соціальні зв'язки*.

Система запобігання та виявлення академічного плагіату в університеті:
на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) освітніх рівнях вищої освіти:

- включення до освітніх програм підготовки бакалаврів і магістрів дисциплін (модулів) з академічного письма та академічної доброчесності;
- виконання навчальних завдань, проведення поточного та підсумкового контролю результатів навчання, з використанням, переважно, самостійних (індивідуальних) форм роботи, зокрема за допомогою системи Moodle;
- поступова переорієнтація на виконання курсових і дипломних робіт у вигляді проектів, що унеможливить компіляцію та плагіат;
- посилений контроль завідувачів кафедр, наукових керівників курсових, бакалаврських і магістерських робіт, членів екзаменаційних комісій щодо правильного оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, відомостей тощо;
- перевірка (вибіркова чи суцільна) бакалаврських і магістерських робіт на предмет академічного плагіату;
- створення електронного репозитарію магістерських робіт;

на третьому освітньо-науковому (аспірантському) рівні вищої освіти (аспірантура):

- включення до навчальних планів дисциплін з підготовки докторів філософії «Основи дослідницько-інноваційної діяльності» та «Філософія науки» модулів з академічної доброчесності, академічного письма, етичного кодексу ученого;
- висока вимогливість і принциповість наукових керівників і наукових

консультантів щодо неприпустимості академічного плагіату у дисертаційних дослідженнях докторів філософії і докторів наук;

під час атестаційного процесу здобувачів наукових ступенів у спеціалізованих вчених радах університету:

- експертна оцінка та (або) технічна перевірка (за допомогою спеціалізованих програмних засобів) щодо ознак академічного плагіату в дисертаційних дослідженнях, підготовлених до захисту;
- висока вимогливість і принциповість наукових керівників (консультантів), завідувачів кафедр (голів міжкафедральних семінарів), що рекомендували дисертацію, членів комісії з попереднього розгляду дисертацій у спеціалізованій вченій раді щодо недопущення наявності у тексті дисертаційної роботи несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату);

у роботі редакційних колегій наукових видань, щодо яких Запорізький національний університет є засновником:

- посилення вимогливості до процесу рецензування статей, що надходять до редколегій, у частині експертної (із залученням членів редколегій, зовнішніх експертів, запровадження процедур «сліпого», «подвійного» рецензування) та програмної перевірки поданих матеріалів на предмет академічного плагіату;
- підвищення особистої відповідальності головного та відповідального редактора редакційної колегії за недопущення академічного плагіату в наукових виданнях ЗНУ;

2.4.5. при визнанні в університеті документів про науковий ступінь та (або) вчене звання, одержаних особами в навчальних закладах чи установах інших країн

- перевірка комісією, що утворюється наказом ректора з фахівців у галузі знань, за якою захищено дисертацію, тексту дисертації та публікацій, які розкривають її основні положення, на предмет академічного плагіату.

Голова комісії несе персональну відповідальність за внесення Вченій раді пропозицій щодо визнання в університеті іноземних документів про науковий ступінь та (або) вчене звання у випадку наявності у дисертаційній роботі академічного плагіату.

РОЗДІЛ III НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

**Для педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників
- є гідним:**

сумлінно, компетентно, вчасно, результативно і відповідально виконувати службові повноваження та професійні обов'язки, рішення і доручення

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

керівництва, не допускати зловживання та неефективного використання державної і комунальної власності;

постійно підвищувати професійну кваліфікацію, застосовуючи у своїй діяльності інноваційні освітні методи та технології;

сумлінно ставитися до навчального процесу, форм контролю, об'єктивно та неупереджено оцінювати знання та вміння осіб, що навчаються;

дотримуватися загальноновизнаних етичних норм поведінки, бути ввічливим у стосунках зі студентами, керівниками, колегами і підлеглими;

із толерантністю та повагою ставитися до колег та осіб, що навчаються, незалежно від їх етнічної, релігійної, культурної або соціальної приналежності; сприяти творчій активності студентства, заохочувати і підтримувати будь-яку діяльність, пов'язану з системою студентського самоврядування, покращенням культурного життя та іміджу університету. Враховувати пропозиції студентства щодо форм та методів навчання;

не розголошувати і не використовувати в інший спосіб конфіденційної та іншої інформації з обмеженим доступом, або інформації особистого характеру, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових та професійних повноважень;

нести моральну відповідальність за наслідки своїх досліджень, що можуть впливати на природне середовище і розвиток людства;

сприяти практичній реалізації результатів своєї роботи задля покращення життя суспільства, збереження культурно-історичної спадщини, раціонального використання природних ресурсів тощо;

чинити опір псевдонауці, виступати проти проявів академічної не доброчесності;

захищати свободу наукового пошуку, протидіяти втручанню влади та чиновників у наукові дослідження, а також їх упередженому впливу на характер отримуваних у дослідженнях даних та результатів;

спиратися на міжнародні та національні правові норми щодо захисту інтелектуальної власності та авторського права;

дбайливо ставитися до бібліотечних, документальних та інших матеріальних фондів і ресурсів університету, а також проявляти увагу до раціонального використання енергоносіїв університету, протидіяти актам вандалізму на території університету;

самостійно оцінювати правомірність наданих керівництвом рішень чи доручень та можливу шкоду, що була завдана у процесі виконання таких рішень чи доручень. Утримуватися від виконання рішень чи доручень керівництва, якщо вони суперечать законам, незважаючи на приватні інтереси;

негайно повідомляти керівництву у разі отримання для виконання рішень чи доручень, які учасник академічної спільноти вважає незаконними або такими, що становлять загрозу охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, юридичних осіб, державним або суспільним інтересам;

уникати приватного інтересу та конфлікту інтересів;
- є неприйнятним:

допускати порушення навчального процесу, його недостатнє науково- методичне забезпечення;

не дотримуватися вимог контракту та виконання індивідуального робочого плану;

запізнюватися на заняття або пропускати їх без поважних причин;

встановлювати з особами, що навчаються, стосунків неформального характеру;

допускати некоректне, зневажливе ставлення до студентів, колег та співробітників;

вдаватися до форм академічного шахрайства, академічного плагіату та інших форм прояву академічної недоброчесності, викладених у Розділі II;

зловживати владою, впливом або службовим становищем;

провокувати підкупом;

допускати факти службового підроблення та службової недбалості;

приймати пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди чи подарунків службовою особою;

брати та пропонувати хабарі та (або) здійснювати будь-які інші корупційні дії;

свідомо порушувати нормативні та розпорядчі документи Запорізького національного університету (Статут, правила внутрішнього трудового розпорядку, кодекси, положення, накази та розпорядження) та чинного законодавства України.

Для здобувачів вищої освіти та інших осіб, що навчаються
- є гідним:

поважати честь і гідність інших осіб, навіть, якщо їх погляди відрізняються від ваших;

відповідально ставитись до своїх обов'язків, вчасно та добросовісно виконувати завдання, передбачені навчальними програмами та планами;

бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;

ефективно використовувати час навчальних занять для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на інші сторонні речі;

активно займатись самостійною роботою, використовуючи методичні посібники, рекомендації викладачів, додатково опрацьовуючи нову літературу, використовуючи всі можливості для отримання необхідних знань;

ефективно розподіляти час на пошук і вивчення матеріалів, необхідних для підготовки якомога якісної роботи (практичної, лабораторної курсової, дипломної тощо);

чесно та відповідально готуватись до поточного, модульного, семестрового і

підсумкового контролю, докладаючи зусиль до своєчасного виконання всіх завдань; використовувати у навчальній або дослідницькій діяльності лише перевірені та достовірні джерела інформації та грамотно посилатися на них;

подавати на оцінювання лише самостійно виконану роботу, що не є запозиченою або переробленою з іншої, виконаної третіми особами;

у разі виникнення труднощів під час виконання навчальних чи дослідницьких завдань звертатись до інших за допомогою, яка є у межах прийняттого, наприклад, щодо редагування тексту, обговорення власних ідей тощо;

інформувати викладачів та осіб, що навчаються, про недоступність порушення норм і правил академічної доброчесності;

- є неприйнятним:

виявляти нешанобливе та некоректне ставлення до осіб, що навчаються, представників викладацького складу або адміністрації;

запізнюватись на навчальні заняття та пропускати їх без поважних причин;

під час навчального процесу використовувати джерела інформації (усні (підказки), письмові (роботи інших осіб), друковані (книги, методичні посібники), електронні(телефони, планшети), недозволені викладачем;

просити, надавати та одержувати допомогу від третіх осіб (у тому числі і в якості підставних) при проходженні поточного, модульного, семестрового і підсумкового контролю; використовувати родинні або службові зв'язки для отримання позитивної або вищої оцінки;

здійснювати або заохочувати будь-якими способами зміну отриманої академічної оцінки;

надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену за участю інших осіб;

вносити до списку авторів публікацій осіб, які не брали участі в отриманні наукових результатів;

фальсифікувати або фабрикувати інформацію, наукові результати з їх наступним використанням роботи (курсів, дипломній, дисертаційній);

отримувати або пропонувати хабар за отримання будь-яких переваг у навчальній або дослідницькій діяльності;

брати участь у будь-якій іншій діяльності, пов'язаній з порушенням правил і норм академічної доброчесності.

1.3. Факти порушення науковими, педагогічними, науково-педагогічними працівниками та особами, що навчаються, норм Кодексу академічної доброчесності виносяться на розгляд Ради з академічної доброчесності, повноваження якої встановлюються Розділом IV цього Кодексу.

РОЗДІЛ IV РАДА З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Рада з академічної доброчесності (далі – Рада) створюється з метою моніторингу дотримання членами академічної спільноти Запорізького національного університету положень Кодексу академічної доброчесності.

У своїй діяльності Рада керується нормами загальнолюдської моралі та етики, Конституцією України, Законами України, постановами ВРУ, указами Президента України, актами Кабінету Міністрів, наказами і розпорядженнями МОН України, Статутом ЗНУ та цим Кодексом.

Строк повноважень Ради складає 3 роки.

Рада має право:

- одержувати, розглядати, здійснювати аналіз заяв щодо порушення Кодексу академічної доброчесності та готувати відповідні висновки;
- залучати до своєї роботи експертів з тієї чи іншої галузі, а також використовувати технічні і програмні засоби для достовірного встановлення фактів порушення норм академічної доброчесності за поданою заявою;
- проводити інформаційну роботу щодо популяризації принципів академічної доброчесності та професійної етики викладачів та студентів;
- ініціювати, проводити та підтримувати дослідження з академічної доброчесності, якості освіти та наукової діяльності, у тому числі у співпраці з Центром незалежних соціологічних досліджень ЗНУ;
- готувати пропозиції щодо підвищення ефективності впровадження принципів академічної доброчесності у освітню та наукову діяльність університету;
- надавати рекомендації та консультації щодо способів і шляхів більш ефективного дотримання положень Кодексу.

Склад Ради затверджується наказом ректора на підставі рішення Вченої ради у складі 7 осіб, до числа яких на постійній основі входять:

- голова Ради, який обирається на засіданні Вченої ради з числа її членів;
- проректор з наукової роботи – координатор Проекту сприяння академічній доброчесності – SAIUP у ЗНУ;
- студентський координатор Проекту сприяння академічній доброчесності – SAIUP у ЗНУ;
- начальник юридичного відділу, уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції, секретар ради;
- голова первинної профспілкової організації;
- голова студентської ради;
- голова наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів, молодих вчених.

Склад ради та відповідна контактна інформація розміщуються на офіційному сайті Запорізького національного університету одразу після її

затвердження.

При розгляді конкретної заяви до складу Ради тимчасово включаються декан (директор коледжу) або один із його заступників та голова студентської ради факультету (коледжу), який представляє особа, відносно якої розглядається питання порушення Кодексу академічної доброчесності. Голова студентської ради не залучається, якщо зазначена особа не є студентом.

Засідання Ради є правомочним, а рішення вважається прийнятим, якщо в ньому взяло участь не менше 2/3 членів Ради і більше половини проголосувало за чи проти нього.

На засідання Ради запрошуються заявник та особа, відносно якої розглядається питання щодо порушення Кодексу академічної доброчесності. При неявці останньої засідання переноситься з письмовим попередженням цієї особи (не пізніше ніж за три робочі дні) про дату, місце і час проведення наступного засідання. У разі повторної неявки засідання проводиться за відсутності особи, щодо якої розглядається питання порушення Кодексу академічної доброчесності.

За результатами проведених засідань Рада готує вмотивовані рішення у вигляді затверджених висновків «Про порушення норм Кодексу академічної доброчесності ЗНУ» чи «Спростування фактів щодо порушення норм Кодексу академічної доброчесності ЗНУ». Вищевказані висновки Ради носять рекомендаційний характер та подаються ректору університету для подальшого вживання відповідних заходів морального, дисциплінарного чи адміністративного характеру. У разі встановлення в діях учасників освітнього-наукового процесу фактів порушення чинного законодавства останній негайно повідомляє про це відповідні органи.

Будь-який учасник академічної спільноти, якому стали відомі факти порушення норм Кодексу академічної доброчесності чи підготовки про можливість такого порушення, повинен звернутися до голови або секретаря Ради з письмовою заявою на ім'я її голови. У заяві обов'язково зазначаються – особисті дані заявника (П.І.Б., контактні дані: адреса, телефон, місце роботи, посада, курс, група, особистий підпис). Анонімні заяви чи заяви, викладені в некоректній формі, Радою не розглядаються.

Працівники та особи, що навчаються, які володіють інформацією щодо підозри можливого порушення норм Кодексу академічної доброчесності, але не мають достатніх підстав для написання заяви або мають вагання щодо можливості вчинення ними дій, які в подальшому можуть бути кваліфіковані як порушення норм Кодексу академічної доброчесності, можуть звернутися до членів Ради за консультацією.

Вчена рада раз на рік заслуховує звіт голови Ради з академічної доброчесності та приймає рішення щодо її подальшої діяльності.

V ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

За порушення норм академічної доброчесності наукові, педагогічні та науково-педагогічні працівники Запорізького національного університету можуть бути притягнуті до моральної, дисциплінарної, адміністративної, кримінальної відповідальності відповідно до нормативних і розпорядчих документів Запорізького національного університету, норм законодавства України, у тому числі таких як:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади;
- арешт або обмеження волі, або позбавлення волі, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю із штрафом.

За порушення правил академічної доброчесності особи, що навчаються в університеті, можуть бути притягнуті до таких форм відповідальності як:

- повторне проходження оцінювання (контрольної роботи, іспиту, заліку тощо);
- повторне проходження навчального курсу;
- попередження;
- винесення догани;
- відрахування з університету¹;
- арешт або обмеження волі, або позбавлення волі, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю із штрафом.

Наукові, педагогічні, науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти та інші особи, що навчаються, мають право на незаборонені законодавством способи оскарження звинувачень в порушенні норм академічної доброчесності.

VI ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету ухвалюється Вченою радою.

Кодекс академічної доброчесності набирає чинності з моменту схвалення його більшістю членів Вченої ради та оприлюднення на офіційному сайті Запорізького національного університету.

Здобувачі вищої освіти повинні бути ознайомлені (під підпис) з Кодексом академічної доброчесності впродовж місяця з дня зарахування до університету, а наукові, педагогічні та науково-педагогічні працівники – при

прийомі на роботу одночасно з ознайомленням з Правилами внутрішнього трудового розпорядку.

Всі працівники та особи, що навчаються, повинні знати і дотримуватися принципів і норм Кодексу академічної доброчесності. Незнання цих норм не може слугувати виправданням щодо його порушення.

Невиконання норм Кодексу академічної доброчесності є предметом розгляду Ради з академічної доброчесності.

Зміни і доповнення до Кодексу академічної доброчесності виносяться на розгляд Вченої ради за пропозиціями Вчених рад факультетів, педагогічних рад коледжів, профспілки ЗНУ, Ради з академічної доброчесності, студентської ради, наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених.

Проект Кодексу розроблено робочою групою під керівництвом проректора з наукової роботи, склад якої затверджено наказом ректора від 20.10.16 № 433

3.2. Поточний заліковий модуль 2.

Основи проектної діяльності.

3.2.1. Перший змістовий блок

Лекція 4

ПОНЯТТЯ ПРО ПРОЕКТ, ПРОЕКТНУ КУЛЬТУРУ, ПРОЕКТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

План

- I. Сутність проектної культури.
- II. Характеристика проектної діяльності.
- III. Визначення проекту та його основні риси.
- IV. Класифікація проектів.
- V. Етапи проектної діяльності.

Поняття про проект, проектну культуру, проектну діяльність

Лекція 4

Викладач: доц. Меньяло Вікторія Іванівна

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПЛАН ЛЕКЦІЇ 4

- ▶ 1. Сутність проектної культури.
- ▶ 2. Характеристика проектної діяльності.
- ▶ 3. Визначення проекту та його основні риси.
- ▶ 4. Класифікація проектів.
- ▶ 5. Етапи проектної діяльності.

ПРОЕКТНА КУЛЬТУРА

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЩО Ж ТАКЕ «ПРОЕКТ»?

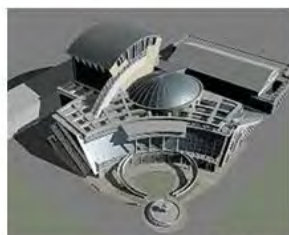
Які думки й асоціації спадають
Вам на думку при згадуванні
слова «проект»?

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРОЕКТ – ЦЕ ...

макет

документ

план

презентація

система

команда

шоу

будівля

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЯКІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ, НА ВАШ ПОГЛЯД, Є ПРОЕКТОМ?

Програма космічних досліджень

Конверсне виробництво

Написання дипломної, дисертаційної роботи

Будова моста через ріку

Підготовка до весілля

Вивчення впливу забруднення повітря на емоційний стан людини

Ведення бухгалтерського обліку на підприємстві

Ремонт у квартирі

Виробництво запланованої кількості продукції

навчання в університеті

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1

- Робота в малих групах: визначити 5 ознак проектної діяльності

2.

- Робота в групах: обрати з 10 запропонованих ознак (по 5 з кожної малої групи) – 5 найважливіших

3.

- Робота у командах: обрати з 10 запропонованих ознак (по 5 з кожної групи) – 5 найважливіших

4.

- записати на дошці 5 найважливіших ознак від кожної команди

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Усі виділені Вами види діяльності мають між собою цілий ряд спільних ознак, що характеризують їх як проекти (проектну діяльність)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Команда 1	Команда 2
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

ХАРАКТЕР ПРОТІКАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

У цілому діяльність будь-якої організації може бути визначена або як **поточна** (операційна, функціональна, традиційна), або як **проектна** (можливі їхні комбінації)

ПОТОЧНА ТА ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

поточна

Поточна діяльність не має ні початкової, ні кінцевої дати на шкалі часу

Роботи повторюються по тиражуванню одного й того самого продукту (послуги)

проектна

Проекти завжди обмежені в часі, мають дати початку та закінчення

Проект є однократною, а не циклічною діяльністю, а її результат (продукт або послуга) завжди будуть унікальні

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ОЗНАКИ ПОТОЧНОЇ ТА ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПОТОЧНА

ця робота періодично повторюється

не визначена дата її завершення

після досягнення поставлених цілей одержують нові й продовжують їх досягати

ПРОЕКТНА

ця робота унікальна

ця робота обмежена за часом

ця робота завершується при досягненні мети

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ОСНОВНІ РИСИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ДЕЯКІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОЕКТУ

Проект – це те, чого до нас не існувало (від лат. projectus — кинутий уперед; те, що виступає, видається вперед, що стирчить). Таким чином, термін «**проект**», у його найпершому розумінні, означає щось таке до того, як щось інше з'явиться або відбудеться

Проект – це завжди діяльність, орієнтована на результат

Проект – це командна взаємодія

Проект – це унікальний інноваційний продукт

Проект – це завжди напружена робота
й вражаючі перемоги!

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ФІЛОСОФІЯ “ПРОЕКТУ”

2. Що мушу зробити, щоб цього досягти?

1. Що я прагну або чого я мушу досягти, як я маю вирішити свою проблему?

3. Які ресурси будуть мені потрібні, щоб цього досягти?

4. Скільки часу мені потрібно для досягнення того, що було заплановано?

Якщо спосіб дій має всі вище згадані елементи,
 можна сміливо стверджувати, що ми маємо справу з проектом

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ЗАКОН ЛЕРМАНА

Будь-яку технічну проблему можна вирішити, маючи достатньо часу й грошей

Вам ніколи не буде вистачати або часу, або грошей

Для подолання цієї проблеми й було розроблено методику керування діяльністю на основі проекту

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ОБМЕЖЕННЯ, ЩО НАКЛАДАЮТЬСЯ НА ПРОЕКТ

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ОСНОВНА ЗАДАЧА ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Основна задача при реалізації проекту: забезпечити виконання робіт у визначений термін, у рамках виділених засобів, відповідно до поставленого завдання

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ПРОЕКТУ ЯК ДІЯЛЬНОСТІ

ПРОЕКТ –
це разова діяльність, яка:

має кінцеву мету й певний кінцевий
результат, який може бути оцінений

складається з виконання послідовності
взаємозалежних робіт/дій

має позначені тимчасові рамки, тобто дату
початку й закінчення

використовує обмежену кількість ресурсів:
фінансових, інформаційних,
інфраструктурних, людських

є унікальною у своєму роді

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

ЯКІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ Є ПРОЕКТОМ?

ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ	КРИТЕРІЇ					Остаточна відповідь (+ / -)
	мета і рез-тат	перелік дій	тер- міни	ресурси	унікаль- ність	
Програма космічних досліджень						
Конвеєрне виробництво						
Написання дипломної, дисертаційної роботи						
Будова моста через річку						
Підготовка до весілля						
Навчання в університеті						
Вивчення впливу забруднення повітря на емоційний стан людини						
Ведення бухгалтерського обліку						
Ремонт у квартирі						
Виробництво запланованої кількості продукції						

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Проект – комплекс зусиль, здійснюваних з метою отримання конкретних унікальних результатів в рамках відведеного часу і в межах затвердженого бюджету, який виділяється на оплату ресурсів, що використовуються або споживаються в ході проекту

ВИСНОВОК:

Проект – це комплекс взаємозалежних робіт, спрямованих на досягнення унікальних поставлених цілей, для виконання яких виділяються відповідні ресурси й установлюються певні терміни

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

СПРЯМОВАНІСТЬ НА ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ

Проекти націлені на одержання певних результатів – іншими словами, вони спрямовані на досягнення цілей. Саме ці цілі є рушійною силою проекту, і всі зусилля по його плануванню й реалізації вживають для того, щоб ці цілі були досягнуті. Проект зазвичай припускає цілий комплекс взаємозалежних цілей

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПОЕТАПНІСТЬ ПОСТАНОВКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ВАШ ПРИКЛАД ІЄРАРХІЇ ЦІЛЕЙ

Основна мета	
Проміжні цілі	
Завдання	

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

КООРДИНОВАНЕ ВИКОНАННЯ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНИХ ДІЙ

Проекти складні вже за самою своєю суттю. Вони містять у собі виконання численних взаємозалежних дій

Деякі проміжні завдання не можуть бути реалізовані, поки не завершені інші завдання; інші завдання можуть здійснюватися паралельно, і так далі. Якщо порушується синхронізація виконання різних завдань, увесь проект може бути поставлений під загрозу

Проект – це система, тобто єдине ціле, що складається із взаємозалежних частин

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

КООРДИНОВАНЕ ВИКОНАННЯ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНИХ ДІЙ

(приклад підготовки дипломної, дисертаційної роботи)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОБМЕЖЕНА ТРИВАЛІСТЬ ПРОЕКТУ

Проекти виконуються протягом кінцевого періоду часу

Вони тимчасові. У них є більш-менш чітко виражені початок і кінець

Проект закінчується, коли досягнуті його основні цілі

Для цього формуються спеціальні плани-графіки, що показують час початку й закінчення виконання завдань, що входять у проект

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ІННОВАЦІЙНІСТЬ (УНІКАЛЬНІСТЬ) ПРОЕКТУ

«ПРОРИВ»

• Цей тип проектів спрямований на реалізацію абсолютно нової ідеї. Тому, цей проект повний ризику й невизначеності

«СИНТЕЗ»

• Даний тип проектів ставить за мету реалізацію нового «сплаву» раніше існуючих і реалізованих будь-де ідей

«АНАЛОГІЯ»

• Такий різновид проектів має на увазі реалізацію в нових умовах уже відомої й раніше втіленої ідеї. 98% проектів – це, як правило, удосконалення, поліпшення вже чогось існуючого

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ІННОВАЦІЙНІСТЬ (УНІКАЛЬНІСТЬ) ПРОЕКТУ (ПРИКЛАДИ)

“аналогія”

“синтез”

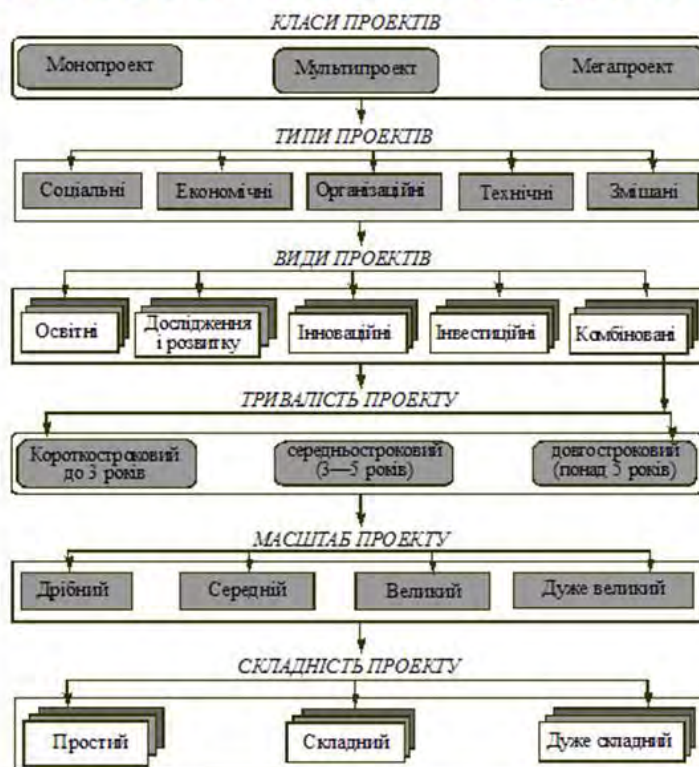
“прорив”

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ЗАГАЛЬНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ за основною метою реалізації

Інвестиція трактується в широкому сенсі як вкладення коштів, майнових та інтелектуальних цінностей в матеріальні і нематеріальні активи, корпоративні права та цінні папери з метою отримання **прибутку** або **соціального ефекту**.

- ▶ **Інвестиційний проект** можна визначити як комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення певних цілей, однією з яких є отримання прибутку або соціального ефекту протягом заданого часу при встановлених ресурсних обмеженнях.

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

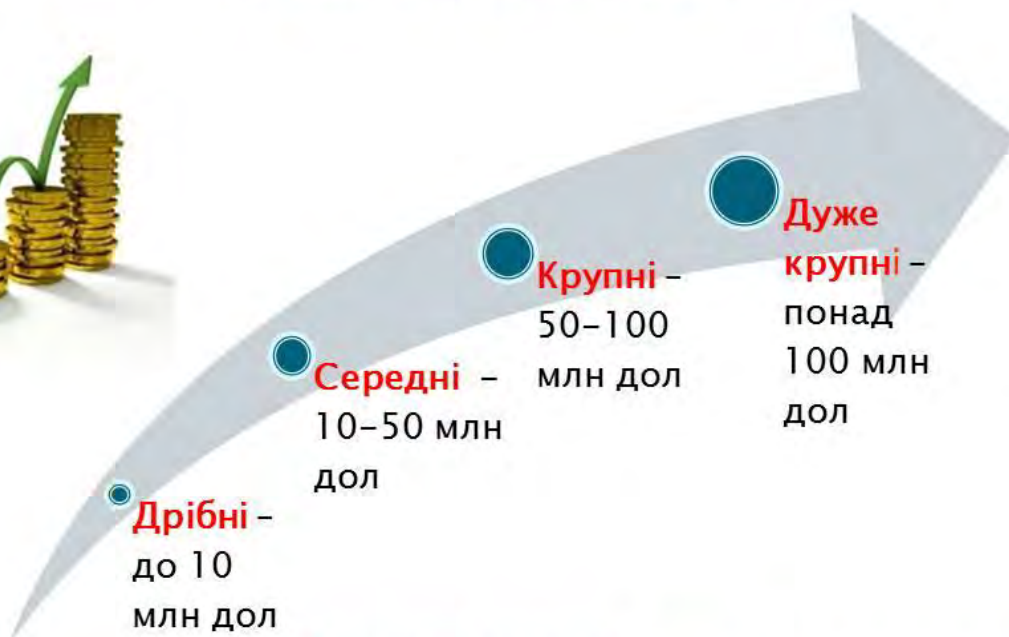
КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ за характером змін

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ за обсягом фінансування

Вартість проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ за масштабом

Масштаб проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ

за складністю виконання

Прості

Критеріями складності проекту можуть бути такі показники, як трудомісткість, комплексність, різноманіття внутрішніх взаємозв'язків і таке інше

Складні

Дуже складні

Складність проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ

за вимогами до якості

СТАНДАРТНІ: зі стандартними вимогами до якості проекту

Модульні: підвищені вимоги до якості в рамках конкретного блоку (модуля) і дотримання відповідності нормам якості по інших об'єктах проекту

БЕЗДЕФЕКТНІ: проекти з надзвичайними (підвищеними) вимогами до якості

Якість проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ за структурою

**Моно
проекти**

прості проекти певного виду

**Мульти
проекти**

комплексні проекти, що складаються з монопроектів і потребують багато-гранного проектного управління

**Мега
проекти**

цільові програми розвитку регіонів, галузей, що включають моно- і мультипроекти

Клас проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ за терміном виконання

довгострокові

понад 5 років

середньострокові

3-5 років

короткострокові

до 3-х років

Тривалість проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ

за сферою використання

Галузь застосування проекту

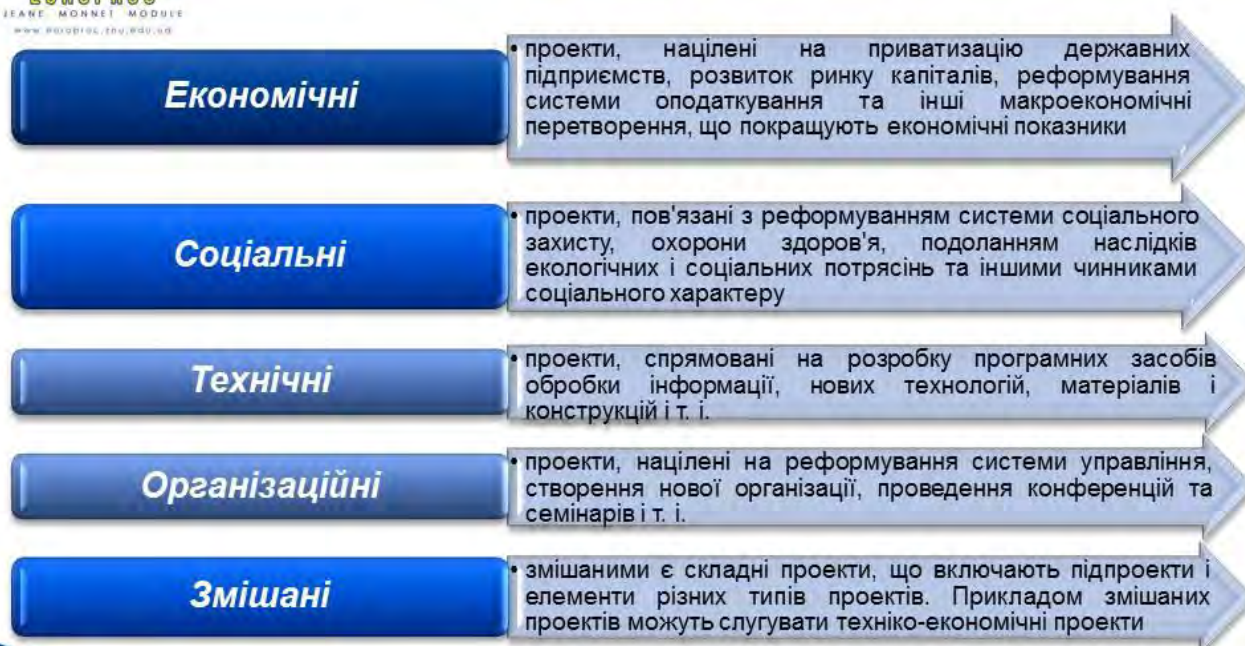

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ

за сферою діяльності

Тип проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

II. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття 4

ГЕНЕРАЦІЯ ТА ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 4

ГЕНЕРАЦІЯ ТА ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ

План

I. Теоретична частина.

- 1.1. «Життєвий цикл» проектів. Джерела ідей.
- 1.2. Методи генерації проектних ідей.
- 1.3. Методи оцінки проектних ідей.

II. Практична частина (*робота в групах*).

- 2.1. Генерація і попередній відбір ідей.
- 2.2. Модифікація та ранжування ідей.
- 2.2. Презентація проектних ідей.

Практичне заняття 4

ГЕНЕРАЦІЯ ТА ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ

Теоретична частина

Генерація та оцінка проектних ідей

Практичне заняття 4

Викладачі: доц. Меньяло Вікторія Іванівна

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПЛАН ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ 4

Теоретична частина

- ▶ 1. «Життєвий цикл» проектів. Джерела ідей.
- ▶ 2. Методи генерації проектних ідей.
- ▶ 3. Методи експертних оцінок проектних ідей.

СТАДІЇ «ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ» ПРОЕКТУ

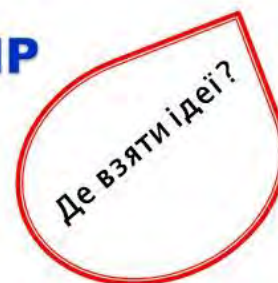

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ІДЕЇ ТА ЇХ ВІДБІР

- ▶ Спочатку проект виникає й існує у **вигляді ідеї**, викладеної з тим чи іншим ступенем глибини.
- ▶ Ціль проектанта полягає в просуванні своєї ідеї й перетворенні її в діючий проект.
- ▶ Тому, у першу чергу, потрібне **джерело ідей** та вміння їх підбирати й **«відсіювати»**.

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ДЖЕРЕЛА ВИНИКНЕННЯ ІДЕЙ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ІДЕЙ ПРОЕКТІВ

інформація від різних суспільних груп, у тому числі – отримана за допомогою вивчення їх думки й спеціальних опитувань

інформація, отримана з періодичних видань, відвідувань ярмарків, виставок, конференцій

стратегії розвитку регіону, країни

інформація, яка з'являється при «випадкових» ідеях, розмовах, тощо

надходження пропозицій від колег, у тому числі шляхом організації груп і проведення спеціальних заходів щодо генерації ідей

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ГЕНЕРАЦІЯ ТА ОЦІНКА ІДЕЙ: МЕТОДИКА

Створити команди по 6 осіб.
Обрати модератора і секретаря
в кожній команді

Ознайомитись з умовами
задачі, яку потрібно вирішити

Використовуючи технології
«мозкового штурму» і «6+3+5»
запропонувати ідеї для
вирішення зазначеної задачі та
провести їх оцінку,
математичну обробку
результатів, після чого
презентувати 5 найкращих ідей

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МЕТОД ГЕНЕРАЦІЇ ІДЕЙ: БРЕЙНШТОРМІНГ

Брейнштурмінг (“brain” – мозок, “storm” – штурм) чи **“мозковий штурм”** – метод, який слугує для оперативного вирішення проблем і ґрунтується на стимулюванні творчої активності учасників, які пропонують максимальну кількість всіляких варіантів вирішення проблеми.

Правила проведення “мозкового штурму”

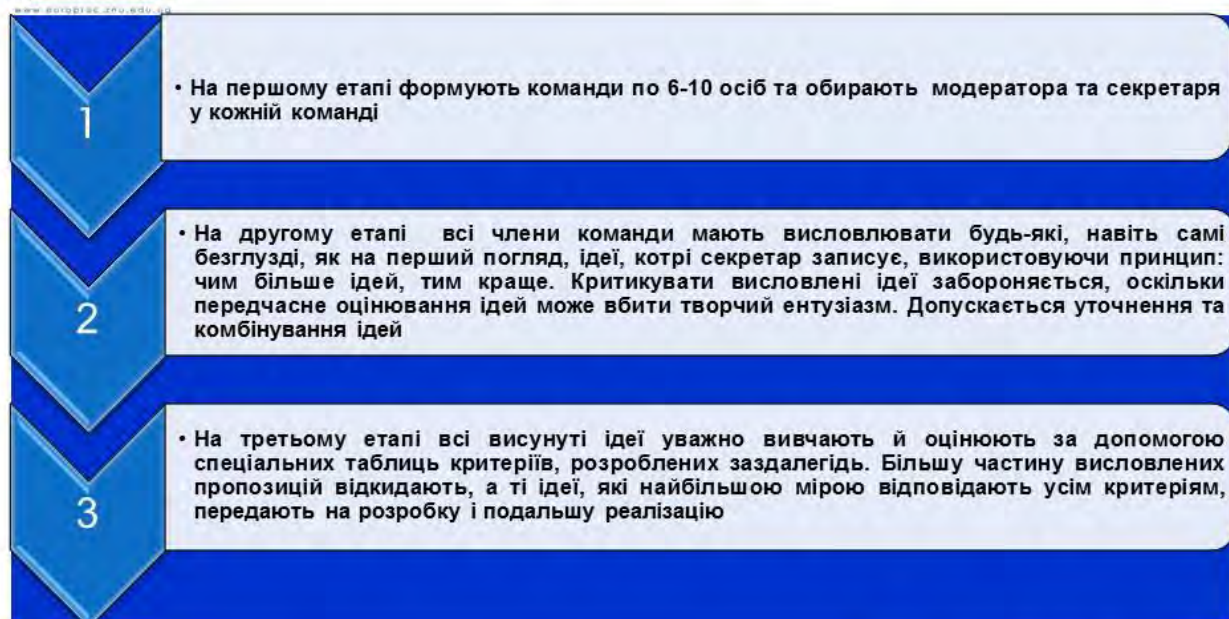
- Попередня підготовка
- Велика кількість учасників
 - Заборона на критику
- Максимальна генерація ідей
 - Модифікація ідей

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ БРЕЙНШТОРМІНГУ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МЕТОД ГЕНЕРАЦІЇ ІДЕЙ: БРЕЙНРАЙТИНГ

Брейнрайтинг (brain — «мозок», write — «писати») – метод, схожий на «мозковий штурм», але відрізняється тим, що люди записують ідеї замість того, щоб озвучувати їх. Учасники обмінюються записами і знайомляться з ідеями інших, продовжуючи конспектувати власні думки. Цей метод дозволяє більш конструктивно взаємодіяти з групою.

Технологія «6-3-5»

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ: МЕТОД ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК

- ▶ Методи експертних оцінок є частиною великої області теорії прийняття рішень, а саме експертне оцінювання - процедура отримання оцінки проблеми на основі думки фахівців (експертів) з метою подальшого прийняття рішення (вибору).
- ▶ У випадках надзвичайної складності проблеми, її новизни, недостатності наявної інформації, неможливості математичної формалізації процесу вирішення доводиться звертатися до рекомендацій компетентних фахівців, що прекрасно знають проблему, - до експертів. Їх рішення задачі, аргументація, формування кількісних оцінок, обробка останніх формальними методами отримали назву **методу експертних оцінок**.
- ▶ Існує дві групи експертних оцінок:
 1. **Індивідуальні оцінки** засновані на використанні думки окремих експертів, незалежних один від одного.
 2. **Колективні оцінки** засновані на використанні колективної думки експертів.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ: ПОПЕРЕДНІЙ ВІДБІР

- ▶ В умовах організації дуже часто відбір ідей проводиться експертами, якими можуть бути самі працівники, адже саме вони орієнтуються в специфіці своєї організації, можуть реально оцінити можливості і ризики ідеї. Звісно, за умови їх достатньої кваліфікації. Без достатнього рівня професіоналізму проектувати цікаві задумки чи конкурентоспроможні проекти, а також втілювати їх в життя практично неможливо.
- ▶ У якості інструмента для відбору ідей може бути запропонований набір запитань, які виконують роль сита. Якщо не отримано позитивної відповіді хоча б на одне запитання, то така ідея найчастіше всього відкидається. Ідеї, що залишилися, рекомендуються до реалізації.

Орієнтовний набір запитань

1. Чи є ідея реалістичною для виконання (чи достатньо ресурсів для її реалізації)?
2. Чи випробовувалися подібні ідеї раніше і чи мали вони позитивний ефект?
3. Чи є реалізація ідеї небезпечною (чи великі ризики і загрози вона несе)?
4. Чи буде реалізація ідеї ефективною (чи буде вирішена задача)?
5. Чи є ідея конкурентоспроможною (у порівнянні з іншими запропонованими ідеями)?

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ: УТОЧНЕННЯ (КОНКРЕТИЗАЦІЯ) ІДЕЙ

► Будь-який проект повинен відповідати як мінімум 3 критеріям: місія (бажання), потреби, можливості. Тому, звертаючись до ідей, дайте відповідь на 3 питання:

- Чи є у вас (вашої організації) бажання (місія) реалізовувати дану ідею?
- Чи є потреба в тому, що ви будете робити (чи буде попит на ваші послуги? чи буде вирішена проблема?)
- Чи достатньо у вас ресурсів (грошей, часу, людей і т.д.) для реалізації даної ідеї?

місія організації
(ваше бажання)

потреба

можливості

Якщо ви тричі сказали собі **«так»**, то ви готові продовжувати й приступати до стадії планування.

Але якщо є хоча б одне тверде **«ні»**, у жодному разі не потрібно братися за дану справу.

Спробуйте підігнати (конкретизувати) ідею під вказані параметри.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ: РАНЖУВАННЯ

Отримувані від експертів думки часто виражені у вигляді порядкової шкали, тобто експерт може сказати (і обґрунтувати), що одна ідея є більш приваблива ніж інша. Але він не в змозі визначити, у скільки разів привабливіша..

Тому експертів часто просять здійснити ранжування (впорядкування) об'єктів експертизи, тобто розташувати їх у порядку зростання показника, що цікавить організаторів експертизи проектів

Ранг - це номер (об'єкта експертизи) в упорядкованому ряду. Формально ранги виражаються числами 1, 2, 3, ...,

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД РАНЖУВАННЯ ІДЕЙ

Таблиця 1 Ранги проектів

№ експерта	Д	Л	М-К	Б	Г-Б	Сол	Стеф	К
1	5	3	1	2	8	4	6	7
2	5	4	3	1	8	2	6	7
3	1	7	5	4	8	2	3	6
4	6	4	2,5	2,5	8	1	7	5
5	8	2	4	6	3	5	1	7
6	5	6	4	3	2	1	7	8
7	6	1	2	3	5	4	8	7
8	5	1	3	2	7	4	6	8
9	6	1	3	2	5	4	7	8
10	5	3	2	1	8	4	6	7
11	7	1	3	2	6	4	5	8
12	1	6	5	3	8	4	2	7

За завданням керівництва фірми аналізувалися 8 проектів, пропонує для включення в план стратегічного розвитку. Вони позначені таким чином: Д, Л, М-К, Б, Г-Б, Сол, Стеф, К (за прізвищами менеджерів, які запропонували їх для розгляду). Всі проекти були спрямовані 12 експертам, включеним в експертну комісію за рішенням Правління фірми

У табл. 1 приведені ранги в 8 проектів, присвоєні їм кожним з 12 експертів відповідно до доцільності включення проекту в стратегічний план розвитку фірми

При цьому експерт виставляє ранг 1 найкращому проекту, який обов'язково треба реалізувати. 2 ранг отримує від експерта другий за привабливістю проект, ..., нарешті, 8 ранг - найбільш сумнівний проект, який реалізовувати варто лише в останню чергу

Примітка. Експерт № 4 вважає, що проекти М-К і Б рівноцінні, але поступаються лише одному проекту - проекту Сол. Тому проекти М-К і Б повинні були б стояти на другому і третьому місцях і отримати бали 2 і 3. Оскільки вони є рівноцінними, то отримують середній бал $(2 + 3) / 2 = 2,5$.

МАТЕМАТИЧНА ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ РАНЖУВАННЯ: метод середніх арифметичних рангів

- Спочатку для отримання групової думки експертів був застосований **метод середніх арифметичних рангів**. Для цього підраховується сума рангів, привласнених проектам (див. Табл. 1) і розділена на число експертів, в результаті розраховано середній арифметичний ранг кожного проекту.
- За середніми рангами будується Підсумкова Ранжировка, виходячи з принципу - чим менше середній ранг, тим краще проект. Найменший середній ранг, рівний 2,625, у проекту Б, - отже, в підсумковій ранжировці він отримує ранг 1. Наступна за величиною сума, дорівнює 3,125, у проекту М-К, - і він отримує підсумковий ранг 2. Проекти Л і Сол мають однакові суми (3,25 рівні), отже, з точки зору експертів вони рівноцінні, а тому повинні б стояти на 3 та 4 місцях і отримують середній бал $(3 + 4) / 2 = 3,5$. Подальші результати наведені в табл. 2 нижче.
- Отже, ранжування за сумами рангів (або, що те ж саме, за середнім арифметичним рангів) має вигляд:

$$Б < М-К < \{Л, Сол\} < Д < Стеф < Г-Б < К. (1)$$

- Тут запис типу "А < Б" означає, що проект А перемагає проекту Б (тобто проект А краще проекту Б). Оскільки проекти Л і Сол отримали однакову суму балів, то за даним методом вони еквівалентні, а тому об'єднані в групу (в фігурних дужках).

МАТЕМАТИЧНА ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ РАНЖУВАННЯ: метод медіан рангів

- Оскільки відповіді експертів було виміряно за порядковою шкалою, то для них не завжди коректно проводити усереднення за методом середніх арифметичних. Більш логічним є використання **методу медіан**.
- Що це означає? Треба взяти відповіді експертів, виставлені одному з проектів, наприклад, проекту Д.
- Це ранги 5, 5, 1, 6, 8, 5, 6, 5, 6, 5, 7, 1. Потім їх треба розташувати в порядку зростання.
- Отримаємо послідовність: 1, 1, 5, 5, 5, **5, 5**, 6, 6, 6, 7, 8. На центральних місцях - шостому і сьомому – стоять 5 і 5. Отже, медіана дорівнює 5.
- Таким чином, медіани обчислюються за правилами статистики - як середнє арифметичне центральних членів варіаційного ряду.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МАТЕМАТИЧНА ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ РАНЖУВАННЯ: метод середніх арифметичних рангів

Таблиця 2 Результати ранжування
за методами середніх арифметичних
та медіан

	Д	Л	М-К	Б	Г-Б	Сол	Стеф	К
Сумма рангов	60	39	37,5	31,5	76	39	64	85
Среднее арифметическое рангов	5	3,25	3,125	2,625	6,333	3,25	5,333	7,083
Итоговый ранг по среднему арифметическому	5	3,5	2	1	7	3,5	6	8
Медианы рангов	5	3	3	2,25	7,5	4	6	7
Итоговый ранг по медианам	5	2,5	2,5	1	8	4	6	7

- Медіани сукупностей з 12 рангів, які відповідають певним проектам, наведені в передостанньому рядку табл.2.
- Підсумкове впорядкування комісії експертів за методом медіан приведено в останньому рядку таблиці.
- Ранжування по медіанах має вигляд:

Б < {М-К, Л} < Сол < Д < Стеф < К < Г-Б. (2)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПОРІВНЯННЯ РАНЖУВАНЬ ЗА МЕТОДАМИ СЕРЕДНІХ АРИФМЕТИЧНИХ І МЕДІАН РАНГІВ

- Метод середніх арифметичних рангів:

Б <М-К <{Л, Сол} <Д <Стеф <Г-Б <К. (1)

- Метод медіан рангів:

➤ Б <{М-К, Л} <Сол <Д <Стеф <К <Г-Б. (2)

- Порівняння результатів ранжувань (1) і (2) показує їх схожість у даному випадку. Можна прийняти, що проекти М-К, Л, Сол впорядковані як М-К <Л <Сол, але через похибки експертних оцінок в одному методі визнані рівноцінними проекти Л і Сол (ранжування (1)), а в іншому - проекти М-К і Л (ранжування (2)). Істотним є лише розбіжність, що стосується впорядкування проектів К і Г-Б: в ранжировці (3) Г-Б <К, а в ранжировці (4), навпаки, К <Г-Б. Однак ці проекти - найменш привабливі з восьми розглянутих, і при виборі найбільш привабливих проектів для подальшого обговорення і використання на цю розбіжність можна не звертати уваги

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 4

ГЕНЕРАЦІЯ ТА ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ

Практична частина

Вихідні умови: Ви є активні представники молодіжного середовища, що мають креативні та інноваційні ідеї для розвитку свого району, міста, факультету, університету тощо. Вам необхідно обрати проблему та запропонувати по декілька ідей, спрямованих на її вирішення та (або) на створення нових можливостей, яких, на Вашу думку, не вистачає у суспільстві.

Етап 1. Генерація і попередній відбір ідей

Завдання 1.1 (для однієї підгрупи). Використовуючи метод «мозкового штурму» згенерувати і записати (Табл. 1¹) якомога більше ідей, будь-яких, навіть самих фантастичних, які по черзі оголошують члени групи. Критика забороняється.

Завдання 1.1 (для іншої підгрупи). Використовуючи метод «6-3-5» сформувати банк проектних ідей. Для цього членам групи потрібно самостійно сформулювати 2-3 ідеї і занести їх до спеціального формуляру (Табл.1), який роздається кожному члену групи, після чого озвучити всі ідеї вголос. Далі формуляри передаються по колу і кожний учасник додає ще по 1-2 ідеї до кожного формуляру. Заповнення формулярів припиняється після того, як до учасників повертаються ті формуляри, які вони заповнювали спочатку. Знов оголошуються всі ідеї, що були запропоновані учасниками додатково.

Завдання 1.2. Провести попередній відбір ідей і відкинути ті, які не отримали жодної позитивної відповіді на одне із запитань:

1. Чи є ідея реалістичною для виконання (чи достатньо ресурсів для її реалізації)?
2. Чи випробовувалися подібні ідеї раніше і чи мали вони позитивний ефект?
3. Чи є реалізація ідеї небезпечною (чи великі ризики і загрози вона несе)?

¹ Див Дидактичні матеріали до Практичного заняття 4

4. Чи буде реалізація ідеї ефективною (чи буде вирішена задача)?

5. Чи є ідея конкурентоспроможною (у порівнянні з іншими запропонованими ідеями)?

Етап 2. Модифікація та ранжування проектних ідей

Завдання 2.1. Провести модифікацію (уточнення, конкретизацію, доповнення, комбінування) проектних ідей та сформулювати їх остаточний перелік (до 10 ідей). Для оцінки ідей можна використовувати відповіді на питання:

1. Чи є у вас (вашої організації) бажання (місія) реалізовувати дану ідею?
2. Чи є потреба в тому, що ви будете робити (чи буде попит на ваші послуги? чи буде вирішена проблема?)
3. Чи достатньо у вас ресурсів (грошей, часу, людей і т.д.) для реалізації даної ідеї?

Якщо Ви тричі сказали собі «так», ця ідея заслуговує на увагу. Але якщо є хоча б одне тверде «ні», потрібно або відкинути або спробувати уточнити (конкретизувати), підігнати ідею під вказані параметри.

Завдання 2.2. Провести ранжування ідей. Для цього кожному експерту (члену групи) необхідно скласти рейтинг відібраних ідей, виставляючи ранг 1 найкращому проекту, 2 – менш привабливому і т. д. Останній, 10 ранг отримує найбільш сумнівний проект, який варто реалізовувати лише в останню чергу. Знайти середнє арифметичне рангів кожного проекту. Для цього потрібно просумувати ранги, виставлені експертами, по кожному проекту та поділити на кількість експертів. Визначити кінцевий рейтинг проектів за середнім арифметичним. Ідеї, яка отримала його найменше значення, привласнюється рейтинг – 1, найбільше – 10. Надалі визначити медіану рангів кожного проекту та скласти підсумковий рейтинг проектів за медіанами. Порівняти результати, отримані різними методами. Результати занести до Таблиці 2.

Етап 3. Презентація проектних ідей

Завдання 3. Провести презентацію 5 найкращих проектних ідей, які отримали найвищі позиції у рейтингу (від 1 до 5).

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 4

ГЕНЕРАЦІЯ І ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ

Дидактичні матеріали

Таблиця 1. Банк проектних ідей

№	Формулювання ідеї	Рез-ти попереднього відбору: +/-

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 4

ГЕНЕРАЦІЯ І ОЦІНКА ПРОЕКТНИХ ІДЕЙ

Дидактичні матеріали

Таблиця 2. Ранжування проектних ідей

№	Формулювання ідеї	Ранги проектів за оцінками експертів								Середнє арифметичне рангів	Рейтинг ідей за сер.-арифмет.	Медіана рангів	Рейтинг ідей за медіанами
		EK C1	EK C2	EK C3	EK C4	EK C5	EK C6	EK C7	EK C8				

Практичне заняття 5

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І ПОСТАНОВКА ЦІЛЕЙ

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 5

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І ПОСТАНОВКА ЦІЛЕЙ

План

I. Теоретична частина.

- 1.1. Методи аналізу проблем та встановлення причинно-наслідкових зв'язків.
«Дерево проблем».
- 1.2. Загальна мета і детальні цілі проекту «Дерево цілей».
- 1.3. Уточнення цілей проекту за SMART- технологією.

II. Практична частина (*робота в групах*).

- 2.1. Побудова «Дерева проблем» та його презентація.
- 2.2. Побудова «Дерева цілей» та його презентація.
- 2.3. Уточнення детальної цілі проекту за допомогою SMART- технології.

Практичне заняття 5

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І ПОСТАНОВКА ЦІЛЕЙ

Теоретична частина

Аналіз проблем і постановка цілей

Практичне заняття 5

Викладач: доц. Меньяло Вікторія Іванівна

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПЛАН ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ 5

Теоретична частина

- ▶ 1. Методи аналізу проблем та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. «Дерево проблем».
- ▶ 2. Загальна мета і детальні цілі проекту. «Дерево цілей».
- ▶ 3. Уточнення цілей проекту за допомогою SMART – технології.

ПРОБЛЕМНА СИТУАЦІЯ

Усі проекти починаються з ідеї. Якщо є ідея – проект уже стоїть на стадії задуму

«Мозг человека, растянутый новой идеей, уже не сжимается до своего прежнего размера».

Оливер В. Холмс

Найкраще при ініціації ідеї відштовхуватися від **змісту проблеми**, адже проект обумовлений наявністю **проблемної ситуації** в тій чи іншій сфері

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

НАЙБІЛЬШ ТИПОВІ ПРИЧИНИ РОЗРОБКИ ПРОЕКТІВ

наявність актуальних
незадоволених потреб
цільових груп

наявність доступних
ресурсів, які можуть бути
витрачені на певні цілі
(наприклад, оголошено
конкурс грантів)

наявність ініціативної
групи, зацікавленої
в реалізації проекту

реакція на зміну
соціально-економічної
ситуації або політики
місцевих органів влади

реакція на результати
проведених досліджень
та/або аналізу ситуації

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

СПРЯМОВАНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

- Як правило, проект спрямований на розв'язок конкретної проблеми, в основі якої завжди стоїть конкретне питання, актуальне для певних **цільових груп**:

Як допомогти дітям з дитячих будинків одержати доступ до вищої освіти?

Як запобігти росту кількості наркозалежних серед молоді в місті Z?

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ЦІЛЬОВІ ГРУПИ І СТЕЙКХОЛДЕРИ ПРОЕКТУ

ЦІЛЬОВІ ГРУПИ –
 особи або організації, на які проект буде безпосередньо позитивно впливати в ході реалізації проектних цілей.
 Інакше кажучи, це та група людей, проблему якої ви прагнете розв'язати

СТЕЙКХОЛДЕРИ або
 (stake – інтерес, hold - держати)
ЗАЦІКАВЛЕНІ СТОРОНИ –
 будь-які особи, групи осіб або організації, які можуть – прямо або опосередковано, позитивно або негативно вплинути на проект або, навпаки, проект може вплинути на них

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ПРОБЛЕМА – ЦЕ...

Проблема – це різниця між реально існуючою ситуацією й бажаним (необхідним) станом у рамках певного процесу

При формулюванні проблеми необхідно звернути увагу на те, що проблема – це відсутність чогось, щось негативне, що приносить шкоду, або те, що вимагає зміни

Формулювання проблеми завжди повинно вказувати на наявність конфлікту між тим станом, що є, і тим, як повинно бути

«недолік...»

«недостатність...»

«погіршення...»

«відсутність...»

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИННО- НАСЛІДКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ: LEAN-АНАЛІЗ

«Запитай п'ять разів «ЧОМУ»

- ▶ Якщо ти маєш будь-яку проблему, ти мусиш запитати себе п'ять (вісім, десять...) разів – чому?, ставлячи питання «чому?» до кожної наступної відповіді.
- ▶ Такий метод дозволяє дійти до причин проблеми, замість концентрування на її симптомах.
- ▶ Ці інструменти дають можливість проаналізувати проблеми, знайти їх **корінні причини і прийняти рішення.**

Проблем багато:
 одна спричиняє другу, внаслідок
 третьої виникають четверта і
 п'ята і т.п. Як із великого кола
 проблем обрати проблему для
 розв'язання?

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ЗАПИТАЙ П'ЯТЬ РАЗІВ «ЧОМУ»

► **Проблемна ситуація:** викладач N написав доповідну декану, що студенти не ходять на пари. Декан викликав студентів, батьків, вимагає написати пояснювальну тощо. Але чи є це вирішенням ПРОБЛЕМИ?

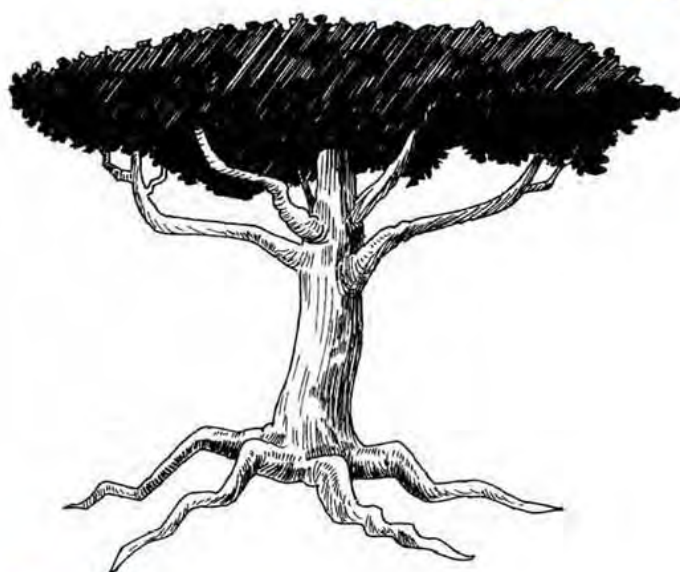
1. Чому?	
2. Чому?	
3. Чому?	
4. Чому?	
5. Чому?	

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИННО- НАСЛІДКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ: ДЕРЕВО ПРОБЛЕМ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ДЕРЕВО ПРОБЛЕМ

Інструмент, який дозволяє:

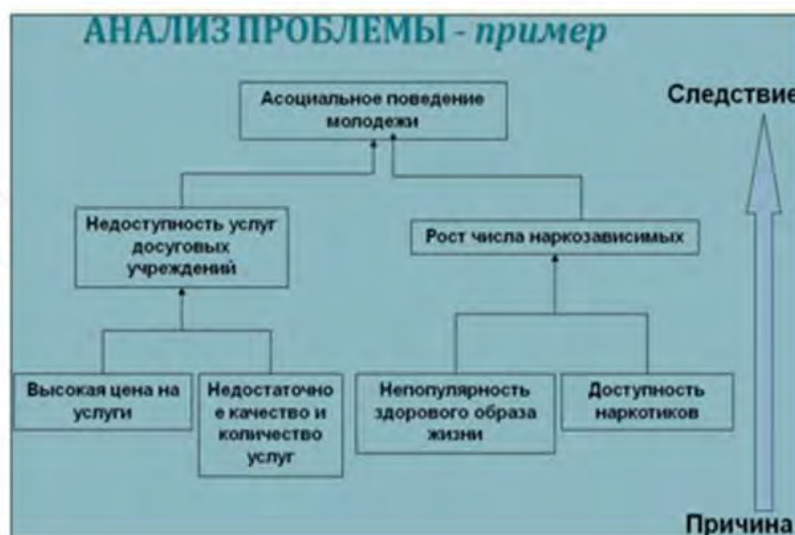
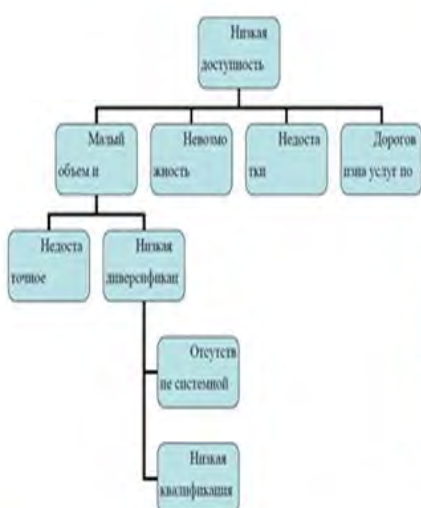
- виокремити із масива проблем окремі проблеми
- знайти основну (центрально) проблему, яку необхідно розв'язати
- виявити її причини
- виявити її наслідки
- встановити причинно-наслідковий зв'язок між проблемами
- представити основну (центрально) проблему,
- проблеми – причини
- і проблеми – наслідки у вигляді дерева проблем

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД «ДЕРЕВА ПРОБЛЕМ»

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МЕТОДИКА ПОБУДОВИ «ДЕРЕВА ПРОБЛЕМ»

- крок 1

- Визначити проблемну ситуацію, з якою пов'язана Ваша ідея проекту
- крок 2

- Методом «мозкового штурму» сформувати коло проблем, пов'язаних з цією ситуацією
 - Сформулювати коротко ці проблеми і записати кожну з них на окремому аркуші
- крок 3

- Обрати одну з ключових проблем, яка буде центральною
 - Відібрати проблеми, пов'язані з центральною
- крок 4

- Побудувати «дерево проблем», розташовуючи причини–проблеми на рівень нижче, а проблеми–наслідки – на рівень вище від центральної проблеми
- крок 5

- Зв'язати проблеми стрілками (від причини до наслідку), ясно показуючи ключові зв'язки.
 - Перевірити діаграму й переконатися в її обґрунтованості й повноті
- крок 6

- Зобразити «дерево проблем» на окремому (великому) аркуші та приготуватися до презентації

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗАГАЛЬНА МЕТА ПРОЕКТУ

Ми визначили ПРОБЛЕМУ – як певний некомфортний стан справ, який потрібно розв'язати, виправити. Відштовхуючись від цієї інформації, формулюємо мету проекту в контексті «досягти ідеального кінцевого результату проекту» або повне вирішення будь-якої проблеми, або, що виглядає більш реалістичним, істотне зниження її гостроти

МЕТУ можна визначити як розв'язок виявленої проблеми в найбільш загальному формулюванні: це довгочасні зміни, яких проект покликаний досягти або внести відчутний внесок. Головне призначення мети – показати, до чого призведе й чому буде сприяти запланована вами діяльність по вирішенню проблем у рамках вашого проекту

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗАГАЛЬНА (СТРАТЕГІЧНА, ГЕНЕРАЛЬНА) МЕТА АБО МІСІЯ ПРОЕКТУ

**Місія – це стратегічна мета проекту,
чітко виражена причина його існування**

Вона деталізує статус проекту, забезпечує орієнтири для визначення цілей наступних рівнів, а також стратегій на різних організаційних рівнях

Місія проекту, як правило, не досяжна в рамках його реалізації, але визначає внесок проекту, наприклад, у вирішення соціально-економічних проблем міста

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАДИ ЗАГАЛЬНОЇ МЕТИ ПРОЕКТУ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗАГАЛЬНА МЕТА І ДЕТАЛЬНІ ЦІЛІ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

ВІД «ДЕРЕВА ПРОБЛЕМ» ДО «ДЕРЕВА ЦІЛЕЙ»

«Дерево цілей» являє собою сумарну картину бажаної ситуації в майбутньому

Його головна перевага полягає в тому, що воно забезпечує чітку відповідність цілей потенційного проекту виявленим на попередньому етапі проблемам

Для створення «дерева цілей» негативні ситуації з «дерева проблем» треба переформулювати у вигляді бажаних, позитивних результатів

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

«ДЕРЕВО ЦІЛЕЙ» ЯК ПЕРЕВЕРНУТА СХЕМА «ДЕРЕВА ПРОБЛЕМ»

Дерево цілей

Детальна ціль

Результати

Загальна мета проекту

Дерево проблем

Вирішення
центральної проблеми

Перевернуті причини
проблеми

Перевернуті негативні
наслідки проблеми

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИ ПОБУДОВІ «ДЕРЕВА ЦІЛЕЙ»

Ми повинні працювати тільки з
тими причинами проблеми, на які
ми маємо вплив

Передбачати такі результати, які
будуть ці причини нівелювати.
Це важливо, оскільки наші
результати в подальшому
окреслять границі нашого проекту

**СЛІД
ПАМ'ЯТАТИ:**

Результати проекту є
безпосередніми, матеріальними
ефектами реалізованих дій; вони
повинні бути досягнуті за час
«життя» проекту

Результати окреслюються
іменниками (експертиза,
конференція), а дії описуються
дієсловами або дієсловом з
іменником (наприклад, замовлення,
виконання експертизи, організація
панелі експертів)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПЕРЕБУДОВА «ДЕРЕВА ПРОБЛЕМ» НА «ДЕРЕВО ЦІЛЕЙ»

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАДИ ПЕРЕФОРМУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ В ЦІЛЬ

ПРОБЛЕМА	ЦІЛЬ
Скорочення кількості джерел води	Збільшення кількості джерел води
Зростання вартості води	Зниження вартості води
Відсутність умов для дозвілля молоді	Створення умов для дозвілля молоді

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД «ДЕРЕВА ЦІЛЕЙ»

Презентация курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

МЕТОДИКА ПОБУДОВИ «ДЕРЕВА ЦІЛЕЙ»

Крок 1

- Переформулювати всі негативні ситуації, виявлені при аналізі проблем, у позитивні ситуації, які є бажаними й реально досяжними

Крок 2

- Уточнити формулювання цілей; додати нові цілі, якщо вони уявляються доречними й необхідними для досягнення мети на наступному більш високому рівні; вилучити цілі, які виявляються недоречними або не потрібними

Крок 3

- Перевірити зв'язки «засіб – ціль», на які перетворюються причинно-наслідкові зв'язки «дерева проблем» у прямому і зворотньому напрямку

Крок 4

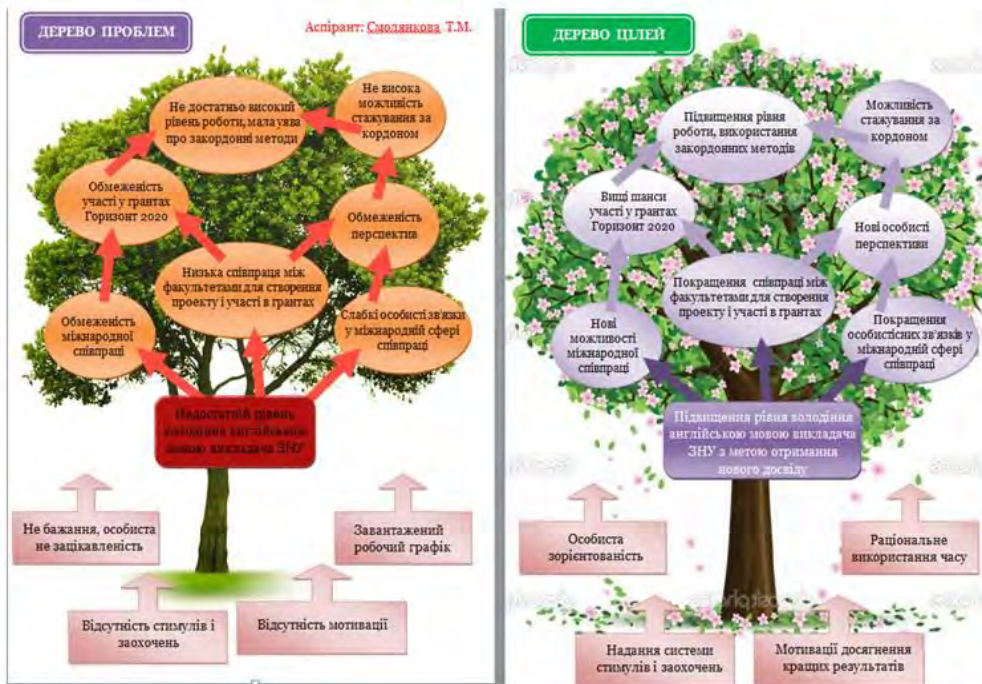
- Скопіювати «дерево цілей» на окремий аркуш паперу і приготуватися до його презентації

Презентация курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ПРИКЛАД ДЕРЕВА ПРОБЛЕМ І ДЕРЕВА ЦІЛЕЙ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПОСТАНОВКА МЕТИ ПРОЕКТУ

- ▶ **ПОСТАНОВКА МЕТИ**
- один з найбільш важливих моментів у розробці проекту.
- ▶ Від того, наскільки конкретно буде визначено мету, багато в чому залежить успіх Вашого проекту.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

ЦІЛЬОВА ДІЯ І ЦІЛЬОВИЙ ПРЕДМЕТ

- Беремо відповідну для конкретного проекту **цільову дію** з першого стовпчика і підбираємо **цільовий предмет** з другого стовпчика. Наприклад, метою проекту може бути «**розкриття** принципів формування», «**розробка** теоретичної моделі» і т. і.

Цільова дія

розробка
обґрунтування
характеристика
виявлення
визначення
експериментальна перевірка
аналіз
вивчення
розкриття
забезпечення і т.і.

Цільовий предмет

механізми
засоби
вимоги
система критеріїв
зміст і методи
принципи формування
умови
система діяльності
концепція
теоретична модель і т.і.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОЦІНКА ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ ЗА SMART- ТЕХНОЛОГІЄЮ

S	Specific	Конкретная	Каких результатов необходимо достичь? Каковы качественные показатели и характеристики ожидаемых результатов?
M	Measurable	Измеримая	Каковы количественные показатели? Каковы их описания/размерность? Что даст мне возможность судить о достижении цели?
A	Achievable	Достижимая	Какие действия необходимо предпринять? Какова должна быть последовательность действий, каковы приоритеты? Какие усилия потребуются для достижения цели? Какие ресурсы необходимы для достижения цели?
R	Relevant	Актуальная	Является ли поставленная цель важной для достижения общего успеха?
	Realistic	Реалистичная	Может ли исполнитель достичь цели?
T	Time-framed	Определённая во времени	Когда, к какому моменту времени необходимо достичь поставленной цели? www.5starsplus.com

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОЦІНКА ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ ЗА SMART- ТЕХНОЛОГІЄЮ

S	Specific (конкретність)	Конкретная, ясная. Цель должна быть четкой, конкретной. Если в цели есть слова «больше», «раньше» и т.д., обязательно указать на сколько (рублей, минут, процентов и т.д.).
M	Measurable (измеряемость)	Измеримая. Результат достижения цели должен быть измеримым. «Стать счастливой» - трудно измеримый результат (и не конкретный тоже). А вот «выйти замуж» - вполне измеримый: достаточно одного взгляда в паспорт.
A	Achievable (достижимость)	Достижимая. Вы должны быть способны достичь этой цели, хотя бы в потенциале. Должны обладать ресурсами (внешними и внутренними) для ее достижения, либо быть способными эти ресурсы обрести.
R	Realistic/Relevant (реалистичность)	Реалистичная. Необходимо реально оценивать свои ресурсы по достижению цели. Ставя цель раньше вставать, нам придется и раньше ложиться для того, чтобы выспаться, либо искать другие способы обеспечения полного своего восстановления.
T	Timely/Time-bound (своевременность/определенность по времени)	Ограниченная по времени. Должны быть четко поставлены сроки достижения цели. Без сроков конкретной цели нет.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ ЗА SMART - ТЕХНОЛОГІЄЮ

Вихідна мета	Жити у великому будинку
S	Жити у двоповерховому будинку з трьома кімнатами на березі Чорного моря
M	Придбати двоповерховий будинок з трьома кімнатами на березі Чорного моря
A	Придбати у кредит двоповерховий будинок з трьома кімнатами на березі Чорного моря
R	Придбати у кредит двоповерховий будинок з трьома кімнатами на березі Дніпра у м. Запоріжжя
T Уточне на мета	Придбати до 01 січня 2020 р. у кредит з погашенням до 2025 року двоповерховий будинок з трьома кімнатами на березі Дніпра у м. Запоріжжя

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ФОРМУЛА ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ПРИКЛАДИ ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ

«Організація святкової вечері»

- створити святковий настрій дружині Оксани, дочці Світлани й тещі Раїсі Павлівні (досяжність, вигідність (Для чого? Чи реально поставлена мета?) шляхом проведення святкової вечері в родині Петрових (Що конкретно буде зроблено?) на 6 персон з 4 блюд (конкретність (вимірність: у якій кількості, якості?) до 21:00 8 березня 2018 року (часові рамки)

"Знавці права"

- підвищити на 40 % рівень правових знань школярів (не менш 2000 осіб) і вчителів (не менш 300 осіб) міста N за допомогою розробки спецкурсу (комплексу занять) по праву, підготовки 2 тренерських команд і відкриття не менш 10 Шкіл правової освіти «Знавці права» у період з 1 січня 2018 р. по 1 грудня 2019 р.

«Призовник»

- розробити в області N механізм правової підтримки призовників шляхом відкриття на базі Центру правової освіти й захисту населення програми щодо правової підтримки й правової освіти призовників у період з 1 червня 2018 р. по 31 травня 2019 р.

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 5

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І ПОСТАНОВКА ЦІЛЕЙ

Практична частина

Вихідні умови: Ви маєте проектну ідею, яка отримала найвищу позицію у рейтингу ідей, запропонованих Вашою підгрупою під час практичного заняття 4.

Етап 1. Побудова «дерева проблем»

Завдання 1.1. Використовуючи метод «мозкового штурму» сформувати банк проблем, на вирішення яких спрямована або з якими пов'язана Ваша проектна ідея. Всі учасники формулюють проблеми, які вважають пріоритетними й які можуть бути розв'язані в рамках проекту, що ініціюється. Усі проблеми, виявлені на цьому етапі, коротко формулюються й записуються кожна на окремому аркуші.

Завдання 1.2. Обрати одну із ключових проблем, виявлених на етапі «мозкового штурму». Це буде центральна проблема. Відібрати проблеми, пов'язані з центральною.

- Завдання 1.3.** Побудувати «дерево проблем», здійснивши наступні кроки:
- почати складання ієрархії причин і наслідків: проблеми, які є прямими причинами центральної проблеми, розміщуються на рівень нижче («коріння дерева»). Проблеми, які є прямими наслідками центральної проблеми, розташовуються на рівень вище («крона дерева»);
 - усі інші проблеми сортуються в такий же спосіб, керуючись відповіддю на питання: "У чому полягають причини того чи іншого явища (стану)?"
 - Якщо існує кілька причин, які спільно призводять до наслідку, розмістити їх на одному рівні діаграми;
 - зв'язати проблеми стрілками (від причини до наслідку), ясно показуючи ключові зв'язки;
 - перевірити діаграму й переконатися в її обґрунтованості й повноті. Уточнити у членів групи: "Чи немає будь-яких важливих проблем, які ще не були згадані?" Якщо це так, сформулювати проблеми й розташувати їх на відповідне місце в діаграмі.

Завдання 1.4. Скопіювати «дерево проблем» на окремий аркуш паперу і

приготуватися до його презентації.

Етап 2. Побудова «дерева цілей»

Завдання 2.1. Для створення «дерева цілей» необхідно переформулювати всі негативні ситуації, виявлені при аналізі проблем, у позитивні ситуації, які є бажаними й реально досяжними, записавши їх на зворотній стороні окремих аркушів.

Завдання 2.2. Якщо необхідно, уточнити формулювання цілей; додати нові цілі, якщо вони уявляються доречними й необхідними для досягнення мети на наступному більш високому рівні; вилучити цілі, які виявляються недоречними або не потрібними.

Завдання 2.3. Перевірити зв'язки «засіб – ціль», на які перетворюються причинно-наслідкові зв'язки «дерева проблем». Оскільки результатами проекту є розв'язок конкретних задач, то дерево цілей може бути представлено й у такий спосіб: загальна мета – детальна ціль – задачі. При цьому важливо не тільки дотримуватися прямої послідовності: проблема, мета, задачі, але й перевірити логічність у зворотньому напрямку. Якщо ви зможете розв'язати поставлені задачі чи наблизитесь Ви до поставленої мети? Якщо ціль буде досягнута – чи вирішиться заявлена в проекті проблема?

Завдання 2.4. Скопіювати «дерево цілей» на окремий аркуш паперу і приготуватися до його презентації.

Етап 3. Уточнення детальної цілі проекту за допомогою SMART-технології

Завдання 3.1. Використовуючи SMART-технологію, послідовно уточнити детальну ціль проекту (Табл.1²). Сформулювати і записати її остаточне визначення.

² Див Дидактичні матеріали до Практичного заняття 5

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 5

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І ПОСТАНОВКА ЦІЛЕЙ

Дидактичні матеріали

Таблиця 1. Уточнення детальної цілі проекту за допомогою SMART-технології

Вихідна ціль	
S	
M	
A	
R	
T Уточнена ціль	

Практичне заняття 6

ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ, РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 6

ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ, РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ

План

I. Теоретична частина.

- 1.1. Завдання проекту.
- 1.2. Методи, заходи проекту.
- 1.3. Кількісні та якісні результати проекту.
- 1.4. Логіко-структурна матриця проекту.
- 1.5. SWOT- аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища і побудова стратегії проекту.

II. Практична частина (робота в групах).

- 2.1. Побудова логіко-структурної матриці проекту.
- 2.2. Побудова проблемного поля та визначення стратегій досягнення мети.

Практичне заняття 6

ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ, РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ

Теоретична частина

Завдання, методи, результати проекту та визначення стратегій досягнення мети

Практичне заняття 6

Викладач: доц. Меньйло Вікторія Іванівна

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПЛАН ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ 6

Теоретична частина

- ▶ 1. Завдання проекту.
- ▶ 2. Методи, заходи проекту.
- ▶ 3. Кількісні та якісні результати проекту.
- ▶ 4. Логіко-структурна матриця проекту.
- ▶ 5. SWOT-аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища і побудова стратегії проекту.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ

Грамотно сформулювати мету
допомагають завдання

Необхідно досягти того, щоб
розв'язок усіх завдань проекту
приводив до досягнення мети

Якщо це не так, то потрібно або
додавати нові завдання, або
переформулювати мету

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ

ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ – ЦЕ ТІ ЗАСОБИ (СПОСОБИ), ЗА
ДОПОМОГОЮ ЯКИХ ПОВИННА БУТИ ДОСЯГНУТА
ЗАПРОПОНОВАНА МЕТА

ПРАВИЛА ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАНЬ

розв'язок усіх поставлених завдань
повинен неминуче приводити до
досягнення поставленої мети

завдання повинні містити інформацію
про те, що, коли і яким чином ви
збираєтеся робити, а також інформацію
про те, як можна виміряти результати
вашої діяльності

завдання – це не етапи реалізації
проекту, не дії, які ви збираєтеся
почати, не заходи, які ви збираєтеся
провести

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ВИМОГИ ДО ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАНЬ

логічний і послідовний шлях у напрямку розв'язку проблеми

дотриманість причинно-наслідкових зв'язків

чітке й конкретне формулювання, виражене не загальними словами, а в кількісних і якісних індикаторах, які можуть стати показниками успішності виконання проекту

являють собою конкретні проміжні вимірювані пункти на шляху реалізації проекту

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Приклад постановки завдань

ПРОЕКТ «ПРИЗОВНИК»

сформувати учбово-методичну й інформаційну базу щодо правової підтримки призовників за допомогою розробки й публікації методичного посібника й наочних інформаційних матеріалів

залучити до участі в проекті 10 консультантів і підвищити їхній рівень знань із питань правового статусу призовника, сформувати практичні навички

підвищити рівень знань у призовників за допомогою проведення комплексу тренінгових занять

поширити досвід, отриманий у рамках реалізації проекту в інших регіонах за допомогою публікації опису використаних технологій

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МЕТОДИ (ЗАХОДИ) ПРОЕКТУ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ВИЗНАЧЕННЯ МЕТОДІВ ПРОЕКТУ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАДИ ЗАХОДІВ

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ПЕРЕВІРКА ЛОГІКИ ПРОЕКТУ

- ▶ Після того як ви описали методи й заходу, перевірте, чи приводять вони до розв'язку завдань.
- ▶ Якщо ні, то додайте додаткові заходи або переформулюйте завдання.
- ▶ В ідеалі повинна строго дотримуватися логіка проекту:

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

МЕТА? ЗАВДАННЯ? МЕТОД?

Створити для
працівників університету
консультативну службу
для надання допомоги в
оформленні заявок на
гранти

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

РІЗНИЦЯ МІЖ МЕТОДАМИ І ЗАВДАННЯМИ

Як
розрізнити
методи та
завдання?

Якщо вам важко відразу розрізнити **завдання** й **методи**, спробуйте уявити, чим ви будете займатися через рік-два

Які би ви побачили зміни, які відмінності між існуючим станом справ і майбутнім?

Подібна зміна ситуації й може виявитися **завданнями** проекту, а способи, якими Ви станете домагатися цих змін, можна буде віднести до **методів**

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

АНАЛІЗ СФОРМУЛЬОВАНОГО ЗАВДАННЯ

У цьому випадку в завданні нічого не говориться про результати, тобто про зміну ситуації, описаної в постановці проблеми

- Сформульоване завдання може бути непоганим, якщо в проблемній частині стверджувалося, що головна проблема полягає у відсутності такої служби, однак, швидше за все там говорилося про нестачу навичок у співробітників в оформленні заявок

Створення консультативної служби – це метод, що дозволяє розв'язати проблему нестачі навичок

- Завдання ж такого проекту може бути сформульовано таким чином: "У перший рік роботи консультативною службою буде надана допомога в оформленні заявок не менш ніж 125 фахівцям. Приблизно 70 з них у результаті навчаться оформлювати заявки самостійно. Не менш 50 заявок, оформлених при участі служби, будуть спрямовані потенційним донорам. Таким чином, уже в перший рік роботи служби кількість грамотно оформлених фахівцями заявок на фінансування зросте в 4 рази"

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД ЗАВДАНЬ І МЕТОДІВ

Цель: сокращение количества лиц, погибших в результате дорожно-транспортных происшествий, в 1,5 раза в 2012 году по сравнению с 2004 годом.

Задачи

Методы	Предотвратить рискованное поведение взрослых пешеходов	Предотвратить рискованное поведение детей-пешеходов	Предотвратить рискованное поведение водителей	Улучшить состояние ТС	Улучшить организацию движения транспорта и пешеходов	Повысить эффективность помощи пострадавшим в ДТП
	Информир-е	Информир-е	Информир-е			Быстрота и эффективность оказания помощи
	Обучение	Обучение	Обучение			
	Законодательн ая база		Законодательн ая база	Законодательн ая база	Законодательн ая база	
	Контроль		Контроль	Эффективный контроль	Контроль	
					Совершенствов ание системы управления движением	

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОЕКТУ

- Основні слова, що свідчать про успішність проекту:

поліпшення

збільшення або скорочення

нарощування або зменшення

зміцнення або ослаблення

- а також будь-яка інша зміна, що піддається кількісному або якісному виміру або опису.

- Але для цього потрібні **ПОКАЗНИКИ!**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

ПОКАЗНИКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОЕКТУ

ПОКАЗНИК - це характеристика окремої сторони об'єкта або процесу, що має кількісно-якісний вираз, який дозволяє точніше визначити мету й завдання проекту й виміряти його ефект

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

ВИДИ ПОКАЗНИКІВ

Показники соціального розвитку особистості

- динаміка рівня розвитку особистості: не вмів - навчився, не знав - дізнався, не мав - придбав і т.п.; якість продуктів соціально-творчої діяльності (вироби, малюнки, походи, акції, ін.)

Показники соціальної адаптації особистості

- зниження ризику асоціальних явищ, підвищення рівня соціальної успішності учасників, активність

Показники суспільної думки

- популярність проекту, соціально-профілактичний ефект, зацікавленість соціальних партнерів, відгук у засобах масової інформації

Технологічні показники

- рівень організації в цілому й окремих заходів, чіткість і ефективність керування, організаційна культура учасників

Економічні показники

- співвідношення витрат із соціально-педагогічним ефектом, залучення додаткових матеріально-технічних ресурсів

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ФОРМУЛЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Після розв'язку кожного поставленого завдання завжди повинен з'явитися конкретний результат: доповідь про оцінку ситуації, видання книги, оформлена експозиція, знятий і змонтований відеофільм, навчений персонал, створений інтернет-сайт

По суті, результатами будь-якого проекту є вирішені завдання. В ідеалі результати повинні мати кількісні показники

Очікувані результати – це конкретні результати, яких передбачається досягти в ході реалізації проекту в кількісному і якісному вимірі

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

КІЛЬКІСНІ ТА ЯКІСНІ РЕЗУЛЬТАТИ

**Кількісний
результат: що
буде зроблено?**

фіксує кількість наданих
послуг, учасників заходів,
отримувачів конкретної
допомоги, кількості
виданих книг і т.і.

**Якісний
результат: що
зміниться?**

відбиває позитивні зміни, які
відбудуться в результаті
проведення заходів,
надання послуг і т.і.

Презентація курсу
«Основні європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ

**відповідність
результатів меті і
завданням проекту**

**вимірність
результатів за
допомогою
показників**

**реалістичність
досягнення
результатів**

Презентація курсу
«Основні європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ

Оцінка
результатів

При плануванні необхідно
продумати механізми оцінки
результатів

За допомогою яких інструментів ви зможете визначити, що результати досягнуті?

Що буде для вас джерелами, які продемонструють досягнення запланованих результатів?

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД ПЛАНУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОЕКТУ

Завдання проекту	Кількісний результат	Якісний результат	Інструменти оцінки
Завдання 1. Формування навичок вирішення психологічних конфліктів у підлітків і їх батьків через проведення навчальних заходів	У семінарі візьме участь не менш 40 підлітків і їх батьків	Не менш 80% батьків підлітків відзначать поліпшення взаєморозуміння з своїми дітьми	Анкетування батьків через 2 тижні після семінару
	Не менш 40 підлітків і їх батьків набудуть навичок вирішення психологічних конфліктів	Не менш 80% підлітків відзначать поліпшення взаємовідносин з батьками	Анкетування підлітків через 2 тижні після семінару
Завдання 2. Формування навичок працевлаштування в безробітних жінок через проведення навчальних заходів.	Для 20 безробітних жінок буде проведено не менш 5 Семінарів - тренінгів щодо набуття навичок пошуку роботи.	Не менш 60% безробітних жінок, що пройдуть навчання, зможуть улаштуватися на постійну або тимчасову роботу впродовж 6 місяців після навчання.	Щомісячне телефонне опитування учасників Дані про працевлаштування з біржі праці

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

РЕСУРСИ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

СХЕМА ВЗАЄМОДІЇ ЧАСТИН ПРОЕКТУ МІЖ СОБОЮ

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ЧАСТЕЙ ПРОЕКТА

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЛОГІКО-СТРУКТУРНА МАТРИЦЯ

- Найважливіший інструмент серед усіх аналітичних інструментів у процесі підготовки проектної пропозиції
- Таблиця, яка представляє весь проект у стислому вигляді
- Допомагає зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки та переконатися, що проект є логічним, тобто послідовність заходів гарантує нам досягнення результату

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД ЛОГІКО-СТРУКТУРНОЇ МАТРИЦІ ПРОЕКТУ

Елемент матриці	Індикатори, показателі досягнень	Істочники і средства проверки	Допущения, риски, ограничения
<u>Общая цель.</u> Создание региональной многоуровневой системы повышения квалификации и переподготовки кадров в области бухгалтерского учета	Более высокая востребованность услуг ВУЗа предприятиями и организациями региона (количество заявок, шт)	Рейтинг ВУЗов региона	Изменения приоритетов на рынке труда
<u>Конкретная цель.</u> Открытие на базе центра ДПО ОГНС нового направления подготовки специалистов	Приказ по ВУЗу на открытие нового направления ДПО	Архив центра ДПО	Отказ администрации ВУЗа в поддержке при открытии нового направления
<u>Результаты.</u> 1. Разработанные нормативно-методическая и организационная базы 2. Подготовленные высококвалифицированные специалисты;	Наличие комплекта документов Динамика количества подготовленных слушателей (чел.)	1. Отчет о внутреннем аудите центра ДПО 2. Отчет центра ДПО ВУЗа	Несоответствие комплекта документов существующим требованиям, снижение платежеспособности потенциальных слушателей

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗАПОВНЕННЯ ЛОГІКО-СТРУКТУРНОЇ МАТРИЦІ

ЕЛЕМЕНТ МАТРИЦІ	ІНДИКАТОРИ, ПОКАЗНИКИ ДОСЯГНЕНЬ	ДЖЕРЕЛА І ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ	ДОПУЩЕННЯ І РИЗИКИ
<i>Загальна мета</i>	<i>Показники досягнення мети</i>		<i>Припущення, за яких мета не може бути досягнута</i>
<i>Детальні цілі</i>	<i>Показники виконання проекту</i>	<i>Яким чином перевірити досягнення цілей відповідно до показників</i>	<i>Припущення, за яких цілі не можуть бути досягнуті</i>
<i>Результати</i>	<i>Показники отримання результатів</i>	<i>Яким чином перевірити отримання запланованих результатів</i>	<i>Припущення, за яких результати не приведуть до досягнення цілей</i>
<i>Дії, методи, заходи</i>	<i>Необхідні ресурси</i>	<i>Вартість ресурсів</i>	<i>Припущення, за яких виконані дії не приведуть до отримання результатів</i>

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД ЛОГІКО-СТРУКТУРНОЇ МАТРИЦІ ПРОЕКТУ

ЕЛЕМЕНТ МАТРИЦІ	ІНДИКАТОРИ, ПОКАЗНИКИ ДОСЯГНЕНЬ	ДЖЕРЕЛА І ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ	ДОПУЩЕННЯ І РИЗИКИ
ЗАГАЛЬНА МЕТА Покращити свої житлові умови	Наявність комфортного житла		Погіршення матеріального сталоюща
ДЕТАЛЬНІ ЦІЛІ Придбати у кредит до 2020 р. з погашенням до 2025 р. 2-поверховий будинок з 5 кімнатами на березі Дніпра	Власний будинок	Свідоцтво про право власності; погашенням кредитом	Нестабільність валютного курсу, нестабільність місця роботи
ЗАВДАННЯ/РЕЗУЛЬТАТИ			
1. Накопичення до 01 липня 2019 р. суми коштів, необхідних для першого внеску	5 тис. доларів	Виписка з депозитного рахунку	Інфляція
2. Придбання дома у кредит на пільгових умовах до 01 січня 2020 р.	Придбаний у кредит дім	Свідоцтво права власності; Кредитний договір	Зміна кредитних умов банкном щодо суми першого внеску
3. Погашення кредиту до 01 січня 2025 р.	Власний дім без зовнішніх зобов'язань	Виписка з банку про погашення кредиту	Недостатки платоспроможності
ДІЇ, МЕТОДИ, ЗАХОДИ			
Завдання 1			
1.1. Знайти більш дешеве житло для аренди	Оголошення про злиття житла	500 грн	Відсутність дешевого житла для арени на ринку
1.2. Збільшення щомісячно вкладених коштів на 25%	Додатково вкладені кошти	150 доларів щомісячно	Нестабільність валютного курсу
Завдання 2			
2.1. Знайти пошуку дома	Оплата послуг агентства нерухомості	1850 грн	Відсутність відповідного дома для придбання
2.2. Оформити пільговий кредит	Сума першого внеску	5 тис. доларів	Нестабільність валютного курсу
Завдання 3			
3.1. Пройти курси підвищення кваліфікації	Вартість курсів	2500 грн	Мін графіку відвідування курсів з робочим часом
3.2. Кваліфікація при розширенні зони відповідальності на роботі	Додаткові навички	Свідоцтво про підвищення кваліфікації	Відмова керівництва

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МЕТА SWOT - АНАЛІЗУ

SWOT - аналіз

є досить звичайною практикою в світі бізнесу. Великі корпорації використовують його, щоб оцінити і передбачити їх прибуток, розробити новий продукт чи зрозуміти, чому конкретний продукт не вдавсь

допоможе Вам реалізувати Ваші цілі і проекти

допоможе Вам оцінити вашу особистість і поведе Вас до самовдосконалення

Презентація курсу
 «Основні європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

SWOT - МАТРИЦЯ

Презентація курсу
 «Основні європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

SWOT - АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬОГО І ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Strengths	Weaknesses
Сильные стороны	Слабые стороны
Потенциальные внутренние элементы, напрямую относящиеся к организации	
Opportunities	Threats
Благоприятные ВОЗМОЖНОСТИ	Угрозы, вызовы
Внешние элементы, относящиеся к различным сферам среды (законодательство, политика, экономика, технология, общество и т.д.)	

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

ПРИКЛАД SWOT - МАТРИЦІ

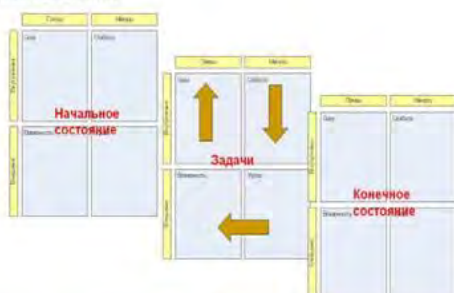
 strengths weaknesses opportunities threats	СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ	1. Високий професіоналізм 2. Вміння економити	3. Висока арендна плата за житло. 4. Неможливість відмовити друзям давати в борг
ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ	А. Імовірність вивільнення більш високої посади. В. Програма пільгового молодіжного кредитування	С. Нестабільність місця роботи D. Нестабільність валютного курсу

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

АНАЛІЗ SWOT - МАТРИЦІ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПОБУДОВА СТРАТЕГІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ “ПРОБЛЕМНОГО ПОЛЯ”

	Возможности	Угрозы
	1. 2. 3. 4.	1. 2. 3. 4.
Сильные стороны 1. 2. 3. 4.	Сильные стороны и возможности Как можно использовать имеющиеся сильные стороны для новых возможностей?	Сильные стороны и угрозы Как использовать сильные стороны для уменьшения выявленных угроз?
Слабые стороны 1. 2. 3. 4.	Слабые стороны и возможности Как использовать возможности, чтобы «усилить» слабые стороны?	Слабые стороны и угрозы Как минимизировать урон от угроз и слабых сторон (разработка самого негативного сценария)?

www.pdcamethod.com

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД ПОБУДОВАНОЇ СТРАТЕГІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ «ПРОБЛЕМНОГО ПОЛЯ»

 Strategy	МОЖЛИВОСТІ: - Імовірність вивільнення більш високої посади - Програма пільгового молодіжного кредитування	ЗАГРОЗИ: - Нестабільність місця роботи (жорстка конкуренція на ринку) - Нестабільність валютного курсу
СИЛЬНІ СТОРОНИ: - Високий професіоналізм - Вміння економити	Використовуючи свої професійні якості, клопотати про збільшення зони відповідальності, що дозволить у майбутньому зайняти більш високу посаду	Використовуючи своє вміння економити, намагатися більшу частину коштів переводити у валюту. Використовуючи свій професіоналізм, розширювати професійні зв'язки з іншими компаніями
СЛАБКІ СТОРОНИ: - Висока арендна плата за житло - Неможливість відмовити друзям давати в борг	Долучитися до Програми пільгового молодіжного кредитування, щоб мати кошти на аренду житла. Намагатися зайняти більш високу посаду, щоб змінити оточення на більш забезпечене	Враховувати, що нестабільність валютного курсу може привести й до збільшення арендної плати за житло. Одразу переводити всі вільні кошти у валюту, щоб не було спокуси дати в борг

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 6

ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ, РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ

Практична частина

Вихідні умови: «Дерево цілей», побудоване Вами під час практичного заняття 5, яке містить загальну мету, детальну ціль, уточнену за SMART-технологією, та завдання проекту.

Етап 1. Побудова логіко-структурної матриці проекту

Завдання 1.1. Використовуючи структурні елементи побудованого «дерева проблем» заповнити логіко-структурну матрицю проекту (Табл.1³) та підготуватися до її презентації.

Етап 2. Побудова проблемного поля та визначення стратегій досягнення мети

Завдання 2.1. Провести SWOT - аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища. Внутрішнє середовище (особисті якості або фактори, на які Ви можете впливати) - це Ваші сильні сторони (на які Ви будете спиратися для досягнення своєї мети), а також слабкі сторони (що заважають Вам у досягненні мети). Їх занести у поля S (сильні сторони) і W (слабкі сторони) відповідної SWOT-матриці (Табл.2). У поля O і T занести зовнішні (на які Ви не можете впливати) позитивні (потенційні можливості) та негативні (загрози та перепони) фактори, з якими Ви можете зіштовхнутись на шляху досягнення мети.

Завдання 2.2. Виявити найбільш суттєві фактори у SWOT - матриці та перенести їх у відповідні клітинки проблемного поля (Табл.3). Сформулювати стратегії досягнення мети, заповнюючи наступні поля за допомогою відповідей на питання: **S+O** – Як використати (розвинути) Ваші сильні сторони для використання наявних можливостей та створення нових? **S+T** – Як використати (розвинути) Ваші сильні сторони для протистояння зовнішнім загрозам? **O+W** – Як скоротити (мінімізувати) Ваші слабкі сторони для використання наявних можливостей? **W+T** – Як скоротити (мінімізувати) Ваші слабкі сторони, щоб протистояти зовнішнім загрозам?

³ Див Дидактичні матеріали до Практичного заняття 6

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 6

ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ, РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ

Дидактичні матеріали

Таблиця 1. Логіко-структурна матриця проекту

ЕЛЕМЕНТ МАТРИЦІ		ІНДИКАТОРИ, ПОКАЗНИКИ ДОСЯГНЕНЬ	ДЖЕРЕЛА І ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ	ДОПУЩЕННЯ І РИЗИКИ
ЗАГАЛЬНА МЕТА				
ДЕТАЛЬНА ЦІЛЬ				
ЗАВДАННЯ/РЕЗУЛЬТАТИ				
1				
2				
3				
№	ДІЇ, МЕТОДИ, ЗАХОДИ	НЕОБХІДНІ РЕСУРСИ	ВАРТІСТЬ РЕСУРСІВ	
1	1.1			
	1.2			
	1.3			
2	2.1			
	2.2			
	2.3			
3	3.1			
	3.2			
	3.3			

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 6

ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ, РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ

Дидактичні матеріали

Таблиця 2. SWOT- матриця проекту

	СИЛЬНІ СТОРОНИ (+)	СЛАБКІ СТОРОНИ (–)
ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ		
ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ		

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 6

ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ, РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ

Дидактичні матеріали

Таблиця 3. Проблемне поле проекту

ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ	МОЖЛИВОСТІ 	ЗАГРОЗИ
СИЛЬНІ СТОРОНИ 		
СЛАБКІ СТОРОНИ 		

ІІІ ЗАВДАННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Самостійна робота 3

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТУ

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 3

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТУ

Методичні рекомендації

- I. Опрацювати матеріали статті [1] та Лекції 4 «Поняття про проект, проектну культуру, проектну діяльність», особливо звернувши увагу на класифікацію проектів.
- II. Ознайомитись з проектом «Народний парк», що подавався на міський конкурс соціальних проектів «Мы – это город» [2].
- III. Здійснити класифікацію запропонованого проекту за визначеними критеріями, виконавши завдання тесту «Самостійна робота 3. Класифікація проектів», який складається з 10 питань. На виконання тесту відводиться 20 хвилин, дозволено 1 спробу. Максимальна оцінка – 10 балів.

Література до Самостійної роботи 3

1. [Деревенская Я. Н. Классификация проектов в проектном менеджменте. FinAnalys.ru.](http://www.finanalys.ru/litra/328/2895.html/) URL: <http://www.finanalys.ru/litra/328/2895.html/>
2. Проект «Народний парк». URL: <http://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=6622/>

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 3 КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТУ

Тестові завдання

1. Проект – за основною метою реалізації:

- ☐ комерційний
- ☐ некомерційний

2. Проект – за характером змін:

- ☐ стратегічний
- ☐ оперативний

3. Проект – за вартістю:

- ☐ дрібний
- ☐ середній
- ☐ крупний
- ☐ дуже крупний

4. Проект – за масштабом:

- ☐ індивідуальний
- ☐ груповий
- ☐ корпоративний
- ☐ відомчий
- ☐ галузевий
- ☐ місцевий
- ☐ регіональний
- ☐ національний
- ☐ міжнародний

5. Проект – за складністю виконання:

- ☐ простий
- ☐ складний
- ☐ дуже складний

6. Проект – за вимогами до якості:

- ☐ стандартний
- ☐ модульний
- ☐ бездефектний

7. Проект – за структурою:

- ☐ монопроект
- ☐ мультипроект
- ☐ мегапроект

8. Проект – за термінами виконання:

- ☐ короткостроковий
- ☐ середньостроковий
- ☐ довгостроковий

9. Проект – за сферою використання:

- ☐ промисловість
- ☐ транспорт
- ☐ освіта
- ☐ культура
- ☐ житлово-комунальне господарство
- ☐ медицина

10. Проект – за сферою діяльності:

- ☐ економічний
- ☐ соціальний
- ☐ технічний
- ☐ економічний
- ☐ організаційний
- ☐ змішаний

Самостійна робота 4

ФОРМА ПРОЕКТНОЇ ЗАЯВКИ

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 4

ФОРМА ПРОЕКТНОЇ ЗАЯВКИ

Методичні рекомендації

- I. Детально знайомитись з формами проектних заявок для участі у конкурсах проектів:
 - конкурс соціальних проектів «Мы – это город» (організатор: ПАО «Запоріжсталь»): [1];
 - пітчінг проектів соціальної дії в рамках Програми «Активні громадяни» (організатор: Британська рада в Україні) - на прикладі м. Львів [2];
 - конкурс молодіжних проектів «Епіцентр студентських ініціатив» (організатор: Запорізький національний університет) [3];
- II. Здійснити аналіз форм зазначених проектних заявок, виконавши завдання тесту «Самостійна робота 4. «Форма проектної заявки», який складається з 8 питань. На виконання тесту відводиться 20 хвилин, дозволено 1 спробу. Максимальна оцінка – 10 балів.

Література до Самостійної роботи 4

1. Мы – это город: конкурс социальных проектов. URL: <http://wearecity.zp.ua/>.
2. Програма «Активні Громадяни»: пітчінг соціальних проектів. URL: <http://www.britishcouncil.org.ua/active-citizens>.
3. Положення про конкурс молодіжних проектів «Епіцентр студентських ініціатив». *Запорізький національний університет* (див. підсумковий заліковий модуль).

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 4

ФОРМА ПРОЕКТНОЇ ЗАЯВКИ

Тестові завдання

- 1. В якому розділі проектної заявки необхідно описати проблему, на вирішення якої направлений проект?**

«Мы – это город» _____

«Активні громадяни» _____

«Епіцентр
студентських ініціатив» _____

- 2. В якому розділі проектної заявки необхідно надати інформацію про те, хто є отримувачем вигоди від реалізації проекту?**

«Мы – это город» _____

«Активні громадяни» _____

«Епіцентр
студентських ініціатив» _____

- 3. В якому розділі проектної заявки необхідно викласти основну мету та задачу проекту?**

«Мы – это город» _____

«Активні громадяни» _____

«Епіцентр
студентських ініціатив» _____

4. В якому розділі проектної заявки необхідно описати всі види діяльності (заходи), що будуть проведені за проектом?

«Мы – это город» _____

«Активні громадяни» _____

«Епіцентр
студентських ініціатив» _____

5. В якому розділі проектної заявки необхідно описати очікувані результати за проектом?

«Мы – это город» _____

«Активні громадяни» _____

«Епіцентр
студентських ініціатив» _____

6. В якому розділі проектної заявки необхідно описати, яким чином буде здійснюватися вимірювання досягнення результатів за проектом?

«Мы – это город» _____

«Активні громадяни» _____

«Епіцентр
студентських ініціатив» _____

7. В якому розділі проектної заявки необхідно надати інформацію щодо ресурсів, необхідних для реалізації проекту?

«Мы – это город» _____

«Активні громадяни» _____

«Епіцентр
студентських ініціатив» _____

8. В якому розділі проектної заявки необхідно описати, яким чином буде здійснюватися реклама проекту?

«Мы – это город» _____

«Активні громадяни» _____

«Епіцентр
студентських ініціатив» _____

Самостійна робота 5

ЛОГІКО-СТРУКТУРНА МАТРИЦЯ ПРОЕКТУ

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 5

ЛОГІКО-СТРУКТУРНА МАТРИЦЯ ПРОЕКТУ

Методичні рекомендації

- I. Опрацювати матеріали теоретичної частини Практичного заняття 6 «Завдання, методи, результати проекту та визначення стратегій досягнення мети».
- II. Визначити елементи логіко-структурної матриці проекту «Соціальна адаптація й інтеграції дітей-сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьків», виконавши завдання тесту «Самостійна робота 5. Логіко-структурна матриця проекту». Для цього у тестовому завданні біля кожного формулювання елемента проектної заявки зазначити його приналежність до певного елемента матриці (мета, завдання, методи, джерела (показників), перетягуючи потрібний елемент з чотирьох, що знаходяться у кінці тексту, у відповідну пусту клітинку. На виконання тесту відводиться 20 хвилин, дозволено 1 спробу. Максимальна оцінка – 12 балів.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 5

ЛОГІКО-СТРУКТУРНА МАТРИЦЯ ПРОЕКТУ

Тестові завдання

Із запропонованих нижче елементів логіко-структурної матриці визначити мету, завдання, методи, джерела (показників) проекту:

- підвищення соціальної компетентності 245 дітей-сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьків, вихованців дитячих будинків, соціального притулку й інтернату міста
- проведення практичних тренінгів, соціальних презентацій, що дозволяють дітям розширити уявлення про себе, свої особливості
- створення моделі інтеграції дітей сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьків, у суспільство за допомогою розробки системи пізнавальних ігор
- розробка системи пізнавальних ігор і майстер-класів для вихованців дитячих будинків з паралельним тренінгом для педагогів по освоєнню ними методів організації пізнавальних ігор
- проведення пізнавальних ігор і майстер-класів для вихованців дитячих будинків, інтернатів і притулків
- формування правової культури в дітей-сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьків
- сприяння процесу соціальної адаптації й інтеграції дітей-сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьків, формування в них навичок життя, правової культури

– запровадження навчального курсу «Правила й закони» (12 годин) для 113 старших школярів

– знайомство з організацією діяльності муніципальних органів та фахівцями, які працюють у різних відділах цих організацій

– проведення ігрового пізнавального курсу «Основи правової грамотності» (18 годин) для 215 дітей і підлітків (молодшого й середнього віку)

– розвинути розуміння родини

– проведення серії тренінгів (3 тренінги по 4 години) по засвоєнню еталонів чоловічого й жіночого типів поведінки, знань і вмінь регулювання сімейних відносин, а також навичок догляду за дітьми й організації побуту

– проведення серії занять про закони (5 занять по 2 години), що визначають життя родини в суспільстві

мета	завдання	методи
джерела		

Самостійна робота 6

SWOT-АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 6

SWOT-АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

Методичні рекомендації

- I. Опрацювати матеріали теоретичної частини Практичного заняття 6 «Завдання, методи, результати проекту та визначення стратегій досягнення мети».
- II. Провести SWOT – аналіз туристичної компанії. Для цього у тестовому завданні Самостійної роботи 6 «SWOT- аналіз проекту» біля кожної описаної характеристики ситуації поставити відповідну літеру, що означає приналежність її до певного квадрату SWOT – матриці: сильні сторони (S), слабкі сторони (W), зовнішні можливості (O) та зовнішні загрози (T). Для цього необхідно перетягувати потрібну літеру з чотирьох, що знаходяться у кінці тексту, у відповідну пусту клітинку. На виконання тесту відводиться 20 хвилин, дозволено 1 спробу. Максимальна оцінка – 13 балів.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 6 SWOT-АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

Тестові завдання

Провести SWOT – аналіз туристичної компанії. З наведених характеристик визначити ті, що характеризують сильні сторони (S), слабкі сторони (W), зовнішні можливості (O) та зовнішні загрози (T):

Падіння попиту на послуги в сфері туризму - ☐

Політика держави, спрямована на розширення і розвиток туристичного бізнесу - ☐

Технічні збої в он-лайн бронюванні турів - ☐

Зміна переваг клієнтів - ☐

Широкий спектр послуг, що надаються - ☐

Спад в економіці - ☐

Нерегулярне оновлення сайту - ☐

Позитивна репутація фірми у клієнтів – ☐

Загострення «інформаційної» війни між конкуруючими туроператорами - ☐

Багатопрофільність діяльності - ☐

Відкриття аеропортів в регіонах - ☐

Недолік урядових дій в сфері модернізації туризму - ☐

Відсутність ефективної політики компанії в області згладжування сезонних коливань попиту - ☐

Вигідне розташування офісу - ☐

Власний інтернет-сайт - ☐

Більш високі ціни, ніж у основних компаній-конкурентів - ☐

Зростання курсу іноземної валюти - ☐

Недостатнє застосування новітніх технологій в області просування послуг - ☐

Великий вибір туристичних напрямків - ☐

Недостатньо продумана система знижок - ☐

Зростання попиту на тури в екзотичні країни - ☐

Зростання кількості клієнтів, що віддають перевагу екскурсіям і катанню на лижах - ☐

Продумана цінова політика - ☐

Зростання замовлень на групові тури в регіональних представництвах - ☐

Поява на ринку нових рекламних технологій і зростання їх ролі в просуванні послуг компанії-туроператора – ☐

Недостатньо висока кваліфікація персоналу - ☐

Зниження вартості бронювання квитків - ☐

Неухильне зростання кількості компаній-конкурентів - ☐

S

W

O

T

**IV ЗАВДАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ
ДО ПОТОЧНОГО ЗАЛІКОВОГО МОДУЛЯ 2
ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ**

Індивідуальне завдання 1

ОПИС ПРОЕКТНОЇ ІДЕЇ

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Індивідуальне завдання 1 ОПИС ПРОЕКТНОЇ ІДЕЇ

Методичні рекомендації

- I. Розробити опис власної ідеї, спрямованої на розвиток Запорізького національного університету, обсягом до двох сторінок текстового документу WORD (Time New Roman 12, інтервал 1,15, всі поля – 2 см) за формою, що додається.
- II. Надіслати на перевірку в електронному вигляді через систему Moodle з ім'ям файлу: «Прізвище_ідея» (наприклад: «Іванов_ідея»).
- III. Здійснити оцінку трьох проектних ідей інших студентів у системі Moodle, які будуть обрані випадковим чином і автоматично надіслані Вам у цьому ж завданні, а також провести самооцінку власної проектної ідеї.
- IV. Оцінювання ідеї здійснюється за 5-бальною шкалою за чотирма показниками:
 - актуальність ідеї – 0-5 балів;
 - креативність ідеї – 0-5 балів;
 - реалістичність ідеї – 0-5 балів;
 - якість викладення ідеї – 0-5 балів.
- V. Оцінка за проектну ідею буде виставлена системою як середнє арифметичне всіх наданих оцінок. Оцінка за індивідуальне завдання складається з оцінки за проектну ідею (до 20 балів) та оцінювання інших проектних ідей (5 балів).

Примітка: найкращі ідеї будуть рекомендовані ректорату університету для подальшого впровадження

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Індивідуальне завдання 1

ОПИС ПРОЕКТНОЇ ІДЕЇ

Аплікаційна форма

Назва ідеї проекту	
Прізвище, ім'я автора	
Контактна інформація:	
• телефон, e-mail	
• група, курс, факультет	
• ОКР, спеціальність	
Опис проектної ідеї:	
• проблема	
• сутність проектної ідеї	
• механізми реалізації ідеї	
• необхідні ресурси	
• очікувані результати	

3.2.2. Другий змістовий блок

Практичне заняття 7

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЕКТУ

План

I. Теоретична частина.

1.1. Критерії оцінки ефективності проектів (чистий приведений дохід, період окупності, індекс прибутковості, внутрішня норма доходності).

1.2. Аналіз проекту (технічний аналіз, комерційний аналіз, екологічний аналіз, управлінський аналіз, соціальний аналіз).

1.3. Методи оцінки ефективності проекту.

II. Практична частина (*робота в групах*).

2.1. Розрахувати наступні показники запропонованого проекту

- чистий приведений дохід,
- період окупності,
- індекс прибутковості,
- внутрішню норма доходності.

2.2. Зробити аналіз запропонованого проекту

- технічний аналіз,
- комерційний аналіз,
- екологічний аналіз,
- управлінський аналіз,
- соціальний аналіз

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЕКТУ

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Ідея будь-якого вкладення капіталу
повинна обґрунтовуватися
розрахунками того, якою мірою
майбутні доходи покрийть нинішні
(поточні) витрати.**

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Оцінка ефективності інвестицій є найбільш відповідальним і вирішальним етапом у процесі прийняття інвестиційних рішень.

Від результатів цієї оцінки, її об'єктивності та обґрунтованості, залежить прийняття даного проекту до реалізації або його відхилення.

Дана оцінка дозволяє передбачити строки повернення вкладеного капіталу, ефективність його використання, темпи розвитку підприємства тощо.

- Світовий досвід накопичив значну кількість методів та прийомів інвестиційного аналізу, за допомогою яких здійснюється інвестиційний аналіз проектів, тобто оцінюється і зіставляється інвестиційна привабливість (ефективність) напрямків інвестування окремих програм (проектів) або об'єктів.

- ▶ Ефективність інвестицій знаходить своє вираження у взаємопов'язаній системі показників обчислення ефективності (оцінки привабливості) інвестування, що різнобічно характеризують ефективність використання інвестованого капіталу.

Розрізняють три види оцінки ефективності інвестицій:

- ▶ **Фінансова (комерційна) оцінка ефективності інвестицій** враховує фінансові наслідки реалізації інвестиційного проекту для його безпосередніх учасників.
- ▶ Вона базується на очікуваній нормі дохідності, яка влаштовує всіх суб'єктів інвестування.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- ▶ Комерційна ефективність може розраховуватись як для проекту в цілому, так і для окремих учасників.
- ▶ Показники комерційної ефективності можуть бути розраховані для підгалузей у цілому і для окремих підприємств і організацій.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Бюджетна оцінка ефективності відображає фінансові наслідки здійснення проекту для державного, регіонального чи місцевого бюджету, тобто очікувані співвідношення видатків, податків та зборів.

Бюджетна ефективність інвестиційних проектів оцінюється під час:

- вибору пріоритетності фінансування інвестиційних проектів;
- аналізу значущих для території проектів, які не мають комерційного ефекту, але мають істотні неекономічні результати.

- ▶ Бюджетна ефективність оцінюється переважно за вимогою органів державного управління або місцевого самоврядування. Відповідно до цих вимог може визначатися бюджетна ефективність для бюджетів різних рівнів або зведеного бюджету (міста, району тощо).
- ▶ Нормативно-правовою базою для розрахунку бюджетної ефективності є бюджетне та податкове законодавство.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- ▶ Для розрахунку бюджетної ефективності реалізації інвестиційних проектів необхідно враховувати, що бюджети різних рівнів можуть бути джерелом інвестицій, тобто органи державної чи місцевої влади є учасниками інвестиційних проектів.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

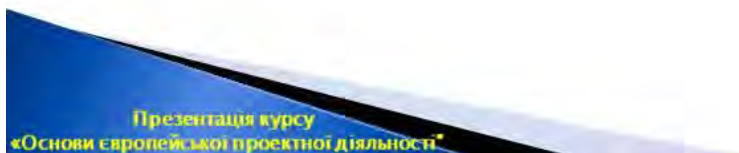
- **Економічна оцінка** характеризує ефективність інвестицій для народного господарства в цілому або для галузі, групи підприємств, регіону тощо. Така оцінка проводиться з позиції всього суспільства і виходить за межі прямих фінансових інтересів окремих учасників інвестиційного проекту.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

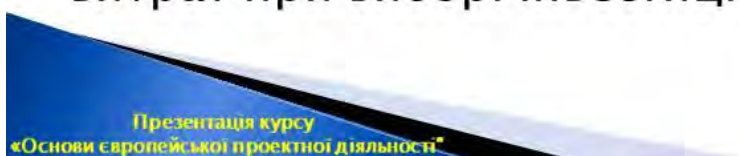
- **Показники ефективності** інвестиційних проектів поділяються також залежно від мети їх використання на показники загальної (абсолютної) і порівняльної (відносної) ефективності. За показниками загальної ефективності оцінюють економічну доцільність інвестиційних вкладень, а за показниками порівняльної ефективності порівнюють різні варіанти інвестиційних проектів і вибирають найбільш економічно-раціональний.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

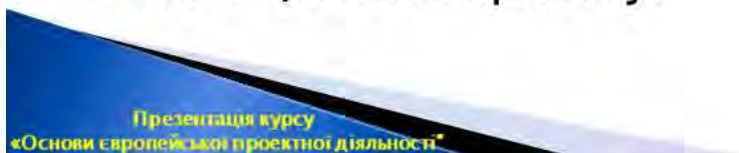

- ▶ Показники загальної економічної ефективності визначаються з урахуванням повного обсягу інвестиційних витрат. Показники порівняльної економічної ефективності доцільно розраховувати з урахуванням тільки тих, що змінюються за варіантами частин видатків і витрат, що забезпечує зниження трудових витрат при виборі інвестиційних рішень.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- ▶ Отже, від того, наскільки неупереджено та різносторонньо проведена оцінка ефективності інвестування, залежать строки повернення вкладеного капіталу, варіанти альтернативного його використання.
- ▶ Аналіз фінансової, бюджетної та економічної оцінки ефективності інвестицій доповнюють один одного, хоча сучасного інвестора перш за все цікавить комерційна ефективність інвестиційного проекту.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПЛАН:

1. Загальна характеристика методів оцінки ефективності інвестиційних проектів.
2. Традиційні методи оцінки ефективності.
3. Методи, що враховують вартість грошей у часі (NPV, PI, DPP, IRR).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

1. Загальна характеристика методів оцінки ефективності інвестиційних проектів.

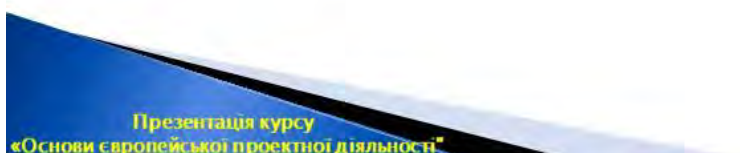

Класифікації показників оцінювання ефективності інвестиційних проектів:

- показники бюджетної ефективності, що відображають фінансові результати реалізації проекту для бюджетів усіх рівнів,
- показники соціально-економічної (народногосподарської) ефективності, що враховують наслідки реалізації інвестиційного проекту *для суспільства в цілому*,
- показники комерційної ефективності проекту (фінансово-економічна оцінка), які враховують фінансові результати реалізації проекту для його безпосередніх учасників.

Показники економічної ефективності інвестицій бувають:

- Формалізовані
- Неформалізовані

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ФОРМАЛІЗОВАНІ

засновані на використанні математичного апарату для розрахунку показників ефективності, що забезпечує високий рівень об'єктивності та достовірності прийнятих на їх основі інвестиційних рішень.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Всі формалізовані методи побудовані на таких базових припущеннях :

- первинні інвестиції при реалізації будь-якого проекту генерують грошовий потік, елементи якого в агрегованій формі (за сальдо грошового потоку) являють собою або чисті надходження, або чисті видатки грошових коштів. Зауважимо, що в окремих випадках як спрощення інвестиційному аналізу замість грошового потоку використовується послідовність прогнозних значень чистого проектного прибутку;
- даний умовний грошовий потік розглядається як потік постнумерандо, чисті надходження чисті видатки якого припадають на кінець періоду;

Всі формалізовані методи побудовані на таких базових припущеннях (принципах)(ПРОДОВЖЕННЯ):

- аналіз здійснюється за однакові базові періоди будь-якої тривалості (рік, квартал, місяць тощо), враховуючи при цьому узгодженість величин елементів грошового потоку, відсоткової ставки та тривалості аналізованого періоду;
- інвестований капітал, як і грошовий потік приводиться до одного (базового) моменту часу, зазвичай, до періоду здійснення перших інвестицій.
- ефективність використання інвестованого капіталу оцінюється на основі порівняння грошового потоку, який формується в процесі реалізації проекту, та початкових вкладень. Проект вважається ефективним, якщо цей потік достатній для відшкодування всієї суми інвестиційних витрат та забезпечує очікувану віддачу від вкладеного капіталу.

Статичні або традиційні методи представляють :

- ▶ облікова ставка доходності
- ▶ та недисконтований період окупності

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Облікова ставка доходності:

- ▶ Визначається як співвідношення середньорічного прибутку до середньої величини інвестованих коштів:

$$ARR = \frac{AP}{1/2(IC + RI)},$$

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Недоліки періоду окупності:

- ▶ є ігнорування зміни вартості грошей у часі
- ▶ та грошових потоків за межами терміну окупності.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Концепція вартості грошей у часі:

- *інфляція*
- *ризики*
- *перевага особистих витрат*
- *інвестиційні можливості*

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Динамічні методи оцінювання проектів:

- ▶ NPV (Чистий приведений дохід, Чиста теперішня вартість, Net Present Value):
Для проектів з ординарними грошовими потоками

$$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1+r)^k} - IC,$$

Чиста теперішня вартість

Для проектів з неординарними грошовими потоками:

$$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1+r)^k} - \sum_{j=0}^m \frac{OF_j}{(1+r)^j},$$

для проектів з ординарними грошовими потоками:

Індекс прибутковості інвестицій:

$$PI = \frac{\sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1+r)^k}}{IC}$$

для проектів з неоординарними грошовими потоками:

$$PI = \frac{\sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1+r)^k}}{\sum_{j=0}^m \frac{OF_j}{(1+r)^j}}$$

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Внутрішня норма доходності:

$$0 = \sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1+IRR)^k} - IC$$

$$IRR = r_1 + \frac{NPV_{r_1}}{NPV_{r_1} - NPV_{r_2}} \cdot (r_2 - r_1)$$

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Модифікована внутрішня норма доходності:

$$I = \frac{E}{(1 + MIRR)^n} \Rightarrow MIRR = \sqrt[n]{\frac{E}{I}} - 1$$

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЯКИЙ ЖЕ МЕТОД ОБРАТИ?!

- Метод має враховувати зміну вартості грошей у часі.
- Метод має враховувати ризиковість проекту і давати змогу розрахувати значення альтернативної вартості капіталу, яка відображає процентну ставку на ринках капіталу для інвестиції з таким самим рівнем ризику.
- Метод має враховувати повну тривалість економічного життя інвестиційного проекту.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЯКИЙ ЖЕ МЕТОД ОБРАТИ?!

- Отриманий результат має бути об'єктивним, що забезпечується наявністю простого правила з прийняття рішення.
- Метод має концентруватися більшою мірою на грошових потоках, а не на балансовому прибутку — у такому разі інвестиційна привабливість проекту не постраждає від особливостей організації бухгалтерського обліку на окремому підприємстві.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

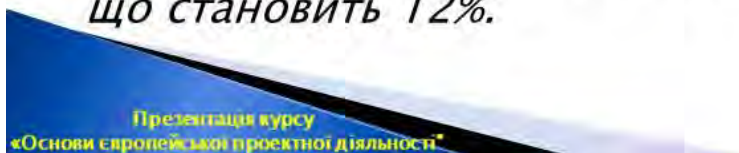
ПРИКЛАД

Інвестор має два бізнес-проекти:

проект А вимагає інвестиційні витрати в обсязі 400 тис. грн. і забезпечує протягом трьох років грошові потоки по доходам (в кінці кожного року) в розмірі 220 тис. грн.;

проект В вимагає інвестиційні витрати в обсязі 200 тис. грн. і забезпечує протягом трьох років грошові потоки по доходам в розмірі 130 тис. грн..

Обидва проекти характеризуються середнім рівнем ризику і будуть оцінюватися по вартості капіталу, що становить 12%.

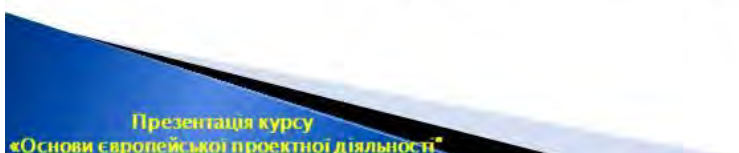

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД

$$NPV_A = \frac{220}{(1+0.12)^1} + \frac{220}{1.12^2} + \frac{220}{1.12^3} - 400 = 528,4 - 400 = 128,4$$

$$PI_A = \frac{\frac{220}{1.12^1} + \frac{220}{1.12^2} + \frac{220}{1.12^3}}{400} = \frac{528,4}{400} = 1,32$$

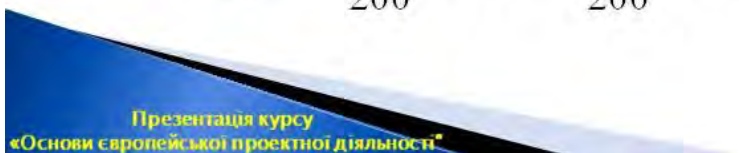

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД

$$NPV_B = \frac{130}{1.12^1} + \frac{130}{1.12^2} + \frac{130}{1.12^3} - 200 = 312,238 - 200 = 112,238$$

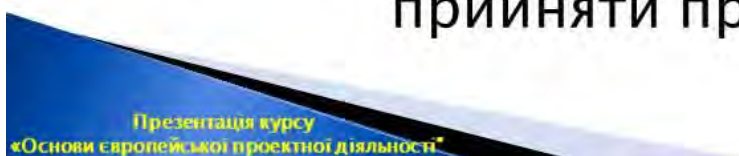
$$PI_B = \frac{112,238}{200} + 1 = \frac{312,238}{200} = 1,56$$

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРИКЛАД

Якщо метою фірми є підвищення багатства акціонерів, а показником, який відображує рівень ефективності бізнес-проекту є NPV, то перевагу слід надати проекту А. Якщо метою фірми є оптимізація використання коштів, то перевага надається проекту з більш високим рівнем PI, відповідно необхідно прийняти проект В.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Управління проектами як засіб
забезпечення екологічної та соціальної
безпеки**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

План

1. Екологічний проект та його концепція. Сучасна специфіка взаємодії суспільства і природи.
2. Проектний менеджмент як засіб розв'язання екологічних та соціальних проблем.
3. Особливості управління соціальними та екологічними проектами.
4. Визначення мети та задач в екологічно та соціально орієнтованих проектах.
5. Управління екологічними аспектами в управлінні проектами

1. Екологічний проект та його концепція. Сучасна специфіка взаємодії суспільства і природи.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ НАПРАВЛЕНІ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПИТАНЬ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

- ▶ Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджена постановою Верховної Ради України від 5.03.1998 р.;
- ▶ Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні („Заповідники”), затверджена постановою Верховної Ради України від 22.09.1994 р.;
- ▶ Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки, схвалена Законом України від 21.09.2000 р.;
- ▶ Загальнодержавна програма поводження з токсичними відходами, затверджена Законом України від 14.09.2000 р.
- ▶ Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів, затверджена Законом України від 22.03.2001 р.;
- ▶ Загальнодержавна програма розвитку водного господарства, затверджена Законом України від 17 січня 2002 р.
- ▶ Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води, затверджена постановою Верховної Ради України від 27.02.1997 р.;
- ▶ Концепція збереження біологічного різноманіття України, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 1997 р. № 439;
- ▶ Державна програма „Ліси України” на 2002-2015 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2002 р. та деякі інші.
- ▶ Програма комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиси у Закарпатській області на 2002-2006 роки та прогноз до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2001 р.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Приклади проектів збору та утилізації біогазу

Місто	Реалізатори проекту	
	Україна	Інвестори
Житомир	НТЦ «Біомаса», «Комунальне транспортне підприємство 0628»	Корпорація Шимідзу (Shimizu Corporation), Японія
Ялта	Міська рада, компанія «Гафса – Схід», НТЦ «Біомаса»	Corbon Capital Markets Ltd., Великобританія
Алушта	Міська рада, компанія «Гафса – Схід», НТЦ «Біомаса»	Corbon Capital Markets Ltd., Великобританія
Одеса	Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, НТЦ «Біомаса», компанія «РАФ –Плюс»	Нідерландський Вуглецевий Фонд (IFC)– Міністерство будівництва, землекористування та екології (VROM) спільно з BGP engineers BV
Біла Церква	НТЦ «Біомаса», «Комунальне транспортне підприємство 1028», Білоцерківська міська рада	Корпорація Шимідзу (Shimizu Corporation), Японія
Луганськ	Луганська міська адміністрація, «Біло – екологічна фірма «Протос», НТЦ	Компанія CCS Engineers, США

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

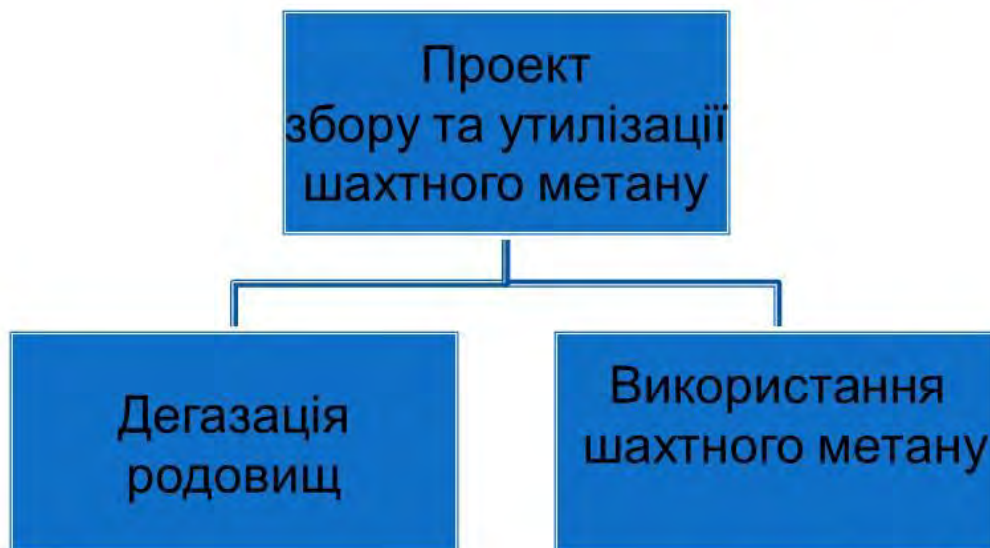
Загальна характеристика проектів та зменшення впливу на довкілля від їх реалізації

Місце знаходження полігону	Середня кількість ТПВ за рік тон	Загальна площа полігону га	Проектована кількість біогазу за рік млн. м ³	Зменшення CO ₂ -екв
Одеса	240 000	30,5	7	320 000
Ялта	110 000	4,15	3,9-5,1	153 014
Алушта	83 000	3,2	1,7-2,0	201 798
Луганськ	350 000	32,5	6,48	620 000
Біла Церква	50 000	10,7	3,6	472 751
Чернігів	425 000	24,58	6,7	791 000
Житомир	148 000	18,7	14	584 855
Всього	1406000	124,33	44,18	3143418

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Етапи типового проекту збору та утилізації шахтного метану

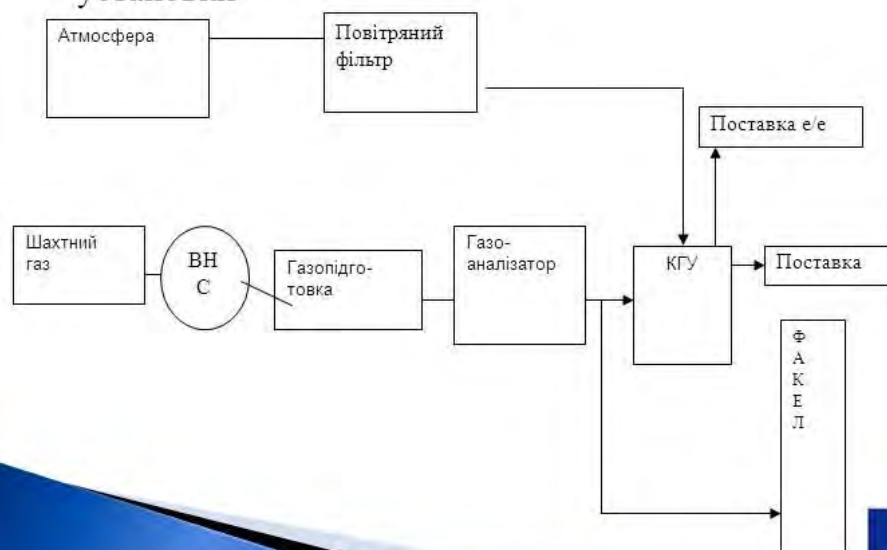
Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

проект «Збір та утилізація шахтного метану на шахті Холодна Балка Донецької області»

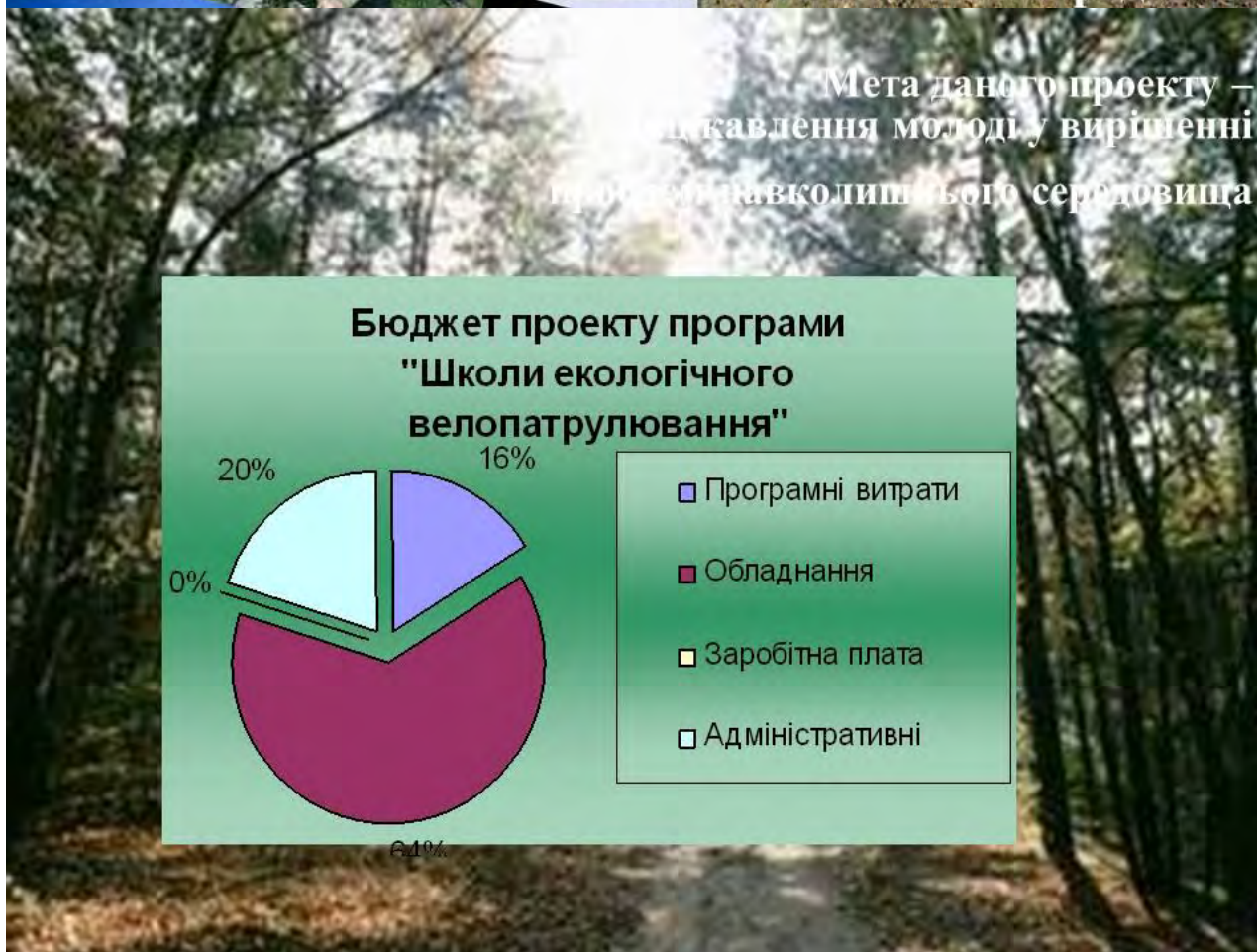
- ▶ передбачає утилізацію шахтного метану на шахті Холодна Балка за рахунок впровадження когенераційної установки (КГУ) та факельної установки

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

- ▶ В Києві працює понад 100 благодійних фондів та громадських організацій різного статусу та – від міжнародних до районних, які працюють у сфері екологічної просвіти
- ▶ Найактивніші громадські об'єднання:
- ▶ “Екоправо” (Київ), Всеукраїнська Екологічна Ліга, Мама-86, Міжнародні енергетичні бригади, Молодіжний Екологічний Центр, Зелений Кіт, ДМО Компас, Клуб “Ірбіс”, Зелена Хвиля та багато інших

ВЕСЕЛИЙ ГІГІК

Мета даного проекту –
виховання санітарно-гігієнічної культури
серед дітей

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Бюджет проекту "Веселий Гігік"

- Програмні витрати
- Обладнання
- Заробітна плата
- Адміністративні витрати

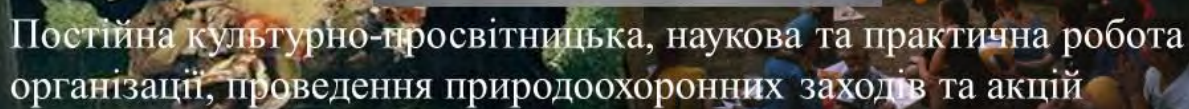
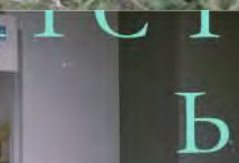

Мета даного проекту –
виховання санітарно-гігієнічної культури серед дітей

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

- ▶ Таким чином, проекти і програми, які реалізуються для вирішення екологічних проблем не мають чіткої методики управління їх впровадження, що приводить до неефективних результатів;
- ▶ існуючі методики управління проектами не враховують впливи проектної діяльності на навколишнє середовище.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Проектний менеджмент як засіб розв'язання екологічних та соціальних проблем

Для управління екологічними проектами та програмами практично не застосовуються стандарти та методології управління проектами

- ▶ В той самий час застосування методик проектного менеджменту до реалізації екологічних проектів підвищить ефективність їх впровадження та результативність;
- ▶ будь-який проект здійснює певний вплив на довкілля, а ряд проектів взагалі мають цільову природоохоронну спрямованість, що вимагає застосування підходів, пов'язаних з управлінням впливами на навколишнє середовище

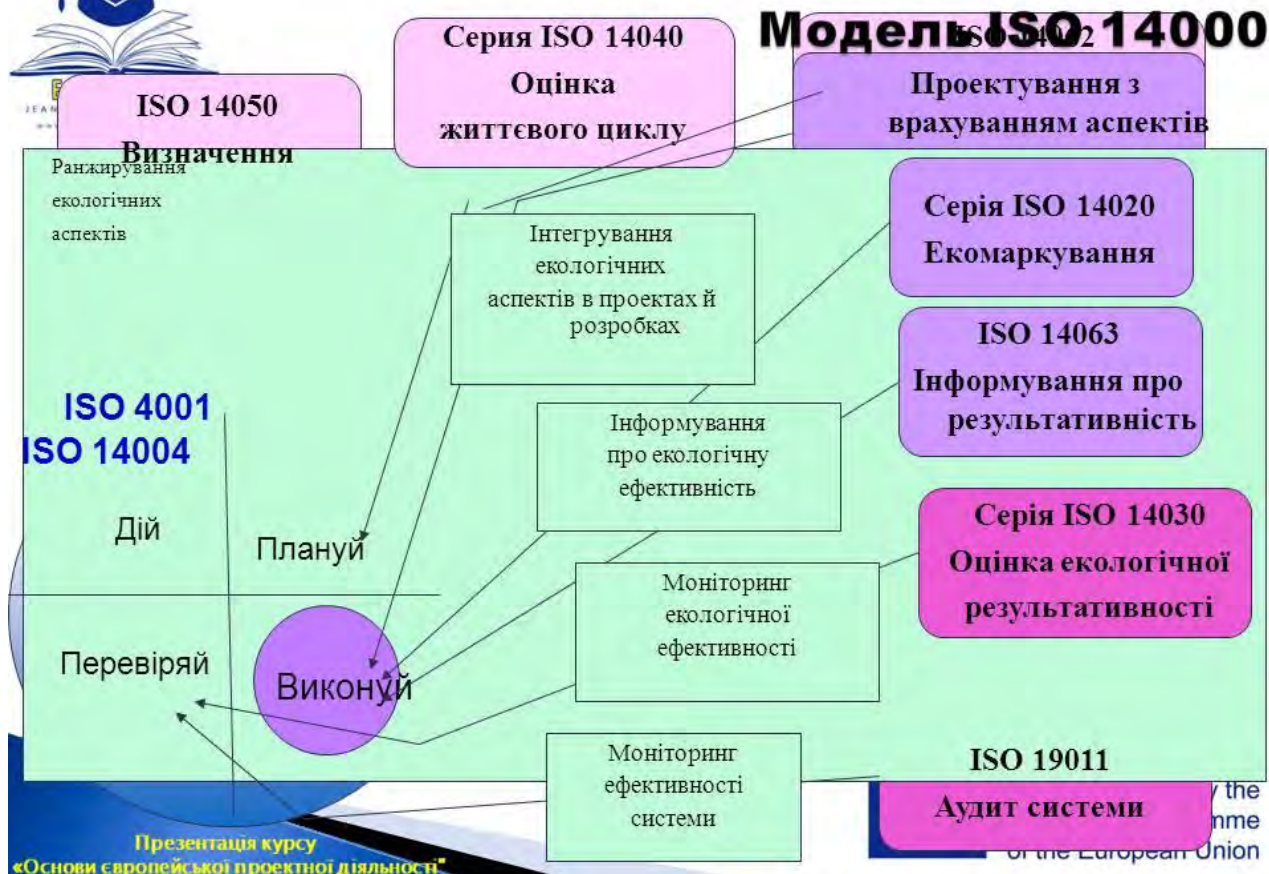
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Проектний аналіз (Project Analysis)

— комплексна процедура, яка проводиться на стадії передінвестиційних досліджень для прийняття прикінцевого рішення про інвестування проекту як на основі розробленого ТЕО проекту, так і періодично на стадіях проектування і реалізації для узгодження цілей і результатів проекту.

Загально прийнятими стандартами, які широко застосовуються в світі

- ▶ на рівні організації є **Project Management Maturity Model** (модель зрілості управління проектами); **Capability Maturity Model** (технологічна зрілість організацій); **Organizational Project Management Maturity Model** (модель організаційної зрілості управління проектами); **Maturity Model for the Project-oriented Company** (модель зрілості проектно-орієнтованої компанії); **Company Project Management Maturity Model** (модель зрілості управління проектами в організації).
- ▶ на рівні персоналу застосовуються стандарти **International Competence Baseline (IPMA)**, **Project Manager Competence Development Framework (PMI)**, **A Guidebook of Project and Program Management for Enterprise Innovation – Project Management Certification Center (Japan)**, **AIPM National Competency Standards for Project Management – AIPM**, **Advanced Project Management Certification**.
- ▶ Стандарти або методології управління проектами включають **PMBok** (A Guide to the Project Management Body of Knowledge); **PRINCE2** (PProjects IN Controlled Environments); **P2M** (A Guidebook of Project and Program Management for Enterprise Innovation); **AIPM National Standard for Project Management**. Управління якістю в проектах визначено міжнародним стандартом **ISO 10006** Керівництво якістю при управлінні проектами (Guidelines to Quality in Project Management)

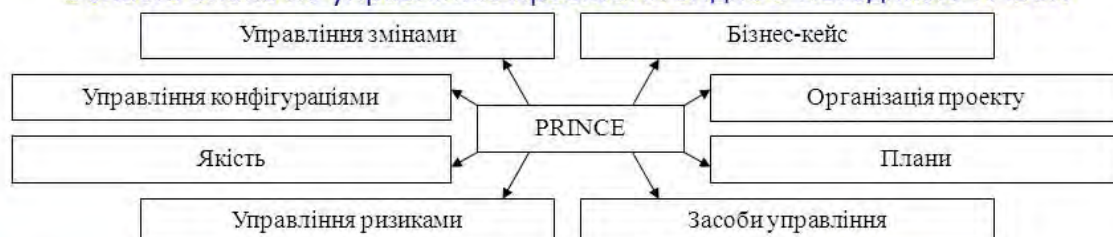

Методики управління проєктами

Основні процеси проєкту згідно з методикою PRINCE2

Область знань по управлінню проєктами згідно з методикою PMBoK

Перші прояви свідомого застосування екологічних вимог до управління проектами і програмами знайшли своє відображення в методології **Green Project Management (GreenPM)**, яка запропонована Томом Mochal і Andrea Krasnoff.

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Основною ідеєю

- ▶ Є включення **екологічних аспектів** орг. управління проектом чи програмою.
- ▶ В цій моделі на всіх стадіях життєвого циклу при прийнятті рішень приймаються до уваги впливи, які будуть здійснюватися на навколишнє середовище, якщо вони є.
- ▶ Це формування екологічного мислення в кожному процесі управління проектом.
- ▶ В існуючих методологіях управління проектами відсутні пункти про «зелене управління проектом», в якому при прийнятті кожного рішення переваги надіються варіанту з найменшим негативним впливом на довкілля.
- ▶ **Навколишнє середовище стає учасником проекту.**

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

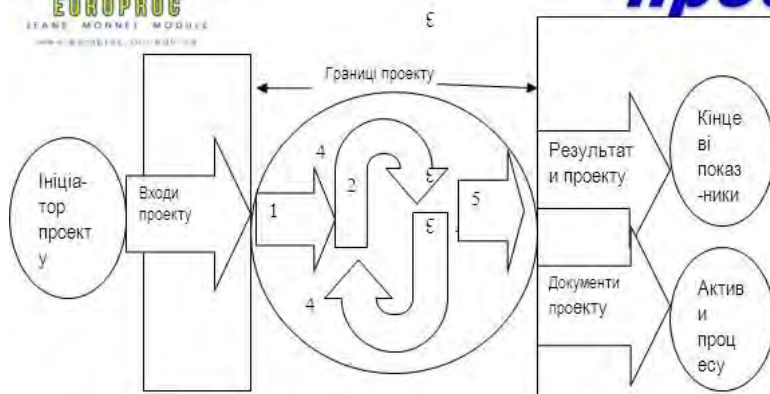
КОМПОНЕНТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

Структура управління проектами

Управління інтеграцією проекту

- об'єднує всі процеси управління проектом і ідентифікує взаємодію між різними аспектами проекту. Управління інтеграцією - це розуміння того, як зміна впливає на інші аспекти проекту.

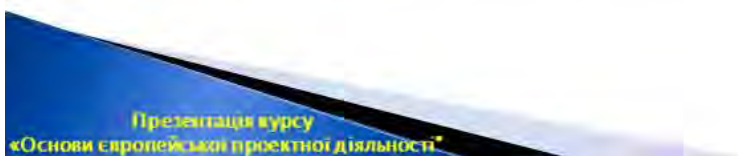
1 – процеси ініціалізації; 2 – процеси планування; 3 – процеси виконання; 4 – процеси моніторингу та управління; 5 – процеси завершення

- Об'єднання управління інтеграцією проекту з "greenthink" є процесом інтегрованого контролю змін, де всі зміни оцінюються, при прийнятті рішень розглядаються їх впливи на інші процеси управління проектом. Навколишнє середовище має стати аспектом, який оцінюється з кожною зміною і розкладається на складові частини в кожному процесі прийняття рішення.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

- Таким чином, огляд стандартів управління проектами та програмами показав, що існуючі методики не враховують впливи проектної діяльності на навколишнє середовище.
- В той самий час будь-який проект здійснює певний вплив на довкілля, а ряд проектів взагалі мають цільову природоохоронну спрямованість, що вимагає застосування підходів, пов'язаних з управлінням впливами на навколишнє середовище.
- Аналіз і розробка шаблонів GreenPM надасть можливість кожному керівнику проекту бути більш обізнаним про потенційні впливи на довкілля в процесах прийняття рішень, що, в результаті включення "greenthink" до проектних рішень, буде сприяти зниженню негативного впливу на довкілля.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Приклад. Проект ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ ДЛЯ ОТРИМАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПАЛИВ

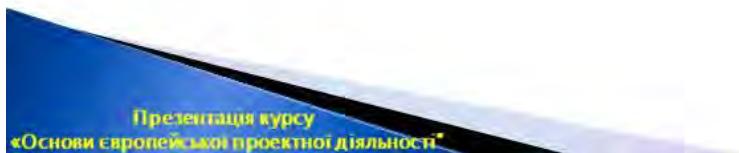
- ▶ Відомо чотири основних підходи до використання ТПВ: поховання, спалювання, рециклінг і компостування плюс бродіння.
- ▶ Інтерес до проблеми використання біогазу, одержаного на звалищах ТПВ в Україні різко зріс завдяки ратифікації Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції ООН по зміні клімату, який встановив зобов'язання для країн по зниженню викидів парникових газів (ПГ).
- ▶ Збір і спалювання (або енергетичне використання) біогазу на полігонах ТПВ є відносно недорогим, технічно нескладним, та ще прибутковим способом зниження викидів парникового газу – метану, що викликає великий інтерес інвесторів до таких проектів.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- ▶ Задумом проекту може стати гіпотеза, що одним із шляхів вирішення проблеми зменшення негативного впливу твердих побутових відходів на довкілля за рахунок впровадження енергозберігаючих технологій є розробка методів і способів використання біопалива, отриманого з відходів, як альтернативного джерела отримання енергоресурсів та пального.
- ▶ Засоби реалізації таких проектів включають наявні технічні та технологічні можливості.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Варіанти утилізації біогазу із ТПВ

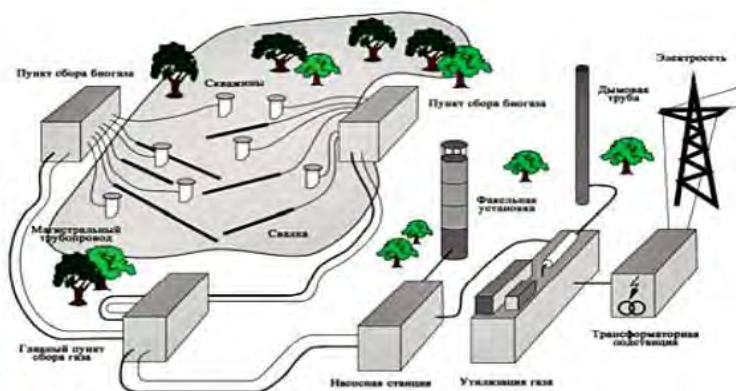
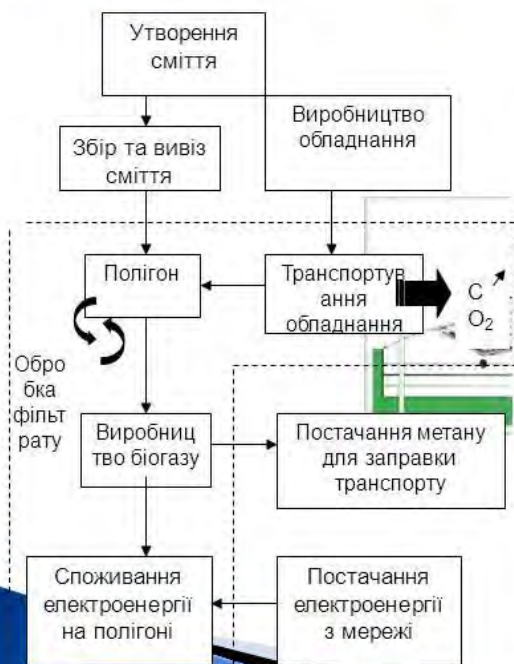
	Gas engines / Газовые двигатели		Gas turbine / Газовые турбины		Steam turbine / Паровые турбины
	Combined cycle / Комбинированный цикл		Microturbine / Микротурбины		Fuel cell / Топливные элементы
	CHP / Совместное производство тепла и э/э		Heat / Выработка тепла		Kilns / Печи для обжига
	Leachate evaporation / Испарение фильтрата		Upgraded to NG quality / Обогащение до качества ПГ		Vehicle fuel / Топливо для транспорта

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Принципові схеми видобутку, збирання та утилізації біогазу

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Приклади систем збору біогазу ТПВ. Горизонтальні колектори

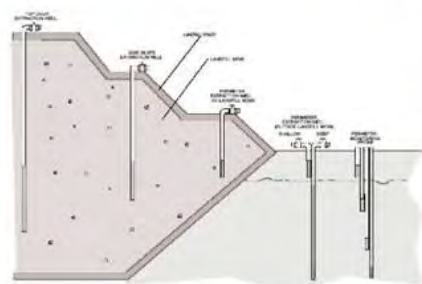

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Приклади систем збору біогазу ТПВ. Вертикальні скважини

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

- ▶ Проект функціонує в певному оточенні, яке включає внутрішні та зовнішні компоненти, враховує економічні, політичні, соціальні, технологічні, нормативні, культурні, природні та інші фактори і супроводжуються запланованими або незапланованими, сприятливими та несприятливими впливами.
- ▶ Оскільки пропонувані проекти мають безпосередню дію на стан довкілля, то важливим при розробці проекту є визначення місцевих природно-географічних, кліматичних та екологічних умов оточення проекту.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- ▶ Врахування соціально-культурного оточення проекту (економічна, демографічна, освітня, етична, етнічна, релігійна характеристика зацікавлених сторін) дозволяє розуміти як вплив проекту на людей, так і вплив людей на проект.
- ▶ Для проектів поводження з відходами враховують не тільки економічний, а й екологічний та громадський економічний ефект. Громадський економічний ефект являє собою сумарну економію всіх витрат, що одержує економіка за рахунок заміни первинної сировини й матеріалів відходами або вторинною сировиною, а також за рахунок запобігання або скорочення величини негативного впливу відходів на навколишнє середовище.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Для проектів використання відходів

- ▶ ініціатором проекту найчастіше виступає власник джерела викиду чи господар полігону ТПВ, бізнес-структура, яка зацікавлена в ефективній експлуатації полігону, міжнародний або вітчизняний інвестор, зацікавлений в конвертуванні вуглецевих кредитів, що отримані від проектів спільного впровадження, у дозволи на викиди, що існують у Схемі Торгівлі Викидами країн ЄС.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПОЛИГОН ТБО

ПОЛИГОН ТБО

СОВРЕМЕННЫЙ ПОЛИГОН ТБО

ЗАЧЕМ САНИРОВАТЬ?

1. Уменьшить выбросы метана (CH₄) и, таким образом, уменьшить эквивалентное количество выбросов CO₂ в соответствии с Киотским протоколом!
2. Несанитарные полигоны это:

Вред здоровью

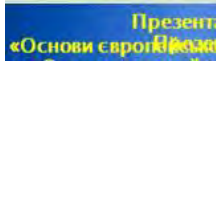

Опасность для окружающей среды

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ініціація проекту поводження з ТПВ визначається:

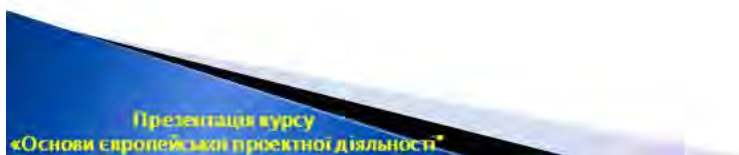
- ▶ потребами ринку (наприклад, автомобільний концерн авторизує проект для одержання додаткових дозволів на викиди вуглекислого газу);
- ▶ виробничою необхідністю (наприклад, міська адміністрація авторизує проект створення системи безпеки діяльності полігону); потреби замовника (наприклад, підприємство енергетики авторизує проект будівництва нової підстанції для електрозабезпечення нової промзони);
- ▶ технічний прогрес (наприклад, виробник газового обладнання авторизує проект розробки використання біогазу як моторного пального);
- ▶ юридичні обмеження або норми (наприклад, діяльність полігону ТПВ перевищує ГKD по викидам шкідливих речовин, кількості фільтрату, що потрапляє у ґрунт тощо);
- ▶ суспільна потреба (наприклад, громадська організація на території, прилеглої до полігону, авторизує проект по встановленню системи збору біогазу на полігоні).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- ▶ В результаті проектної діяльності буде зменшено викиди парникових газів в атмосферу шляхом спалювання зібраного метану, який є складовою звалищного газу. Підраховано, що проект утворить 320 000 тон CO₂ еквіваленту (ОСВ) за п'ятирічний період виконання зобов'язань згідно Кіотського протоколу, та 100 000 тон CO₂ еквіваленту (ОВК) за попередній період 2006–2007 рр.
- ▶ Особливістю продукту проектів використання відходів для отримання альтернативних палив є зменшення негативного впливу полігону на довкілля. Тому Статут такого проекту та його опис повинен містити опис та обґрунтування вибраного базового сценарію, та опис того, як антропогенні викиди парникових газів з джерел будуть скорочені по відношенню до тих, які б мали місце за відсутності проекту.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

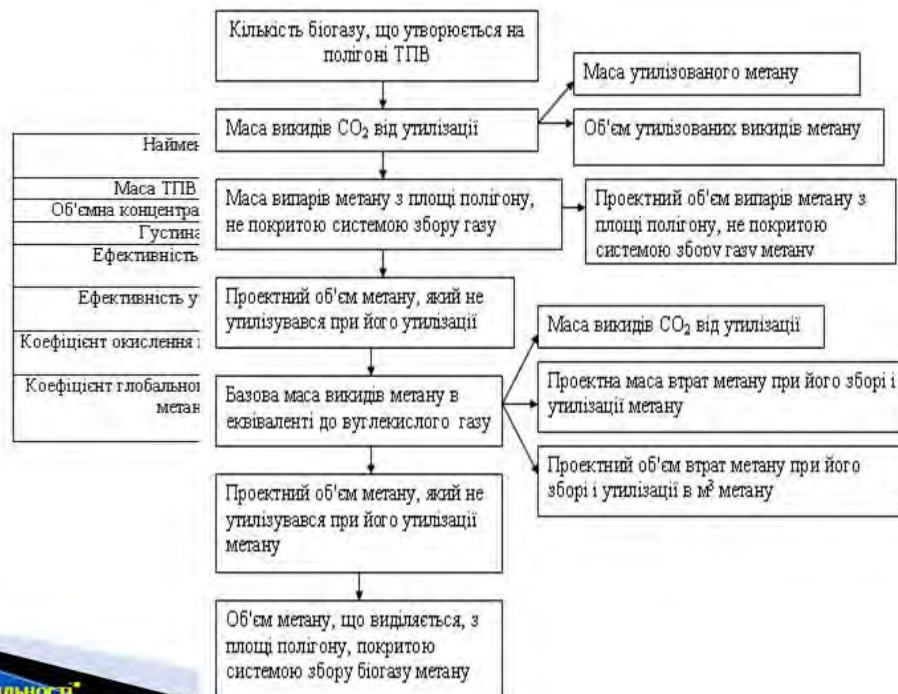
Визначення альтернативних варіантів типового проекту

Альтернативні варіанти проектної діяльності	Ймовірність сценарію
Продовження існуючої ситуації: видобуток БГ відсутній	Існуюча ситуація показує, що дотримання екологічних норм на полігонах в Україні не є загальноприйнятою обов'язковою практикою. Крім того, технічні знання та фінансові інвестиції для залучення в проекти по збору біогазу не доступні в Україні. Таким чином, не очікується, що норми щодо збору і спалювання біогазу будуть дотримуватися в Україні.
Видобуток біогазу з полігону ТПВ та спалення його на факелі тільки для скорочення емісії метану (без залучення механізму Спільного Впровадження)	Реалізація проекту потребує коштів як для спорудження потрібних об'єктів та і для їх експлуатації. У зв'язку з відсутністю джерел фінансування для підтримки такого проекту, немає сподівань щодо реалізації такого проекту у чисто екологічному некомерційному форматі. Цим варіантом не передбачено отримання будь-яких доходів, в зв'язку з цим його не можна розглядати як правдоподібну альтернативу.
Інші способи використання біогазу поза межами полігону ТПВ.	<i>Виробництво палива:</i> Технологія виробництва палива з біогазу ще не доступна для комерційного використання та не є життєздатною, особливо технологія збагачення/очищення біогазу містить значні технічні ризики

Орієнтовний перелік інвестиційних витрат по проекту збору та утилізації біогазу для виробництва електроенергії

Стаття витрат	Вартість, євро
Тестове буріння	30 000
Покриття полігону	80 000
Система збору	100 000
Модуль (імпорт): факел + митний збір + установка	150 000
Транспортування модулю + митний збір + установка	45 000
Система утилізації (двигун-генератор)	750 000
Планування / проектування / менеджмент	110 000
Повна вартість проекту з врахуванням 5% непередбачених витрат	1330 000
Річні експлуатаційні витрати	75 000

Екологічне обґрунтування проектів виробництва біогазу на полігонах ТПВ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

- Ідентифікація бар'єрів, які можуть перешкоджати впровадженню запропонованого проекту включає технічні труднощі, такі як пресування, покриття, спалювання й заводнення свердловин, що впливають на показники утилізації газу.
- Успішний проект утилізації звалищного газу має й інші ризики.
- Експертний аналіз видобутку біогазу виявив одну із проблемних сторін планування й розрахунку скорочень викидів таких проектів – показники пробних заборів газу. Як правило, між показниками пробних заборів газу й фактичною кількістю газу, добутого згодом, виникають великі розбіжності.
- Як показала практика, оперативні проблеми в ході оптимізації системи видобутку газу також можуть стати перешкодою на шляху реалізації проекту. Часті збої, велика зміна діапазону потоку звалищного газу з органічних відходів з ділянками високої концентрації метану може також впливати на показники утилізації газу

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ВЫГОДЫ

- Предотвращаются пожары на свалке;
- Сокращается количество выбросов зловонных и опасных токсичных соединений в атмосферу;
- Снижаются выбросы парниковых газов (проблема глобального потепления);
- Снижается попадание токсинов в подземные воды;
- Улучшается в целом экологическая обстановка в окрестностях полигона (вместо клоаки - парковая зона).

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ВЫГОДЫ

- Использование биогаза в "народном хозяйстве" (Цементный завод уже готов покупать получаемое в будущем электричество и тепло);
- Финансирование проекта производится за счет продажи квот по выбросу углекислого газа согласно Киотскому протоколу (т.е. физически город денег не вносит). Сложность проекта в том, чтобы свести воедино - инвестора (покупателя квот), продавца оборудования, работы по монтажу и запуску, город - в один консорциум и провести это все согласно установленных процедур (в т.ч. через ООН).

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Приклади систем збору і утилізації біогазу на полігонах ТПВ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 7

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЕКТУ

Практична частина (робота в групах).

Вихідні умови: Обрати проект з платформи «Інкуб»

Етап 1. Розрахувати наступні показники обраного проекту.

Завдання 1.1. Використовуючи матеріали теоретичної частини виконати наступні розрахунки:

- **чистий приведений дохід; NPV (чиста теперішня вартість, Net Present Value):**

Для проектів з ординарними грошовими потоками

$$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1+r)^k} - IC,$$

Для проектів з неординарними грошовими потоками:

$$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1+r)^k} - \sum_{j=0}^m \frac{OF_j}{(1+r)^j},$$

- **індекс прибутковості інвестицій:**

$$PI = \frac{\sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1+r)^k}}{IC}$$

для проектів з неоординарними грошовими потоками:

$$PI = \frac{\sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1+r)^k}}{\sum_{j=0}^m \frac{OF_j}{(1+r)^j}}$$

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

• внутрішню норму доходності;

$$IRR = r_1 + \frac{NPV_{r_1} - NPV_{r_2}}{NPV_{r_1} - NPV_{r_2}} \cdot (r_2 - r_1)$$

$$0 = \sum_{k=1}^n \frac{IF_k}{(1 + IRR)^k} - IC$$

Завдання 1.2. Результати роботи оформити у вигляді презентації.

Етап 2. Зробити аналіз запропонованого проекту.

Завдання 2.1. Розбитися на 5 груп і кожній зробити 1 вид аналізу обраного проекту:

- технічний аналіз;
- комерційний аналіз;
- екологічний аналіз;
- управлінський аналіз;
- соціальний аналіз.

Завдання 2.2. Результати роботи оформити у вигляді презентації.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 8

КОНТРОЛЬ ЗА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОЕКТУ.

План

I. Теоретична частина.

1.1. Моніторинг реалізації проекту.

1.2. Характеристики контролю ефективності проекту. Аналіз реалізації проекту.
Контроль календарного плану та бюджету проекту.

1.3. Звітність у системі контролю: завдання, принципи, форма. Вимірювання та аналіз показників реалізації проекту. Інформація, яка буде включена до звіту.
Поширення результатів проекту.

1.4. Регулювання якості проекту. Якість управління проектами з урахуванням цілей проекту. Організаційна підтримка управління якістю проектів. Програма підтримки якості проекту. Контроль якості проекту.

II. Практична частина (*робота в групах*).

2.1. Визначення параметрів моніторингу запропонованого проекту та здійснити моніторинг.

2.2. Визначити параметри оцінки контролю якості запропонованого проекту та оцінити його якість.

Практичне заняття 8

КОНТРОЛЬ ЗА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОЕКТУ.

Теоретична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

КОНТРОЛЬ ЗА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОЕКТУ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

План

- ▶ I. Теоретична частина.
- ▶ 1.1. Моніторинг реалізації проекту.
- ▶ 1.2. Характеристики контролю ефективності проекту. Аналіз реалізації проекту. Контроль календарного плану та бюджету проекту.
- ▶ 1.3. Звітність у системі контролю: завдання, принципи, форма. Вимірювання та аналіз показників реалізації проекту. Інформація, яка буде включена до звіту. Поширення результатів проекту.
- ▶ 1.4. Регулювання якості проекту. Якість управління проектами з урахуванням цілей проекту. Організаційна підтримка управління якістю проектів. Програма підтримки якості проекту. Контроль якості проекту.

Питання, які пропонуємо вивчити найбільш ретельно!

- ▶ Передбачення сталості результатів проекту
- ▶ Модель «Внесок – Продукт – Наслідки»
- ▶ Підходи до оцінювання успішності проекту
- ▶ Моніторинг ходу реалізації проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Базові поняття

Узагальнений підхід до оцінки успішності управління у новому публічному менеджменті

З «Е»

- Effectiveness – Результативність –
 - це досягнуті результати у порівнянні з цілями, зіставлені з використаними для досягнення цих цілей ресурсами
- Efficiency – Ефективність –
 - це співвідношення між продуктом у вигляді товарів (послуг) та ресурсами, використаними для їхнього виробництва
- Economy – Економічність –
 - це характеристика вартості ресурсів, витрачених на діяльність, з огляду на відповідну якість

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Базові поняття

- ▶ **Моніторинг** – процес , який передбачає роботи з аналізу інформації про стан проекту, прогнозування показників успіху проекту на момент його завершення, з розробки та оцінювання різних варіантів можливого перепланування частини проекту, яка залишилась, з метою досягнення запланованих показників успіху проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Базові поняття

- ▶ **Контроль** – здійснюється на основі спостереження за поведінкою керованої системи з метою забезпечення оптимального функціонування останньої (вимірювання досягнутих результатів та співвіднесення їх з очікуваними результатами). На основі даних контролю здійснюється адаптація системи, тобто прийняття оптимізують управлінських рішень.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Базові поняття

- ▶ **Аудит** – процедура незалежної оцінки діяльності організації, системи, процесу, проекту або продукту.
- **Координація** – складова частина процесів управління, що складається в узгодженні, впорядкуванні дій різних частин керованої системи.

**Важливим аспектом
з підготовки проекту є технологія
досягнення цілей
(виконання завдань проекту)**

**Важливо!!! визначити критерії досягнення цілей
проекту!!!**

Технологія досягнення цілей (виконання завдань проекту)

- ▶ потрібно описати, які процедури **внутрішнього моніторингу та координації заходів** за проектом передбачено протягом його реалізації;
- ▶ порядок **адміністративного або корпоративного врегулювання** (у оперативний спосіб) у випадку виникнення під час реалізації проекту **непередбачених чи негативних результатів**, або побічних наслідків;
- ▶ чи планується застосування механізмів громадської **оцінки ефективності** досягнутих результатів. Як?

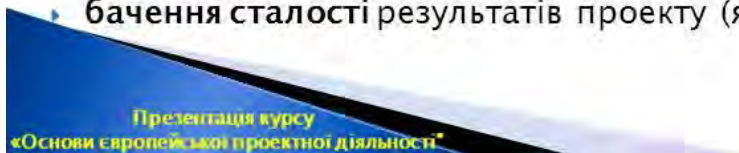
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Очікувані результати проекту

ПЕРЕДБАЧЕННЯ СТАЛОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОЕКТУ фінансова сталість (як вимірювати: критерії):

- ▶ **економічна ефективність та показники самоокупності проекту**, за якими проказниками буде вимірюватись: чи виявиться реалізація проекту економічним поштовхом для розвитку механізмів соціально-економічної самодостатності місцевої територіальної громади (регіону); якщо так, надати відповідне обґрунтування;
- ▶ **подальший розвиток й функціонування** відповідних (у тому числі започаткованих за результатами проекту) структур, організацій та підприємств на засадах самоокупності, або принаймні незалежності від грантового фінансування;
- ▶ яким чином діяльність за проектом позначиться на **формуванні й розвитку джерел надходжень до місцевого бюджету** (бажано обґрунтувати фінансовий прогноз таких надходжень);
- ▶ **бачення сталості результатів проекту** (як визначити?).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Інституційна сталість (як вимірювати)

- ▶ як визначити чи отримано запланований вплив від реалізації проекту на розвиток місцевих інститутів, зокрема комунальної інфраструктури, мережі спеціалізованих закладів, місцевого підприємництва, громадських організацій;
- ▶ чи отримано розвиток місцевих консалтингових організацій та впровадження у практику дій місцевого самоврядування залучення місцевого консалтингового потенціалу для вирішення питань місцевого значення (якщо таке передбачалося результатами проекту);
- ▶ які особи набули повноважень власника матеріальних або інтелектуальних продуктів, одержаних за результатами проекту.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union.

Політична сталість

критерії оцінювання структурного впливу проекту на:

- ▶ формування місцевої політики у відповідній сфері (галузі),
- ▶ якість та інтенсивність процесів трансформаційних перетворень на відповідній території,
- ▶ зміни управлінської поведінки та форматів взаємовідносин органів місцевого самоврядування з комунальними підприємствами, установами, організаціями; місцевим підприємництвом та громадськими організаціями; з місцевими органами виконавчої влади; з органами місцевого самоврядування інших ланок та інших територіальних громад.
- ▶ Як визначити, яким чином відповідні системні зрушення позначилися на наповненні місцевої нормативно-правової бази та на перспективах її подальшого розвитку.

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union.

ВАЖЛИВО!!!

- ▶ Після укладення угоди хід реалізації проекту буде піддаватися регулярному моніторингу як з боку дирекції, так й з боку відповідних фінансових контролюючих органів.
- ▶ Підтвердження виконання зобов'язань зі співфінансування відбуватиметься лише за даними бухгалтерського обліку за проектом.

Визначити та погодити з контролюючими органами структуру та форму фінансової звітності!!!

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union₃

Модель «Внесок – Продукт – Наслідки»

- ▶ У моделі «Внесок – Продукт – Наслідки»:
 - **«внесок»** – це ресурси (людські, гроші, час, енергія, ін.), які перетворюються у процесі діяльності у результати
 - **«продукт діяльності»** – безпосередні результати діяльності
 - **«наслідок діяльності»** – явища, які спричинені продуктами діяльності

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union₄

Модель «Внесок – Продукт – Наслідки»

Продукти

Наслідки

Бюро аудиту	Звіти	Дотримання рекомендацій
Шляхи	Відремонтовано (км)	У доброму стані (км)
Лікарня	Кількість пацієнтів, яких було прооперовано	Кількість пацієнтів, яких було виліковано
Поліція	Регулювання транспорту	Тенденції смертності внаслідок ДТП
Школа	Організація навчання	Застосування знань
Відділ кадрів	Звіти Заяви стосовно працевлаштування Нормативні акти Семінари	Дотримання рекомендацій Удосконалення роботи публічного сектора

Оцінювання проекту

- ▶ За результатами моніторингу проекту можна оцінити стан досягнення цілі проекту (цільовий рівень проекту).
- ▶ Рівень досягнення цілі проекту оцінюється за планованими показниками (вимогами) до продукту проекту та його якості.
- ▶ Під час оцінювання проекту необхідно звернути увагу на ступінь задоволення зацікавлених сторін, яка віддзеркалюється очікуваними короткостроковими та довгостроковими результатами виконання проекту.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Характеристика сталості результатів проекту

- ▶ Результати моніторингу, контролю та оцінювання реалізації проекту свідчать про рівень досягнення його фінансової, інституційної, політичної сталості, яка була запланована під час комплексного обґрунтування доцільності реалізації проекту.
- ▶ З характеристикою сталості результатів проекту (на прикладі проекту *«Створення системи збору й вивезення сміття з території селища»*) можна ознайомитися у вкладеному файлі (див. нижче):
[/Моніторинг, оцінювання та характеристика сталості результатів проекту/ \(Word document\)](#)

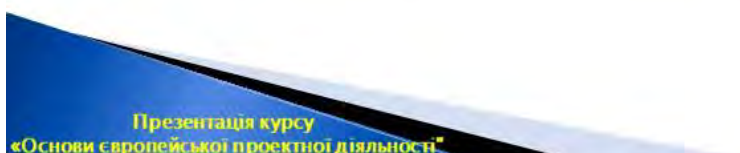
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Для проектів публічної сфери (підхід Єврокомісії) Методологія управління проектним циклом

Управління проектним циклом –
специфічна управлінська діяльність впродовж життєвого циклу проекту,
спрямована на розв'язання публічної проблеми через визначення цілей і
застосування інструментарію і технологій проектного підходу.

Передбачає:

- » Детальний аналіз проблем
- » Планування, орієнтоване на ціль
- » Результат, який можна виміряти
- » Наскрізню увагу до якості
- » Фокусування на сталому ефекті проекту
- » Стандартизований формат проектної документації

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Для проектів публічної сфери (підхід Єврокомісії) Проектний цикл

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Для проектів публічної сфери (підхід Єврокомісії) Принципи управління проектним циклом

Доречність (актуальність)

- детальний аналіз проблеми
- уроки і досвід попереднього розв'язання проблеми
- цілі і стратегія проекту визначаються з позицій корисності для кінцевих споживачів
- залучення кінцевих
- споживачів до планування на ранніх стадіях проекту

Здійсненність

- планування реальних цілей на момент реалізації проекту
- урахування можливостей організацій-виконавців проекту
- розробка логічних цілей і результатів, які піддаються вимірюванню
- урахування ризиків і припущень при розробці проекту

Сталість (коли кінцеві споживачі продовжують отримувати вигоду від проекту після його завершення).

Чинники впливу:

- політична підтримка
- захист довкілля
- гендерні та соціально-культурні питання
- організаційні та керівні можливості
- відповідна технологія
- фінансово-економічна життєздатність

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Оцінювання фінансово- економічної ефективності проекту

Показники, засновані на даних про рух грошових коштів

- Чиста теперішня вартість (NPV)
- Внутрішня норма прибутковості (IRR)
- Індекс прибутковості (PI)
- Дисконтований строк окупності (DPP)

Оцінювання завжди здійснюється шляхом порівняння ситуації
«з реалізованим проектом»
та «без реалізованого проекту».

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Втрата вартості грошей у часі

- ▶ “Майбутні” гроші “дешевше” теперішніх, тому що на їх майбутню вартість впливає інфляція, ризики, можливості отримання доходу від вкладення грошей (в бізнес або в банк на депозит)
 - ▶ Тому для створення коректних умов порівняння вартості майбутніх і теперішніх грошових потоків здійснюють операцію дисконтування (приведення майбутньої вартості грошей до теперішньої) за допомогою коефіцієнта дисконтування

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Чиста теперішня вартість

Застосовується дисконтування – спосіб приведення грошової вартості майбутніх грошових потоків до теперішнього часу

Проект вважається прийнятним, якщо NPV має позитивне значення

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1+r)^t}$$

NPV – чиста теперішня вартість

B_t – поточні доходи (вигоди)

C_t – поточні витрати

I – початкові інвестиції (витрати)

t – індекс року виконання проекту

n – тривалість проекту

r – ставка дисконтування

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Внутрішня норма прибутковості (IRR)

Внутрішня норма прибутковості (IRR) являє собою ставку дисконтування, при якій досягається беззбитковість проекту. При цьому величина чистого дисконтованого потоку витрат дорівнює величині чистого дисконтованого потоку доходів, тобто $IRR=r$ при $NPV=0$.

Проекти, у яких **IRR більше** норми дисконтування r , вважаються ефективними, а ті, в яких **IRR менше** r , - неефективними.

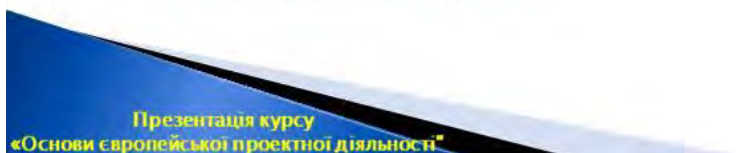

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Індекс прибутковості PI

$$PI = \left[\sum_{t=1}^T \frac{B_t}{(1+r)^t} \right] \div \left[K + \sum_{t=1}^T \frac{C_t}{(1+r)^t} \right]$$

- K – початкові капітальні вкладення
- B_t – поточні доходи (вигоди)
- C_t – поточні витрати
- t – індекс року виконання проекту
- r – ставка дисконтування

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Дисконтований строк окупності (DPP)

Дисконтований строк окупності дорівнює тривалості найменшого періоду, по завершенні якого чистий дисконтований дохід стає й продовжує залишатися позитивним.

Значення строку окупності не повинне перевищувати межі життєвого циклу проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Методика оцінювання суспільної корисності
проектів реалізації стратегічних цілей
через вигоди територіальної громади**

**Ураховуючи труднощі кількісного виміру ефективності проектів
публічного сектору
в термінах вигод-витрат,
оцінювання суспільної корисності проектів реалізації
стратегічних цілей
може бути здійснене
через визначення впливу проекту
на вигоди територіальної громади,
для чого розроблена відповідна класифікація вигод і відповідна
методика**

Джерело: Муніципальний менеджмент: Навч. посіб. з грифом МОН України. / за заг. і наук. ред. Ю. П. Шарова. – К.: Атіка, 2009. – с.56–66.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Модель оцінки проектів Project Excellence

Успішність проекту

Головний критерій –
висока позитивна оцінка результатів
проекту різними зацікавленими
сторонами

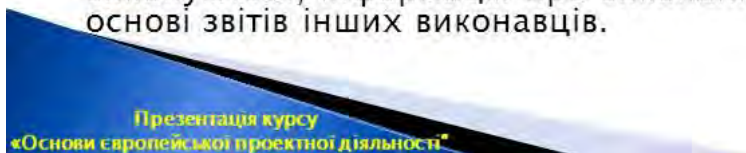

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Моніторинг ходу реалізації проекту

Забезпечення повної та достатньої інформації про прогрес проекту менеджер отримує через постійний збір, обробку та узагальнення наступних видів інформації.

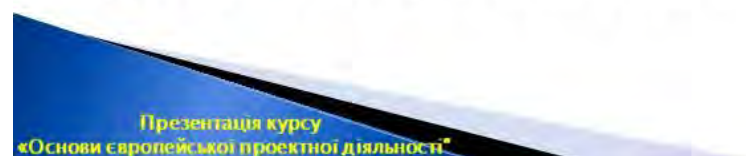
1. **Відомості про витрати.** Містять інформацію про виконання бюджету проекту. Регулярний розрахунок понесених витрат по проекту і визначення відхилення витрат бюджету від запланованого необхідні, оскільки вони допомагають виявити потенційні проблеми й отримати час на їхнє вирішення. Вартість проекту – один із найважливіших критичних показників якості управління.
2. **Відомості про виконання графіка робіт.** Інформація про дотримання термінів робіт необхідна менеджерів для одержання найбільш повної та об'єктивної картини виконання проекту.
3. **Відомості про досягнуті фактичні показники** (мається на увазі інформація про реально виконані обсяги робіт). Оскільки менеджер проекту не завжди може особисто контролювати всі роботи, що виконуються, інформація про виконання робіт може формуватися на основі звітів інших виконавців.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Критичні показники успішності проекту, які необхідно контролювати під час здійснення моніторингу

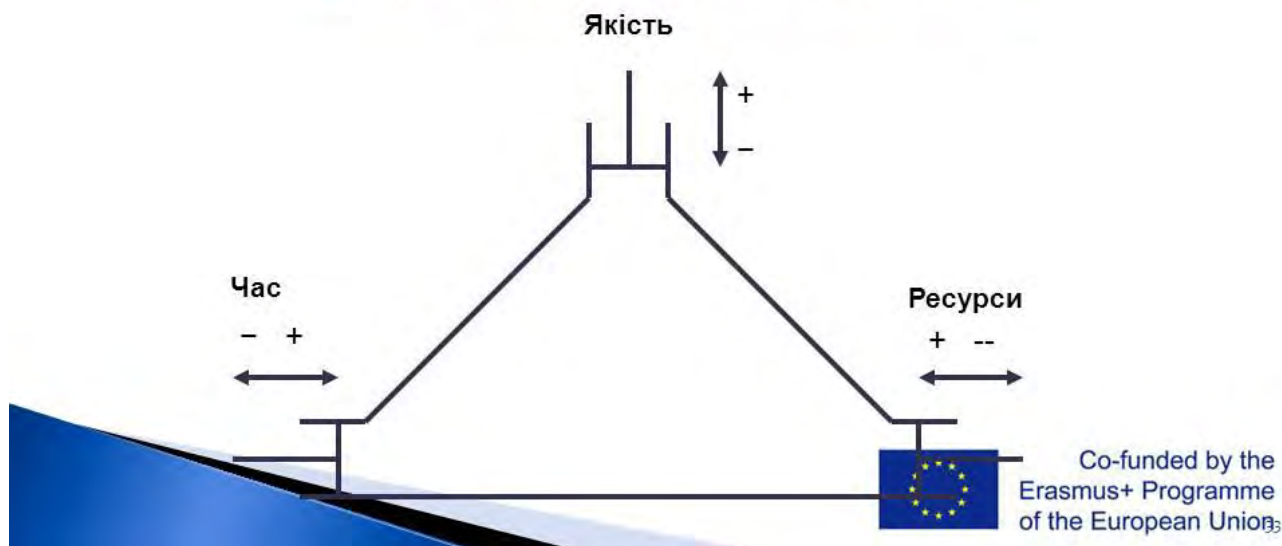
- ▶ У кожному проекті існує дилема вибору критеріїв успіху проекту, так званий «трикутник управління проектом» – «ціна – якість – час».
- ▶ Якщо умови проекту вимагають бездоганної якості продукту – це майже завжди відобразиться на збільшенні вартості та часу виконання проекту.
- ▶ Якщо найважливіший параметр – це термін завершення проекту, то дотримання його неодмінно буде вимагати більше ресурсів, тобто зросте вартість, або погіршаться властивості результату – продукту проекту.
- ▶ І якщо найважливішим параметром є дотримання бюджету проекту, він може розтягнутися у часі.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Процес управління проектами: Чим треба керувати? (більшість аспектів керованості є взаємопов'язаними)

Трикутник управління: якість–ресурси–час

Управляти можливо лише тією частиною проекту, яка залишилася...

Підхід до здійснення моніторингу та оцінювання проекту

- ▶ Пропонована нижче методика моніторингу та оцінювання була опрацьована під час розроблення стратегії розвитку міста Бердянська Запорізької області на період 2012 – 2016 рр.
- ▶ Для реалізації зазначеної стратегії застосовувався проектний підхід
- ▶ Було запропоновано форму паспортів проектів, розроблено програмний продукт для оцінювання їх суспільної значущості, а саме, для отримання інтегральної оцінки соціально-економічної корисності проекту на основі побудованої класифікації вигод громади та оцінки рівня впливу проекту на зазначені вигоди

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Моніторинг проекту

- ▶ Під час реалізації проекту акцент ставиться на моніторингу його прогресу і короткостроковому плануванні.
- ▶ Команда управління проектом повинна враховувати як ситуацію, що вже склалася, так і потенційні ризики, які можуть негативно позначитися на завершенні проекту в задані часові обмеження, згідно з бюджетом і його специфікою.
- ▶ Управління проектами повинне бути гнучким аби змінити (прискорити або уповільнити) певні проектні роботи залежно від вимог та обставин і внести необхідні коригувальні дії.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Поняття моніторингу проекту

- ▶ З методологічної точки зору **моніторинг проекту** (на етапі реалізації) можна розглядати як процес спостереження, який передуює процедурі оцінювання проекту, метою якої є виявлення і (або) вимірювання ефектів дій, що продовжуються, без з'ясування причин.
- ▶ Моніторинг проекту виступає як внутрішній процес, заснований на індикаторах і результатах, а також як інструмент збору інформації і звітності.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Підхід до здійснення моніторингу проекту

- ▶ Пропонується здійснювати моніторинг реалізації проекту на системному (загально-проектному або змістовому) рівні.
- ▶ Зазначений підхід до здійснення моніторингу проекту був запропонований Ю.Шаровим під час розроблення стратегії розвитку міста Бердянська Запорізької області.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Підхід до здійснення моніторингу проекту

- ▶ На системному рівні здійснюється моніторинг ходу виконання проекту, який виконується згідно з послідовністю виконання проектних робіт, визначених командою проекту, і таких, що мають свої терміни початку та закінчення.
- ▶ Якщо роботи згруповані по пакетах робіт або по етапах, то можна здійснювати моніторинг за етапами (віхами або опорними точками) реалізації проектних робіт.
- ▶ При цьому спостерігається і облічується набір робіт, що завершені і виконуються, а також стан створення продукту проекту.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Рівень виконання проекту (Кп)

Рівень виконання проекту (Кп) можна оцінити в балах за наступною шкалою:

Рівень відхилення	Показник
Незначущі відхилення	0,9 – 1,0
Відчутні відхилення	0,75 – 0,89
Відставання	0,5 – 0,74
Загроза невиконання	менш за 0,5

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Підхід до здійснення моніторингу проекту

- ▶ За рішенням команди (робочої групи) етапам проекту можуть надаватися різні коефіцієнти важливості. У такому випадку оцінки можуть підраховуватися як середньозважені.
- ▶ Наприклад: реалізація проекту складається з трьох етапів (O1, O2, O3) з коефіцієнтами відносної важливості відповідно 0,3; 0,5; 0,2. Оцінки рівня виконання робіт за етапами проекту відповідно дорівнюють 0,73; 0,66; 0,8.
- ▶ Тоді середня оцінка рівня виконання проекту в цілому С буде дорівнювати:

$$C = 0,75 \times 0,3 + 0,65 \times 0,5 + 0,8 \times 0,2 = 0,71$$

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Всі, хто виконує проекти за
фінансової підтримки
європейських фондів, зобов'язані
інформувати учасників проекту та
суспільство, що діяльність
виконується за фінансової
підтримки ЄС**

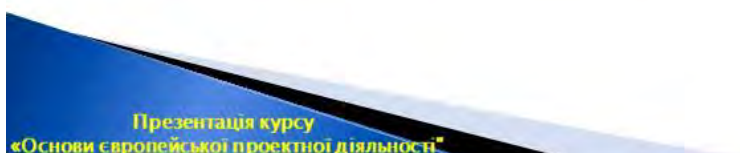
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Моніторинг

це оцінка ефектів проекту під час його виконання

Моніторинг охоплює:

- ▶ Думки учасників програми, навчання
- ▶ Дослідження рівня задоволення учасників
- ▶ Оцінка програми, навчального процесу в категоріях придатності, адекватності тощо
- ▶ Дослідження рівня досягнення запланованих цілей
- ▶ Діагностування сильних та слабких сторін програми, навчального процесу
- ▶ Діагностування причин поразки

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Щоб забезпечити реалізацію проекту згідно з описом, представленим у анкеті-заявці та бізнес-плані
- Щоб порівнювати отримані результати з запланованими цілями
- Щоб зробити висновки на майбутнє

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Моніторинг стосується фази реалізації цілого проекту

Чотири основні проблеми:

- Чи виконуються заплановані дії?
- Чи заплановані дії виконуються ефективно?
- Якщо ні, чому?

- Що можна зробити, щоб це виправити?

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Перевірка досягнутих результатів у регулярних проміжках – наприклад, кварталні звіти.
- Перевірка нерегулярна – контрольні візити, підставні клієнти тощо.
- Використання фокусних груп для отримання якісної зворотної інформації від бенефіціарів, або інших зацікавлених осіб.
- Дослідження серед бенефіціарів тощо.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Реалізація проекту

- Управління проектом (система розподілу ролей, організація роботи, процесу прийняття рішень та організації).
- Моніторинг та звітність (речова та фінансова)
- Заявка на оплату
- Контроль виконання
- Управління командою (ресурсами, обсягом роботи, вміннями та часом)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

КОЖЕН

ХТОСЬ

ХТО НЕБУДЬ

НІХТО

Треба було виконати важливе завдання **КОЖНОГО** попросили його зробити.

КОЖЕН думав, що **ХТОСЬ** це зробить.

ХТО НЕБУДЬ міг це зробити, але **НІХТО** не зробив.

ХТОСЬ обурився, тому, що це був обов'язок **КОЖНОГО**

КОЖЕН думав, що **ХТО НЕБУДЬ** може це зробити, **НІХТО** не розумів, що нічого не зробив.

Закінчилося тим, що **КОЖЕН** **ХТОСЬ** звинувачував **КОЖНОГО** а

ХТО НЕБУДЬ не міг звинувачувати **НІКОГО** Треба було звинувачувати **ВСІХ**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 8

КОНТРОЛЬ ЗА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОЕКТУ.

Практична частина (*робота в групах*).

Вихідні умови: Проекти, які вже були реалізовані (успішний та негативний досвід)

Етап 1. Розрахувати наступні показники обраного проекту.

Завдання 1.1. Розбитися на 2 групи, кожній групі визначити параметри моніторингу обраного проекту та здійснити його.

Завдання 1.2. Результати роботи оформити у вигляді презентації.

Етап 2. Визначити параметри оцінки контролю якості запропонованого проекту та оцінити його якість.

Завдання 2.1. Розбитися на 2 групи і кожній зробити визначити параметри оцінки контролю обраного проекту та оцінити його якість

Завдання 2.2. Результати роботи оформити у вигляді презентації і підготуватися до дискусії

Самостійна робота 7

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЕКТУ

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 7

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЕКТУ

Методичні рекомендації

- I. Опрацювати матеріали теоретичної частини Практичного заняття 7 «Оцінка ефективності проекту», особливо звернувши увагу на критерії оцінки ефективності проектів.
- II. Виконати завдання тесту «Самостійна робота 7. Оцінка ефективності проектів», який складається з 10 питань. На виконання тесту відводиться 20 хвилин, дозволено 1 спробу. Максимальна оцінка – 10 балів.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 7

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЕКТУ

Тестові завдання

1. Процес, який передбачає роботи з аналізу інформації про стан проекту :

- ☐ бюджетна оцінка
- ☐ комерційна ефективність
- ☐ економічна оцінка

2. Що оцінюють за показниками порівняльної ефективності:

- ☐ порівнюють різні варіанти інвестиційних проектів і вибирають найбільш економічно-раціональний
- ☐ оцінюють економічну доцільність інвестиційних вкладень
- ☐ оцінюється ефективність інвестицій для народного господарства в цілому або для конкретної галузі

3. Показники економічної ефективності, які засновані на використанні математичного аналізу для розрахунку показників ефективності та забезпечують високий рівень об'єктивності та достовірності прийнятих рішень відносять до:

- ☐ формалізованих
- ☐ обов'язкових
- ☐ не формалізованих

4. Статистичні або традиційні методи представляють:

- ☐ облікову ставку доходності
- ☐ недисконтований період окупності
- ☐ середньорічний прибуток

5. Виберіть недоліки , які можуть виникнути у період окупності:

- ☐ ігнорування зміни вартості грошей у часі
- ☐ перевага особистих витрат
- ☐ грошові потоки за межами терміну окупності

6. Якими стандартами користуються на рівні організацій:

- ☐ Project Management Maturity Model
- ☐ International Competence Baseline (IPMA)
- ☐ PMBoK (A Guide to the Project Management Body of Knowledge);

7. Який вид аналізу необхідно включити для проектів з утилізації біогазу:

- ☐ екологічний
- ☐ соціальний
- ☐ інституціональний

8. Аналіз допустимості реалізації проекту з технічної точки зору проводять при якому аналізі:

- ☐ технічному
- ☐ маркетинговому
- ☐ фінансовому

9. Аналіз допустимості реалізації проекту за напрямком аналізу потреб у фінансуванні проводять при:

- ☐ технічному
- ☐ соціальному
- ☐ фінансовому

10. Аналіз допустимості реалізації проекту з погляду його впливу на окремі групи населення проводять при:

- ☐ соціальному
- ☐ технічний
- ☐ екологічному

Самостійна робота 8

АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 8

АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

Методичні рекомендації

- I. Виконати завдання тесту «Самостійна робота 8. «Аналіз проекту», який складається з 8 питань. На виконання тесту відводиться 20 хвилин, дозволено 1 спробу. Максимальна оцінка – 10 балів.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 8

АНАЛІЗ ПРОЕКТУ

Тестові завдання

1. Процес, який передбачає роботи з аналізу інформації про стан проекту називається?

☐ моніторинг

☐ контроль

☐ аудит

2. Процедура незалежної оцінки діяльності організації називається?

☐ аудит

☐ координація

☐ моніторинг

3. Безпосередні результати діяльності проекту в моделі «Внесок-Продукти-Наслідки»?

☐ «продукт діяльності»

☐ «внесок»

☐ «наслідок діяльності»

4. Виберіть показники, які показують рух грошових коштів проекту?

☐ NPV

☐ RVR

☐ OPP

5. Які показники враховуються для розрахунку NPV?

☐ тривалість проекту

☐ початкові інвестиції

☐ індекс інфляції

6. При яких порівняннях IRR і r проекти вважаються ефективними?

☐ $IRR > r$

☐ $IRR < r$

☐ $IRR = r$

7. Які показники використовують при розрахунку PI?

☐ поточні витрати

☐ початкові капітальні вкладення

☐ чиста теперішня вартість

8. Виберіть зайвий елемент у трикутнику управління проектами?

☐ якість

☐ ресурси

☐ чиста теперішня вартість

☐ час

9. Яким чином краще проводити регулярні перевірки при моніторингу проектів?

- ☐ контрольні перевірки
- ☐ підставні клієнти
- ☐ дослідження серед бенефіціарів

10. Скільки основних проблем необхідно виділити та вирішити при моніторингу реалізації проекту?

- ☐ 2
- ☐ 10
- ☐ 4

3.3. Поточний заліковий модуль 3. Програми ЄС із грантової підтримки академічної мобільності та проектів в галузі освіти і науки

3.3.1. Перший змістовий блок

Лекція 5

ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ ЄС ДЛЯ ПІДТРИМКИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

План

- I. Академічна мобільність як елемент підготовки науковця нової генерації. Види академічної мобільності. Нормативно-правова база із забезпечення академічної мобільності в Україні.
- II. Основні програми грантової підтримки академічної мобільності для українських вчених: базові вимоги до аплікантів, типова структура аплікаційного пакету, мовні компетенції.
- III. Складання навчального плану: каталоги курсів і принципи роботи з ними; інструкції.

Гранти ЄС для індивідуальної академічної мобільності

Лекція 5

Презентація курсу «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Грантова підтримка академічної мобільності

- ▶ Нормативно-правова база по забезпеченню мобільності
- ▶ Грантові програми ЄС для підтримки індивідуальної академічної мобільності
- ▶ Базові вимоги до аплікантив
- ▶ Типова структура аплікаційного пакету

Академічна мобільність

- ▶ Навіщо подорожувати?
- ▶ Сильні й слабкі сторони академічної мобільності
- ▶ Типи академічної мобільності

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Академічна мобільність: нормативно-правова база

- ▶ Закон України “Про вищу освіту”
- ▶ Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність (затверджене постановою КМУ від 12.08.15 №579)
- ▶ Положення про умови матеріального забезпечення осіб, направлених за кордон на навчання та стажування (затверджене постановою КМУ від 4.03.1996 №287)
- ▶ Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів (затверджене наказом МОН від 24.01.13 №48)
- ▶ Внутрішні положення про порядок організації академічної мобільності, затверджені вишами

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Академічна мобільність

Міжнародна

Внутрішня

Ступенева

Кредитна

Кредитна

Бакалавр, магістр

Бакалавр, магістр,
аспірант,
докторант

Бакалавр, магістр,
аспірант,
докторант

Аспірант/
магістр

Стажування

Навчання

Наукове:
Сертифікат про
стажування

Мовне: мовний
сертифікат

Транскрипт
балів ECTS

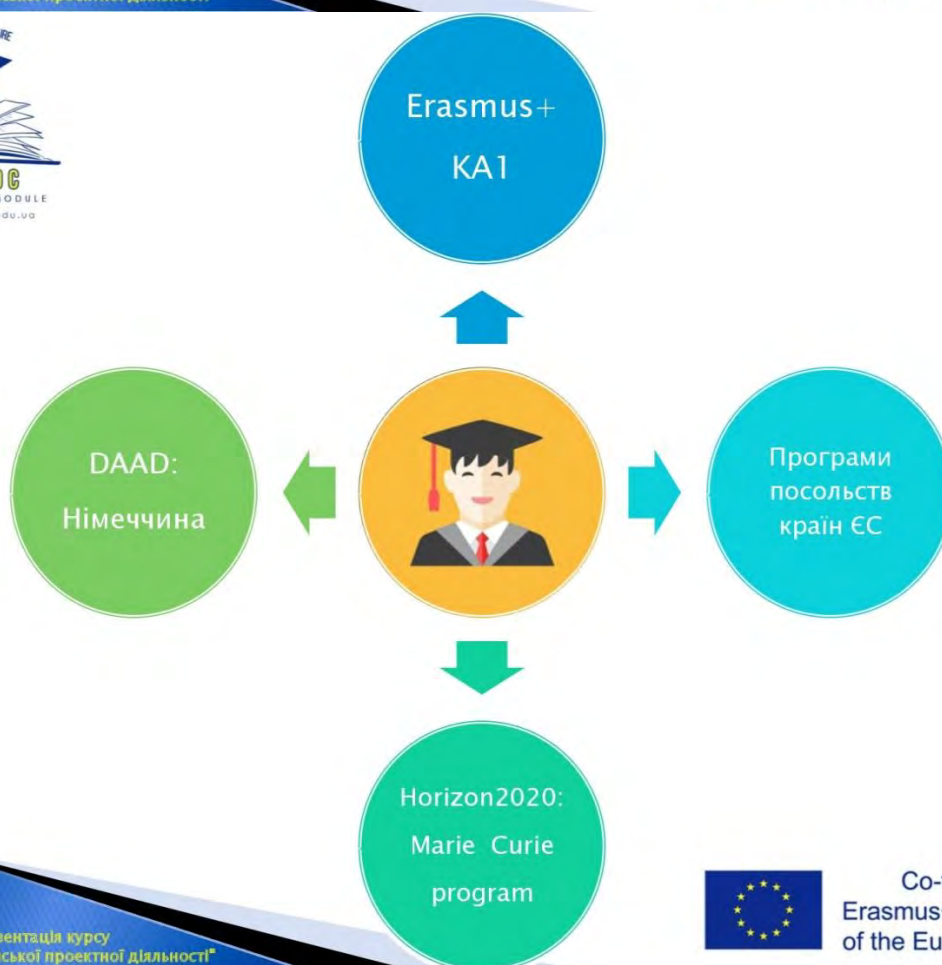
Стажування чи відрядження?

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Програми Еразмус+ KA1

- ▶ Академічна мобільність до партнерських університетів за двосторонніми угодами
- ▶ Усі рівні академічної мобільності
- ▶ Повна стипендія
- ▶ Конкурс двічі на рік
- ▶ Оголошення на сайті МВ ЗНУ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Програми Еразмус+ KA1 у ЗНУ

UNIVERSITY OF FOGGIA

BABES-BOLYAI UNIVERSITY

UNIVERSITY OF MAINE

ACADEMY OF POMMERANIA
IN SLUPSK

UNIVERSITY OF LJUBLJANA

MASARYK UNIVERSITY

Програми Німецької служби академічних обмінів (DAAD)

- ▶ Навчання у магістратурі одного з німецьких вишів
- ▶ Виробничі та наукові стажування на підприємствах
- ▶ Літні школи за фахом
- ▶ Оголошення на сайті DAAD
- ▶ www.daad.org.ua

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Програма Visby (Шведський Інститут)

- ▶ Одно– дворічні програми магістратури у Швеції
- ▶ Повна стипендія
- ▶ Подання заявок – щороку на початку лютого
- ▶ Англomовні програми
- ▶ Пріоритет – природничі науки
- ▶ <https://si.se/en/apply/scholarships/visby-programme-masters/>

The Swedish
Institute

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Стипендії Chevening (Велика Британія)

- ▶ Навчання на дворічній магістерській програмі
- ▶ Повна стипендія;
- ▶ Можливість подавати мовний сертифікат після оголошення результатів конкурсного відбору
- ▶ Пріоритети:
 - географія; довкілля; сталий розвиток;
 - медичні науки;
 - сільськогосподарчі науки
- www.chevening.org

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Базові вимоги до аплікантів:

- ▶ Громадянство України
- ▶ Документ про вищу освіту, виданий акредитованим навчальним закладом
- ▶ Поточний статус, що відповідає вимогам програми (студент, аспірант, НПП ВНЗ)
- ▶ Володіння іноземною мовою на рівні B1 (природничі й точні науки), B2 (соціальні й гуманітарні науки)

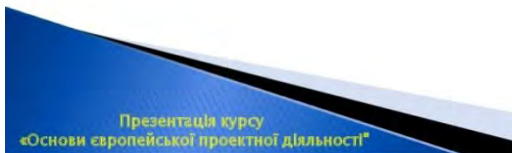
Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

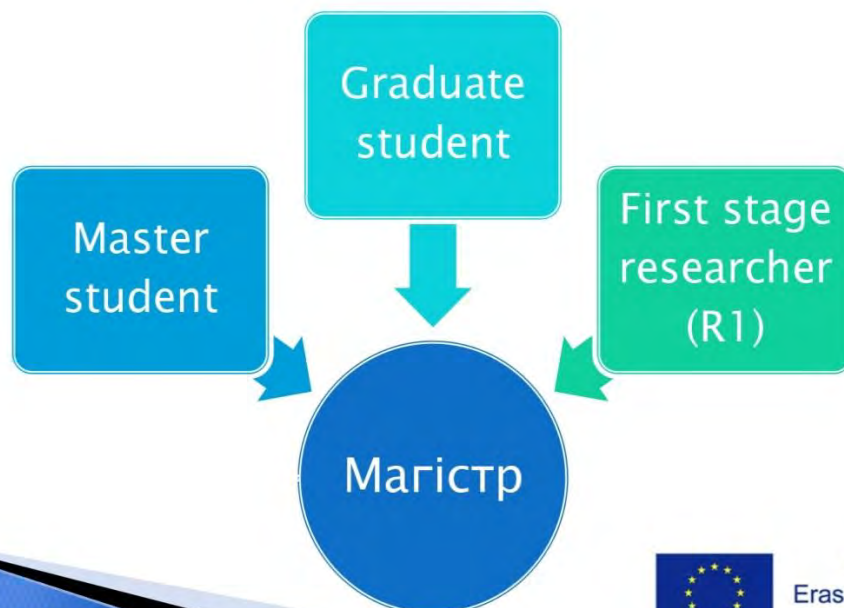
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Корисні ресурси

- ▶ Портал Unistudy: <http://unistudy.org.ua/>
- ▶ Портал Studway: <http://studway.com.ua/>
- ▶ Портал Grantist: <http://grantist.com/>

Who's Who?

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти

- ▶ В – незалежний користувач
- ▶ B1 – пороговий рівень
- ▶ B2 – просунутий рівень

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Маю рівень B2, якщо:

- ▶ Розумію основні ідеї складних текстів на абстрактні і конкретні теми, в тому числі технічні теми, що стосуються моєї спеціалізації;
- ▶ Розумію принаймні 60% неадаптованого аудіозапису іноземною мовою;
- ▶ Можу розмовляти доволі побіжно та жваво;
- ▶ Вмію робити чіткі, детальні повідомлення по широкому колу питань; можу викласти власний погляд на основну проблему, показати переваги та недоліки різних варіантів.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Як визначити свій мовний рівень самостійно?

- ▶ Тест UEfAP (Using English for Academic Purposes) – <http://www.uefap.com/test/>
- ▶ Тест від British Council – <http://learnenglish.britishcouncil.org/en/content>
- ▶ Тест DAF – <http://deutschtraining.org/deutsch-test/>
- ▶ Тест DELF – <http://www.bonjourdefrance.co.uk/learn-french-online/delf-preparation.html>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Структура апікаційного пакету

- ▶ Копія закордонного паспорта
- ▶ Довідка з місця навчання
- ▶ Копія диплому про вищу освіту / транскрипт заліковки
- ▶ Мовний сертифікат
- ▶ CV у форматі Europass
- ▶ Мотиваційний лист
- ▶ Learning Agreement

II. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 9

ЕФЕКТИВНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ТА ПЛАНУВАННЯ НАУКОВОГО СТАЖУВАННЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 9

ЕФЕКТИВНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ТА ПЛАНУВАННЯ НАУКОВОГО СТАЖУВАННЯ

План

I. Теоретична частина.

- 1.1. Принципи складання CV
- 1.2. Навички та компетенції науковця
- 1.3. Принципи складання мотиваційного листа та навчального плану

II. Практична частина.

- 2.1. Складання CV
- 2.2. Складання мотиваційного листа та листа-запиту
- 2.3 Складання навчального плану

Практичне заняття 9

ЕФЕКТИВНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ТА ПЛАНУВАННЯ НАУКОВОГО СТАЖУВАННЯ

Теоретична частина*

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ефективна презентація досвіду та планування наукового стажування

Практичне заняття 9

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ефективна презентація досвіду та планування наукового стажування

- ▶ Формат Europass: особливості структурування досвіду;
- ▶ Матриці навичок і компетенцій науковця–дослідника;
- ▶ Мотиваційний лист;
- ▶ План навчальної та наукової роботи;
- ▶ Каталоги курсів та принципи роботи з ними.

CV у форматі Europass

- ▶ Особисті дані
- ▶ Досвід роботи
- ▶ Наявна освіта
- ▶ Мовні компетенції
- ▶ Навички та вміння
- ▶ Сертифікати й нагороди
- ▶ Основні публікації

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

CV: принципи складання

- ▶ Складається з урахуванням пріоритетів конкретної грантової програми
- ▶ Найбільш актуальна інформація – на початку
- ▶ Лише ті кваліфікації, що мають документальне підтвердження
- ▶ Приклади навичок та вмінь
- ▶ Навички, сертифікати, нагороди, публікації, релевантні темі стажування
- ▶ Максимальний обсяг – 2 аркуші

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Які навички та вміння потрібні науковцю?

Continuous learner
Conscientious
Results driven
Associative thinker
Love of complex problems
Intellectual fearlessness
Critical thinker
Love of data
Creative
Empathetic
Making research actionable
Genuine interest in people
Good listener
Pragmatic
Attention to details
Ability to see all sides
Intuitive feel for data
Broad knowledge
Curiosity
Loves client/customer service
Foresight
Good communicator
Flexibility

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

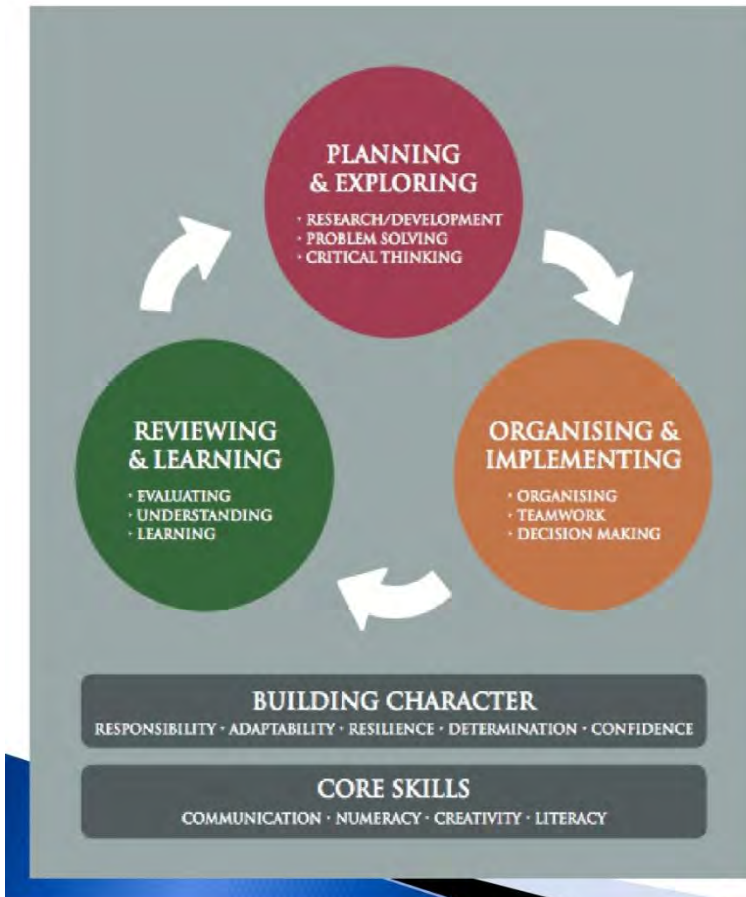

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

(c) Khel Planet

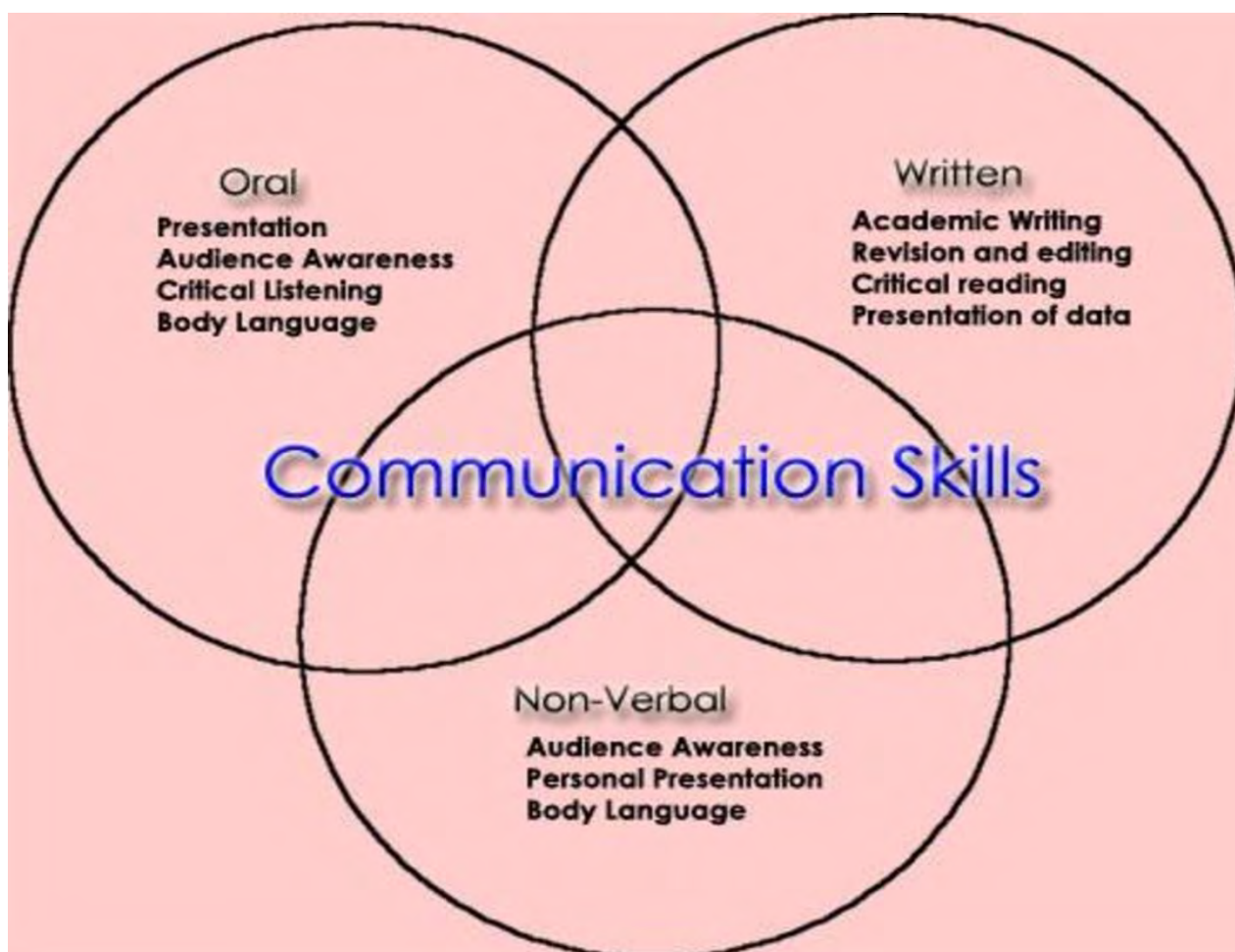
Sheffield Skills Framework

- ▶ Базові навички:
 - комунікація;
 - математична грамотність;
 - загальна грамотність;
 - творче мислення
- ▶ Особистісні навички:
 - відповідальність,
 - адаптивність,
 - стресоусталеність,
 - цілеспрямованість,
 - впевненість
- ▶ Спеціальні навички:
 - освітні;
 - дослідницькі;
 - організаційні

Management Skills Pyramid

Мотиваційний лист: структура

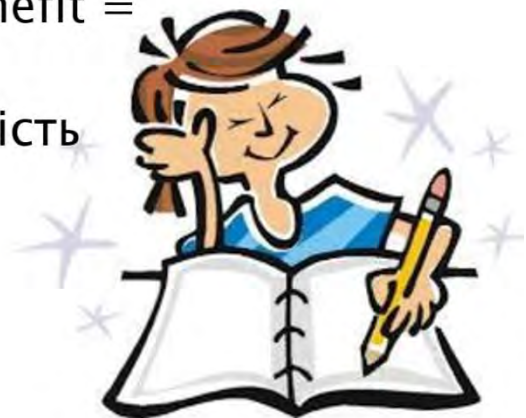
Мотиваційний лист: найчастіші помилки

- ▶ Надто глобальна мета
- ▶ Вказані завдання неможливо виконати у термін, передбачений стажуванням
- ▶ Кваліфікація не відповідає темі стажування
- ▶ Повністю ігнорується особистісний фактор: як саме стажування сприяє розвитку апліканта?
- ▶ Хаотична структура
- ▶ Замалий/завеликий обсяг

Мотиваційний лист: риторика переконання

- ▶ Розпочинайте з висновку
- ▶ Схема “аргумент + доказ”
- ▶ ABC approach: Activity + Benefit = Course
- ▶ Правило Гомера: послідовність аргументів впливає на їх переконливість
- ▶ Правило трьох “так”

Як скласти Learning Agreement?

Порівняльний аналіз

Завантажте навчальний план обраного курсу
з веб-сайту європейського вишу

Візьміть у деканаті навчальний план на
наступний навчальний рік

Заповнення форми

Включіть предмети, які співпадають за
назвою/змістом та кількістю кредитів

Включіть предмети, які не викладаються у
вашому виші (не більше 30%)

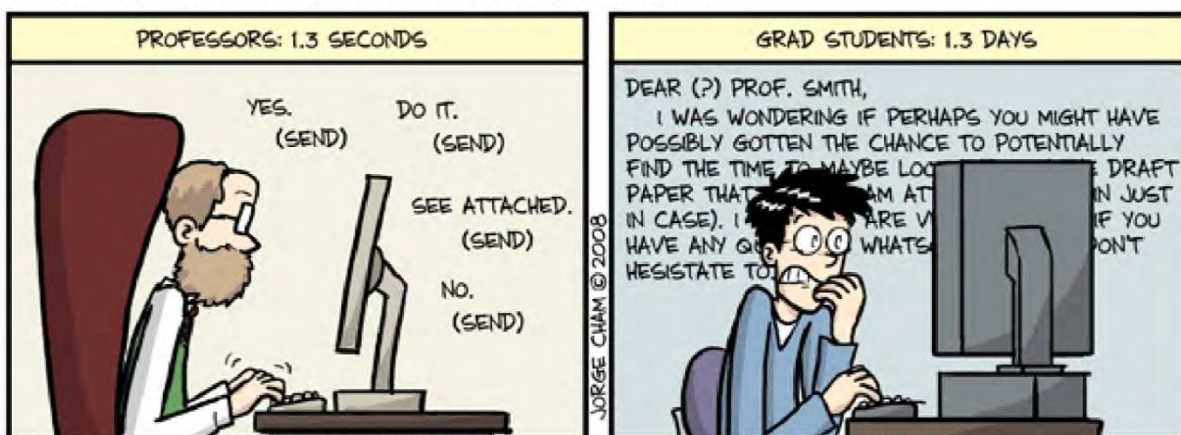
Візування форми

Завітайте документ у декана

Завітайте документ у начальника
міжнародного відділу ЗНУ

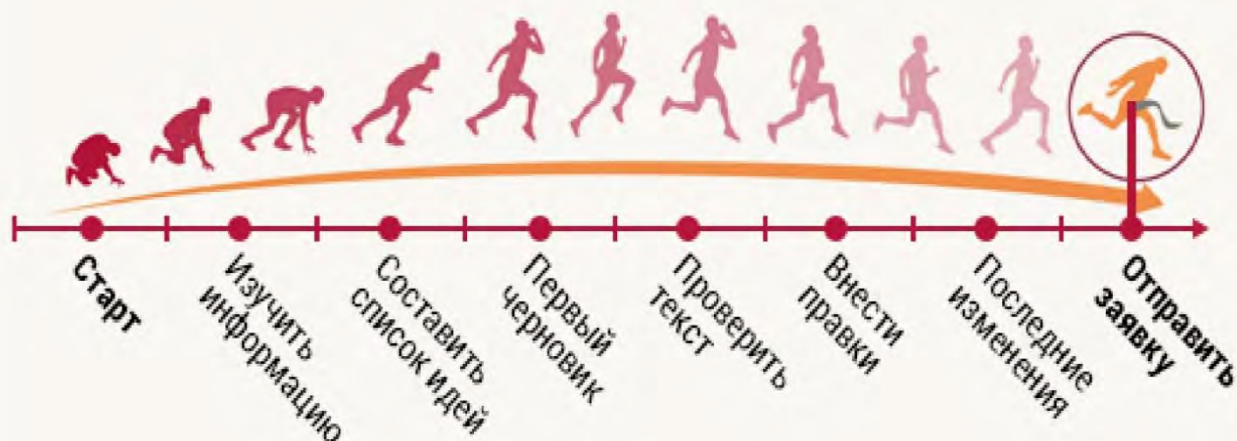
Як отримати згоду приймаючої сторони?

AVERAGE TIME SPENT COMPOSING ONE E-MAIL

WWW.PHDCOMICS.COM

Не существует единственно верной формулы успеха

Lana Shaugney, The University of Warwick

Лист-запит: структура

Вступ

- Звернення
- Представлення

Запит

- Програма фінансування навчання/стажування
- Термін та мета навчання або стажування

Аргументація

- Обґрунтування необхідності
- Наявна кваліфікація

Додатки

- CV + перелік публікацій
- План-проспект

Практичне заняття 9

ЕФЕКТИВНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ТА ПЛАНУВАННЯ НАУКОВОГО СТАЖУВАННЯ

Практична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 9

Ефективна презентація досвіду та планування наукового стажування

Практична частина

Завдання 1. Аналіз власних якостей, навичок та вмінь.

1.1 Визначте три якості, що характеризують вас як:

- лідера;
- науковця;
- особистість.

Які приклади з власного досвіду ви можете навести, щоб підтвердити розвиток вказаних якостей?

1.2 Ознайомтеся з матрицями навичок та компетенцій науковця. Розсортируйте їх за пріоритетністю. Порівняйте результат із колегами та обґрунтуйте свій вибір.

Завдання 2. Структурування досвіду.

2.1 Підготуйте чернетку власного CV. Які нові навички та компетенції ви здобували на кожному з етапів кар'єри? Які заходи або завдання сприяли розвитку цих навичок та компетенцій?

2.2 Проаналізуйте CV одного з ваших колег. Чи складається у вас враження послідовного вдосконалення та кар'єрного зросту? Обґрунтуйте відповідь.

Завдання 3. Риторика переконання (рольова гра)

Працюючи у парах, наведіть партнеру три найсильніших аргументи на користь необхідності вашого стажування за кордоном. При формулюванні аргументів користуйтеся правилом Гомера та правилом трьох «так». Оцініть аргументи партнера на предмет їх переконливості та відповідності правилам.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 9

Ефективна презентація досвіду та планування наукового стажування

Дидактичні матеріали

Завдання 2. Структурування досвіду

PERSONAL INFORMATION

Alessandro Giovannini

14 Rue Serpente, Paris, 75006, France
+33 6 21 39 55 36 +33 340 55 85 776
alessandro.giov@gmail.com
<http://agiovannini.wordpress.com/>
Skype: alegiov

Sex: Male | Date of birth: 18/03/1988 | Nationality: Italian

SHORT BIO

Presently member of CEPS Economic Policy Unit since April 2011. I am also a researcher at the Istituto Affari Internazionali (IAI) in Rome and at the Observatoire Français des Conjonctures Économiques (OFCE) in Paris. I am currently undertaking a PhD in Economics at Sciences Po, Paris, after having completed the Double Degree Master Program in "International Political Economy" of London School of Economics & Sciences Po. I hold a BSc in European Economics (2010) from Roma Tor Vergata University. As a result of my interdisciplinary studies, economics and political science, my work is mainly focused on international political economy issues, with a specific knowledge of the European situation. Furthermore, before arriving at CEPS I have completed an internship period at the FAO Statistical Division, where I have acquired specific expertise in the statistical and quantitative economic analysis.

WORK EXPERIENCE

From 11/2013 until now Associate Researcher
CEPS - Centre for European Policy Studies, Economic Policy Unit - Brussels, BE
• *Activity:* preparation of studies commissioned by the European Parliament, European Commission, other EU institutions (COR, ETUI); publication of Policy Brief on current EMU economic issues
• *Research topics:* European economy, EU economic governance, EMU monetary policy

From 04/2014 until now Researcher
IAI - Istituto Affari Internazionali - Rome, IT
• *Activity:* scientific coordinator of research projects with former Italian Economic Minister Saccomanni and former ECB board member Bini Smaghi; projects with Italian Trade Agency
• *Research topics:* European monetary policy, international monetary coordination, international trade

From 09/2014 until now Researcher
OFCE - Observatoire Français des Conjonctures Économiques - Paris, FR
• *Activity:* research activity in the context of the FP 7 European Project RASTANEWS, to assess how the interaction between income inequality and household debt affect economic fluctuations.
• *Research topics:* European economy, inequality, financial development, global imbalances

From 7/2013 to 4/2014 Research Assistant
LSE - London School of Economics and Political Sciences - London, UK
• *Activity:* empirical research on political economy aspects of sovereign debt crisis developed in 10 countries; empirical research on the effects of political/economic uncertainty on sovereign debt crisis
• *Research topics:* international political economy, sovereign debt, political instability

From 9/2011 to 11/2013 Research Assistant
CEPS - Centre for European Policy Studies, Economic Policy Unit - Brussels, BE
• *Activity:* empirical support for studies on Euro area Macro-Financial Stability and EMU imbalances; study on the external representation of the euro area, and role of the EU in the global economy
• *Research topics:* macroeconomic imbalances, sovereign debt crisis, macro-financial stability

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Curriculum Vitae

Alessandro Giovannini

From 4/2011 to 8/2011

Research Assistant

CEPS - Centre for European Policy Studies, Economic Policy Unit - Brussels, BE

- *Activity:* preparation of Policy Briefs on euro area crisis; structural analysis of peripheral countries; empirical analysis of the economic effects of ageing of the developed countries (BELDEBT project)
- *Research topics:* European economy, competitiveness, ageing, imbalances

From 11/2010 to 3/2011

Trainee

FAO - Food and Agriculture Organization of the UN, Economic & Social Department - Rome, IT

- *Activity:* improvement of the statistical methodology used for the global undernourishment index; development of a joint project with the World Bank to develop a new statistical software
- *Research topics:* undernourishment, composite index, microeconomic analysis

From 11/2010 to 3/2011

Junior Assistant

SSPA - Italian School of Administration, Project "Culture of Integrity in the Public Sector" - Rome, IT

- *Activity:* empirical research on the measurement of corruption: new composite index based on WDI; organization of international seminars on corruption and public integrity
- *Research topics:* corruption, integrity, composite index, microeconomic analysis

EDUCATION AND TRAINING

From 9/2013 until now

Economics Doctoral Programme: M2 - PhD Track

Sciences Po - Economics Department - Paris, FR

- Final dissertation on: Risk Diversification, Financial Integration and Foreign Investors' Profile

From 9/2012 to 7/2013

MSc International Political Economy

London School of Economics and Political Sciences - London, UK

Dual Degree "International Affairs" LSE & Sciences Po

- Final dissertation on: The Impact of the Euro on Foreign Investors' Decisions Defended with Distinction

From 9/2011 to 6/2012

Master International Economic Policy

Sciences Po - Paris School of International Affairs - Paris, FR

Dual Degree "International Affairs" LSE & Sciences Po

From 9/2007 to 9/2010

BSc European Economics

Faculty of Economics, Università di Roma Tor Vergata - Rome, IT

Final mark: 110/110 cum laude

From 9/2009 to 2/2010

Erasmus Exchange Programme

Faculty of Economics, Université Paris Dauphine Paris - Paris, FR

OTHER RELEVANT FORMATIVE EXPERIENCES

7/2012

Advanced Course of Econometrics: Panel Data and Policy Evaluation

CIDE - Centro Interuniversitario di Econometria - Berlinoro, IT

- *Activity:* advanced course on static and Dynamic Panels; IV, GMM diff-level-sys estimators, bias-corrected LSDV, introduction to structural policy evaluation
- *Research topics:* econometrics, panel data, GMM, structural analysis

- 6/2012 **Advanced Course of Econometrics: Advanced Tools and Time Series**
CIDE - Centro Interuniversitario di Econometria - Bertinoro, IT
- **Activity:** advanced course on simultaneous equations, MLE, IV, 2SLS, LIVE, 3SLS, FIVE, AR/MA models, ARCH and GARCH
 - **Research topics:** econometrics, time series, maximum-likelihood estimation, instrumental variables

- From 9/2011 to 5/2012 **University Projects in partnership with the OECD**
OECD - Organization for Economic Co-operation and Development - Paris, FR
- **Activity:** analysis on relationship between education and economics outcome (ECO Directorate) and analysis on renewable energy support policies in OECD countries (ENV Directorate)
 - **Research topics:** education, micro data, macroeconomics, renewables, energy

PERSONAL SKILLS

Mother tongue(s) Italian

Other language(s)

	UNDERSTANDING		SPEAKING		WRITING
	Listening	Reading	Spoken interaction	Spoken production	
English	C2	C2	C2	C1	C1
IELTS C1					
French	C2	C2	C1	B1	B2
TSE #2					

Levels: A1/2: Basic user - B1/2: Independent user - C1/2: Proficient user
Common European Framework of Reference for Languages

- Computer skills Proficiency use of the following software's:
- MS Office: Word, Excel, PowerPoint, Publisher, Outlook
 - Statistical Software: STATA 12 | SPSS | EViews 6 | GRETL | R | LaTeX | LyX
 - Other Software: IBM Lotus | Prezi | Tableau Software | HTML coding | Wordpress and Joomla

LIST OF PUBLICATIONS

- Refereed Publications
- Giovannini, A., Iacopetta, M. and Minetti, R. Financial Markets, Banks, and Growth: Disentangling the Links, *Revue de l'OFCE* 131, pp. 105-147.
- Book Chapters
- Giovannini, A. and Minetti, R. Italian Firms, in A. Mammone, E. G. Parini and G. A. Velti, eds.: "Handbook of Contemporary Italy", Routledge, London, December 2013.
 - Giovannini, A. and Minetti, R. Banche, Imprese e Innovazione. La Finanza Sostiene il Progresso Tecnologico in Italia? In A. Zazzaro, ed.: "Il Credito alle Imprese Durante la Crisi. Le Strategie delle Banche e il Rilancio dell'Economia", Il Mulino, Bologna, June 2013.
- Commissioned Studies
- Aloi C, Giovannini, A. and Piedrafita, S. Analysis of the Functioning of the Euro Area, European Parliament Study, Pol. Dept. A - Economic and Scientific Policy/ECON, forthcoming.
 - Aloi C, Giovannini, A. and Nunez F. J. Divisions of Powers Between the European Union, the Member States, Candidate Countries and some Potential Candidate Countries and Local and Regional Authorities, Committee of the Regions Study, October 2014.
 - Aloi C, Giovannini, A. and Gros, D. Targeted longer-term refinancing operations: Will they revitalise credit in the euro area?, European Parliament Study, Pol. Dept. A - Economic and Scientific Policy/ECON, September 2014.

ІІІ ЗАВДАННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Самостійна робота 9

СКЛАДАННЯ ПОВНОГО АПЛІКАЦІЙНОГО ПАКЕТУ ДЛЯ УЧАСТІ У ПРОГРАМІ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ERASMUS+ KA107

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 9

СКЛАДАННЯ ПОВНОГО АПЛІКАЦІЙНОГО ПАКЕТУ ДЛЯ УЧАСТІ У ПРОГРАМІ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ERASMUS+ KA107

Методичні рекомендації

- I. Опрацювати матеріали Лекції 5 та Практичного заняття 9, літературу до самостійної роботи тощо.
- II. Визначити власний рівень мовної компетенції за допомогою безкоштовного онлайн-тестування.
- III. Розробити повний аплікаційний пакет для короткотермінового (1 місяць) стажування у закордонному виші з метою роботи над першим розділом дисертаційного дослідження:
 - CV у форматі Europass;
 - мотиваційний лист;
 - лист-запит до приймаючої сторони.

Література до Самостійної роботи 9

1. How to Write a Successful CV. - <https://www.kent.ac.uk/careers/cv.htm>
2. Describing Skills in Your CV. - <https://www.careers.govt.nz/job-hunting/cvs-and-cover-letters/describing-skills-in-your-cv/>
3. How to Write a Successful PhD Motivation Letter. - <https://www.phdportal.com/articles/717/how-to-write-a-succesful-phd-motivation-letter.html>
4. Шаблон CV у форматі Europass. - <https://europass.cedefop.europa.eu/documents/curriculum-vitae>

Лекція 6

ГРАНТИ ЄС ДЛЯ ПІДТРИМКИ ПРОЕКТІВ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ Й НАУКИ

План

- I. Засади проектної культури.
- II. Національні пріоритети у галузях освіти й науки
- III. Основні організації-грантодавці
- IV. Європейські рамкові програми: Erasmus+, Horizon2020
- V. Загальна характеристика проектів Erasmus+

Гранти ЄС для підтримки проектів у галузі освіти й науки

Лекція 6

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Гранти ЄС для підтримки проектів у галузі освіти й науки

- ▶ Засади проектної культури
- ▶ Національні пріоритети у галузях освіти й науки
- ▶ Основні організації–грантодавці
- ▶ Європейські рамкові програми: Erasmus+, Horizon2020
- ▶ Загальна характеристика проектів Erasmus+

Що таке проект?

- ▶ Чітка дата початку (Kick-off)
- ▶ Чітка дата завершення або визначений кінцевий результат (продукт)
- ▶ Унікальність результату (унікальний ≠ новітній)
- ▶ Обмеженість ресурсів

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Проект: переваги формату

- ▶ Більш ефективний розподіл ресурсів
- ▶ Конкурентне середовище
- ▶ Компаративний аналіз (constant benchmarking)
- ▶ Імплементация досвіду (best practices)
- ▶ Слабкі місця існуючих практик та систем (performance gaps)
- ▶ Більш оперативна реакція на потреби ринків та виклики сьогодення
- ▶ Реалізація та перегляд пріоритетів

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейські грантодавці в Україні

Sida

Konrad
Adenauer
Stiftung

Visegrad

EASTERN
PARTNERSHIP
PROGRAM

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG

Alexander von Humboldt
Stiftung/Foundation

MAX PLANCK FOUNDATION
for International Peace and
the Rule of Law

GERDA HENKEL STIFTUNG

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Виконавчі агенції ЄС з питань освіти й науки

Європейський Союз

Європейська Комісія

Виконавчі агенції

Directorate General for
Science and Research

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Національні пріоритети у галузі освіти і науки: НПБ

- ▶ Закон України “Про вищу освіту”
- ▶ Національна доктрина розвитку освіти
- ▶ Національна стратегія розвитку освіти на 2012–2021 рр.
- ▶ Закон України “Про наукову і науково–технічну діяльність”
- ▶ Закон України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”
- ▶ Закон України “Про основи національної безпеки України”

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Рамкові програми ЄС

Презентація курсу
 «Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

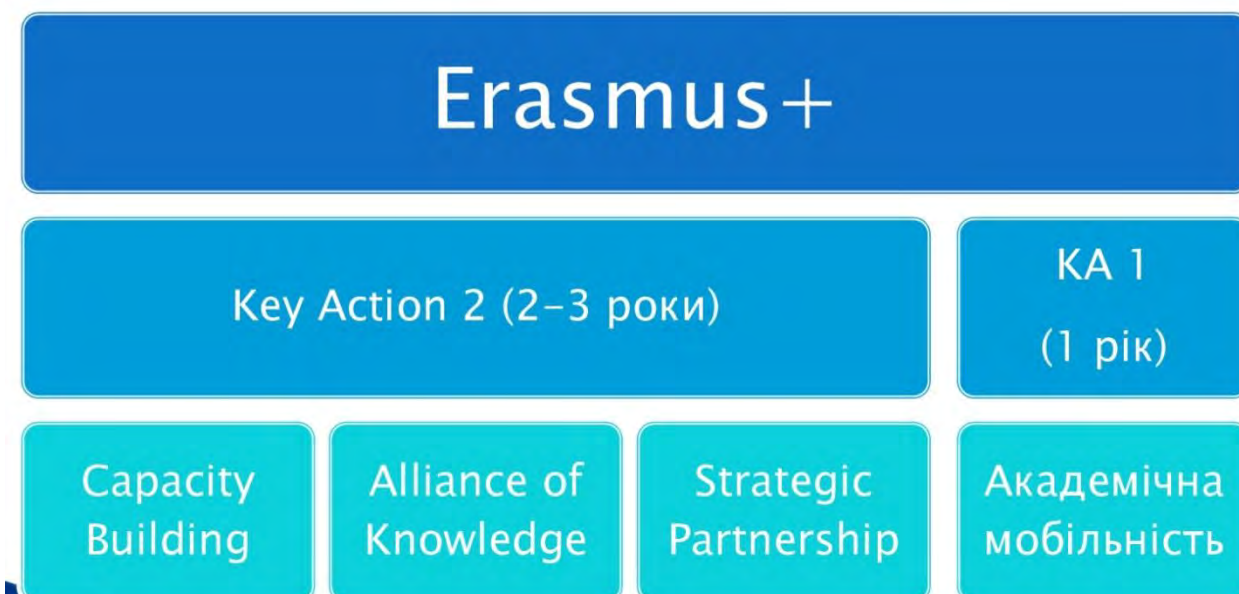

KA1. Навчальна мобільність Можливості для вищих навчальних закладів Індивідуальні можливості	KA2. Проекти співпраці Розвиток потенціалу Альянси знань Стратегічні партнерства	KA3. Підтримка реформ Команда експертів (HERE) Публікації EACEA Заходи EACEA
Жан Моне Конкурси База проектів	Темпус IV Інструкції База і новини проектів Карта проектів	Вища освіта в Україні Вища освіта і Болонський процес Вищі навчальні заклади

Карта проектів
 База і новини проектів
 Список проектів

Проекти Erasmus+ у галузі освіти

Класифікація проектів Erasmus+ KA2 Capacity Building

Erasmus+ KA2 Capacity Building

Joint Projects (JP)

Structural Projects (SP)

Нові навчальні програми
Нові методи викладання

Контроль якості освіти
Контроль якості управління

Реформування ВНЗ та системи вищої освіти в цілому

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

E+KA2 Capacity Building: пріоритети

- ▶ Категорія А – предметні області (для проектів з розробки навчальних планів і програм)
- ▶ Категорія Б – покращення якості освіти і викладання
- ▶ Категорія С – вдосконалення менеджменту та управління ВНЗ
- ▶ Оновлюються щороку
- ▶ Розміщуються на сайті програми та на сайтах національних офісів Erasmus+

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

E+ KA2 Capacity Building: географія проектів

Erasmus+ KA2 Capacity Building

Multi-country

National

Регіональні:
щонайменше дві країни
з одного регіону

Трансрегіональні:
щонайменше одна
країна з кожного
регіону

Партнери лише з однієї
країни

E+ KA2 Capacity Building: структура консорціуму

National	• Min по 1 ВНЗ з 3-х країн ЄС • Min 3 ВНЗ з партнерської країни (не менше, ніж з країн ЄС)
Multi-country (regional)	• Min 3 ВНЗ з країн ЄС (різні регіони) • Min по 2 ВНЗ з min 2 партнерських країн одного регіону (не менше, ніж з країн ЄС)
Multi-country (transregional)	• Min 3 ВНЗ з країн ЄС (різні регіони) • Min по 2 ВНЗ з партнерських країн різних регіонів (не менше, ніж з країн ЄС)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

БЮДЖЕТ

* За винятком витрат
на мобільність

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Веб-середовище Erasmus+

- ▶ Гайдлайни з написання заявок
- ▶ Електронні аплікаційні форми та калькулятори бюджету
- ▶ Оголошення конкурсів
- ▶ Переліки пріоритетів
- ▶ Пошук партнерів
- ▶ Онлайн-консультації

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Хто може взяти участь?

- ▶ **Program Countries** – країни ЄС
- ▶ **Partner Countries** – країни, визнані партнерами ЄС (у тому числі Україна)
- ▶ **Grant holder/Coordinator** – ВНЗ, який очолює консорціум, безпосередньо отримує грант від Європейської комісії і відповідає за розподіл коштів та реалізацію проекту
- ▶ **Partner** – ВНЗ, який бере участь у проекті, виконуючи частину проектних завдань
- ▶ **Абсолютна більшість проектів** – проекти рівню кафедра/відділ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Хто може бути вашим партнером?

- ▶ **Program Countries** – будь-який акредитований виш з будь-якої країни ЄС, Туреччини, Македонії, Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії (33 країни)
- ▶ **Регіональні партнери** – будь-який акредитований виш з країн регіону східного партнерства (ENPI, Region 2): Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова
- ▶ **Трансрегіональні партнери** – будь-які акредитовані виші з партнерських країн різних регіонів (12 регіонів, близько 150 країн)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Як знайти партнера?

- ▶ **Erasmus+ Partner search tool**
- ▶ Окремі портали з пошуку партнерів
- ▶ Національні Темпус-офіси країн-учасниць
- ▶ Банк договорів про співпрацю у Міжнародному відділі ЗНУ
- ▶ Особисті контакти
- ▶ **Необхідна інформація:**
 - базові відомості про організацію;
 - тип проекту, у якому бажаєте взяти участь;
 - функція у проекті (координатор, учасник);
 - короткий опис проекту (для координаторів)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Це можливо: проекти Європейської комісії у ЗНУ

- ▶ 13 проектів за 15 років, у тому числі:
 - 8 проектів TEMPUS;
 - 2 проекти Erasmus Mundus Action 2
 - 1 проект Socrates–Erasmus Action 1
 - 1 проект Жана Моне
 - постійно діючий формат академічної мобільності Erasmus+ KA1 з 6 європейськими вишами

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

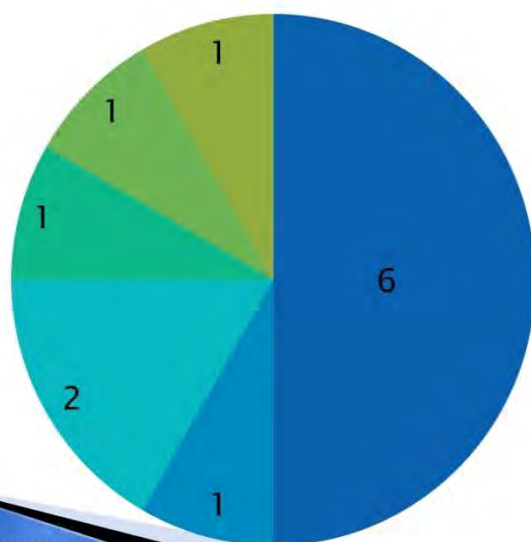
Що зроблено: проекти Європейської комісії у ЗНУ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Хто брав участь?

Проекти з фінансуванням Європейської комісії у
ЗНУ

■ Міжнародний відділ

■ Факультет журналістики

■ Факультет іноземної
філології

■ Факультет менеджменту

■ Математичний факультет

■ Факультет СПП

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

II. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 10

ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING: ВІД ПРОБЛЕМИ ДО ІДЕЇ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 10

ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING: ВІД ПРОБЛЕМИ ДО ІДЕЇ

План

I. Теоретична частина.

- 1.1. Аналіз проблеми у контексті
- 1.2. Оцінка потенціалу та впливу
- 1.3. Візія, місія, мета, завдання

II. Практична частина (*робота в групах*).

- 2.1. Дерево проблем та діаграма Ісікави: впорядкування цілей та завдань
- 2.2. Ідентифікація бенефіціарів та стейкхолдерів
- 2.2. Написання cover letter

Практичне заняття 10

ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING: ВІД ПРОБЛЕМИ ДО ІДЕЇ

Теоретична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+ KA2 Capacity Building: від проблеми до ідеї

Практичне заняття 10

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+ KA2 Capacity Building: від проблеми до ідеї

- ▶ Аналіз проблеми у контексті
- ▶ Оцінка потенціалу та впливу
- ▶ Візія, місія, мета, завдання
- ▶ Cover letter

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Заявка релевантна, якщо:

- Відповідає вимогам категорії, в рамках якої подається;
- Враховує національні та/або регіональні пріоритети, пріоритети ЄС тощо;
- Цілі проекту реалістичні, базуються на адекватному аналізі поточних потреб;
- Містить реалістичний прогноз впливу на освітні системи або окремі виші;
- Сприяє регіональному співробітництву

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Top to Bottom
communication

Bottom to Top
communication

Ідея чи команда?

Генерація ідеї: алгоритм

Проблема

- Ідентифікація
- Аналіз причин та наслідків

Ідея

- Інновація
- Бенефіціари та стейкхолдери

Рішення

- Результат
- Вплив

Case Study 1: Паспорт проблеми

- **Проблема:** *Українські вчені мають замало публікацій у SCOPUS*
- застаріла чи новітня?
- національна, регіональна чи глобальна?
- визнана чи не визнана офіційно?
- актуальна чи ні? Якщо так, то чому?
- як можна обґрунтувати актуальність?

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Обґрунтування актуальності проблеми

- Щорічні офіційні бюлетені ЕАСЕА та міжнародних профільних асоціацій
- Щорічні офіційні звіти МОН та НАНУ
- Публікації у профільних періодичних виданнях
- Статистичні дані та аналітика у галузі
- **NB!** Користуйтеся найсвіжішими даними

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Обґрунтування актуальності: аналітика у нагоді

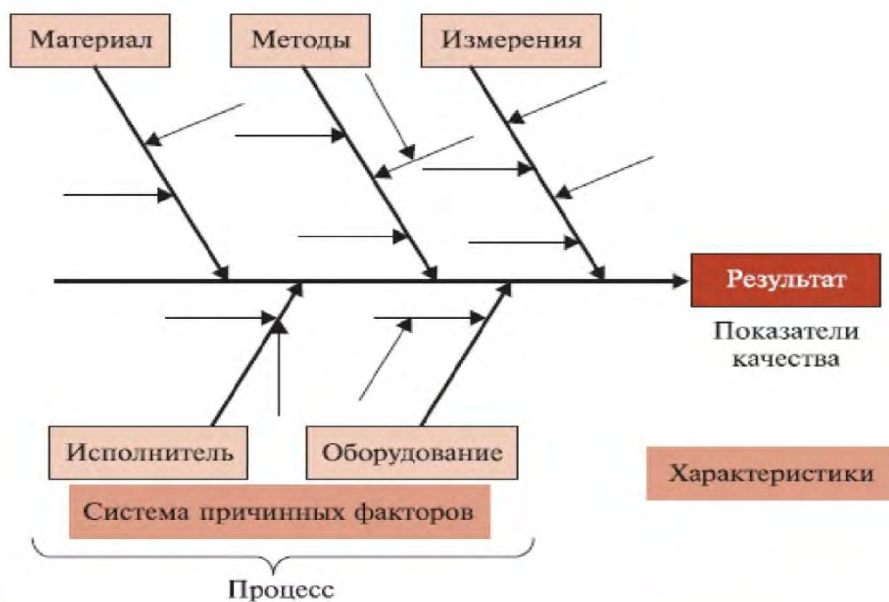
- ▶ The Chronicle of Higher Education
- ▶ NMC Horizon Report
- ▶ HEFCE Report
- ▶ EACEA Thematic Reports
- ▶ NAFSA Annual Report та матеріали конференцій
- ▶ EAIE Annual Report та матеріали конференцій

Завдання 1. Дерево проблеми

Завдання 2. Діаграма Ісікави

Як визначити вплив проекту?

ШУКАЄМО СТЕЙКХОЛДЕРІВ

- Стейкхолдерів завжди на одного більше, ніж ви знаєте, а ті, про яких ви знаєте, мають щонайменше на одну потребу більше, ніж вам наразі відомо.

Том Гліб

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Завдання 3. Визначення впливу

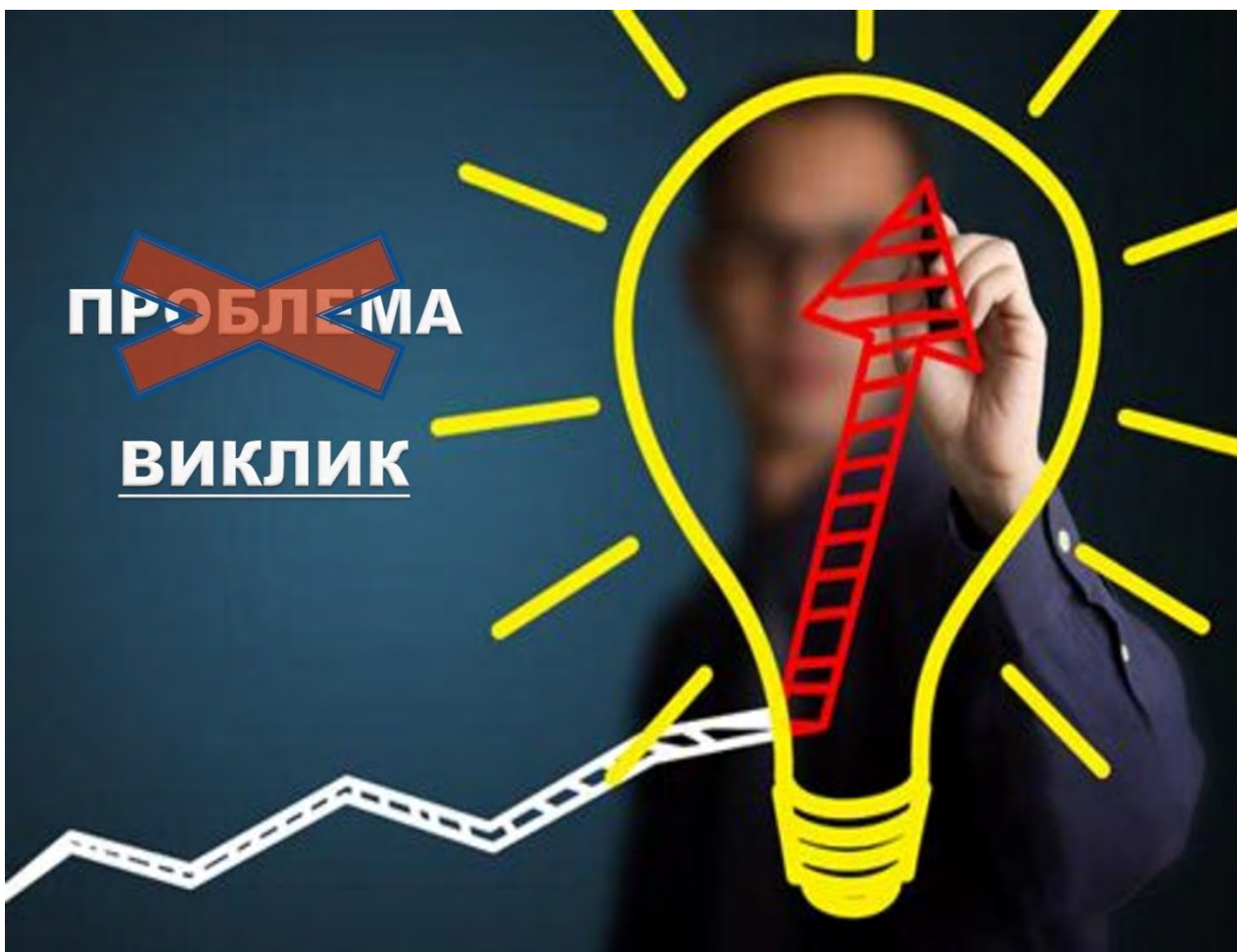
- Ідентифікуйте бенефіціарів та стейкхолдерів проекту, спрямованого на вирішення проблеми:

***Українські вчені мають замало публікацій у
SCOPUS***

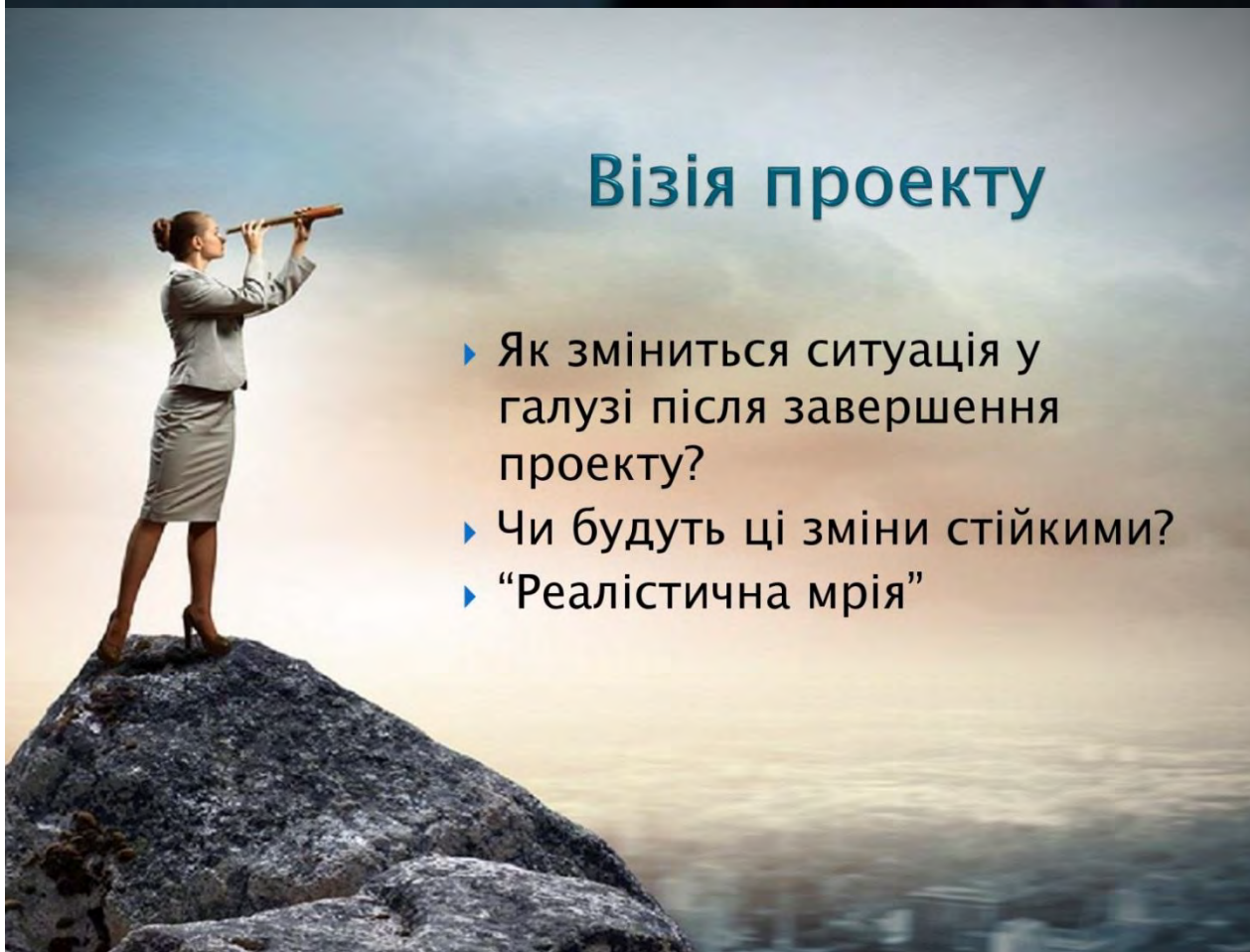
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРОБЛЕМА
ВИКЛИК

Візія проекту

- ▶ Як зміниться ситуація у галузі після завершення проекту?
- ▶ Чи будуть ці зміни стійкими?
- ▶ “Реалістична мрія”

Місія проекту

- ▶ Що саме ми хочемо змінити і чому?
- ▶ У який спосіб проект задовольнить вимоги бенефіціарів та стейкхолдерів?

Мета проекту

- ▶ Кінцевий бажаний результат (продукт)
- ▶ SMART-планування
- ▶ NB! Важливо не плутати мету (goal) і завдання (objectives)

ВИЗНАЧАЄМО ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ

- ▶ Як саме досягатиметься мета проекту?
- ▶ Не більше трьох основних завдань на етапі розробки ідеї
- ▶ **NB!** Завдання мають бути орієнтовані не на процес, а на результат
- ▶ Заборонені слова:

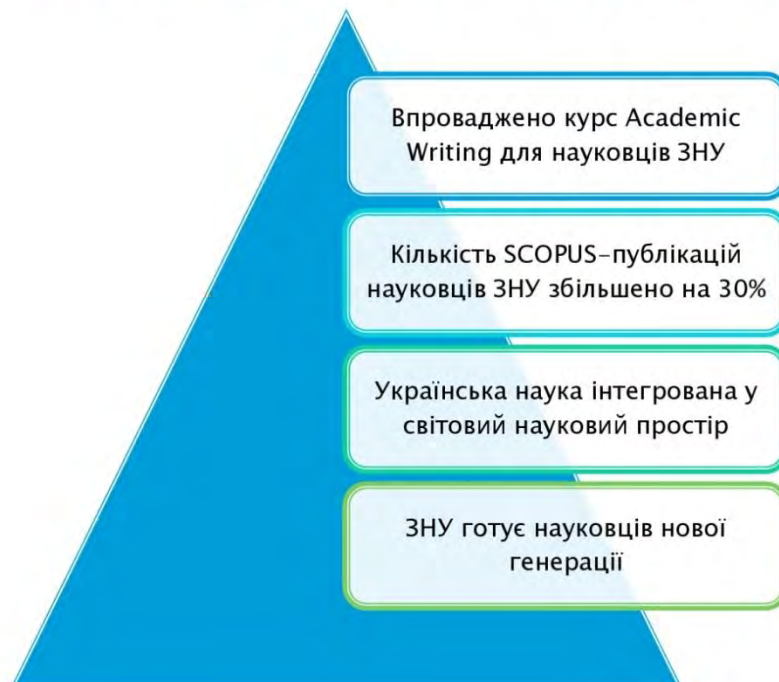

підтримати, покращити,
 підсилити, сприяти,
 координувати,
 реформувати,
 пожвавити. ...

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Завдання 4. Впорядкуйте піраміду

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

Обґрунтування унікальності

- ▶ Моніторинг проектів зі схожою тематикою (архіви проектів на сайті Erasmus+, NEO)
- ▶ Моніторинг публікацій у відповідній галузі
- ▶ Залучення національних МОН у якості асоціативного партнера для ENPI (лист підтримки МОН)

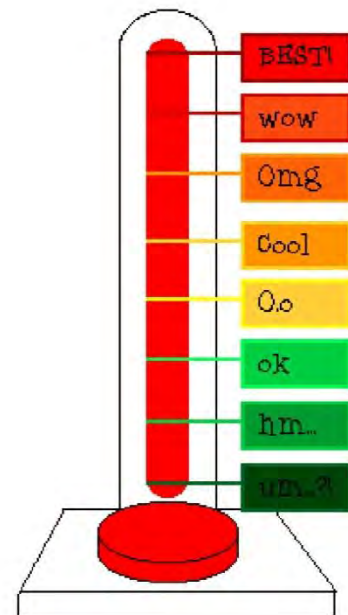
Case Study: Інноваційний характер проекту

- ▶ У чому полягає інноваційність проекту, спрямованого на розробку курсу-тренінгу із написання публікацій Scopus для вчених партнерських країн (ENPI)?

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ

- ▶ Фахівці
- ▶ Управлінська структура
- ▶ Обладнання
- ▶ Послуги (друк, веб-дизайн, медіа)
- ▶ Networking
- ▶ Інші ресурси
- ▶ **NB! Оцінюйте потенціал організації в цілому**

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОБИРАЄМО НАЗВУ

Приклади назв проектів:

- ▶ AIM – Advanced Internationalization Management
- ▶ ATHENA – Autonomous Higher Education in Eastern Neighborhood Area
- ▶ IMPRESS – Improving the Efficiency of Student Services
- ▶ TEMPUS – Trans-European Mobility Program for University Studies

Cover Letter

- ▶ Стисла концепція проекту
- ▶ Містить візію, місію, мету та основні завдання
- ▶ Мах 2000 знаків
- ▶ Використовується для пошуку партнерів, презентації проекту тощо

Підсумкове завдання

- Користуючись рекомендаціями, наведеними у презентації, напишіть cover letter проекту, що вирішує поставлену проблему:

**Українські вчені мають замало публікацій
у SCOPUS**

- Запропонуйте влучну назву для проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 10

ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING: ВІД ПРОБЛЕМИ ДО ІДЕЇ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 10

ERASMUS+ KA2 Capacity Building: ВІД ПРОБЛЕМИ ДО ІДЕЇ

Практична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 10

Erasmus+ KA2 Capacity Building: від проблеми до ідеї

Практична частина

Вихідні умови: Початковий етап підготовки заявки на проект Erasmus Mundus KA2 Capacity Building

Етап 1. Контекст-аналіз проблеми

Завдання 1.1 Укладання паспорту проблеми.

Підгрупа 1 (проектанти) класифікує обрану проблему за наступними критеріями:

- ▶ **Проблема:** *Українські вчені мають замало публікацій у SCOPUS*
 - застаріла чи новітня?
 - національна, регіональна чи глобальна?
 - визнана чи не визнана офіційно?
 - актуальна чи ні? Якщо так, то чому?

Підгрупа 2 (експерти) виносить висновок щодо обґрунтованості класифікації проблеми за наступними критеріями:

- враховано актуальний стан проблеми;
- залучено досвід інших інституцій, країн тощо;
- обґрунтовано пріоритетність вирішення проблеми, її вплив на розвиток галузі у цілому;

Завдання 1.2. Аналіз причин і наслідків проблеми («дерево проблеми»)

Три підгрупи незалежно одна від одної складають «дерево проблеми» за запропонованим шаблоном; результати порівнюються. Демонструються як шаблонні, так і творчо-інноваційні підходи до проблеми. Наголошується на необхідності ширшого охоплення контексту проблеми.

Завдання 1.3 Аналіз факторів, що спричиняють проблему, за ключовими напрямками. Шість мікрогруп колективно заповнюють відповідні розділи

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

діаграми Ісікави для визначення 3 performance gaps, що призводять до утворення проблеми на рівнях:

- кадрового забезпечення (мікрогрупа 1)
- матеріально-технічного забезпечення (мікрогрупа 2)
- адміністративного забезпечення (мікрогрупа 3)
- методологічного забезпечення (мікрогрупа 4)
- середовища (мікрогрупа 5)
- контролю результативності (мікрогрупа 6)

Демонструється системність і багатовимірність проблеми, необхідність вживання комплексних заходів для її вирішення.

Завдання 1.4 Визначення бенефіціарів та стейкхолдерів вирішення проблеми

Шляхом ланцюжкового опиту учасників генерується максимально можлива кількість потенціальних бенефіціарів та стейкхолдерів. Кожен з учасників має додати до переліку принаймні одну додаткову категорію бенефіціарів та стейкхолдерів. Демонструється потенційний діапазон охоплення результатами проекту категорій, які зазвичай залишаються поза увагою аплікантів.

Етап 2. Формулювання ідеї проекту

Завдання 2.1. Візія та місія проекту

Три підгрупи, незалежно одна від одної, формулюють своє бачення майбутнього, де проблему вирішено, фокусуючись на кількісних та якісних змінах; візії порівнюються та аналізуються на предмет реалістичності та горизонту візії (часовий проміжок, за який досягнуто кількісні та якісні зміни). Через узагальнення результатів синтезується колективна візія проекту. Наголошується на принциповій недосяжності «ідеальної» візії та необхідності поетапного й послідовного руху до неї (місія проекту).

Завдання 2.2. Мета проекту

З оглядом на заповнену раніше діаграму Ісікави три підгрупи шляхом мозкового штурму виробляють пропозиції, здатні сприяти комплексному вирішенню проблеми. Наголошується, що пропозиція має висвітлювати не процес, а кінцевий результат. Висунуті ідеї класифікуються за параметрами оцінювання проектів KA2, а саме:

- відповідності пріоритетам розвитку галузі;
- відповідності профілю діяльності освітньої установи;
- інноваційності;
- реалістичності реалізації;
- масштабності впливу;
- відповідності інтересам бенефіціарів та стейкхолдерів.

На основі обраної пропозиції формулюється **мета** проекту.

Завдання 2.3 Завдання проекту

Взявши за основу заповнену раніше діаграму Ісікави, шість мікрогруп формулюють по одному завданню для реалізації мети проекту на таких рівнях:

- кадрового забезпечення (мікрогрупа 1)
- матеріально-технічного забезпечення (мікрогрупа 2)
- адміністративного забезпечення (мікрогрупа 3)
- методологічного забезпечення (мікрогрупа 4)
- середовища (мікрогрупа 5)
- контролю результативності (мікрогрупа 6)

Отримані результати узагальнюються та впорядковуються за пріоритетністю за допомогою шаблону піраміди пріоритетів. Три найпріоритетніші завдання визначаються як ключові **завдання** проекту.

Завдання 2.4 Логіко-структурна матриця проекту

Чотири підгрупи працюють з комплектом карток, розкладаючи їх у правильній послідовності для відтворення логіко-структурної матриці проекту на рівні «Проблема – рішення – результат». Демонструються внутрішні вертикальні й горизонтальні логічні зв'язки між візією, місією, цілями й завданнями проекту.

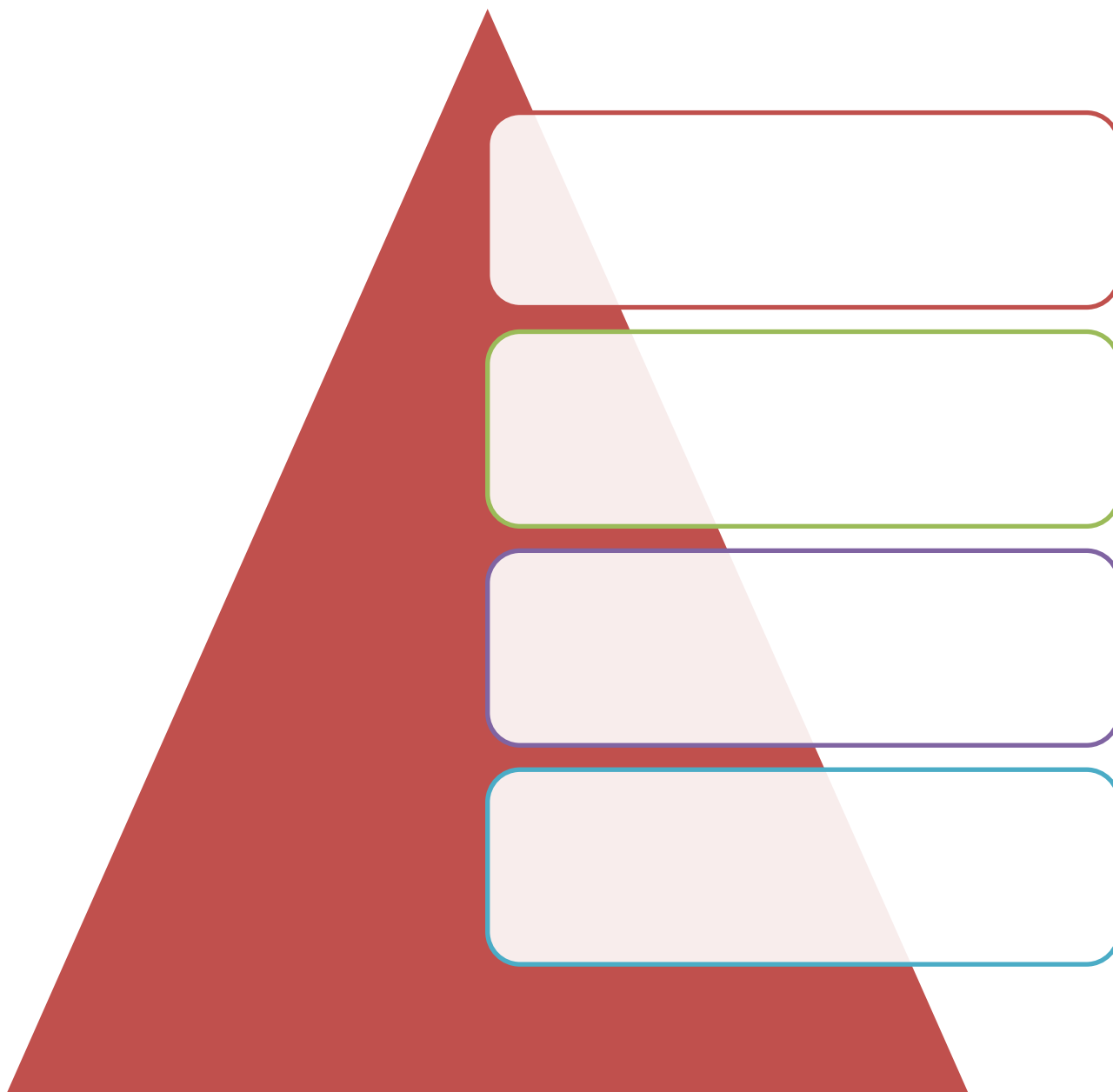
ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 10

Erasmus+ KA2 Capacity Building: від проблеми до ідеї

Дидактичні матеріали

Завдання 2.3 Піраміда пріоритетів

A large red triangle representing a pyramid, with four horizontal white boxes of decreasing width stacked on its right side. Each box has a colored border: red, green, purple, and blue from top to bottom.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

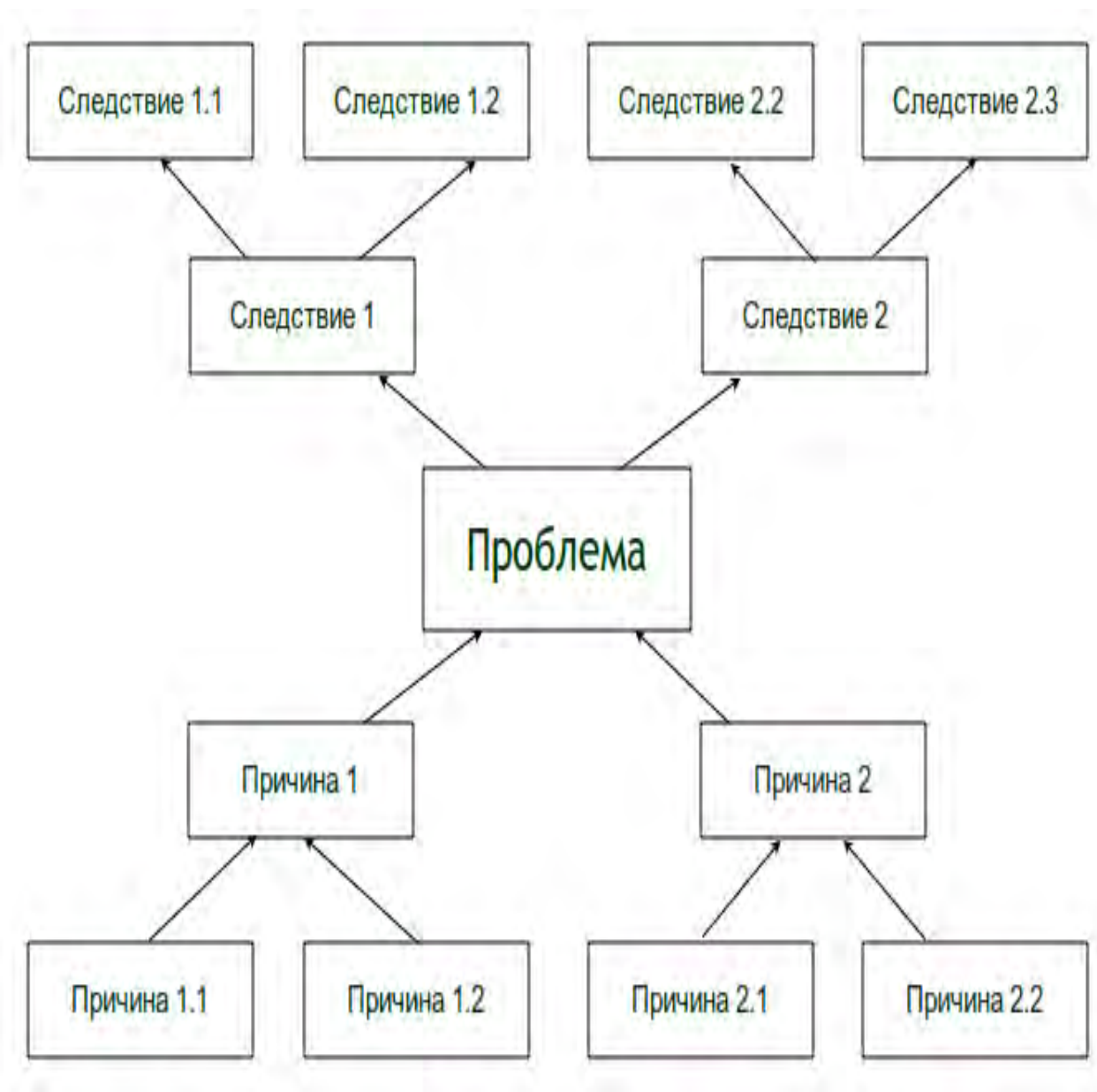
Практичне заняття 10

Erasmus+ KA2 Capacity Building: від проблеми до ідеї

Дидактичні матеріали

Завдання 1.2 Дерево проблеми

Таблиця 2. Ранжування проектних ідей

Практичне заняття 10

Erasmus+ KA2 Capacity Building: від проблеми до ідеї

Дидактичні матеріали

Завдання 2.4 Картки LFM-1

Проблема	Рішення	Результат
Ізоляція української науки	Вдосконалення стандартів підготовки науковців	Науковці нової генерації
Мала кількість публікацій українських вчених у Scopus	Впровадження курсу Academic Writing для аспірантів	Роботи українських вчених публікуються і цитуються у провідних закордонних видання
Мовний бар'єр	Викладання профільних предметів іноземною мовою	Випускники ВНЗ володіють іноземною мовою на рівні, достатньому для професійної комунікації

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 11

ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING: ВИМІРИ ЯКОСТІ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 11

ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING: ВИМІРИ ЯКОСТІ

План

I. Теоретична частина.

- 1.1. Якість команди
- 1.2. Якість співробітництва
- 1.3. Якість реалізації задуму
- 1.4 Якість управління проектом
- 1.5 Якість результату
- 1.6 Якість впливу

II. Практична частина (*робота в групах*).

- 2.1. Планування життєвого циклу проекту
- 2.2. Визначення ключових індикаторів якості
- 2.3. Ідентифікація і класифікація ризиків
- 2.4 Управління ризиками

Практичне заняття 11

ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING: ВИМІРИ ЯКОСТІ

Теоретична частина*

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Контроль забезпечення якості реалізації проекту

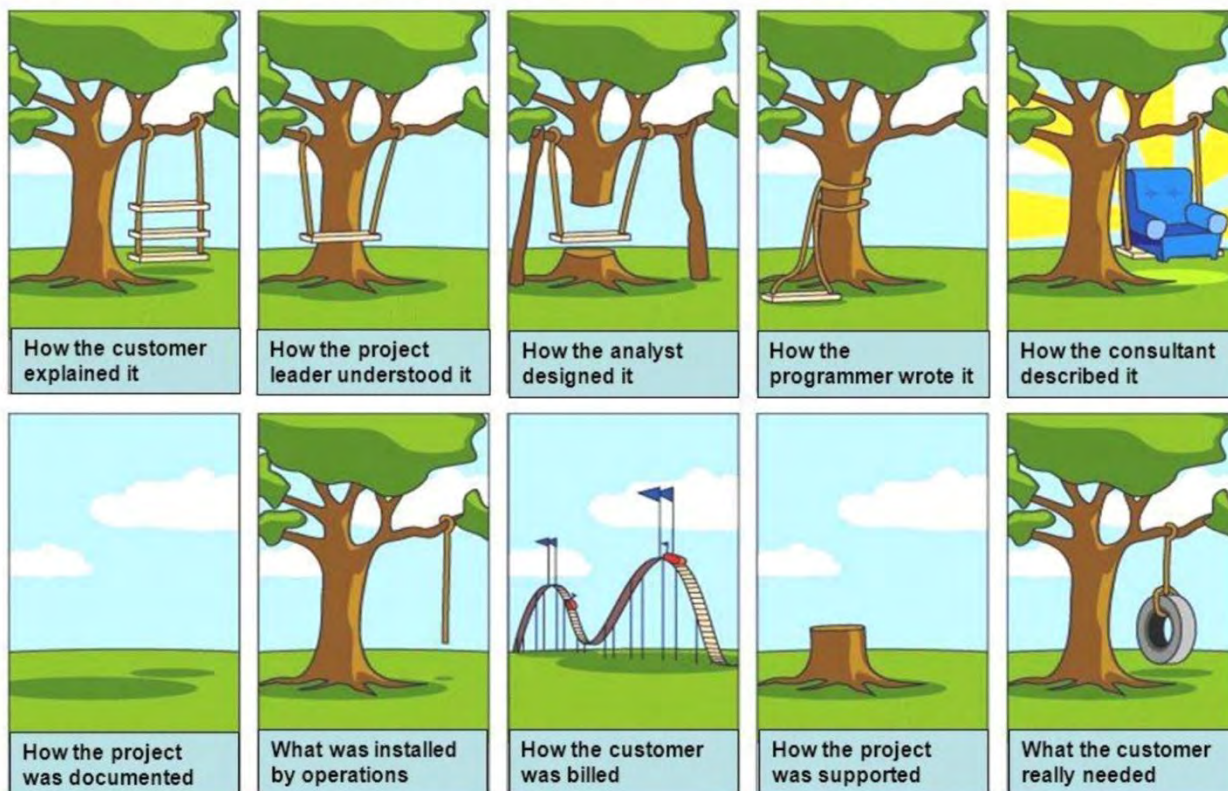
Практичне заняття 11

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Managing Expectations—Project Nightmare

Erasmus+ KA2 Capacity Building: виміри якості

- Якість команди
- Якість співробітництва
- Якість реалізації задуму
- Якість управління проектом
- Якість результату
- Якість впливу

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Стратегія контролю якості

Quality Plan

- Параметри якості продукту
- Ефективність процесів

Quality Assurance

- Збір та аналіз фідбеку на різних етапах реалізації проекту
- Внутрішній аудит

Quality Control

- Експертні висновки
- Зовнішній аудит

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Цикл Демінга

- ▶ Метод безперервного покращення якості
- ▶ Виконується на кожному етапі та на всіх рівнях реалізації проекту
- ▶ Результати використовуються для проміжного та фінального звітування

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Якість команди

- ▶ Частина D аплікаційної форми:
 - Стисла інформація про кожну з організацій-учасниць
 - Опис робочих груп кожної з організацій

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Структура робочої групи:

Case Study: Якість робочої групи

- ▶ Кваліфікація за фахом
- ▶ Досвід участі у проектах
- ▶ Досвід командної роботи
- ▶ Навички та вміння відповідно до функції у робочій групі
- ▶ Релевантні публікації
- ▶ Іноземні мови

Якість співробітництва

- ▶ Підґрунтя співробітництва: наявність усталених зв'язків між партнерами;
- ▶ Діверсифікація консорціуму;
- ▶ Управління проектом та комунікація:
 - розподіл обов'язків та ресурсів;
 - права на інтелектуальну власність;
 - механізми прийняття рішень;
 - усталеність комунікації;

Case Study: Якість співробітництва

- ▶ Ключ до формування ефективного консорціуму – **розподіл обов'язків**
- ▶ Які саме європейські виші ви покликали б до консорціуму проекту і чому?
- ▶ Виші якого профілю доцільніше запросити з боку ENPI?

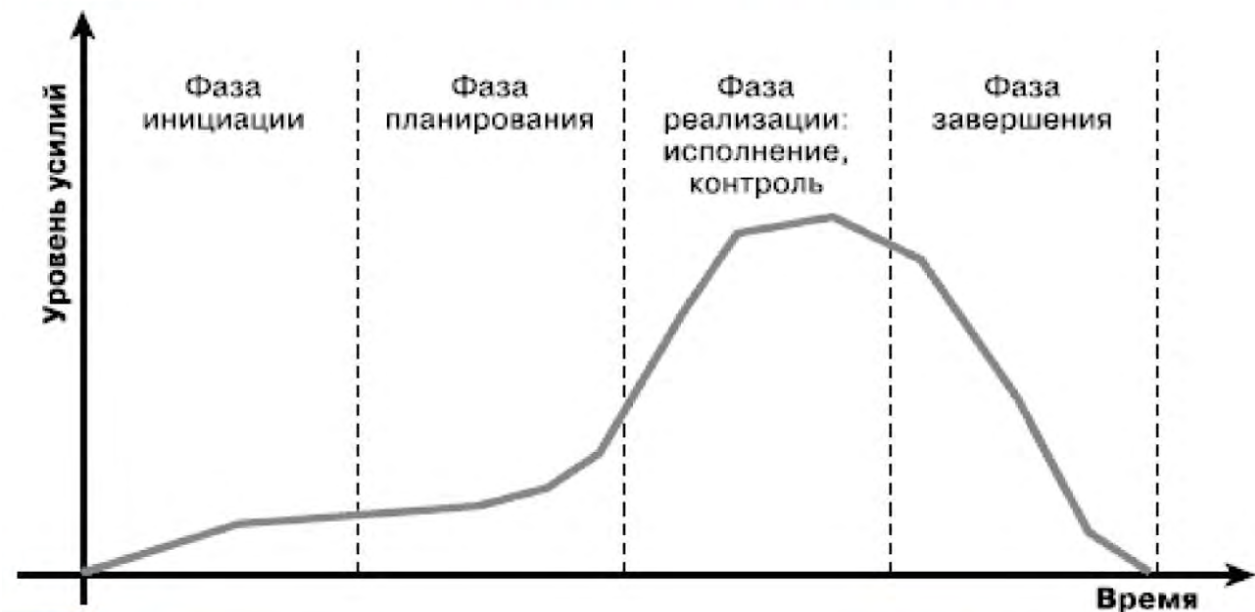
Якість реалізації задуму проекту

- ▶ Реалістичний таймлайн
- ▶ Чітко визначені етапи реалізації
- ▶ Логічний проектний цикл
- ▶ Збалансованість заходів
- ▶ Усвідомлення ризиків та заходи щодо їх запобігання
- ▶ Адекватні стратегії менеджменту, PR та контролю якості (QA)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Таймлайн проекту: етапи vs активність

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Таймлайн проекту: планування

- ▶ Кожний етап:
 - спрямований на вирішення специфічного завдання;
 - передбачає здійснення заходів;
 - має індикатори прогресу та механізми контролю якості та запобігання ризиків;
 - має матеріальний і нематеріальний результат (outputs and outcomes)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

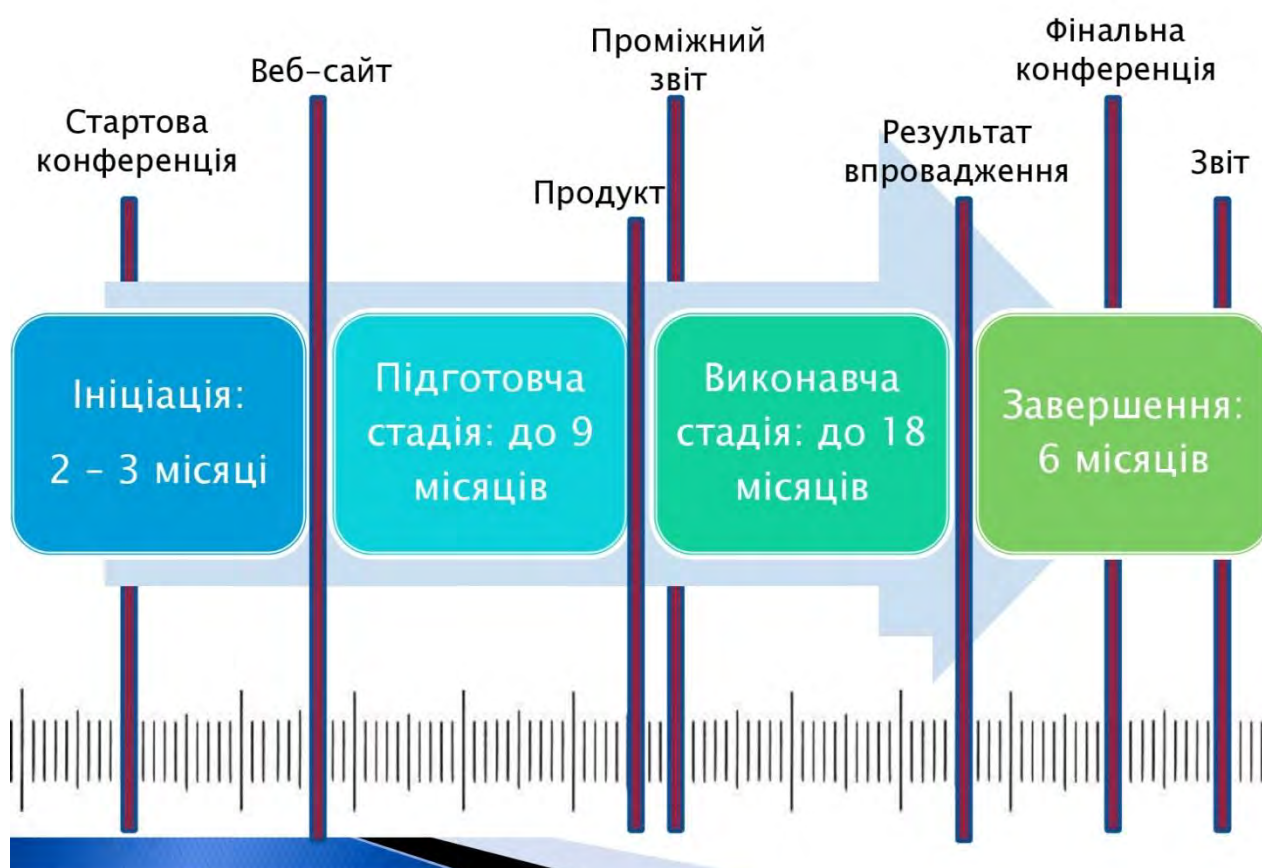

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Завдання 1: планування часу

- ▶ Життєвий цикл проекту із впровадження нового курсу для аспірантів – **три роки**.
- ▶ Скільки часу варто виділити на:
 - підготовчу стадію?
 - виконавчу стадію?
 - стадію завершення?

Планування: класифікація заходів

Індикатори прогресу:

- ▶ Дієві та обгрунтовані
- ▶ Надійні
- ▶ Вимірні
- ▶ Періодичні
- ▶ Чітко сформульовані
- ▶ Програмно важливі
- ▶ Одне завдання = один індикатор прогресу

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Case Study: Індикатори прогресу

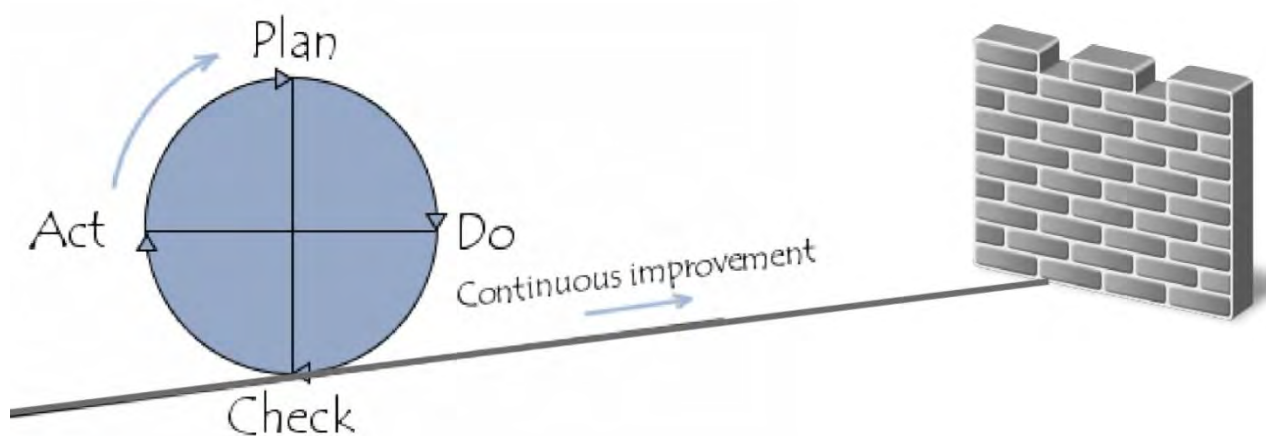

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Why do projects fail?

Bad communication between the stakeholders

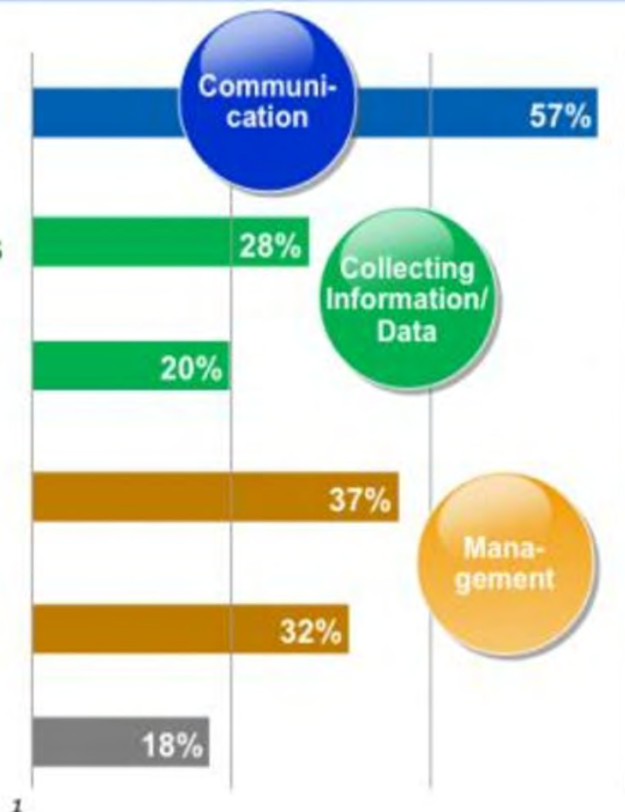
Failing or non existing documents

Decision-making errors because of failing information

Unefficient planning

Quality control procedures lack efficiency

Bad person at the wrong place

ФАКТОРИ РИЗИКУ

Group work: Ідентифікація ризиків

- ▶ Ідентифікуйте щонайменше три ризики для проекту за кожною з категорій:

Група 1. Люди

Група 2. Процеси

Група 3. Технічне забезпечення

Ризики: класифікація наслідків

- ▶ **Незначні:** дозволяють дотримуватися плану й кошторису
- ▶ **Мінімальні:** відставання від плану на 10%, перевищення витрат на 10%
- ▶ **Помірні:** відставання від плану на 30%, перевищення витрат на 30%
- ▶ **Значні:** відставання від плану на 50%, перевищення витрат на 50%
- ▶ **Катастрофічні:** проект припиняється

МАТРИЦЯ РИЗИКІВ

Вірогідність	Наслідки				
	Незначні	Мінімальні	Помірні	Значні	Катастрофічні
>90%	Високий	Високий	Екстремальний	Екстремальний	Екстремальний
50–90%	Помірний	Високий	Високий	Екстремальний	Екстремальний
10–50%	Низький	Помірний	Високий	Екстремальний	Екстремальний
3–10%	Низький	Низький	Помірний	Високий	Екстремальний
<3%	Низький	Низький	Помірний	Високий	Високий

Case Study: Оцінка ризиків

- ▶ Наскільки ризикованими для реалізації проекту є такі обставини:
 - три з п'яти вишів-учасників консорціуму (ENPI) не мають досвіду участі у міжнародних проектах;
 - Міністерство освіти однієї з країн жорстко регламентує навчальний план для аспірантів;
 - середній рівень мовної підготовки науковців у двох країнах-партнерах занадто низький для впровадження курсу Academic Writing?

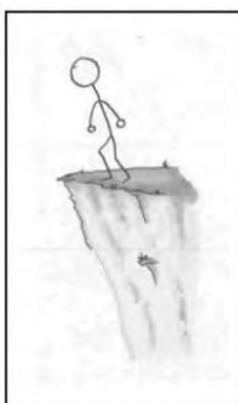

Taking risks to reach your goal:
Is it something you NEED to do
or something you WANT to do?

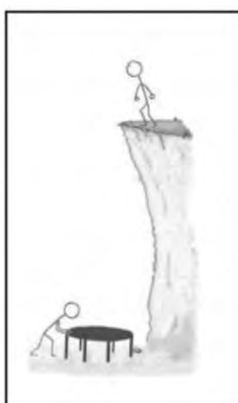
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

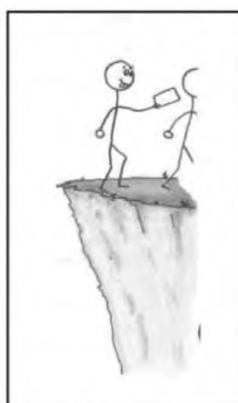
Your project

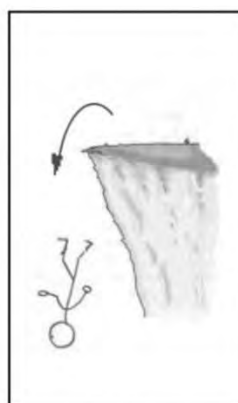
Avoid

Mitigate

Transfer

Accept

Принципи ефективного управління ризиками

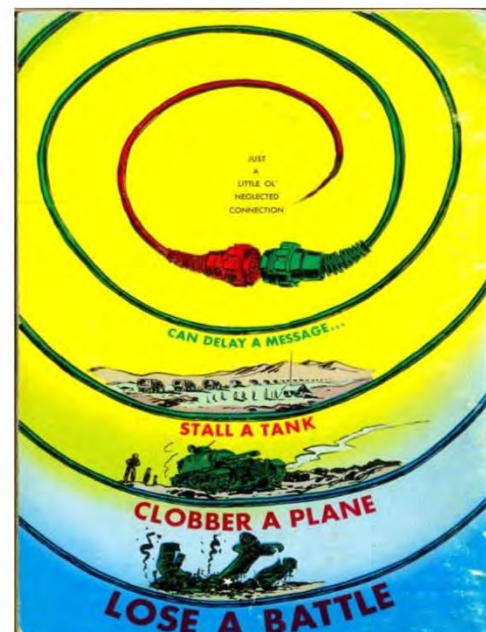
- ▶ “Щораніше, то найкраще”
- ▶ Відкрите обговорення
- ▶ SWOT–матриця: ризик – не лише загроза, але й можливість
- ▶ Відповідальність
- ▶ Пріоритетність
- ▶ Аналіз ризиків
- ▶ Планування результатів
- ▶ Реєстрація ризиків

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EVENT CHAIN METHODOLOGY

- ▶ Новий етап виконання проекту = нові ризики
- ▶ Характер ризиків змінюється відповідно до поточної ситуації
- ▶ Важливо передбачати можливі наслідки кожної зміни у плані
- ▶ Ресурсний резерв

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Завдання 2: Управління ризиками

- ▶ Запропонуйте варіанти мінімізації або уникнення ризику:

*Низька успішність навчання
за курсом
у пілотних групах слухачів*

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

У світі,
що так швидко змінюється,
найбільший ризик –
це жодним чином не
ризикувати.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 11

ERASMUS+ KA2 CAPACITY BU

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 11

КОНТРОЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Практична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 11

КОНТРОЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Практична частина

Вихідні умови: Сформульована ідея проекту Erasmus+ KA2, визначені його мета та завдання.

Етап 1. Планування таймлайну та класифікація заходів

Завдання 1.1 На основі класифікації заходів проектів Erasmus+ KA2 чотири мікрогрупи розробляють по три заходи в рамках однієї з категорій:

- підготовка;
- розвиток (впровадження);
- розповсюдження інформації;
- контроль якості.

Завдання 1.2 Шляхом відкритого обговорення розроблені заходи розподіляються по основних етапах реалізації проекту:

- підготовчий етап;
- виконавчий етап;
- підсумковий етап.

Демонструються базові принципи планування таймлайну проекту:

- не менше 40% часу на виконавчу стадію;
- не менше 20% часу на підсумкову стадію;
- пропорційний розподіл заходів за кількістю та видами: не менше одного заходу кожного виду на етап.

Завдання 1.3 Чотири мікрогрупи визначають вимірні індикатори успішності запропонованих заходів у своїй категорії та описують механізми збору даних. На основі отриманих результатів визначаються контрольні дати вимірювання якості, демонструється необхідність наскрізного контролю та окремої стратегії забезпечення якості за всіма напрямками розвитку проекту.

Завдання 1.4 Чотири мікрогрупи переносять свої заходи до шаблону робочого плану проекту, сортуючи їх за послідовністю виконання.

Етап 2. Ідентифікація та класифікація ризиків. Метод ЕСМ.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Завдання 2.1. Три підгрупи ідентифікують по три ризики, що загрожують реалізації проекту, за однією з категорій:

- люди (група 1);
- процеси (група 2);
- технічне забезпечення (група 3).

Завдання 2.2 Визначені ризики класифікуються за допомогою матриці ризиків за параметрами вірогідності та катастрофічності наслідків. Шляхом відкритого обговорення визначаються:

- непереборні обставини, що можуть перешкодити реалізації проекту;
- обставини, на які виконавці проекту можуть здійснювати частковий опосередкований вплив;
- обставини, на які виконавці проекту мають повний та безпосередній вплив.

Завдання 2.3 Методом ланцюжкового опитування визначається «детермінізм ризиків», що лежить в основі Event Chain Methodology (ECM): кожен наступний учасник визначає ризик, що виникає за умов ігнорування попередньо визначеного ризику. Ланцюжковим опитуванням у зворотньому напрямку встановлюються ризики, що виникатимуть за умов ліквідації попередньо визначених ризиків. Результати опитування фіксуються у формі ЕСМ. В такий спосіб демонструється мінливість горизонту ризиків на різних етапах реалізації проекту та встановлюється необхідність постійного наскрізного аналізу ризиків та вироблення дієвих механізмів щодо їх усунення.

Етап 3. Планування стратегії мінімізації або уникнення ризиків

Завдання 3.1 Чотири підгрупи незалежно одна від одної розробляють засоби мінімізації або уникнення ризику:

- ▶ *Низька успішність навчання за курсом у пілотних групах слухачів*

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 11

КОНТРОЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Дидактичні матеріали

Завдання 1.4 Шаблон робочого плану проекту

Activities		Total duration (number of weeks)	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10	M11	M12
Ref.nr/ Sub-ref nr	Title													

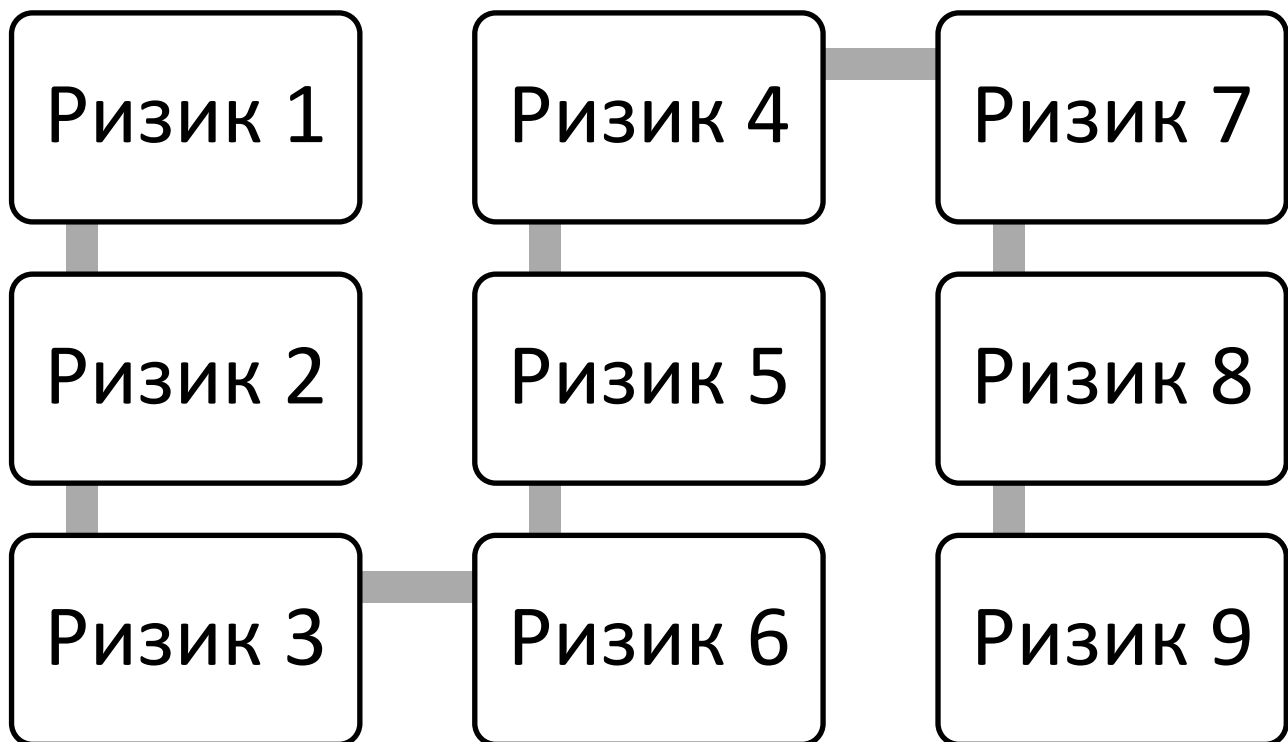
ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 11

КОНТРОЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Дидактичні матеріали

Завдання 2.3 Шаблон ЕСМ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 12

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 12

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

План

I. Теоретична частина.

- 1.1. Стратегія інформаційного забезпечення проекту
- 1.2. Класифікація результатів
- 1.3. Гарантування усталеності впливу

II. Практична частина (*робота в групах*).

- 2.1. Тріада «захід-індикатор-результат»
- 2.2. Визначення ключових індикаторів впливу
- 2.3. Планування етапу ініціації

Практичне заняття 12

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Теоретична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Інформаційне забезпечення проекту

Практичне заняття 12

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+ KA2 Capacity Building: Impact & Dissemination

- ▶ Стратегія інформаційного забезпечення проекту
- ▶ Види результатів
- ▶ Моніторинг впливу:
 - Розповсюдження результатів
 - Впровадження інновацій
 - Усталеність результатів

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Стратегія інформаційного забезпечення

Таргетування

- Спеціалісти: фахові публікації, рекомендації для МОН
- Широка аудиторія: флаєр, буклет

Діверсифікація

- Друковані матеріали, ЗМІ, вебсайт
- Соціальні мережі

Масштаб

- Професійне середовище: конференція
- Широкий загал: публічне обговорення

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

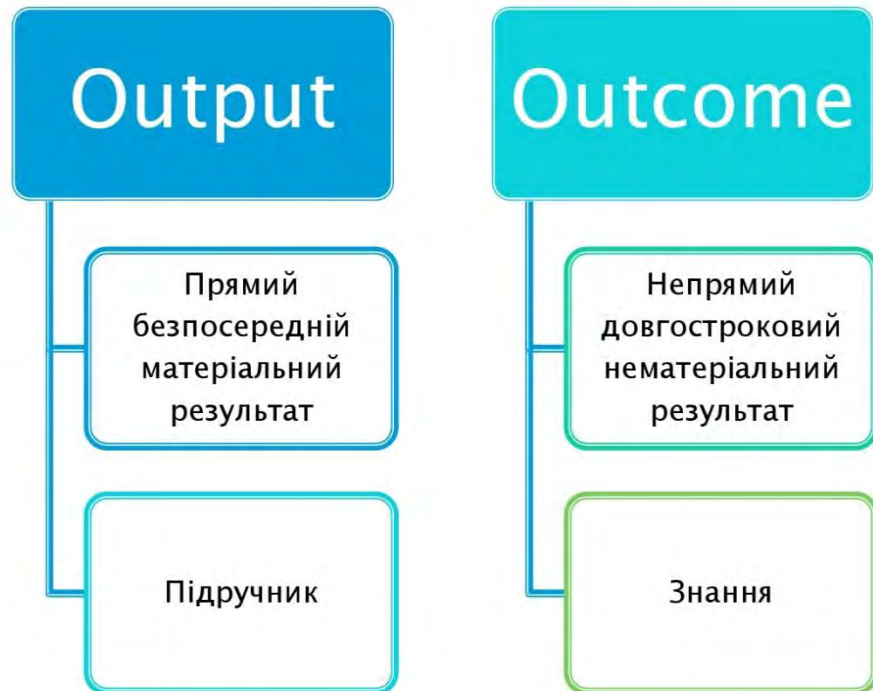
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Visibility

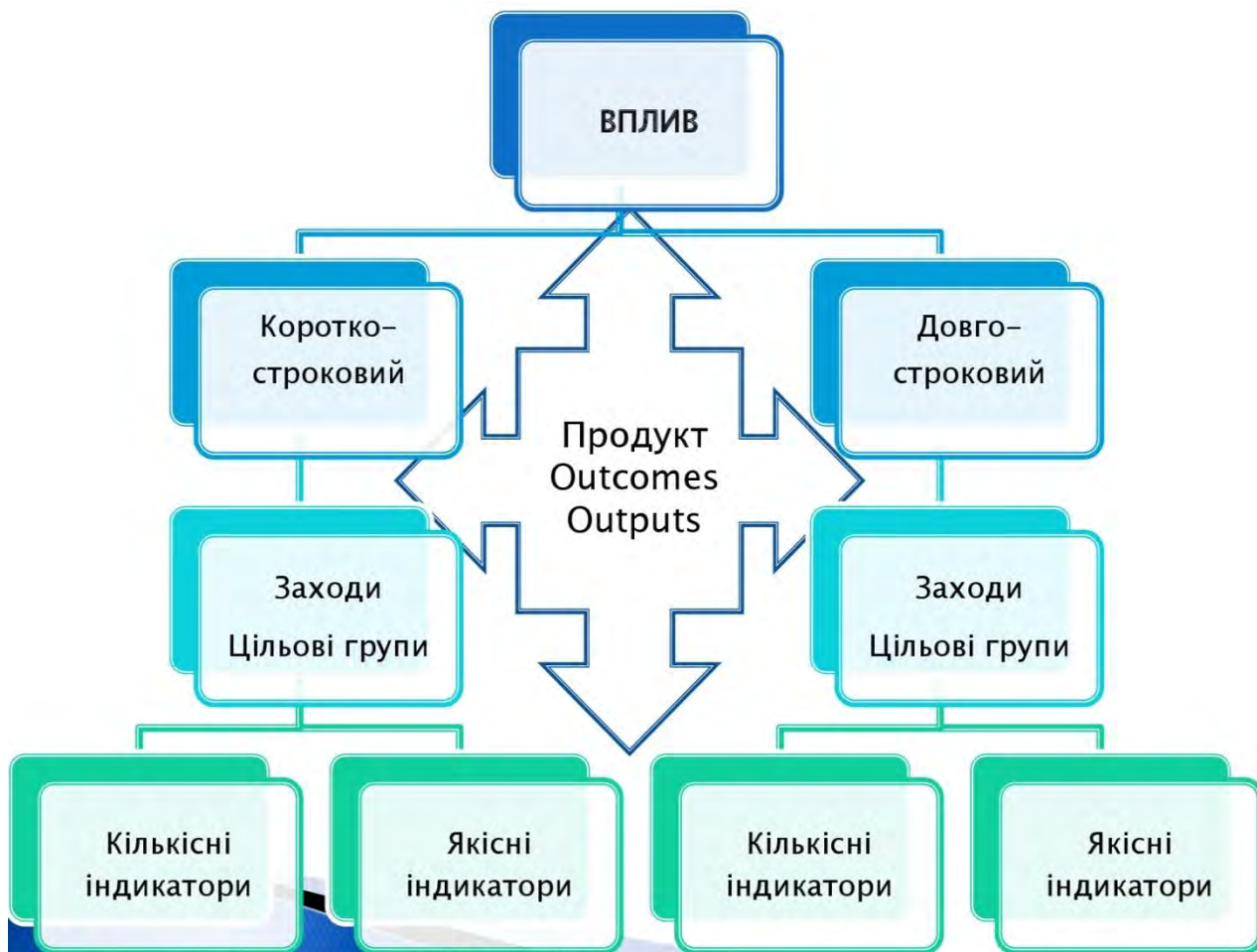
- ▶ Visibility – інформаційна присутність проекту
- ▶ Visibility tools:
 - логотип;
 - банери;
 - постер;
 - флаєр;
 - буклет

РЕЗУЛЬТАТИ

Group Work: Захід, індикатор, результат (output + outcome)

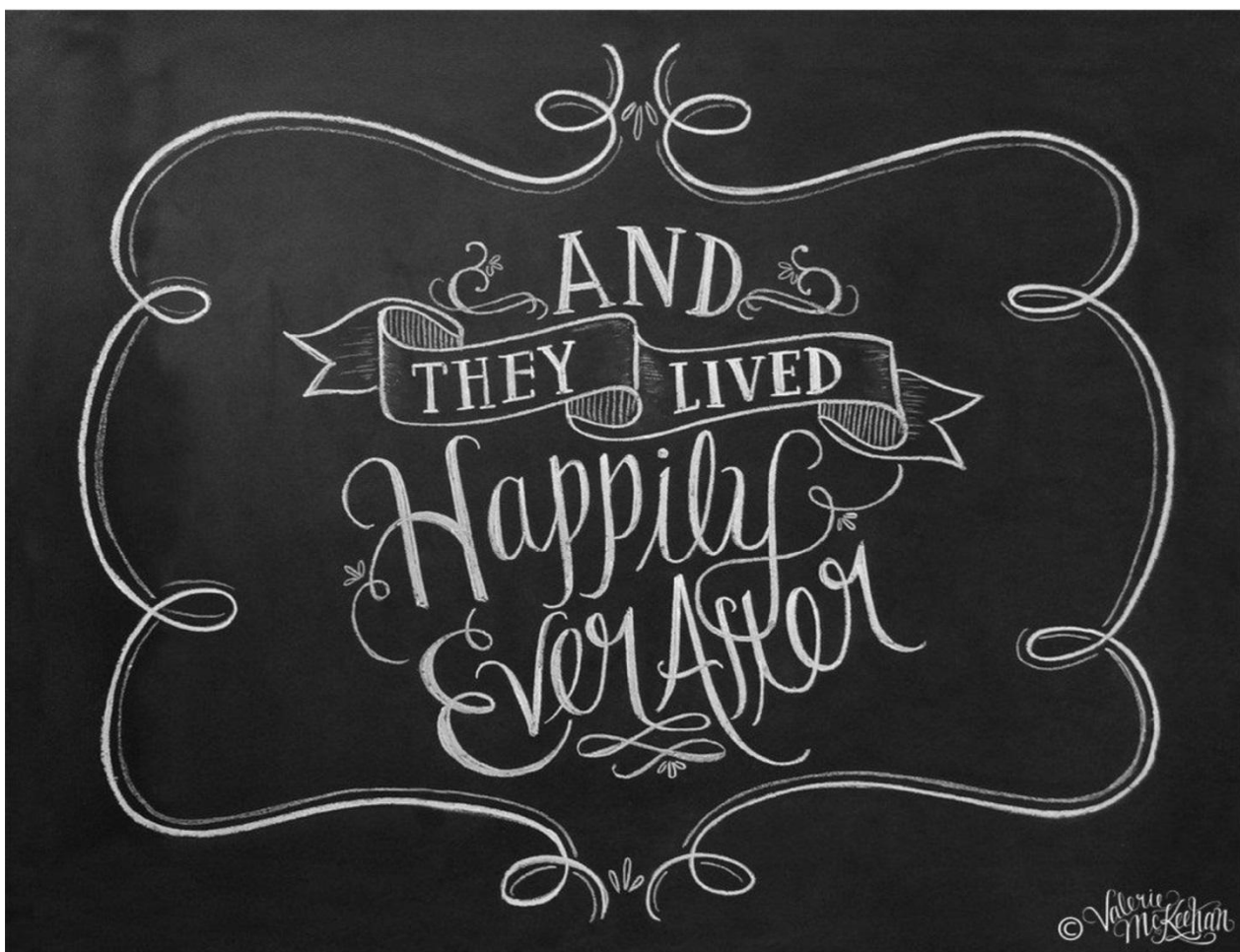
Group Work: Індикатори впливу

- Визначте цільові групи та запропонуйте кількісні та якісні індикатори короткострокового та довгострокового впливу для таких заходів:

Група 1. Тренінг фахівців для викладання курсу у партнерських вишах

Група 2. Розробка рекомендацій із впровадження аналогічних курсів

Група 3. Фінальна конференція

Гарантії усталеності впливу й результатів

Фактори впливу на усталеність результатів

Критерії усталеності результатів:

- ▶ Характер та інтенсивність заходів, що здійснюватимуться після завершення проекту
 - Заходи здійснюються;
 - Кількісний та якісний розвиток забезпечується;
 - Розповсюдження результатів продовжується
- ▶ Інтенсифікація та продовження співробітництва у межах консорціуму
 - Двосторонні угоди про співробітництво;
 - Нові проекти на базі консорціуму

Завдання 1. Усталеність результату

- ▶ Запропонуйте індикатори усталеності результатів проекту із розробки та впровадження нового курсу

**TO BE
CONTINUED...**

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Curriculum Development: індикатори усталеності результатів

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Case Study: планування етапу ініціації

- ▶ Завдання
 - ▶ Заходи
- ▶ Індикатори прогресу
 - ▶ Контроль якості
 - ▶ Ризики
- ▶ Матеріальний результат
- ▶ Нематеріальний результат
 - ▶ Вплив

Підготувати консорціум до роботи

Kick-off meeting: розподіл обов'язків та коштів, комунікація, звітність, план

Кількість учасників

Фідбек

Візи та квитки:
трансляція онлайн

Пасивні учасники:
письмові пропозиції

Суперечки: якість
консорціуму

Протокол Kick-off
meeting

Меморандум про
співпрацю

Форма оцінювання
якості

Підсумкове завдання: планування етапів

Практичне заняття 12

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Практична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 12

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Практична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 12

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Практична частина

Вихідні умови: Розроблено робочий план проекту, визначено ризики за кожною категорією заходів і опрацьовано стратегію управління ними

Етап 1. Принцип «захід – індикатор – результат»

Завдання 1.1. Три групи розробляють ланцюжок «захід – індикатор – результат» для таких завдань:

- Розповсюдити інформацію про проект (група 1);
- Забезпечити прозорість прийняття рішень у консорціумі (група 2);
- Гарантувати якість навчальних матеріалів курсу, розробленого у рамках проекту (група 3)

Наголошується, що у ланцюжку мають бути представлені як матеріальні, так і нематеріальні результати.

Завдання 1.2 Чотири групи працюють з комплектами карток, складаючи їх у послідовності, необхідній для відтворення логіко-структурної матриці проекту на рівнях «проблема – рішення – захід – індикатор – результат».

Етап 2. Визначення індикаторів впливу

Завдання 2.1. Визначити цільові групи та запропонувати кількісні та якісні індикатори короткострокового та довгострокового впливу для таких заходів:

- Тренінг фахівців для викладання курсу у партнерських вишах (група 1);
- Розробка рекомендацій із впровадження аналогічних курсів в інших вишах України (група 2)
- Фінальна конференція проекту (група 3)

Завдання 2.2 Визначити ресурси, необхідні для викорання вищезазначених заходів

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Етап 3. Визначення індикаторів усталеності результатів. Робочий пакет

Завдання 3.1. Шляхом мозкового штурму запропонувати індикатори усталеності результатів розробки і впровадження нового курсу. Виокремити вимірні та невимірні індикатори. Описати методологію збору даних.

Завдання 3.2 Заповнити шаблон робочого пакету за категорією «Підготовка» для завдань:

- Порівняльний аналіз стандартів підготовки науковців у партнерських вишах (група 1)
- Розробка курсу (група 2)
- Підготовка фахівців з викладання курсу (група 3)

Завдання 3.3 Внести результати попередньої роботи до повної логіко-структурної матриці проекту на рівні «робочий пакет – ресурс – ризик – управління ризиком» у послідовності виконання заходів.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 12 ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ Дидактичні матеріали

Завдання 2.1 Форма визначення впливу

Short term impact	Target groups/potential beneficiaries	Quantitative indicators	Qualitative indicators

Long term impact	Target groups/potential beneficiaries	Quantitative indicators	Qualitative indicators

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 12 ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ Дидактичні матеріали

Завдання 3.2 Шаблон робочого пакету

Work package type and ref.nr	PREPARATION		1
Title			
Related assumptions and risks			
Description			
Tasks			
Estimated Start Date (dd-mm-yyyy)		Estimated End Date (dd-mm-yyyy)	
Lead Organisation			
Participating Organisation			
Expected Deliverable/Results/ Outcomes	Work Package and Outcome ref.nr	1.1.	
	Title		
	Type	☐ Teaching material ☐ Learning material ☐ Training material	☐ Event ☐ Report ☐ Service/Product
	Description		
	Due date		
	Languages		
Target groups	☐ Teaching staff ☐ Students ☐ Trainees ☐ Administrative staff ☐ Technical staff ☐ Librarians ☐ Other		

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

	<i>If you selected 'Other', please identify these target groups. (Max. 250 characters)</i>		
Dissemination level	☐ Department / Faculty ☐ Institution	☐ Local ☐ Regional	☐ National ☐ International

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 12

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Дидактичні матеріали

Завдання 1.2 . Картки LFM-2

Проблема	Рішення	Захіл	Індикатор	Результат
Ізоляція української науки	Вдосконалення стандартів підготовки науковців	Вдосконалена система підготовки наукових кадрів	Обсяги грантового фінансування наукової діяльності	Науковці нової генерації
Мала кількість публікацій українських вчених у Scopus	Розвиток навичок написання публікацій за світовими стандартами	Впровадження курс Academic Writing	Кількість публікацій, індексованих у Scopus/Web of Science	Роботи українських вчених публікуються і цитуються у провідних закордонних виданнях
Мовний бар'єр	Підвищення рівню мовних компетенцій студентів	Викладання профільних предметів іноземною мовою	Кількість студентів з сертифікатом B1-B2 іноземної мови	Випускники ВНЗ володіють іноземною мовою на рівні, достатньому для професійної комунікації

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 12

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Дидактичні матеріали

Завдання 3.2 Шаблон LFM

Wider Objective: <i>What is the overall broader objective, to which the project will contribute?</i> •	Indicators of progress: <i>What are the key indicators related to the wider objective?</i> •	HOW INDICATORS WILL BE MEASURED: <i>What are the sources of information on these indicators?</i> •	
Specific Project Objective/s: <i>What are the specific objectives, which the project shall achieve?</i> •	Indicators of progress: <i>What are the quantitative and qualitative indicators showing whether and to what extent the project's specific objectives are achieved?</i> •	How indicators will be measured: <i>What are the sources of information that exist and can be collected? What are the methods required to get this information?</i> •	Assumptions & risks: <i>What are the factors and conditions not under the direct control of the project, which are necessary to achieve these objectives? What risks have to be considered?</i> •
Outputs (tangible) and Outcomes (intangible): • Please provide the list of concrete DELIVERABLES - outputs/outcomes (grouped in Workpackages), leading to the specific objective/s.:	Indicators of progress: <i>What are the indicators to measure whether and to what extent the project achieves the envisaged results and effects?</i> •	How indicators will be measured: <i>What are the sources of information on these indicators?</i> •	Assumptions & risks: <i>What external factors and conditions must be realised to obtain the expected outcomes and results on schedule?</i> •
Activities: <i>What are the key activities to be carried out (grouped in Workpackages) and in what sequence in order to produce the expected results?</i> •	Inputs: <i>What inputs are required to implement these activities, e.g. staff time, equipment, mobilities, publications etc.?</i> •		Assumptions, risks and pre-conditions: <i>What pre-conditions are required before the project starts? What conditions outside the project's direct control have to be present for the implementation of the planned activities?</i> •

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 13

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 13

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

План

I. Теоретична частина.

- 1.1. Витратні статті
- 1.2. Дозволені витрати
- 1.3. Класифікація витрат

II. Практична частина (*робота в групах*).

- 2.1. Staff Costs: калькуляція
- 2.2. Real Costs: калькуляція
- 2.3. Unit Costs: калькуляція

Практичне заняття 13

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Теоретична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Фінансове забезпечення проекту

Практичне заняття 13

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+ KA2 Capacity Building: фінансове забезпечення

- ▶ Витратні статті
- ▶ Real Costs vs Unit Costs
- ▶ Unit Costs: принципи калькуляції
- ▶ Real Costs: принципи калькуляції

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Грант ≠ бюджет

- ▶ Бюджет = грант ЄК + ко-фінансування
- ▶ Обсяг ко-фінансування не фіксований і визначається за згодою сторін відповідно до їхніх функцій у проекті
- Грант ЄК покриває не більше 90% загального обсягу бюджету
- Мінімальний обсяг ко-фінансування – 10% від загального обсягу бюджету

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

КО-ФІНАНСУВАННЯ

- ▶ Не потребує доказів витрат коштів, АЛЕ варто мати обґрунтування розрахунків
- ▶ **Важливо мати тіньовий бюджет**
- ▶ Обсяги вказуються у додатку до бюджету
- ▶ Діяльність за рахунок ко-фінансування:
 - інформаційна підтримка проекту;
 - друк матеріалів;
 - технічний супровід;
 - перекладацькі послуги;
 - витрати на зв'язок etc.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

СТРУКТУРА ГРАНТУ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Дозволені витрати (Eligible Costs)

- ▶ Безпосередньо пов'язані із проектом і відображені у бюджеті
- ▶ Життєво необхідні для реалізації проекту
- ▶ Обґрунтовані з урахуванням ефективності витрат
- ▶ Засвоєні бенефіціарами під час реалізації проекту відповідно до бюджету
- ▶ Поступають на офіційні рахунки організацій-учасників проекту
- ▶ Використання підтверджується відповідними документами

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ELIGIBLE COSTS

Real Costs

Unit Costs

Облад-
нання

Суб-
підряд

Staff
Costs

Travel &
Stay

Одиниці

Послуги /
продукти

Робочі дні

Відстань та
термін
перебування

Staff Costs: категорії персоналу

- ▶ **Manager** – особи, що координують реалізацію проекту на місцях
- ▶ **Researcher/teacher/trainer** – особи, що розробляють та впроваджують навчальні матеріали
- ▶ **Technician** – особи, що здійснюють технічний супровід проекту, включаючи бухгалтерію та переклада
- ▶ **Administrative staff** – особи, що виконують секретарські обов'язки

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Staff Costs: Eligibility

- ▶ Офіційне постійне працевлаштування (не сумісництво)
- ▶ Обсяг навантаження піддається визначенню/обліку/контролю та звітуванню
- ▶ Облік: відвідуваність занять / заходів, форми погодинного обліку (timesheets)
- ▶ Результати: продукт, захід, послуга
- ▶ Важлива не посада в університеті, а функція у проекті

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Staff Costs: калькуляція

Країна	Manager	Researcher / teacher / trainer	Technician	Administra- tive staff
Україна	108	80	57	45

Не більше
240 днів на рік
/20 днів на
місяць!

Витрати на подорожі: Eligibility

- ▶ Викладання;
- ▶ Підвищення кваліфікації (тільки для учасників від партнерських країн);
- ▶ Вивчення досвіду з метою вдосконалення навчальних програм та курсів;
- ▶ Практика на виробництві (тільки для учасників від партнерських країн);
- ▶ Заходи з управління проектом;
- ▶ Розповсюдження результатів
- ▶ Мах 3 місяці

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Витрати на подорожі: калькуляція

Орієнтовна вартість перевезення розраховується залежно від відстані (калькулятор відстаней на офіційному сайті Erasmus+ :
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/tools/distance_en.htm)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Витрати на перебування: калькуляція

Добові для країни перебування визначаються відповідно до таблиці 2 (с. 169 Довідника)

Добові витрачаються на харчування, проживання, локальне пересування

Порядок сплати добових визначається координатором

Обладнання: Eligibility

► Обладнання, що безпосередньо пов'язане із виконанням завдань проекту:

- лабораторне та інше обладнання для використання у навчальному процесі
- ксерокси та принтери;
- десктопи, ноутбуки, планшети;
- презентаційне обладнання;
- програмне забезпечення;
- телекомунікаційне обладнання;
- доступ до баз даних

Обладнання: правила придбання

- ▶ Може бути придбане лише для вишів партнерських країн
- ▶ Має бути використане у навчальному процесі або з метою виконання проектних завдань
- ▶ Має бути придбане не пізніше ніж за 4 місяці до завершення проекту
- ▶ Має бути поставлене на облік в установі, що є отримувачем обладнання

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Обладнання: порядок придбання

- ▶ На суму до €25.000 – жодних обмежень
- ▶ На суму від €25.000 до €134.000 – бенефіціар має оголосити тендер за участю щонайменше трьох постачальників
- ▶ На суму від €134.000 – відповідно до вимог національного законодавства
- ▶ Подрібнення закупівлі з метою зменшення порогової суми ЗАБОРОНЕНО

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Обладнання: митне оформлення

- ▶ Спрощена процедура ввезення з країн ЄС за умов, що проект зареєстрований у міністерстві економічного розвитку й торгівлі
- ▶ Резервування часу на митне оформлення

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Субпідряд: Eligibility

- ▶ Здійснюється лише у разі, якщо виконання завдань неможливе у межах консорціуму
- ▶ Роботи обмежені у часі і мають чітко визначений результат
- ▶ Типові субпідрядні роботи:
 - Зовнішнє експертне оцінювання, аудит та контроль якості;
 - Мовні курси;
 - ІТ-послуги;
 - Перекладацькі послуги;
 - Друк, публікація та послуги PR
 - Веб-дизайн та підтримка сайту проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Субпідряд: порядок здійснення

- ▶ Основні документи:
 - Контракт із чітко встановленими умовами та термінами виконання робіт
 - Акт виконаних робіт
 - Розрахунковий документ
- ▶ Для контрактів на суму від €25.000 до €134.000 бенефіціар має оголосити тендер за участю щонайменше трьох постачальників
- ▶ Жодних трудових відносин між виконавцями проекту з боку установ-членів консорціуму та субпідрядниками

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 13

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Практична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 13

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Практична частина

Вихідні умови: Розроблено драфт проекту

Етап 1. Калькуляція Real Costs

Завдання 1.1. Визначити матеріальні ресурси й обладнання для виконання наступних завдань і розрахувати їх вартість:

- Створення ресурсного центру з Academic Writing (група 1);
- Проведення фінальної конференції (група 2);
- Проведення тренінгів з підготовки фахівців для викладання курсу (група 3)

Визначити частку й формат ко-фінансування за кожним із завдань.

Етап 2. Калькуляція Unit Costs

Завдання 2.1. Розробити калькуляцію Staff Costs для таких заходів:

- Закордонний тренінг фахівців для викладання курсу у партнерських вишах (група 1);
- Розробка і впровадження курсу з Academic Writing (група 2)
- Функціонування ресурсного центру з Academic Writing (група 3)

Заповнити бюджетну форму до відповідних робочих пакетів.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 13

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТУ

Дидактичні матеріали

Завдання 2.1 Бюджетна форма Staff Costs

Work Package Ref.nr	Partner nr	Partner acronym	Country	Number of staff days ¹					Role and tasks in the work package
				Category 1	Category 2	Category 3	Category 4	Total	
PREPARATION									
SUBTOTAL									
DEVELOPMENT									
SUBTOTAL									
QUALITY PLAN									
SUBTOTAL									
DISSEMINATION & EXPLOITATION									
SUBTOTAL									
MANAGEMENT									
SUBTOTAL									
TOTAL									

¹ Please see Programme Guide, Part B for your action, Table A – Project Implementation (amounts in Euro per day) Programme Countries and Table B - Project Implementation (amounts in Euro per day) Partner Countries.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 14

КОМУНІКАЦІЯ В МЕЖАХ ПРОЕКТУ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 14

КОМУНІКАЦІЯ В МЕЖАХ ПРОЕКТУ

План

I. Теоретична частина.

- 1.1. Стратегія управління проектом
- 1.2. Методи управління проектом
- 1.3. Процедура прийняття рішень

II. Практична частина (*робота в групах*).

- 2.1. Порівняльний аналіз каскадної та гнучкої моделей управління
- 2.2. Порівняльний аналіз централізованої та децентралізованої моделей управління

Практичне заняття 14

КОМУНІКАЦІЯ В МЕЖАХ ПРОЕКТУ

Теоретична частина

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Комунікація в межах проекту

Практичне заняття 14

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+ KA2 Capacity Building: комунікація в межах проекту

- Стратегія управління проектом
- Методи управління проектом та взаємодії з партнерами
- Процедура прийняття рішень
- Заліковий практикум

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ

Прозорість

- Партнери мають доступ до проектної документації
- Усі беруть участь у процесі прийняття рішень

Розподіл обов'язків

- Завдання розподілені до початку проекту відповідно до можливостей партнерів
- Обов'язкове обговорення на Kick-Off Meeting

Відповідальність

- Everyone is involved
- Планування резервів та запобіжних заходів

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Управління проектом: методології

- ▶ Традиційні послідовні:
 - Waterfall;
 - CPM (Critical Path Method);
 - CCPM (Critical Chain Project Management)
- ▶ Гнучкі (Agile)

Презентація курсу
«Основи європейської проектної діяльності»

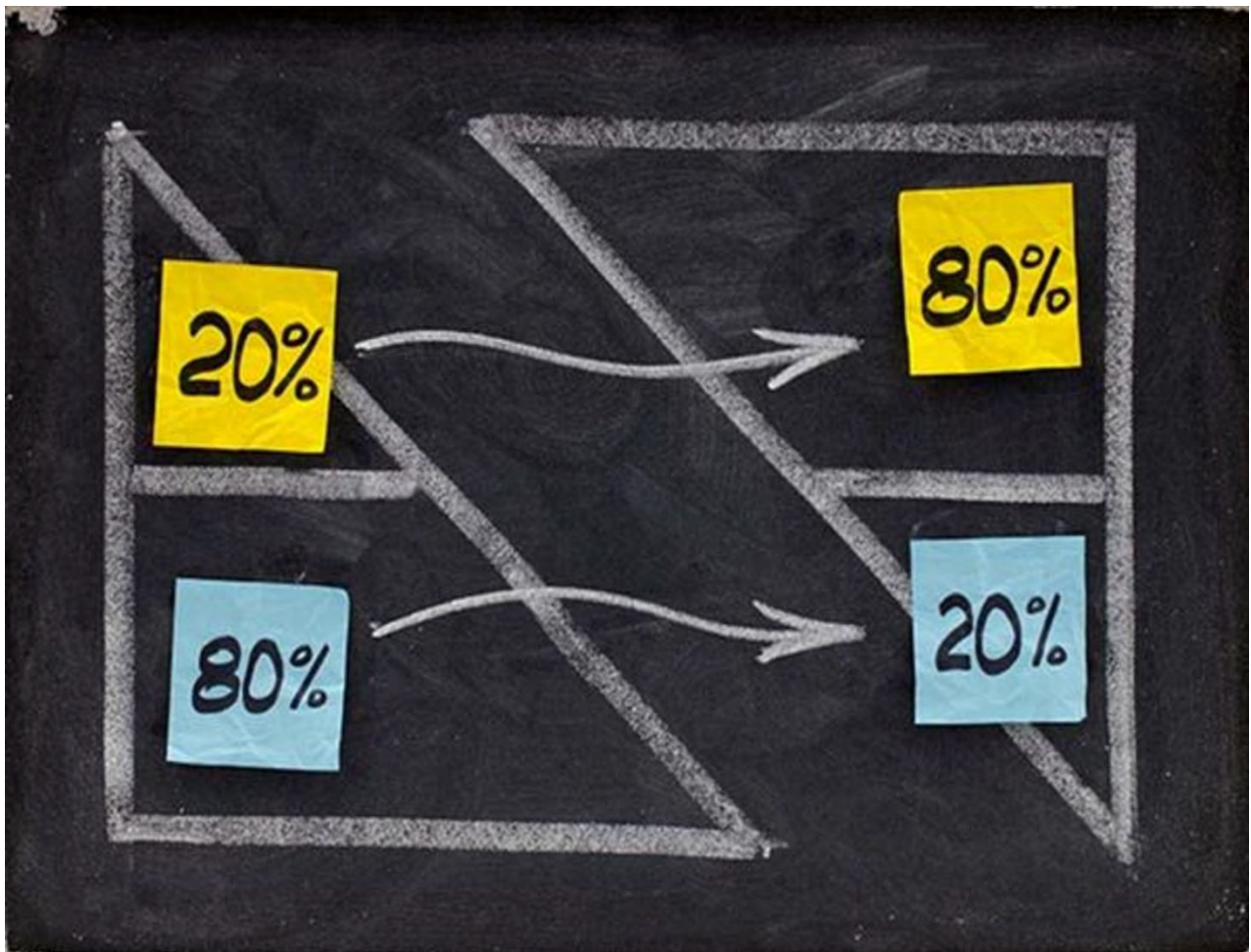
Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Гнучка модель (Agile)

- ▶ Люди та взаємодія важливіші за процеси та інструменти
- ▶ Готовий продукт важливіший за документацію
- ▶ Готовність до змін важливіша за фіксований план
- ▶ Кожна ітерація – як проект у мініатюрі

OH WELL, AT LEAST HIS
DECISION MAKING PROCESS
IS TRANSPARENT

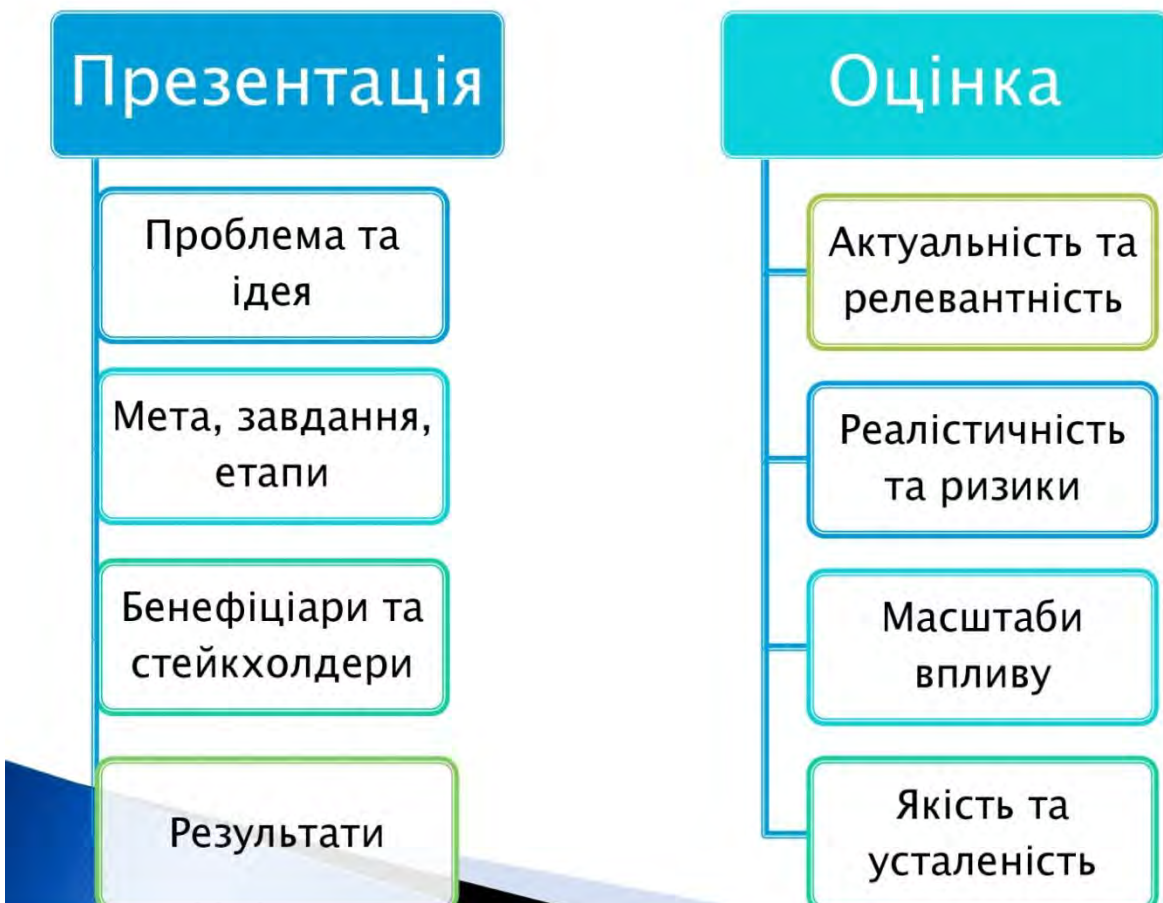
Case Study: Прийняття рішень

- ▶ Забезпечення прозорості механізму прийняття рішень
- ▶ Централізована vs децентралізована модель управління: переваги та недоліки
- ▶ Комунікація із партнерами

- ▶ Стартова конференція (kick-off meeting)
- ▶ Моніторинг дедлайнів
- ▶ Щомісячні скайп-конференції (протоколюються координатором)
- ▶ Збір інформації для проміжного та фінального звітів
- ▶ Фінальна конференція (final conference)
- ▶ Листування за тематикою проекту **має дублюватися усім партнерам**

Практичне заняття 14

КОМУНІКАЦІЯ В МЕЖАХ ПРОЕКТУ **Практична частина**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 14

КОМУНІКАЦІЯ В МЕЖАХ ПРОЕКТУ

Практична частина

Вихідні умови: Проектну пропозицію повністю розроблено, за винятком робочих пакетів «Управління проектом»

Етап 1. Вибір моделі управління

Завдання 1.1 Здійснити порівняльний аналіз каскадної (група 1) й гнучкої (група 2) моделей управління, визначити їх переваги й недоліки. Обґрунтувати вибір моделі управління проектом.

Завдання 1.2 Здійснити порівняльний аналіз централізованої (група 1) й децентралізованої (група 2) моделей управління, визначити їх переваги й недоліки. Обґрунтувати вибір моделі управління проектом.

Етап 2. Робочі пакети з управління проектом

Завдання 2.1. Скласти план заходів з управління проектом для кожного з етапів його реалізації:

- Підготовчого (група 1);
- Імплементативного (група 2);
- Підсумкового (група 3).

Завдання 2.2 Розробити робочі пакети з управління проектом для таких заходів:

- Внутрішній моніторинг якості реалізації проекту (група 1);
- Підготовка фінального звіту (група 2).

ІІІ ЗАВДАННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Самостійна робота 10
ПІЛОТНИЙ ПРОЕКТ ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING:
КОНЦЕПЦІЯ ПРОЕКТУ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 10

ПІЛОТНИЙ ПРОЕКТ ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING: КОНЦЕПЦІЯ ПРОЕКТУ

Методичні рекомендації

- I. Опрацювати матеріали статті Лекції 6 та Практичних занять 10 – 14, розділ 4 довідника програми Erasmus+, рекомендації з підготовки окремих розділів проектної заявки Erasmus+ KA2 Capacity Building (E-tutorials).
- II. Утворивши групу з 5-6 осіб, розробити концепцію проектної пропозиції з Capacity Building на основі електронної форми заявки (E-Form KA2), а саме, розділів:
 - назва проекту;
 - релевантність проекту, обґрунтування необхідності міжнародного консорціуму для його виконання;
 - цілі й завдання проекту;
 - обґрунтування інноваційності ідеї проекту;
 - ключові бенефіціари та стейкхолдери проекту.
- III. Підготувати експрес-презентацію ідеї проекту («Elevator Pitch», регламент виступу – 3 хвилини).
- IV. Підготувати чернетку проектної пропозиції на основі розділу 2 апікаційної форми проекту KA2 («Detailed project description»), а саме, розділів:
 - життєвий цикл проекту та його основні етапи;
 - матеріальні та нематеріальні результати проекту;
 - короткостроковий та довгостроковий вплив проекту та його індикатори;
 - стратегія інформаційного забезпечення проекту та основні заходи з розповсюдження інформації;
 - стратегія забезпечення якості реалізації проекту та основні заходи з контролю якості.
- V. Підготувати розгорнуту презентацію проектної пропозиції (регламент виступу – 15 хвилин) за допомогою графічних засобів.

Література до Самостійної роботи 10

1. Erasmus+ KA2 Capacity building E-form. URL:
<http://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=103774>
2. Erasmus+ KA2 Capacity building Application form. URL:
<http://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=103775>
3. Erasmus+ Program Guide. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/2017-erasmus-plus-programme-guide-v2_en.pdf

Самостійна робота 11
ОЦІНЮВАННЯ ПРОЕКТНОЇ ЗАЯВКИ
ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 11

ОЦІНЮВАННЯ ПРОЕКТНОЇ ЗАЯВКИ ERASMUS+ KA2 CAPACITY BUILDING

Методичні рекомендації

- I. Опрацювати рекомендації з оцінювання проектів Erasmus+ Capacity Building
- II. Утворивши групу з 5-6 осіб, надати експертну оцінку одній з пропозицій, представлених до розгляду у результаті виконання Самостійної роботи 10, за такими параметрами:
 - актуальність проекту;
 - відповідність проекту національним, європейським та програмним пріоритетам;
 - реалістичність реалізації проектної ідеї;
 - рівень ризиків та ефективність стратегії управління ними;
 - масштаби і гарантії усталеності впливу;
 - гарантії усталеності результатів.
- III. На основі здійсненого оцінювання визначити три сильні сторони проектної заявки та три аспекти, що потребують вдосконалення.

Література до Самостійної роботи 4

1. 2017 Erasmus+ Guide for Experts on Quality Assessment. URL:
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/2017-expert-guide_en.pdf
2. Erasmus+ KA2 Capacity Building Priorities for Ukraine. URL:
<https://erasmusplus.org.ua/korysna-informatsiia/korysni-materialy/category/1-materialy-informatsiinykh-dniv.html?download=233:erazmus-priorytety-ta-kontakty-mon-ukrainy>

3.3.3. Третій змістовий блок

Лекція 7

ПРОГРАМИ ЄС ІЗ ПІДТРИМКИ ПРОЕКТІВ У ГАЛУЗІ НАУКИ

План

1. Мета програми Горизонт 2020
2. Основні складові частини програми
3. Що підтримує кожен напрямок?
4. Бюджет програми Горизонт 2020
5. Види проектів
6. Країни-учасниці програми Горизонт 2020
7. Переваги нового статусу для України
8. Що необхідно знати про конкурси в рамках програми Горизонт-2020
9. Дії Марії Склодовської-Кюрі
10. Гранти Європейської дослідницької ради
11. Новітні та майбутні технології
12. Дослідницькі інфраструктури
13. Як взяти участь у програмі Горизонт-2020
14. Оцінка проекту
15. Білатеральні проекти
16. Участь України у програмі Горизонт 2020
17. Платформи та корисні посилання

Програми ЄС із підтримки проектів у галузі науки

Третій модуль, третій змістовий блок

Лекція №7

(доц. Сарабєєв Володимир Леонідович)

volodimir.sarabeev@gmail.com

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Модуль III. Програми ЄС із підтримки проектів у галузі науки

Інформаційний
огляд програм з
підтримки
наукових проектів
(Горизонт 2020,
білатеральні угоди)

Пошук
партнерів

Робота з
успішними
проектними
пропозиціями

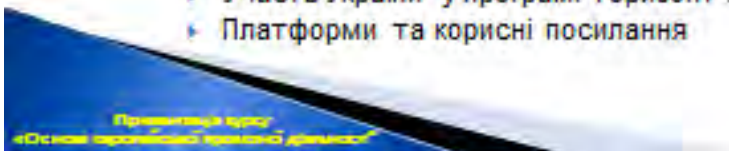
Створення
власного
проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

План лекції

- ▶ Мета програми Горизонт 2020
- ▶ Основні складові частини програми
- ▶ Що підтримує кожен напрямок?
- ▶ Бюджет програми Горизонт 2020
- ▶ Види проектів
- ▶ Країни-учасниці програми Горизонт 2020
- ▶ Переваги нового статусу для України
- ▶ Що необхідно знати про конкурси в рамках програми Горизонт-2020
- ▶ Дії Марії-Склодовської-Кюрі
- ▶ Гранти Європейської дослідницької ради
- ▶ Новітні та майбутні технології
- ▶ Дослідницькі інфраструктури
- ▶ Як взяти участь у програмі Горизонт-2020
- ▶ Оцінка проекту
- ▶ Білатеральні проекти
- ▶ Участь України у програмі Горизонт 2020
- ▶ Платформи та корисні посилання

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Мета програми Горизонт 2020

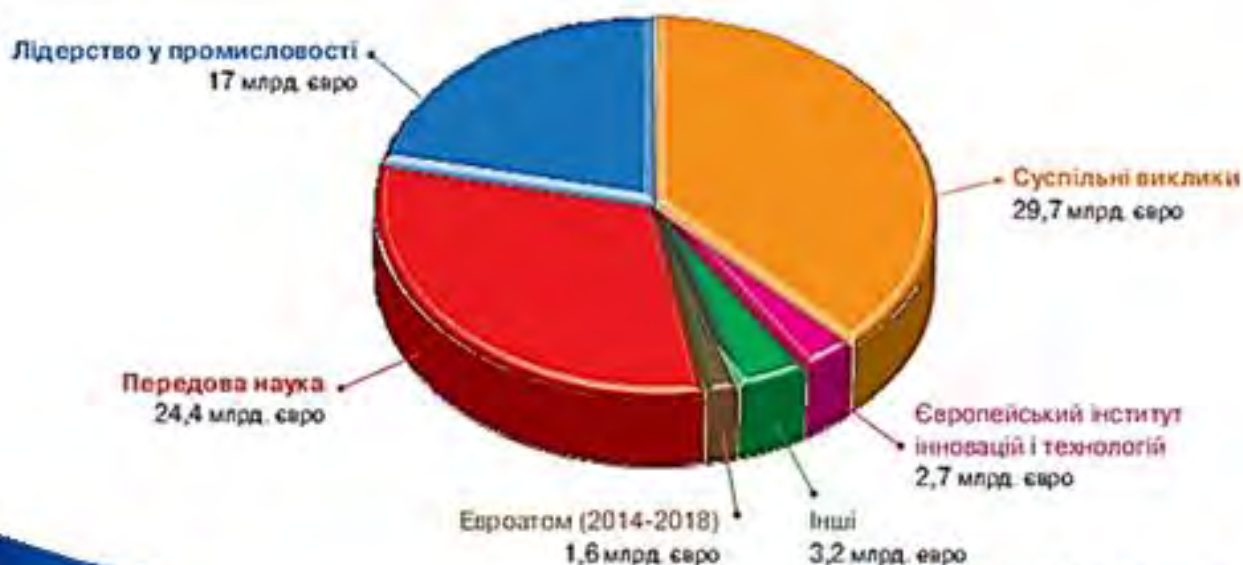
Наука на службі у суспільства:
фінансування найбільш перспективних
наукових досліджень, скерованих на
вирішення найважливіших проблем
сучасного європейського суспільства

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Бюджет програми Горизонт 2020 на період 7 років (78,6 млрд, євро)

Бюджет програми H2020

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської промислової діяльності»

3-х компонентна структура програми Горизонт 2020

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Презентація курсу
«Основи європейської промислової діяльності»

Що підтримує кожен напрямок?

Види проектів

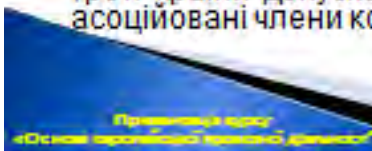
Країни-учасниці програми Горизонт 2020

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Переваги нового статусу для України починаючи з 2015 року

- Головна перевага - можливість впливати на тематику конкурсів, на які приймаються грантові заявки. Українські експерти тепер можуть брати участь у роботі дорадчих груп і програмних комітетів Єврокомісії - пропонувати європейським колегам тематику майбутніх конкурсів «Горизонту» і впливати на те, під яку тематику досліджень будуть формуватися бюджети програми.
- Друга перевага - більше можливостей пошуку закордонних партнерів. Щоб подавати заявки на конкурси «Горизонту-2020», університетам та науково-дослідним установам необхідно формувати консорціуми з щонайменше трьох юридичних осіб із різних країн. Українським ученим буде легше знаходити партнерів: вони зможуть входити до консорціумів як одна з трьох обов'язкових (а не «додаткових») сторін.
- Третя перевага пов'язана з другою і полягає в тому, що розподіл фінансування всередині консорціуму все ж таки залежить від статусу партнера: на відміну від третіх країн (які, будемо відверті, отримують кошти за залишковим принципом) обов'язкові партнери фінансуються на рівні європейських.
- Окрім того, українські науковці зможуть подавати більше грантових заявок: треті країни допускаються до участі не в усіх конкурсах програми, натомість асоційовані члени конкурують нарівні з державами Євросоюзу.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Що необхідно знати про конкурси в рамках програми Горизонт-2020

► Робоча програма

Робоча програма є загальним документом, який визначає цілі Європейської Комісії за певним напрямком. Цей документ охоплює 2 роки.

► Конкурси і теми

Більшість конкурсів «Горизонт-2020» розподілено за темами.

Під час пошуку за довільними ключовими словами на сторінці пошуку тем результатом буде список тем відкритих конкурсів, а після натискання на назву теми ви перейдете на сторінку конкретної теми.

Проектний курс: «Основи європейської правової системи»

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Calls for Proposals

Horizon 2020

Advanced search for topics
Calls for tenders on TED

- Excellent Science
 - European Research Council (ERC)
 - Future and Emerging Technologies (FET)
 - Marie-Sklodowska-Curie Actions
 - Research Infrastructures
- Industrial Leadership
 - Leadership in enabling and industrial technologies (LEIT)
 - Information and Communication Technologies

Status ☒ Calls with forthcoming topics ☒ Calls with open topics ☐ Calls with only closed topics

Sort by ☐ Call title ☐ Call identifier ☐ Publication date

Excellent Science Marie Skłodowska-Curie Research and Innovation Staff Exchange H2020-MSCA-RISE-2018 Publication date: 27 October 2017	Excellent Science Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships H2020-MSCA-IF-2018 Publication date: 27 October 2017	Excellent Science Marie Skłodowska-Curie Co-funding of regional, national and inter... H2020-MSCA-COFUND-2018 Publication date: 27 October 2017
Excellent Science Marie Skłodowska-Curie Innovative Training Networks H2020-MSCA-ITN-2019	Excellent Science Marie Skłodowska-Curie Co-funding of regional, national and inter... H2020-MSCA-COFUND-2019	

633

Legend CO Contact Organisation SD Partner search details					
Show	10	entries	Search:		
REQUEST DATE	ORGANISATION NAME	ORGANISATION TYPE	COUNTRY	EXPERTISE REQUEST OR OFFER	ACTIONS
30 Jan 2018	Instituto Nacional de Eficiencia Energética y Energías Renovables	Research Organisation	EC	Expertise request	CO SD
We are interested in participating in this Call. The National Institute of Energy Efficiency and Renewable Energy (Instituto Nacional de Eficiencia Energética y Energías Renovables INER) is an interdisciplinary public research Institution established in 2012. Its mission is to contribute to the sustainable development through scientific and technological research, providing inputs to spread the best practices and implement projects in the field of energy efficiency and renewable energy.					
29 Jan 2018	FUNDACIO D'ECOLOGIA DEL FOC I GESTIO D'INCENDIS PAU COSTA ALCUBIERRE	Research Organisation	ES	Expertise offer	CO SD

Participant Portal

European Commission > Research & Innovation > Participant Portal > Partner Search

HOME FUNDING OPPORTUNITIES HOW TO PARTICIPATE PROJECTS & RESULTS EXPERTS SUPPORT LOGIN REGISTER

Reference Documents

Beneficiary Register

Partner Search

2020 Financial Viability Self-Check

Self Participation

Partner Search

Find partners for your project idea among the organisations registered in the portal Beneficiary Register. Enter a keyword or a topic of a past call for proposals, for finding related organisations. Search by geographical criteria or by type of organisation. Search by call topics where organisations have participated or expressed interest in participating in the future.

Involvement of the organisation in EU funded programmes

Keyword(s)

Topic

Call

Programme

Organisation details

Organisation name

Organisation type

Country

City

https://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/organisation/partner_search.html

Topic conditions and documents

- Less

1. **Eligible countries:** described in [Annex A of the Work Programme](#).

A number of non-EU/non-Associated Countries that are not automatically eligible for funding have made specific provisions for making funding available for their participants in horizon 2020 projects. See the information in the [Online Manual](#).

2. **Eligibility and admissibility conditions:** described in the [MSCA part of the Work Programme](#).

Proposal page limits and layout: please refer to Part B of the proposal template in the submission system below.

3. **Evaluation:** The award criteria and evaluation procedure specific to Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA) are described in the [MSCA part of the Work Programme](#).

3.1 **Evaluation criteria and procedure, scoring and threshold:** described in [part H of the General Annexes](#) of the General Work Programme

3.2 **Submission and evaluation process:** [Guide to the submission and evaluation process](#)

The maximum length of a proposal is 30 pages, excluding the annexes.

4. **Indicative time for evaluation and grant agreement:**

Information on the outcome of evaluation: maximum 5 months from the deadline for submission.

Signature of grant agreements: maximum 8 months from the deadline for submission.

5. **Proposal templates, evaluation forms and model grant agreements (MGA):**

Marie Skłodowska-Curie Research and Innovation Staff Exchange (RISE): [The relevant versions will be published at the opening of the call for proposals]

specific rules and funding rates are described in the [MSCA part of the Work Programme](#).

[Standard proposal template](#)

[MSCA standard evaluation form](#)

[Guide to the submission and evaluation process](#)

Що необхідно знати про конкурси програми Горизонт-2020

Одноступенева

Двоступенева

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Проектна група:
«Основи проєктування програмного забезпечення»

Мінімальні умови для участі у програмі Горизонт-2020

Дії Марії-Склодовської-Кюрі (Marie Sklodowska-Curie Actions)

Мета

- ▶ Зміцнення міжнародної міждисциплінарної та міжгалузевої мобільності дослідників
- ▶ Підвищення можливості для кар'єрного росту й умов праці молодих науковців та досвідчених дослідників
- ▶ Розвиток наукової кар'єри
- ▶ Сприяння співробітництву між науковими установами та промисловістю

Теми програми Марії-Склодовської-Кюрі

Innovative Training Networks (Мережі інноваційного навчання)	ITN	Високоякісне навчання у сфері досліджень в рамках міжнародних іміждисциплінарних мереж, промислової або спільної аспірантури
Individual Fellowships (Індивідуальні стипендії)	IF	Можливість працювати над індивідуальними науковими проектами у різних країнах і секторах, що сприяє отриманню нових навиків
Research and Staff Exchange (Обмін кадрами у сфері досліджень та інновацій)	RISE	Міжнародний і\або міжгалузевий обмін кадрами в галузі досліджень та інновацій з метою розвитку стабільного співробітництва для реалізації проектів і передачі знань
Co-funding of programmes (Співфінансування регіональних, національних та міжнародних програм)	COFUND	Регіональні, національні або міжнародні програми, які сприяють покращенню якості у сфері навчання, мобільності і розвитку кар'єри науковців

Дії Марії-Склодовської-Кюрі

- ▶ **Фінансування**
 - в середньому 55 800 євро/рік/науковця
- ▶ **Максимальна тривалість проекту**
 - від одного до двох років
- ▶ **Галузь досліджень**
 - довільна
- ▶ **Очікуваний результат на рівні науковця:**
 - збільшення навичок, покращення обміну знаннями, забезпечення новими перспективами кар'єрного росту в неакадемічному секторі;
 - у довгостроковій перспективі – збільшення кількості знань та ідей, перетворених на товари та послуги;
 - збільшення внеску в економіку та суспільство, заснованих на знаннях (knowledge-based economy and society);

Гранти Європейської дослідницької ради (ЄДР)

Види грантів	Опис
Стартові гранти ЄДР	Підтримка провідних вчених, що виконують наукові дослідження протягом 2-7 років після захисту дисертації. Сума гранту – до € 2 000 000 на період до 5 років.
Гранти ЄДР для перспективних наукових лідерів	Підтримка провідних вчених, що виконують наукові дослідження протягом 7-12 років після захисту дисертації. Сума гранту – до € 2 750 000 на період до 5 років.
Гранти ЄДР для провідних вчених	Підтримка вчених із солідною науковою репутацією – лідерів у своїй галузі, володарів серйозного списку наукових публікацій за останній час. Сума гранту – до € 3 500 000 на період до 5 років.
Гранти ЄДР «Підтвердження ідей»	Програма адресована тільки тим вченим, які вже отримували гранти Європейської дослідницької ради. Допомогає поєднати дослідження з ранньою стадією комерціалізації їх результатів. Максимальне фінансування становить € 150 000.
Гранти ЄДР на спільну діяльність	Пілотний проект, покликаний надати можливість невеликим групам провідних вчених та їх колективам об'єднати взаємодоповнюючі навички, знання та ресурси для проведення спільного дослідження. Максимальне фінансування становить € 15 000 000 на період до 6 років.

Кар'єра науковця та грантова схема

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Новітні та майбутні технології (НМТ)

Види заходів	Опис
НМТ відкритого типу	Підтримка спільних досліджень, спрямованих на розробку концепцій радикально нових майбутніх технологій, які перебувають на початковій стадії. На частку НМТ відкритого типу припадає 40% загального бюджету НМТ в рамках програми «Горизонт 2020».
НМТ активного типу	Підтримка досліджень в нових тематичних напрямках і сприяння створенню співтовариств шляхом підтримки ряду перспективних пошукових наукових досліджень, які потенційно можуть призвести до появи взаємодоповнюючих проектів. Проекти даного заходу покликані консолідувати потенційно затребувані промисловістю та суспільством технології майбутнього.
НМТ: Флагманські дослідження	Підтримка амбітних великомасштабних наукомістких міждисциплінарних досліджень, які здатні сформувати основу для майбутніх технологічних інновацій і їх застосування в різних сферах економіки і суспільства. У рамках програми «Горизонт 2020» основна частина підтримки ЄС буде спрямована на два провідних флагманських дослідження, вже відібраних в рамках 7-ї Рамкової програми ЄС: «Графен» і «Проект по вивченню людського мозку».

Міністерство наукової та інноваційної діяльності

Дослідницькі інфраструктури

- Обладнання та устаткування для здійснення досліджень може бути настільки складним і дорогим, що його створення, придбання і використання може перевершити можливості окремих груп дослідників або навіть країн.

Проектна група
«Основи європейської практики управління»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Послідовність дій для отримання гранту

Оцінка проєкту

ПАНЕЛІ – 20 груп експертів, що оцінюють проекти

Фізичні науки та інженерія

PE1 – Mathematical foundations
PE2 – Fundamental constituents of matter
PE3 – Condensed matter in physics and chemistry
PE4 – Material and chemical sciences
PE5 – Information and communication
PE6 – Engineering sciences
PE7 – Universe science
PE8 – Earth system science

Біологічні та науки про життя

LS1 – Molecular, cellular and developmental biology
LS2 – Genetics, genomics, bioinformatics and systems biology
LS3 – Organismic physiology, including infection and immunity
LS4 – Neurosciences
LS5 – Evolutionary, population and environmental biology
LS6 – Medical and health science research
LS7 – Applied Life Sciences, biotechnology and bioengineering

Соціальні та гуманітарні науки

SH1 – Individuals and organisations
SH2 – Institutions, behaviour, values and beliefs
SH3 – The human mind and its complexity
SH4 – Cultures and cultural diversity
SH5 – The study of the past and of cultural artefacts

Кожна панель – це
12-15 експертів

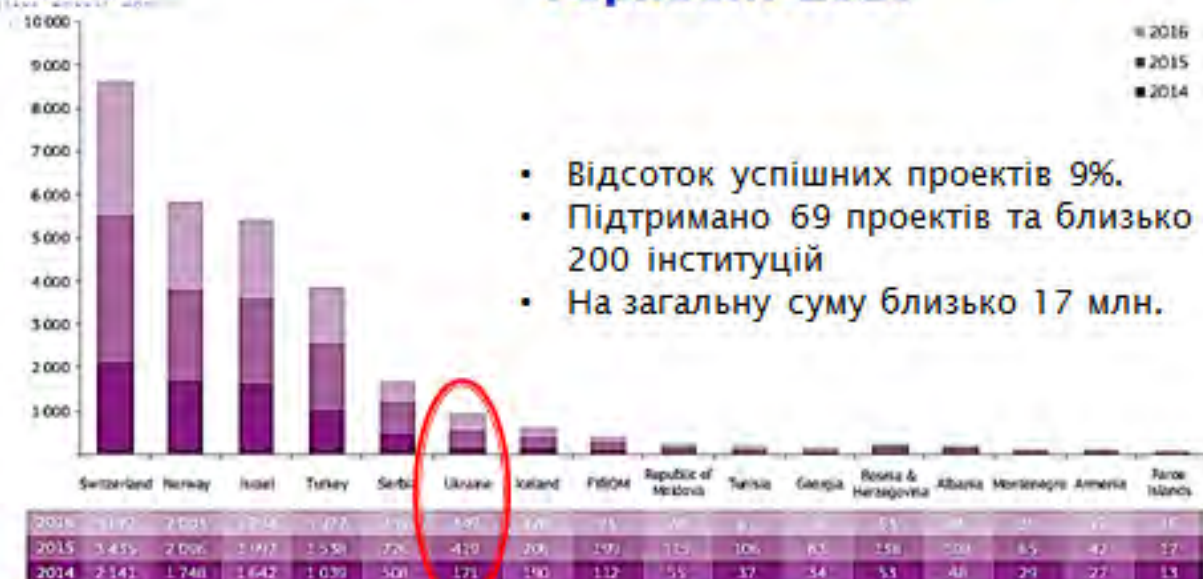

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

«Основна територіальна проєктна діяльність»

Кількість поданих заявок асоційованими країнами до програми Горизонт-2020

- Відсоток успішних проєктів 9%.
- Підтримано 69 проєктів та близько 200 інституцій
- На загальну суму близько 17 млн.

Для участі у програмі "Горизонт 2020" Україна сплатила членські внески у 2016 році на рівні 6,058 млн євро, у 2017 – 6,450 млн євро та має сплатити 7,035 млн євро у 2018 році.

Проекти проєкту
«Основна територіальна проєктна діяльність»

Erasmus+ Programme
of the European Union

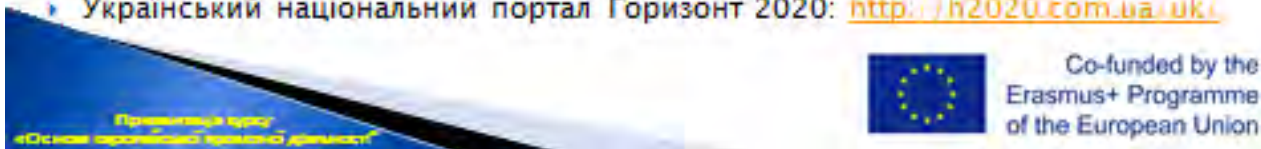
Білатеральні проекти

- ▶ Проекти, що фінансуються на підставі двосторонніх міжурядових угод
- ▶ Метою білатеральних проектів є сприяння встановленню та розвитку якісного науково-технологічного співробітництва між групами науковців двох країн
- ▶ Україна надає близько 200 тис. грн. на проект на два роки
- ▶ Підтримується короткострокова мобільність
- ▶ Двосторонні угоди укладено з 15 країнами світу, у тому числі з Німеччиною, Литвою, Францією, Польщею, Австрією та ін.

Список платформ

- ▶ Служба пошуку партнерів CORDIS: <https://cordis.europa.eu>
- ▶ Служба пошуку партнерів Idealist: <http://www.ideal-ist.eu/partner-search/pssearch>
- ▶ Служба пошуку партнерів за пріоритетом Нанотехнології, нові матеріали та нові технології виробництва: <https://www.nmp-partnersearch.eu/index.php>
- ▶ Служба пошуку партнерів Fit for Health: <http://www.fitforhealth.eu/>
- ▶ Служба пошуку партнерів Ініціативи інноваційної медицини: <https://cloud.imi.europa.eu/web/eimi-pst>
- ▶ База даних Європейської мережі підприємств: <http://een.ec.europa.eu/services/going-international>
- ▶ Портал EURAXESS: <http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/jobs/index>
- ▶ Список національних контактних пунктів: http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/support/national_contact_points.html
- ▶ Український національний портал Горизонт 2020: <http://h2020.com.ua/uk/>

Корисні посилання

- HORIZON 2020 IN FULL SWING — Three Years On – Key facts and figures 2014–2016:
https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/h2020_threeyears_on_e4_horizontal_2018_web_with_id.pdf
- Marie Skłodowska –Curie actions:
http://ec.europa.eu/research/mariecurieactions/index_en.htm
- Асоціація учасників програми дій Марі Склодовської –Кюрі:
<https://www.mariecuriealumni.eu/home>
- Research Executive Agency (REA) http://ec.europa.eu/rea/index_en.htm
- Відкриті конкурси:
<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/index.html>
- Умови участі: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/index.html>
- Покроковий он-лайн посібник для учасників:
<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/guide.html>
- Портал для учасників Горизонт 2020:
<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/home.html>
- Online Manual for Program "H2020" http://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/index_en.htm
- ДВОСТОРОННІ НАУКОВІ КОНКУРСИ
[HTTPS://MON.GOV.UA/UA/MINISTERSTVO/DIYALNIST/MIZHNARODNA-DIYALNIST/MIZHNARODNI-NAUKOVI-PROEKTI/DVOSTORONNI-NAUKOVI-KONKURSI](https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-diyalnist/mizhnarodni-naukovi-proekti/dvostoronni-naukovi-konkursi)

Проект фінансується за рахунок
«Основної програми досліджень»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

II. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 15

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА, ЛИСТА ПІДТРИМКИ ПРОЕКТУ; СКЛАДАННЯ ОПИСУ ПРОФІЛЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 15

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА, ЛИСТА ПІДТРИМКИ ПРОЕКТУ; СКЛАДАННЯ ОПИСУ ПРОФІЛЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Мета: Навчитись складати рекомендаційний лист, лист підтримки проекту та профіль організації з пропозицією участі у проектах програми Горизонт-2020.

План

1. Особливості складання рекомендаційного листа:
 - 1.1 Рекомендаційний лист, характеристика, відгук: у чому відмінність.
 - 1.2 Хто може надати рекомендаційного листа?
 - 1.3 Загальний зміст рекомендаційного листа.
 - 1.4 Яку інформацію має містити кожен абзац рекомендаційного листа?
 - 1.5 Типи рекомендаційних листів (відкритий, закритий).
2. Особливості складання листа підтримки проекту:
3. Профілі організацій на Порталі учасника програми Горизонт -2020:
 - 3.1 Які існують платформи для пошуку партнерів та представлення профілю та декларування інтересів?
 - 3.2 Яку інформацію має нести профіль?
 - 3.3 Як визначити свою роль у консорціумі (координатор або учасник)
4. Пошук партнерів та координатора
5. Усне опитування щодо програм ЄС з підтримки проектів в галузі науки

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 15

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА, ЛИСТА ПІДТРИМКИ ПРОЕКТУ; СКЛАДАННЯ ОПИСУ ПРОФІЛЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Хід заняття

1. Напередодні практичного заняття студенти знайомляться із зразками рекомендаційних листів, листів підтримки та профілями організацій (використовуючи матеріали до заняття доступні через систему Moodle).
2. Студенти знайомляться із формою контролю:
Максимальна оцінка за практичне заняття складає 5 балів за усне опитування з питань щодо програм ЄС з підтримки проектів в галузі науки.
3. Викладач надає короткий виклад теоретичного матеріалу.
4. Студентам пропонується задати питання викладачеві за темою заняття.
5. Проведення усного опитування.
6. Обговорення самостійної роботи щодо особливостей підготовки рекомендаційного листа, листа підтримки проекту; складання опису профілю організації.

Список посилань до Практичного заняття 15

1. Рекомендательное письмо / Т. Медведева // Діловодство та документообіг : Зразки документів. Грамотне складання. Зберігання і передання в архів. - 2014. - N 1/2. - С. 69-75.
2. Освіта за кордоном. Вступ до університетів США. / Булгакова Н.Б., Булавінцев Ю.Є., Гаталяк А.М., Папук С.В., Шевченко Л.Д., Терновська В.В. // Збірка практичних порад для потенційних абітурієнтів. -2003. – 192 С.
3. Образец рекомендательного письма студенту <http://web-resume.com.ua/obrazets-rekomendatelnogo-pisma-studentu>
4. Образец рекомендательного письма: лучше один раз увидеть <http://rabota.medstrana.com/info/cat1/20.html>
5. Служба пошуку партнерів CORDIS: <https://cordis.europa.eu>

6. Служба пошуку партнерів Idealist: <http://www.ideal-ist.eu/partner-search/pssearch>
7. Служба пошуку партнерів за пріоритетом Нанотехнології, нові матеріали та нові технології виробництва: <https://www.nmp-partnersearch.eu/index.php>
8. Служба пошуку партнерів Fit for Health: <http://www.fitforhealth.eu/>
9. Служба пошуку партнерів Ініціативи інноваційної медицини: <https://cloud.imi.europa.eu/web/eimi-pst>
10. База даних Європейської мережі підприємств: <http://een.ec.europa.eu/services/going-international>
11. Портал EURAXESS: <http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/jobs/index>
12. Список національних контактних пунктів http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/support/national_contact_points.html
13. Український національний портал Горизонт 2020: <http://h2020.com.ua/uk>

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 15

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА, ЛИСТА ПІДТРИМКИ ПРОЕКТУ; СКЛАДАННЯ ОПИСУ ПРОФІЛЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Теоретичний матеріал

Характеристика (від грецького — той, що є відмітною рисою) — це документ, в якому поряд з інформацією про службову (виробничу) діяльність або опанування певних знань подається комплексна оцінка професійних та особистісних якостей працівника, студента, практиканта, виявлених за час його роботи або навчання.

Правильно оформлена характеристика вважається офіційним документом. Її видає керівництво або адміністрація підприємства (навчального закладу) своєму працівникові (студентові, практикантові). Характеристика нерідко є обов'язковим документом при ухваленні рішень про переведення на іншу посаду або місце роботи, направлення у відрядження або на навчання з відривом від виробництва. Цей документ також використовується при застосуванні щодо співробітника заходів заохочення або покарання (притягнення до відповідальності).

При проведенні атестації співробітників характеристика вважається одним з найважливіших документів, оскільки вона відображає підсумки атестування працівника. За результатами атестації ухвалюються рішення про подальше службове становище: переміщення чи звільнення працівника. У перших двох випадках можуть також використовуватися **функціональні характеристики**, в яких особливу увагу приділено оцінці певних професійних і особистісних якостей, необхідних для виконання дорученої роботи. Наприклад, при переведенні референта на посаду заступника начальника відділу із зв'язків з громадськістю, з посади технічного працівника на посаду фахівця тощо.

Окремо варто зупинитися на **виробничій характеристиці**. В ній відображається рівень підготовки особи, яка складає кваліфікаційний іспит. Виробнича характеристика є обов'язковим документом, підготовленим за результатами проходження працівником виробничої практики або навчання, підписується керівником підприємства або структурного підрозділу (начальником цеху, дільниці тощо) і зберігається в особовій справі працівника. Така характеристика за своїм функціональним призначенням наближається до відгуку.

Відгук — документ, що відображає набуття працівником певних навичок, знань та вмінь за підсумками конкретного періоду часу або виконання якої-

небудь роботи. Наприклад, відгук про проходження практики або випробного терміну, про підсумки стажування, відрядження тощо. Відмінність відгуку від характеристики в тому, що в ньому менше уваги приділяється особистісним якостям працівника. У той час як професійні якості мають бути відображені більш повно й докладно, ніж у характеристиці.

Відгук також може бути складений як висновок-оцінка певної наукової праці, статті, що має бути опублікована, нового проекту, звіту за підсумками проведеної роботи. У такому разі у відгуку ретельно аналізують позитивні сторони та недоліки поданої роботи, висновки мають бути обґрунтованими.

Слід зазначити, метою складання і характеристики, і відгуку є: документування відомостей, інформування про їх зміст керівництва підприємства і самого працівника, а також підготовка відповідного управлінського рішення про найбільш доцільне застосування знань та навичок працівника на підприємстві або поза ним.

Оформлення характеристики або відгуку

Перед тим як скласти остаточний текст характеристики або відгуку, варто провести роботу, під час якої нагромаджуються необхідні відомості про працівника. Вся інформація, як правило, фіксується в документах, що відображають показники ефективності праці та її якості, динаміку діяльності за певні періоди часу, результати виконання окремих виробничих завдань тощо. Також використовуються документи, в яких ці результати порівнюються з результатами колег, що виконують таку саму роботу або обіймають відповідну посаду.

При оцінюванні особистісних якостей працівника велику увагу приділяють враженням, що складаються у процесі ділового (формального) і неформального спілкування. У деяких випадках враховується і думка колег працівника, які добре його знають зі спільної роботи та поза нею. Для цього використовують анкети (опитування), в яких пропонують дати оцінку (у балах) особистісним і діловим якостям працівника або просто відзначити ті з них, які має працівник.

Реквізити:

- назва виду документа;
- заголовок;
- текст;
- підписи керівних осіб;
- печатка (для характеристики обов'язкова, для відгуку — бажана);
- дата.

Структура документа

Назва документа (і характеристики, і відгуку) друкується по центру аркуша великими літерами без лапок.

Заголовок характеристики — інформація про особу (прізвище, ім'я, по батькові, рік народження; відомості про посаду, освіту, кваліфікацію, вчене

звання тощо) — викладають у родовому відмінку і розміщують у стовпчик біля правого берега документа. Цей реквізит розташовують на два міжрядкових інтервали нижче від назви документа.

Заголовок відгуку починається із прийменника (як правило, **про** або **на**):

- Про результати проходження працівником Коваль І. С. випробного терміну.
- Про підсумки стажування менеджера з продажів компанії «Альтфактор-Донецьк».
- На дипломну роботу студентки 5-го курсу Національного економічного університету (спеціальність: «Менеджмент організацій») Глущенко Світлани Миколаївни на тему: «Оцінка роботи торгового персоналу в магазинах оптової торгівлі».

Стиль викладу характеристики або відгуку — офіційно-діловий. Варто уникати надто різних оцінок тих чи інших якостей. Документ повинен містити максимально об'єктивну інформацію. Водночас необхідно віддати перевагу більш ретельному опису найважливіших рис характеру та професійних здібностей. З цього не варто робити висновок, що недоліки треба замовчувати. Якщо не сказати про них, то результат буде незадовільний — недоліки залишаться й надалі справлятимуть негативний вплив на результати роботи працівника.

При складанні характеристики або відгуку необхідно визначити пріоритети. Що важливіше: лояльність (порядність, доброзичливість тощо) чи професіоналізм? Як правило, особистісні якості мають більшу «питому вагу». Питання, хто є ціннішим співробітником: не дуже порядний у стосунках з колегами професіонал чи молодий спеціаліст, що має високі моральні якості, — можна вважати риторичним.

Нейтральність викладу досягається використанням стверджувальних дієслів: **характеризується, впорасться, виконує** тощо.

Яка інформація має бути відображена в характеристиці

1. Відомості про трудову діяльність: освіта, стаж роботи за спеціальністю, посада, з якого часу працює на підприємстві, професійна компетентність, знання необхідних нормативних документів, переміщення по службі.
2. Оцінка ділових якостей: уміння ставити цілі та ухвалювати рішення щодо їх досягнення, якість роботи, здатність до адаптації в нових умовах, опанування навичок для вирішення проблем, що виникають, уміння працювати з документами, здатність впоратися з більшим обсягом роботи та навчитися працювати з технічними засобами, що забезпечують піднесення ефективності праці.
3. Оцінка моральних якостей: виробнича етика, стиль спілкування, дотримання корпоративних правил поведінки, здатність до творчості, стосунки

зі співробітниками. Також наводяться відомості про нагороди і заохочення (стягнення).

У підсумку роблять відповідні висновки (залежно від мети складання характеристики) і вказують призначення характеристики.

Якщо характеристика складається на працівника, що звільняється (або випускника навчального закладу), то текст варто викладати в минулому часі. Якщо ж працівник працює (студент навчається), — то в теперішньому.

Примірний перелік питань, що висвітлюються у відгуку:

- відповідність кваліфікації;
- прагнення до підвищення професійного рівня;
- вміння не розголошувати довірені відомості;
- дотримання прийнятих норм поведінки;
- особистісні якості (працездатність, уміння навчатися, почуття відповідальності, комунікативні навички, стресостійкість, лідерські якості тощо);
- висновки із пропозиціями, оцінкою й критичними зауваженнями.

Склавши документ, треба ще кілька разів його перечитати, щоб пересвідчитися в об'єктивності.

Підписує характеристику керівник організації та керівник структурного підрозділу (безпосередній начальник). Відгук підписує тільки безпосередній керівник.

СТРУКТУРА РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА

Складання рекомендаційних листів — досить делікатна і непроста справа. Річ у тім, що в нашій країні тривалий час просто нехтували цим видом документів, хоча за кордоном такі листи завжди входили і нині входять до складу ділового листування. Отже, нині доводиться опановувати цей вид стосунків заново, спираючись на загальні правила листування та беручи до уваги досвід зарубіжних колег у цьому питанні.

Рекомендація (від лат. *recomendatio* — доручення) — письмовий або усний відгук про роботу, діяльність якої-небудь особи, а також вказівка або порада.

Рекомендаційні листи складаються з різних приводів: клопотання про підвищення на посаді або одержання гранту, влаштування на нову роботу або збирання інформації про ділових партнерів. Може скластися помилкове враження, що рекомендація і характеристика виконують одну й ту саму функцію. Втім, це не так, оскільки рекомендаційний лист має кілька істотних відмінностей від характеристики або відгуку.

Рекомендація не завжди дається за місцем роботи. Отримати рекомендацію можна від людини, яка добре знає рекомендованого, його професійні та особистісні якості, коло інтересів, наукові досягнення тощо. Той,

хто дає рекомендацію, повинен мати досить високий авторитет і визнання у своїй сфері діяльності, репутацію моральної людини. Це необхідні умови, оскільки йдеться про об'єктивність оцінки. А будь-яка організація заінтересована у кваліфікованих і лояльних співробітниках.

Рекомендації використовуються і в комерційному листуванні. На початку співробітництва з будь-якою компанією бажано зібрати інформацію про стабільність можливого партнера, його платоспроможність, репутацію керівництва тощо. Багато фірм, вперше звертаючись із замовленням до продавця, висилають йому назви і адреси кількох компаній, з якими співпрацюють, а також назву банку, в якому відкрито розрахунковий рахунок. Якщо виникають якісь сумніви щодо потенційного покупця, фірма-продавець робить запит на рекомендацію. У такому листі варто зазначити назву фірми, про яку хочете здобути інформацію, вартість замовлення, зробленого фірмою, і попросити поради. При цьому необхідно згадати, що вся отримана інформація залишиться конфіденційною. У бізнес-середовищі існує непорушне правило — на листи-запити про платоспроможність відповідають завжди. Відомості даються правдиві й точні, наскільки це можливо. Керівник будь-якої компанії розуміє, що він також може опинитися в такій ситуації, тому цих правил дотримуються всі учасники бізнес-процесу.

Реквізити:

- назва документа і заголовок;
- текст;
- підпис;
- печатка (необов'язковий реквізит);
- дата.

У першому абзаці тексту рекомендаційного листа варто зазначити, протягом якого часу ви знаєте людину, якій даєте рекомендацію, ким ви їй доводитеся. Якщо це ваш співробітник, то необхідно вказати тривалість його роботи у вашій організації, виконуваним ним обов'язки, перелічити проекти, в яких він брав участь, ефективність діяльності та досягнуті результати. Наприкінці абзацу можна підбити підсумок усього зазначеного й висловити свою думку щодо рекомендованого.

У другому абзаці дайте більш докладну характеристику людини з погляду її професійних навичок: уміння виконувати певні завдання, роль у командній роботі, вияв як позитивних, так і негативних якостей.

У наступному абзаці варто зупинитися на особистісних якостях та особливостях поведінки: враження, яке людина справляє при спілкуванні та взаємодії з іншими членами колективу, відповідальність, лояльність, доброзичливість тощо. На завершення повідомте, чи маєте ви якісь зауваження щодо відповідності людини, яку рекомендуєте, тій посаді, на яку вона претендує: безумовно рекомендуєте, з деякими застереженнями, не

рекомендуєте. Це варто зробити, оскільки склавши рекомендаційного листа, ви висловлюєте свою готовність нести певну відповідальність за людину, яку рекомендуєте.

Якщо рекомендація потрібна вам, зверніться до людини, яка вас добре знає й готова поручитися за вас своїм авторитетом і репутацією. Не варто просити рекомендацію в малознайомій людини, хоч би яку високу посаду вона обіймала, оскільки в цьому разі ви ставите в незручне становище і себе, і цю людину.

У тому разі коли вам доводиться писати комусь рекомендаційного листа, то передусім зважте всі «за» і «проти». Якщо ви давно і добре знаєте людину і вважаєте її гідною вашої підтримки, то сміливо рекомендуйте. Якщо ж про рекомендацію вас просить людина, у професійних і особистісних якостях якої ви не впевнені, то не погоджуйтесь на цей крок. Пам'ятайте: ви ставите на карту своє добре ім'я.

Зауважимо, що рекомендація не обов'язково має бути своєрідною одою. Якщо ви щиро хочете підтримати людину, то розумніше буде тактовно вказати на її недоліки і тим самим запобігти можливим непорозумінням. Також ви можете в такому листі дати пораду — на якій посаді можуть виявитися найкращі якості працівника і не матимуть значення певні недоліки.

Існує ще один вид рекомендацій — так звані закриті. Вони містять негативну інформацію про претендента. Якщо ви вважаєте, що людина не відповідає вимогам, пропонованим здобувачам на посаду, то треба про це сказати. Такий вид рекомендаційного листа може містити поради щодо виправлення ситуації, особливо якщо це стосується професійних якостей.

Наприкінці рекомендаційного листа зазвичай вказуються контактні дані: телефон, адреса електронної пошти тощо.

Хотілося б також зазначити, що на практиці нерідко трапляється, що характеристику або рекомендаційного листа складає сам претендент на посаду. Багатьом притаманне перебільшення своїх позитивних якостей і зведення «до нуля» недоліків.

Втім, абсолютно об'єктивна оцінка такого складного явища, як людська особистість, практично неможлива. Тому менеджери з персоналу (працівники кадрових служб, члени атестаційних комісій), як правило, складають особисте враження про людину зі спілкування з нею, помічаючи її сильні та слабкі сторони. Потім ця інформація порівнюється з тим, що написано в характеристиці (відгуку, рекомендаційному листі), вносяться корективи й ухвалюються відповідні рішення.

Складено за матеріалами:

Рекомендательное письмо / Т. Медведєва // Діловодство та документообіг : Зразки документів. Грамотне складання. Зберігання і передання в архів. - 2014. - N 1/2. - С. 69-75.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

РЕКОМЕНДАЦІЙНІ ЛИСТИ ДЛЯ ПОДАННЯ НА НАВЧАННЯ

Більшість коледжів та університетів вимагають в аплікаційному пакеті два або три рекомендаційні листи. Залежно від того, подаєтесь ви до академічної програми чи професійного навчання, ці листи мають надійти від ваших попередніх або теперішніх викладачів, роботодавців, керівників, знайомих з вашою роботою та здібностями.

Для академічних цілей взяти рекомендаційні листи від викладачів і професорів, як правило, краще, ніж від роботодавців. На додаток до інформації про ваші академічні показники та інтелектуальний потенціал, що відбиваються в заліковках і результатах стандартизованих тестів, члени приймальних комісій шукають підтвердження, що ви є ентузіасти і люди цілеспрямовані. Пам'ятайте, більшість шкіл сьогодні віддають належне динамічному і різноманітному студентському загалу, вони прагнуть бачити своїх студентів активно залученими як до навчання, так і до неакадемічної діяльності. Рекомендаційні листи мають відобразити не тільки ваші успіхи в навчанні, а також і ваші індивідуальні риси, що проявились, наприклад, у дослідницькому проекті, виконаному під керівництвом професора, через лідерську позицію в групі, через активну участь у навчальних дискусіях.

Якщо ви подаєтесь на програми докторського рівня, подбайте, щоб хоча б дві з трьох ваших рекомендацій були надані фахівцями з вашої галузі або галузі, що є тісно пов'язана зі сферою ваших майбутніх досліджень. (Наприклад, ви можете подати рекомендацію від політолога для PhD програми з соціології, але ж ви маєте поміркувати, чи варто подавати листа від професора з середньовічної поезії, якщо ви намагаєтесь взяти докторський курс з біохімії).

Написання рекомендаційного листа вимагає значного часу і зусиль. Старанно поставтесь до вибору рекормендатора, сплануйте ваші звертання і бесіду з можливими рекормендаторами заздалегідь. Найважливіше правило - не відкладайте підготовку рекомендацій до останнього терміну. Ось деякі поради стосовно звертання за рекомендацією:

ЗВЕРТАЙТЕСЬ ДО ТИХ, ХТО ВАС ДОБРЕ ЗНАЄ

Обмірковуючи, до кого звернутись з проханням про написання рекомендації, не думайте лише про ті класи, де ви мали успіх: згадайте викладачів та керівників проектів, хто найближче знайомі з вашою роботою і досягненнями. Рекомендації мають містити підтвердження того, наскільки добре вас знають рекормендатори. Без таких свідчень рекомендація втрачає довіру і силу.

Хоча рекомендаційні листи від видатних науковців або високих посадових осіб можуть справити краще враження, ніж від звичайних викладачів або асистентів, слід пам'ятати, що професори зазвичай отримують дуже велику кількість звертань за рекомендаціями. Вони, як правило, викладають багато

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

різних курсів, і як результат, вони рідко мають тісні контакти зі студентами. Вражаючий підпис не зможе компенсувати невдалого листа, з цієї точки зору, краще взяти рекомендацію від того викладача, який може надати максимально позитивний і неформальний відгук про апліката.

Для подання до професійних шкіл (напр. школа бізнесу) у пригоді стане рекомендація з місця роботи.

ЗВЕРТАЙТЕСЬ ЗА РЕКОМЕНДАЦІЄЮ ЯКОМОГО РАНІШЕ

Не чекайте до останньої хвилини. Якщо ви звернетесь за рекомендаційними листами за кілька місяців до терміну подання, ви позбавите ректорів необхідності працювати в умовах ліміту часу. Зовсім непогана ідея подбати про встановлення добрих стосунків з провідними викладачами ще на початку вашої академічної співпраці: беріть участь у дискусіях під час навчання, проявіть зацікавленість їх науковими проектами, звертайтеся за консультаціями тощо. Привернути до себе увагу професора не означає стати підлабузником, якщо ви дійсно зацікавлені в подальшій співпраці, а виділитись з-поміж своїх товаришів буде корисно, коли пізніше ви звертатиметесь за рекомендаціями.

До уваги абітурієнтів бізнес-шкіл та професійних шкіл: якщо автори академічних рекомендацій, як правило, мають великий досвід у написанні таких листів, роботодавці та керівники бізнес-структур, навіть з вищих ешелонів, не завжди добре обізнані у цій справі. Це є ще одна з причин, чому варто заздалегідь розпочати процес підготовки рекомендацій.

Ще одна гарна ідея - постійно готувати своє "рекомендаційне портфоліо": завжди звертайтеся до роботодавця або керівника за рекомендацією, коли міняєте місце роботи, філіал або відділ, якщо ви зробили значний внесок до роботи компанії. Копії таких листів може стати у пригоді пізніше, коли ви замислитеся про здобуття MBA ступеня, або кар'єрний зріст.

ЗВЕРТАЙТЕСЬ ЗА РЕКОМЕНДАЦІЄЮ ОСОБИСТО

Персональне звертання до потенційних ректорів з проханням написати листа надасть вам певні переваги: ви не тільки розвієте сумніви щодо їхньої згоди, це ще й автоматично переконає ректорів в тому, наскільки важливим для вас є рекомендаційні листи саме від них.

НАДАЙТЕ ДОДАТКОВУ ІНФОРМАЦІЮ ПРО СЕБЕ ТА СВОЇ ПЛАНИ

Про себе: разом з формами для написання рекомендаційних листів, доцільно надати ректорам матеріали про ваші досягнення, особливо про ті, з якими вони вже знайомі. Це можуть бути ваші резюме, варіанти personal statement, анотації відповідних дослідницьких робіт (бажано, щоб одна з них

була написана для рекомендатора, а інша та, що мала найкращий відгук фахівців).

Про ваші плани: зробіть так, щоб вашим рекомендаторам були зрозумілі ваші плани щодо навчання та професійного розвитку, детально поясніть їм, на яку саме програму і до якого саме коледжу чи університету ви подаєтесь. Якщо вони не розберуться з тим, приймальні комісії обраних вами навчальних закладів отримають неконкретні, заформалізовані, плутані, одним словом, невдалі рекомендаційні листи. Знову ж таки, у пригоді для рекомендаторів стануть ваші аплікаційні твори (personal statements), особливо якщо там згадуються результати роботи, здійсненої під їх керівництвом, як ваші досягнення. Подумайте також про надання резюме, щоб нагадати рекомендатору, що у вас є широкі інтереси, поруч з фаховою спеціалізацією.

ЗАБЕЗПЕЧТЕ РЕКОМЕНДАТОРА ВСІМА НЕОБХІДНИМИ МАТЕРІАЛАМИ

Більшість аплікаційних форм містять спеціальні бланки для написання рекомендацій, на яких рекомендатор має викласти свої враження про апліката, відповісти на короткі запитання та виповнити оцінювальні таблиці. Якщо ви звертаєтесь з проханням написати рекомендаційні листи до декількох коледжів/університетів, додайте перелік цих шкіл і нагадайте, що треба зробити окремі версії для кожної.

Передайте вашим рекомендаторам спеціальні конверти для відправки рекомендацій. Якщо коледж/університет вимагає від рекомендаторів повернути вам листи в заклеєних конвертах, нагадайте про необхідність підписати конверт поверх місця заклеювання.

ДОДЕРЖУЙТЕСЬ ПРАВИЛА КОНФЕДЕЦІЙНОСТІ РЕКОМЕНДАЦІЙНИХ ЛИСТІВ

Більшість навчальних закладів наполягають на дотриманні правила конфедеційності при написанні рекомендаційних листів. Передбачається, що рекомендатор не знайомить апліката із змістом рекомендаційного листа, він або сам надсилає листа до вказаного аплікантом коледжу/університету, або передає листа апліканту в заклеєному конверті. Якщо ви не певні, що рекомендації міститимуть об'єктивну і позитивну інформацію про ваші досягнення та здібності, це є вірний показник того, що вам не потрібно звертатись до цих людей за рекомендаційними листами. Оберіть собі інших рекомендаторів.

НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОДЯКУВАТИ РЕКОМЕНДАТОРАМ ЗА...

...витрачений час і поважне ставлення до ваших звернень про надання рекомендацій.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПОРАДИ ДЛЯ ТИХ, ХТО ПИШЕ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА

Коли апліканти подаються до вищих навчальних закладів Америки, їм необхідно надати щонайменше два рекомендаційних листи від викладачів або професорів, які правдиво оцінюють академічні здібності і творчий потенціал майбутніх студентів.

Ці листи відіграють велику роль у прийнятті рішення про зарахування абітурієнта. Ось чому так важливо надати до приймальної комісії будь-яку корисну інформацію. Ваші американські колеги цілком довіряють вашому погляду, так як він допоможе їм прийняти правильне рішення. Якщо ви можете написати позитивну рекомендацію, погоджуйтесь. Якщо ж ви знаєте, що ваша рекомендація лише зменшить шанси апліката на вступ, порадьте йому звернутись за рекомендаційним листом до іншого професора.

Перед написанням рекомендації з'ясуйте конкретні цілі майбутнього студента. Це необхідно для того, щоб урахувати навчальні та індивідуальні аспекти апліканта, що мають відношення до цих певних цілей і задач.

Рекомендаційний лист має містити таку інформацію:

1. Вашу посаду в університеті, установі чи фірмі. Зазначте, упродовж якого терміну Ви знаєте апліканта та яка Ваша позиція щодо нього (викладач, куратор, керівник дослідницької або наукової роботи).

2. Чим краще Ви знаєте студента, тим ефективніша буде рекомендація. У рекомендації важлива конкретика, а не узагальнення. Якщо Ви характеризуєте апліканта як організовану і працелюбну людину, то Вам необхідно підтвердити це конкретними прикладами. Наприклад, "... Юлія є працелюбною студенткою. Її дослідницький проект на тему про безробіття в академістечку виявився яскравою демонстрацією уміння працювати і аналізувати статистичні дані". Розкажіть, що студенту вдалося зробити і які його плани на майбутнє. Акцентуйте увагу приймальної комісії на індивідуальних особливостях апліканта, які відрізняють його серед інших студентів. Вкажіть, чому, на Вашу думку, навчання в Америці принесе йому користь.

3. Оцініть апліканта у порівнянні з іншими студентами, за якими Ви спостерігали за час Вашої роботи. Для кожної категорії вкажіть рівень апліканта (відмінно, добре, середньо, посередньо). Орієнтовний список категорій оцінювання:

Інтелектуальні здібності, працьовитість, винахідливість, ініціативність, адаптація до нової ситуації, викладацькі здібності, підстави для продовження навчання в ВНЗ.	Можливості серйозного вкладу до обраної галузі знань у майбутньому, знання в цій галузі, серйозність намірів, емоційна стійкість, лідерський потенціал
---	--

4. Вкажіть, до якої категорії, на Вашу думку, належить аплікант (з числа студентів Вашого факультету за останні роки): кращі 5% студентів, кращі 10% студентів, 25%, 50% тощо.

5. Щодо обсягу роботи, то однієї сторінки буде достатньо. Пам'ятайте, що важливою є якість наданої інформації, а не кількість рядків. Кожне речення має нести змістовну навантаженість. Не включайте до рекомендації того, що не має безпосереднього відношення до вступу студента на певну програму.

Передбачається, що студенти не можуть бачити рекомендаційного листа. Однак, недосконалість роботи пошти в країнах СНД зумовлює велику складність виконання цього правила. Більшість університетів вимагають, щоб особа, яка надає рекомендацію, поклала свій відгук про студента в заклейований конверт і поставила свій підпис.

МЕТА НАПИСАННЯ, ЗМІСТ І ФОРМА РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА

Метою написання рекомендаційного листа є підтримати студента в процесі вступу до навчального закладу, довести до приймальної комісії, що саме цей студент є гідним бути зарахованим і вартим фінансової підтримки.

Щоб написати гарного рекомендаційного листа, необхідно:

- **ГАРНО ЗНАТИ СТУДЕНТА З АКАДЕМІЧНОГО БОКУ**, і не тільки те, які оцінки він/вона отримує, але також і те, наскільки студент серйозно ставиться до предмету, чи використовує додаткову літературу для його вивчення, чи виявляє зацікавленість під час занять, чи багато складних питань ставить під час занять, чи мріє зробити цей предмет своєю спеціальністю

- **ГАРНО ЗНАТИ СТУДЕНТА ЯК ОСОБИСТІСТЬ**, у тому числі якості його характеру та інтереси, чим він/вона займається у вільний від навчання час, у чому досяг успіхів або які перспективи їх досягнення

- **ОБГОВОРИТИ ЗІ СТУДЕНТОМ ЗМІСТ МАЙБУТНЬОЇ РЕКОМЕНДАЦІЇ**, а не тільки підписати те, що напише сам студент

- **НАДАТИ КОНКРЕТНІ ПРИКЛАДИ**, підкріпити їх висновками

- **НЕ ПИСАТИ НІЧОГО ПАГАНОВОГО**

Визначте рейтинг студента в групі. Якщо рейтинг неможливо підрахувати, то до якої категорії Ви б віднесли цього студента: перші 95%, 90%, 75%, 50%, 25% тощо.

Будь ласка, прокоментуйте інтелектуальні здібності та інтереси цього студента. Будь-яка додаткова інформація, яку Ви можете надати, буде корисна. Дайте оцінку академічним здібностям студента, його персональним талантам, особливостям спілкування, працездатності і самодисципліні.

ПРИКЛАДИ

ЯК НЕ ТРЕБА ПИСАТИ

"Віка - непогана учениця і дуже багато працює. Завдання завжди виконує вчасно і старанно. Вона відповідальна, уважна, активно бере участь в роботі

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

класу. Геометрія не є її улюбленим предметом, але незважаючи на це вона завжди активна на уроках. Я чула від інших вчителів, що вона - творча натура. Я знаю, що в плані спілкування вона має певний успіх - у неї з усіма дуже гарні

стосунки."

ЯК ТРЕБА ПИСАТИ

"Віка - одна з найцікавіших студентів, яким я викладала в цьому році. Хоча те, що вона надзвичайно цікавиться історією є очевидно, а геометрія - це не її улюблений предмет, вона підтримує рівень своїх знань на твердій "четвірці". Вона не боїться ставити запитання і ніколи не розгублюється перед серйозними проблемами. На мою думку, вона є тією іскрою, котра запалює клас з самого ранку. Її математичні здібності я б оцінила як середні, а її зацікавленість та активність - як надзвичайні."

Складено за матеріалами:

Освіта за кордоном. Вступ до університетів США. / Булгакова Н.Б., Булавінцев Ю.Є., Гаталяк А.М., Папук С.В., Шевченко Л.Д., Терновська В.В. // Збірка практичних порад для потенційних абітурієнтів. - 2003. - 192 С.

ЛИСТ ПРО НАМІРИ ПІДТРИМКИ ПРОЕКТУ

За результатами домовленості сторін з предмета передбачуваного проекту або угоди та її умов сторонами може бути укладений лист про наміри (letter of intentions). Це порівняно нова у нашій країні форма листа, зазвичай прийнята у західному світі. У цьому листі сторони виявляють свої наміри укласти контрактні відносини, прийняти на стажування особу.

При уявній простоті процедури та складання документа до таких листів слід ставитися досить уважно з точки зору недопущення прийняття у них якихось зобов'язань надзвичайного характеру, здатних потягнути за, собою фінансові вимоги чи претензії.

Лист містить таку мінімальну інформацію: найменування документа; місце укладення та дату; повні та достатні юридичні найменування сторін; прізвища та імена представників, їх посади і повноваження; предмет обговорення та наміри сторін з даного предмета; цілі сторін з предмета обговорення. Лист підтримки також може містити попередні зобов'язання сторін; зобов'язання сторін за протоколом; строк дії протоколу, по закінченні якого домовленість сторін втрачає силу, якщо обидві сторони (або одна з них) не зробили конкретних кроків у напрямку здійснення якихось дій, обумовлених даним протоколом; обов'язки сторін здійснювати усі дії та витрати з виконання своїх

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

зобов'язань за даним протоколом за свій рахунок і не висувати фінансових або інших претензій партнеру.

Слід відзначити, що на практиці значна частка таких листів не має життєвої сили та залишається лише на папері оскільки готуються вони під конкретний проект або угоду, реалізація яких повністю залежить від успішності проекту. Необхідність складання такого листа залежить від рішення сторін та від їх практичних намірів або вимог конкурсу. Лист про наміри підтримки проекту може бути корисним при подачі заявки на конкурс оскільки демонструє інтерес організації до співпраці при виконанні того або іншого проекту, або конкретної задачі за проектом.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 15

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА, ЛИСТА ПІДТРИМКИ ПРОЕКТУ; СКЛАДАННЯ ОПИСУ ПРОФІЛЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Зразок рекомендаційного листа

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Institut Cavanilles de Biodiversitat i Biologia Evolutiva

05 May 2017

Subject: Letter of Recommendation in Support of Application of Volodimir Sarabeev

To Whom It May Concern

It is my absolute pleasure to give my personal recommendation for Volodimir Sarabeev. I know Volodimir very well collaborating with him over 15 years, approximately from November 2001, under sponsorships of European and Spanish foundations. During the years I have known Volodimir we participated in several projects together. In particular, he was one of the scientists in the INTAS project #03-51-5998 that I supervised. Later he also won several fellowships under my supervision. From the results of this collaboration I can say that he is very thorough and resourceful in conducting necessary work in the lab environment, able to perform within timeline and creatively apply all available methods to achieve best results.

Volodimir has fundamental biological education and excellent knowledge in parasite taxonomy, ecology, phylogeny, as well as in some biostatistics methods. Although he knew little about statistical analysis when he firstly arrived in my lab, he quickly learned and began his research. Currently he is extremely well-trained in statistical analysis and knowledgeable about many modern statistical approaches used in biological sciences and familiar with such statistic software as SPSS, PAST, some elements of MatLab and R. He is also capable of writing well in English, the structure of his manuscript is always excellent, and the writing itself only requires minor corrections, especially for someone whose main language is not English. Volodimir has developed his own research ideas that were original and substantive enough for acceptance by the academic community in the form of peer-reviewed publications that currently counts over 20 papers.

Volodimir has other fine qualities. Importantly, he combines hard work and seriousness with a pleasant personality in just the right balance. His friendly, relaxed manner created a "team" atmosphere in my lab. On his initiative, a new line of investigation in my lab has been developed, namely on an assessment the effect of an invasive parasite and host species on local fish communities in the Mediterranean. If I had to single out one of the many qualities that Volodimir has, I would say that he is one of the most hard-working scientist I have ever met. Volodimir is very industrious and his contribution to parasitology has already been considerable.

In summary, I have no hesitation whatsoever in strongly recommend him to the Postdoc Fellowship. I am confident he can handle all field, experimental and analytic work scheduled in the project.

Please, do not hesitate to contact me should you require further information.

Juan A. Balbuena
Associate Professor

To Whom It May Concern:

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

I am proud to recommend a beloved student, Kaya Stone, for your fellowship program. I was asked to write as one who has functioned in the capacity of an employer of Kaya, but I would first like to say a few words about him as a student.

Kaya is a highly intelligent, perceptive young man. He came to our institution committed to capitalizing on the opportunity of a third year of study in Israel, and he left with the satisfaction of having accomplished that goal. Kaya grew in learning, in character, in depth of understanding. He seeks truth in each and every area of his life, whether in learning, discussing philosophy, or relating to his fellow students and his teachers. Because of his positive disposition, his reflective way of operating, and all of the character traits that make him so special, Kaya's questions never go unanswered, and his searches always bring him to exciting new discoveries. As a student, Kaya is outstanding. As an educator, I have watched him grow, seen his talents and abilities not only in the classroom but outside its walls, when interacting with all types of people, as well.

During his time at our institution, Kaya, who as I'm sure you know is an excellent writer and publicist, also has done a good deal of work for the yeshiva. This has included the text for many public relations brochures and packets, letters to parents, potential donors, and alumni, and essentially any correspondence which I have requested that he compose. The feedback is always overwhelmingly positive, and he has done so much in that way for our yeshiva. Even today, while he studies elsewhere, he continues to do a great deal of this work for our institution, in addition to the recruiting and other services he performs for the yeshiva.

Always, in his work, Kaya is consistent, dedicated and passionate, enthusiastic, cheerful, and a pleasure to work with. He has incredible creative energies and a refreshing idealism tempered only enough to accomplish what needs to be done. I highly recommend him for any position of work, leadership, education, or any other capacity in which he can spread his excitement and share his talents with others. At our institution, we are expecting big things from Kaya in the way of educational and communal leadership in the years to come. And knowing Kaya, he will not disappoint, and probably will exceed our expectations.

Thank you once again for the opportunity to recommend such a special and impressive young man.

Sincerely Yours,

Steven Rudenstein

Dean, Yeshiva Lorentzen Chainani

SAMPLE: COLLEGE RECOMMENDATION

Students and faculty often remark that Ezra is blessed with considerable talent. What many of them overlook is how hard Ezra works to cultivate his talent, whether it be the development of his beautiful voice for an operatic performance or of his writing skills as he works through an essay. I know of the effort that he put into book reviews of 1984 and Animal Farm because he shared early drafts with me. I also appreciate the time that he put into his analysis of "The Guest" because he stopped by periodically to share his enthusiasm for the project and his progress with it.

In over twenty-five years of teaching, I have known other students with talent equivalent to Ezra's. Many of them lacked his good nature and humility, and few demonstrated the genuine intellectual curiosity that Ezra has exhibited over and over - a curiosity that is often accompanied by his excitement or enthusiasm for an idea, an author, a literary work or the lead role in a challenging operatic performance.

When I decided to set up a debate on Henry David Thoreau's "Civil Disobedience," regarding the role of government in our lives today, in an effort to have the class appreciate more fully the contemporary implications of Thoreau's sophisticated essay, it was Ezra who was most helpful in creating a resolution that would lead to that appreciation. Ezra, to no one's surprise, then agreed to argue on any side of the debate.

Ezra is a motivated young man of numerous talents and considerable self-discipline. He is fun-loving, likable, enthusiastic, trusting and trustworthy.

Gary Youstis

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 15

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА, ЛИСТА ПІДТРИМКИ ПРОЕКТУ; СКЛАДАННЯ ОПИСУ ПРОФІЛЮ ОРГАНІЗАЦІЇ Зразки профілів

REQUEST DATE	ORGANISATION NAME	ORGANISATION TYPE	COUNT RY	EXPERTISE REQUEST OR OFFER	ACTION S
29 Jan 2018	LASER CONSULT MUSZAKI- TUDOMANYOS ES GAZDASAGI TANACSADO KORLATOLT FELELOSSEGU TARSASAG	Small or medium-size enterprise	HU	Expertise offer	
LC Innoconsult has been providing innovation management services for over 25 years. Our consultants possess advanced skills in exploitation planning, IPR related aspects of the consortium agreement, commercialisation, analyses of the RRI readiness of innovative actors, intellectual property valuation (IPV), identification of key exploitable results and PEDR. LC Innoconsult has participated in 3 H2020 consortium projects and provided exploitation services for 37 FP7&H2020 projects.					
25 Jan 2018	Agriculture Technology Transfer Center Vlora	Research Organisation	AL	Expertise offer	
Agriculture Technology Transfer Center is an Albanian public government organisation with focus on applied research, innovation and technology transfer, dissemination, etc., in the field of agriculture, environment and agri-business sector. Its mission includes the promotion and spread of innovative and modern systems for a sustainable use of natural resources and development of agri-food sector; with an extensive experience in applied research and a multidisciplinary team.					
24 Jan 2018	SPARKS & CO	Small or medium-size enterprise	FR	Expertise offer	
Sparks & Co is an internationally recognised and award-winning agency specialised in communication and dissemination for EU projects. With Impact comprising at least 1/3 of the projects evaluation including Sparks & Co in your consortium can get you that extra boost that your project needs to win. We create impact for your project, so get in touch if you want to include an innovative and tailored communication and dissemination strategy to your project!					
22 Jan 2018	ASOCIACION PARA LA PROMOCION, INVESTIGACION, DESARROLLO E INNOVACION TECNOLOGICA DE LA INDUSTRIA DEL CALZADO Y CONEXAS DE LA	Small or medium-size enterprise	ES	Expertise offer	

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

REQUEST DATE	ORGANISATION NAME	ORGANISATION TYPE	COUNT RY	EXPERTISE REQUEST OR OFFER	ACTION S
RIOJA					
We are a technology centre with the best facilities for footwear sector in the North of Spain, and over 100 associated companies and 80% of them are footwear manufacturers or dealers. The CTCR has departments focused on many technologies: Nanotechnology, ICT, Electronics&Automation, Mechanics, Rapid Prototyping, Environment & Biotech. Thus, CTCR offers wide expertise in technical tasks, end-of-use cases and dissemination activities. https://goo.gl/zbLbix					
18 Jan 2018	Center for Hellenic Studies	Non-governmental organization	ME	Expertise offer	
Center for Hellenic Studies is a non-profit organization founded in 2015 and based in Podgorica. The Center is the first institution in Montenegro dedicated to the study and promotion of Hellenic culture and civilization. We gather a research team from different humanistic disciplines, organize lectures and publish an annual journal of Hellenic studies. We are looking for partners to be involved in research areas pertinent to Hellenic studies, and especially in attracting funding for our Center.					
16 Jan 2018	EUROKLEIS S.R.L.	Small or medium-size enterprise	IT	Expertise offer	
Eurokleis is an Italian SME with a strong research and academic background. Eurokleis has a multidisciplinary team with a long-time experience in innovation management, technology transfer, IPR management, dissemination, impact evaluation and maximization. Eurokleis is interested in joining the consortium with the role of innovation/exploitation/dissemination manager. Studies and surveys are also our core competences. See Eurokleis experience at http://www.eurokleis.com/projects-en/					
10 Jan 2018	VIENNA BIOCENTER CORE FACILITIES GMBH	Small or medium-size enterprise	AT	Expertise offer	
VBCF www.vbcf.ac.at is a non-profit research-performing SME providing access to cutting-edge research infrastructures and scientific services. For this call we offer: Next Generation Sequencing: We are part of Core4Life, a pan-European network of open access Core Facilities with focus on sharing expertise, resources and workflows. The Genomics sub-group seeks to strengthen the collaborative actions between members to enhance visibility as a European-wide resource.					

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 15

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА, ЛИСТА ПІДТРИМКИ ПРОЕКТУ; СКЛАДАННЯ ОПИСУ ПРОФІЛЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Зразок листа про наміри

Vicent D. Estruch Fuster
Institut d'Investigació per a la Gestió
Integrada de Zones Costaneres
Departament de Matemàtica Aplicada
Universitat Politècnica de València
C/ Paranimf, 1
46730 Grau de Gandia
SPAIN

Gandia, 12 May 2014

By this letter, I certify my intention to invite Dr. Volodimir Sarabeev at the Research Institute for Integrated Management of Coastal Zones (IGIC) of the Universitat Politècnica de València, in Gandia (Spain) on period of 10 months, from 1 December 2014 to 30 September 2015, to collaborate with him on a short-termed research project in environmental issues.. The main objective of the project is a development of the predictive model of fish population growth, which counts host-parasite interaction in the environment, and can be an important tool for fish management in wild and cultured populations.

Signature

Vicent D. Estruch Fuster

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

OBSERVATOIRE OCÉANOLOGIQUE DE BANYULS

LABORATOIRE ARAGO

UNIVERSITÉ PIERRE ET MARIE CURIE (PARIS VI) - C.N.R.S. - INSTITUT NATIONAL DES SCIENCES DE L'UNIVERS

Yves Desdevises
UMR CNRS 7232
Phone: (+33) (0)4 68 88 73 13
Email: desdevises@obs-banyuls.fr

Banyuls, 29 April 2013

By this letter, I certify my intention to invite Dr. Volodimir Sarabeev at the Observatoire Océanologique de Banyuls (Laboratoire Arago), Université Pierre et Marie Curie, in Banyuls-sur-Mer (France) for a period of 5 months from March to July 2014, and to collaborate with him on a project on parasites from Mediterranean fish species.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 15

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РЕКОМЕНДАЦІЙНОГО ЛИСТА, ЛИСТА ПІДТРИМКИ ПРОЕКТУ; СКЛАДАННЯ ОПИСУ ПРОФІЛЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Зразок листа підтримки

Директору департаменту науково-
технічного розвитку МОН України

Чеберкус Д. В.

ЛИСТ ПІДТРИМКИ

Ознайомившись із проектом «Дослідження перспектив використання біологічно активних речовин для відновлення гомеостазу екосистем», Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальством в Запорізькій області висловлює підтримку цього проекту до фінансування за рахунок державного бюджету МОН України.

Стрімкий розвиток в Україні та світі інтенсивної технології отримання товарної продукції аквакультури потребує нових підходів до пошуку шляхів підвищення резистентності та виживання біологічних об'єктів культивування. Різноманітність видів і методів ведення сільського господарства включає в себе значне число загроз, пов'язаних з великою варіабельністю патогенних мікроорганізмів, які перешкоджають виробництву товарної продукції. Рішення проблеми боротьби з патогенами вимагає проведення спеціальних профілактичних і лікувальних заходів. Встановлення авторами проекту факту стимулюючої дії біологічно активних речовин медичних п'явок на гідробіонтів відкриває перспективи їх використання в аквакультурі в якості речовин, що сприяють підтриманню резистентності водних організмів до патогенних агентів та впливають на виживання молоді риб.

Тому ми вважаємо, що заплановані авторами проекту дослідження впливу біологічно активних речовин медичної п'явки за умов інтенсивної аквакультури мають забезпечити підвищення економічної ефективності отримання товарної риби. Подальше повернення втрачених компонентів природних екосистем, медичної п'явки і її біологічно активних речовин, підвищить резистентність зоо- та фітоценозів в штучних і природних екосистемах.

Голова ліквідаційної комісії

Управління

Д.В.Чайка

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття №16

ЯК ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ ГОРИЗОНТ-2020, ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВОГО ПРОЕКТУ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 16

ЯК ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ ГОРИЗОНТ-2020, ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВОГО ПРОЕКТУ

Мета: Ознайомитись з роботою Порталу учасника програми Горизонт-2020 та особливостями підготовки наукового проекту.

План

1. Огляд об'явлених конкурсів на Порталі учасника програми Горизонт-2020 та з'ясування наступних питань: Строки відкриття та закриття конкурсу.
 - 1.2. Умови конкурсу
 - 1.3. Ключові документи, що доступні на сторінці конкурсу
 - 1.4. Організації, що шукають партнерів для участі в конкурсі
2. Заповнення аплікаційних форм за конкурсом стипендій Марії Склодовської-Кюрі: Частина А - адміністративна форма, яка містить: Загальну інформацію за проектом; Відомості про учасників; Бюджет проекту; Резюме проекту. Частина В – опис проекту та інформація про учасників проекту, яка містить 6 основних розділів: Якість проекту (Excellence)
 - 2.2.2. Вплив проекту (Impact)
 - 2.2.3. Виконання проекту (Implementation), Схема Ганта (Gantt Chart)
 - 2.2.4. CV досвідченого науковця (CV of Experienced Researcher)
 - 2.2.5. Можливості установ-учасниць (Capacity of the Participating Organisations)
 - 2.2.6. Етичні аспекти (Ethics Issues).
3. Вимоги до оформлення заявки.
4. Аналіз оціночної форми.

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 16

ЯК ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ ГОРИЗОНТ-2020, ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВОГО ПРОЕКТУ

Хід заняття

1. Напередодні практичного заняття студенти знайомляться з апікаційними формами конкурсу стипендії Марії Склодовської-Кюрі.
2. Студенти знайомляться із формою контролю:
Максимальна оцінка за практичне заняття складає 5 балів за усне опитування щодо особливостей підготовки рекомендаційного листа, листа підтримки проекту; складання опису профілю організації.
3. Проводиться огляд об'явлених конкурсів на Порталі учасника програми Горизонт-2020
4. Викладач представляє проект поданий на конкурс стипендій Марії Склодовської-Кюрі.
5. Студентам пропонується у формі дискусії обговорити слабкі та сильні сторони заявки.
6. Проведення усного опитування.
7. Обговорення самостійної роботи щодо особливостей підготовки розгорнутого плану з викладенням основних концепцій наукового проекту за вимогами, що висуваються до індивідуальних проектів Марі Кюрі.

Питання до усного опитування

1. Рекомендаційний лист, характеристика, відгук: у чому відмінність.
2. Хто може надати рекомендаційного листа?
3. Загальний зміст рекомендаційного листа.
4. Яку інформацію має містити кожен абзац рекомендаційного листа?
5. Типи рекомендаційних листів (відкритий, закритий).
6. Інформація що надається при складанні листа підтримки проекту.
7. Хто підписує та кому надається лист підтримки.
8. Які існують платформи для пошуку партнерів та представлення профілю?

9. Яку інформацію має нести профіль?
10. Як визначити свою роль у консорціуму (координатор або учасник).
11. Пошук партнерів та координатора на відомих платформах

Список посилань до Практичного заняття 16

1. Horst K. How to write a winning proposal for individual fellowships (IF). Evidence from evaluation summary reports. First edition. – 2014. – Luxenburg, Luxinnovation. – 36 p.
2. HORIZON 2020 IN FULL SWING — Three Years On - Key facts and figures 2014-2016:
https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/h2020_threeyearson_a4_horizontal_2018_web_with_id.pdf
3. Програма Європейського Союзу «Горизонт 2020» Рекомендації для нових учасників програми:
http://www.stu.cn.ua/media/files/pdf/Rekomend_Horizont_2020.pdf
4. Рекомендательное письмо / Т. Медведева // Діловодство та документообіг : Зразки документів. Грамотне складання. Зберігання і передання в архів. - 2014. - N 1/2. - С. 69-75.
5. Освіта за кордоном. Вступ до університетів США. / Булгакова Н.Б., Булавінцев Ю.Є., Гаталяк А.М., Папук С.В., Шевченко Л.Д., Терновська В.В. // Збірка практичних порад для потенційних абітурієнтів. -2003. – 192 С.
6. Служба пошуку партнерів CORDIS: <https://cordis.europa.eu>
7. Служба пошуку партнерів Idealist: <http://www.ideal-ist.eu/partner-search/pssearch>
8. Служба пошуку партнерів за пріоритетом Нанотехнології, нові матеріали та нові технології виробництва: <https://www.nmp-partnersearch.eu/index.php>
9. Служба пошуку партнерів Fit for Health: <http://www.fitforhealth.eu/>
10. Служба пошуку партнерів Ініціативи інноваційної медицини: <https://cloud.imi.europa.eu/web/eimi-pst>

11. База даних Європейської мережі підприємств:
<http://een.ec.europa.eu/services/going-international>
12. Портал EURAXESS: <http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/jobs/index>
13. Список національних контактних пунктів
http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/support/national_contact_points.html
14. Український національний портал Горизонт 2020: <http://h2020.com.ua/uk>
15. Marie Skłodowska-Curie actions:
http://ec.europa.eu/research/mariecurieactions/index_en.htm
16. Асоціація учасників програми дій Марі Склодовської –Кюрі:
<https://www.mariecuriealumni.eu/home>
17. Research Executive Agency (REA) http://ec.europa.eu/rea/index_en.htm
18. Відкриті конкурси:
<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/index.html>
19. Умови участі:
<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/index.html>
20. Покроковий он-лайн посібник для учасників:
<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/guide.html>
21. Портал для учасників Горизонт 2020:
<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/home.html>
22. Online Manual for Program “H2020”
http://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/index_en.htm
23. ДВОСТОРОННІ НАУКОВІ КОНКУРСИ
<https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/mizhnarodni-naukovi-proekti/dvostoronni-naukovi-konkursi>

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 16

ЯК ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ ГОРИЗОНТ-2020, ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВОГО ПРОЕКТУ

Теоретичний матеріал

Як підготувати успішний проект для участі в конкурсі Марії Склодовської Кюрі (MSCA), деякі практичні рекомендації.

Пропозиція складається з двох основних частин: адміністративних форм (частина А) та фактичної дослідницької пропозиції (частина В).

Частина А

Частина А складається з п'яти розділів:

Загальні відомості: тут ви пишете назву вашої пропозиції та аббревіатуру проекту. Ви також маєте можливість вибрати за якою конкурсною панеллю ваша пропозиція повинна бути оцінена. Ви надаєте ключові слова, а також анотацію з 2000 символів.

Адміністративні дані організацій-учасників: Тут ви зв'язуєте свою апікаційну заявку зі своєю з приймаючою організацією, а також вказуєте підрозділ та контактну інформацію вашого керівника. Ви також надаєте інформацію про себе, у тому числі використовуючи ідентифікатор дослідника (ResearcherID, ORCID), якщо такі у вас є. Оскільки MSCA є програмою мобільності, ви маєте вказати свої місця проживання за останні п'ять років, що передують терміну закриття конкурсу.

Бюджет: таблиця бюджетів для MSCA є однією з найпростіших для заповнення в рамках всієї програми Горизонт-2020. Зазначивши тривалість вашого проекту, сума гранту для дослідника та установи буде автоматично розрахована.

Етика: підхід до етики у програмі Горизонт-2020 є суворим і чітко визначеним. На етапі подання пропозиції про оцінку етики є самовизначення. Кандидати заповнюють "Таблицю питання етики" (у частині А). Якщо висвітлюються питання етики, заявникам доведеться завершити більш глибоку самооцінку етики у частині В. Пропозиції, обрані для фінансування, також пройдуть процедуру перегляду етичних питань.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Специфічні запитання за конкурсом: Різні адміністративні питання щодо конкурсу.

Частина В

Частина **В** є фактичною пропозицією.

Кандидати повинні дотримуватися заздалегідь визначеної структури в цьому розділі. Важливо дотримуватись ліміту сторінок: основна частина (розділи 1-3) не повинна перевищувати 10 сторінок. Ці розділи містять одну секцію для кожного критерію оцінки: **досконалість, вплив, виконання**.

Три загальні поради для успішного проекту:

1. Надзвичайно важливо досконало опрацювати всі пункти критеріїв оцінки

Більшість рецензій проектів мають схожий шаблон, а ключові слова повторюються. Як і лікар, оцінювач виявляє слабкі сторони пропозиції та ті, що заявник навмисно або ненавмисно пропустив. Оцінювачі дадуть високі бали тільки повній, добре узгодженій та деталізованій пропозиції.

2. Сильні сторони не можуть переважити слабкі сторони

Кожна рецензія оцінює як сильні, так і слабкі сторони. Сильні сторони пропозиції можуть бути значними, але в цілому пропозиція може бути визнана як недостатньо обґрунтована та описана. Сильні сторони пропозиції можуть не переважити слабкі сторони.

3. Досконалість все ж таки можлива

Можна розробити бездоганну пропозицію. Хороший проект та сумлінне ставлення до всіх аспектів не уникають уваги оцінювачів.

ДОСКОНАЛІСТЬ

Критерії досконалості

Першим і найважливішим аспектом критерію досконалості є якість, інноваційність та достовірність досліджень запланованого проекту. Для стипендій MSCA, міжгалузева та міждисциплінарна природа проекту є невід'ємною частиною "досконалості" і повинні бути розглянуті в цьому розділі.

Ця частина включає вступ, опис сучасного стану, цілі та задачі дослідження. Ви також повинні описати методологію дослідження та основні підходи, а також тип дослідження та інноваційні заходи.

Виділіть, чому ваш проект є оригінальним та інноваційним. Поясніть, який внесок зробить проект у галузь досліджень. Опишіть будь-які нові концепції, підходи чи методи, які будуть використовуватися.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Підкресліть, які кар'єрні можливості відкриває перед вами заплановані дослідження, а також які можливості щодо співпраці надасть ваш проект для приймаючої організації.

Другим критерієм є чіткість і якість передачі знань. Ця частина також включає навчання, спрямоване на розвиток професійного розвитку дослідника. Фактично, проект повинен відповідати двосторонній передачі знань:

Тому корисно окреслити здатність дослідника передати раніше отримані ним знання приймаючій організації.

MSCA є програмою для більш досвідчених фахівців, проте програма "Горизонт 2020" також відкрита для молодих науковців, починаючи з чотирьохрічного досвіду роботи у науці. На будь-якому етапі ви маєте сенс обговорювати питання передачі знань - демонструючи свої знання та досвід. Ви також повинні надати інформацію про кваліфікацію керівника та відповідність приймаючої організації вашому дослідженню.

Здібність дослідника досягти та зміцнити свій професіоналізм є частиною "досконалої" пропозиції. Стипендії будуть присуджені найталановитішим дослідникам, що має бути показано їхніми ідеями та досвідом.

Оцінка досконалості

1. якість досліджень є основою досконалості

Основним критерієм досконалості є якість досліджень та обґрунтованість цілей дослідження, а також методологія та підхід, який слід використовувати. Продемонструйте методологію дослідження, посилаючись на попередні досягнення або результати за іншими грантами та проектами. Продемонструйте, актуальність вашого проекту, як він використовуватиме найсучасніші підходи та методи. Доказ досконалості проекту часто полягає у науковій новизні та високій актуальності теми.

1. Бути унікальним (оригінальність і сучасність)

Важливо продемонструвати сучасний стан, а потім стверджувати, як це пов'язано з проектом. Покажіть потенціал проекту для генерації нових знань. Оригінальний та інноваційний підхід високо цінується! Проте інноваційність не слід плутати з інноваціями. MSCA фінансує дослідницькі проекти, в той час як дослідники з інноваціями, орієнтовані на ринкові програми, повинні розглянути можливість подання свого проекту на інші програми Горизонт 2020.

2. Зробіть ваш проект важливим для інших

Основна мета MSCA полягає в покращенні кар'єри дослідників шляхом мобільності та індивідуальних стипендій. Однак рецензенти будуть більш задоволені, коли проект демонструватиме актуальність у політичних,

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

економічних та суспільних проблемах в ЄС та за її межами. В ідеалі, проекти повинні бути "своєчасними та релевантними" не лише в науковій області, але і в цілому для громадян.

3. *Не приховувати світло під ковдрою*

MSCA спрямована на дослідників що мають вагомі здобутки у науці у відповідності до їх віку та кар'єри. Ваш проект повинен відображати те, що робить вас "досконалим" дослідником. Пишайся своєю незалежною роботою. Рецензенти також уважно вивчать вплив ваших попередніх досліджень, а також аудиторію, до якої вона дійшла. Це момент, щоб представити рецензентам свої досягнення, досвід, знання, навички та міжнародний вплив.

4. *Досвід та навички, дві сторони однієї монети*

Ваш дослідницький проект буде заснований на досвіді, отриманому у попередніх проектах. Рецензенти шукають кандидатів, які добре обізнані у своїй науковій сфері. Однак, важливішим ніж досвід є лідерські та організаційні навички, які ви маєте показати посилаючись на попередні проекти або наукову роботу.

5. *Якість дослідника та приймаючої організації*

Рецензенти не тільки вивчають послужний список дослідника, але в рівній мірі ставляться до досягнень, досвіду та міжнародного визнання приймаючої установи. Демонстрація хорошої якості приймаючої установи виправдовує вибір цієї організації над іншою. Таким же чином хороша якість наукової команди може бути настільки ж важливою, як і профіль самої приймаючої установи.

6. *Здатність та готовність працювати в нових умовах*

Здається, що однією з характеристик досконалості дослідників є те, що вони готові працювати в нових наукових середовищах, щоб поглиблювати власні знання та інформувати про свої дослідження. Це означає, зокрема, те, що ваші дослідження повинні бути багатопрофільні або міждисциплінарні, і що ви готові навчатися та обмінюватися знаннями з командою приймаючої організації. Розширення академічного та професійного горизонту також є важливим кроком до професійної зрілості.

ВПЛИВ

Критерії впливу

Існує дві причини, чому європейські проекти повинні мати реальний вплив: по-перше, щоб виправдати державні субсидії, надані проектам; а по-друге, досягти своїх політичних цілей, якими є створення "єдиного

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

європейського дослідницького простору" та сприяння "розумному, сталому та всеохоплюючому росту" в інноваційній єдності.

У MSCA, вплив вашого проекту має бути трибічним: а) він має вплинути на вашу кар'єру; б) на європейське суспільство та економіку; в) він повинен "поширювати дослідження", "сприяти інноваціям" та "просувати професію дослідника в маси".

Оцінка впливу

1. Будьте чіткі щодо цілей вашої дослідницької підготовки

Ретельне планування - це половина справи. Рецензенти приділяють велику увагу чіткості, з якою пояснюються "цілі наукового тренінгу (стажування)". Продемонструйте належні навички планування, визначивши цілі вашого проекту з точки зору дослідницької підготовки та зв'язавши ці цілі з відповідною діяльністю. Цілі мають бути надійними та конкретними.

2. Зв'яжіть проект з перспективою вашою наукової кар'єри

Метою індивідуальних стипендій є суттєвий розвиток кар'єри науковців. Проект, таким чином, повинен чітко пояснити, як стипендія сприятиме вашому кар'єрному розвитку. Щоб проілюструвати внесок, який ваш професійний розвиток отримає від гранту, ви можете вказати на можливість створення наукових стосунків які призведуть до майбутнього співробітництва, або отримання нових вмінь, навичок та більш цікавого профілю.

3. Обґрунтуйте свої недоліки

Багато зауважень рецензентів вказують на нечіткість дій у проектах. Оцінювачі можуть виявити невідповідності, недоліки чи відсутність зв'язків між запропонованими засобами та ціллю, що вони мають досягти. Обов'язково обґрунтуйте свої недоліки та зосередьтеся на конкретних, а не загальних заходах та навичках.

4. Не цурайтеся виробництва

Програма MSCA спрямована на дослідження, що проводяться як в академічному, так і в не академічному секторі. Співпраця з приватним сектором може стати важливою запорукою успішності проекту. У новій програмі посилення на "виробництво" виражається в заохоченні до міжсекторальної мобільності. Міжсекторальна мобільність може значно підвищити рейтинг дослідницького проекту.

5. Внесок у європейський досвід та конкурентоспроможність

Європа пишається високою якістю своєї дослідницької системи, але не слід зупинятися на досягнутому. Кожен проект, що фінансується ЄС, повинен

бути послом європейського досвіду. В ідеалі нові знання мають стати інноваціями або технологіями, які можуть покращити економічну ефективність континенту.

6. Якість приймаюча організація

Посилання на різні особливості приймаючої організації, її команди та відповідального дослідника за проект MSCA часто зустрічаються у звітах про оцінку. Досвід, наукове співробітництво та контакти приймаючої організації є важливими елементами хорошої пропозиції. Приймаюча організація повинна не лише добре відповідати науковим амбіціям проекту, але також повинна продемонструвати свій досвід у вихованні та навчанні вчених. У будь-якому разі пропозиції повинні бути підготовлені в тісному співробітництві між майбутнім стипендіатом та командою приймаючої сторони. Ця співпраця має проходити стрічкою через проект.

7. Мобільність має бути реальним засобом отримання нового досвіду та розширення наукового зв'язків

Подібно до того, як Марія Склодовська залишила свою батьківщину Польщу з метою навчання у Франції, європейське стажування має на меті розширення горизонту дослідника, передбачаючи отримання більш загальних вмінь та знань, коли мобільність стає ключовою вимогою для реальної зміни наукового середовища. Проект повинен покращити не лише знання та навички дослідників, але він також повинен допомогти вам стати кращим менеджером та незалежним лідером.

8. Внесок у європейський дослідницький простір

На думку європейських політиків, єдина галузь досліджень в Європі є важливим блоком розбудови конкурентоспроможної Європи. За оптимальних умов дослідники, наукові знання та технології можуть вільно циркулювати у європейському дослідницькому просторі (ERA)

Для досягнення цієї мети Європейською комісією визначено кілька пріоритетів. Вони включають транснаціональне співробітництво, відкритий ринок праці для дослідників та оптимальний обіг наукових знань.

Стипендія MSCA має сприяти цим амбіційним цілям, оскільки об'єднує дослідників з різних регіонів Європи (і світу), створюючи "синергію" в рамках національних дослідницьких програм.

9. Охоплення (поширення ідей, спілкування, розповсюдження)

Результати вашого проекту повинні бути доступними для громадськості - як академічним колам, так і широкій громадськості. Для цього проект повинен мати відповідну стратегію щодо інформування громадськості. Проект повинен

чітко відповісти на наступні питання. Хто є цільовою аудиторією кожного заходу за проектом? Яким чином планується взаємодіяти з аудиторією? Як ви можете оцінити результати цих комунікаційних заходів? Намагайтеся надати чіткі відповіді на ці питання.

Можливі комунікаційні заходи включають статті для преси, семінари та публічні лекції, а також академічні та неакадемічні публікації. Можливості насправді необмежені, поширення інформації може здійснюватись за допомогою додатків для смартфонів, веб-сайтів або вебінарів або будь-яких інших носіїв та поширювачів інформації. Все це може допомогти виконати вимогу щодо інформування широкої публіки про результати вашого проекту.

ВИКОНАННЯ

Критерії виконання

У цьому розділі проекту, ви маєте продемонструвати загальну узгодженість і ефективність плану роботи вашого проекту, особливо у відношенні розподілу завдань і ресурсів.

Ви можете розглядати план виконання, як інструмент який вам допоможе досягти «впливу». Графік Гантта є найбільш ефективним засобом. Він повинен описувати робочі пакети, основні результати й контрольні показники, а також стажування, якщо ви їх плануєте.

Надайте відповідь стосовно того хто та як буде керувати проектом, чи передбачено управління якістю та ризиками. Дайте чіткий опис організації проекту та структури управління, включаючи фінансові стратегії управління і механізм контролю прогресу.

Ваш робочий план повинен взяти до уваги ризики які можуть поставити під загрозу результати проектів та включати план дій в надзвичайних ситуаціях на випадок якщо такі випадки відбудуться. Графік Гантта також може містити посилання на контроль виконання проектів, управління ризиками та права інтелектуальної власності.

Інфраструктура та інституційне середовище вашої приймаючої організації мають бути відповідними. Необхідно окреслити відповідальних осіб, яких стосується ця пропозиція, та їх основні завдання. Поясніть, чому стипендія має максимальний шанс на успішний результат, враховуючи обране наукове середовище.

Надайте відповідь стосовно того які компетенції та досвід мають організації-учасники, яким чином вони доповнюють один одного. Стипендія повинна бути взаємовигідною як для дослідника, так і для приймаючої

організації. Якщо заплановано відрядження-стажування, слід описати роль організацій-партнерів, в яких відбудуться це відрядження.

Оцінка виконання

Достовірність та обґрунтованість є ключовими моментами цієї частини вашої пропозиції. Всі суб-критерії в цій частині повинні бути достовірними і доцільними.

Використовуючи техніку творчості під назвою Диснейвський метод, учасникам пропонується обговорити проблему з точки зору глядача, мрійника, виконавця та критика. Ваш амбіційний проект піддається перевірці реальності. Надайте добре обґрунтований та надійний план впровадження.

1. Амбіції – це добре, але це не має бути занадто сміливо

Амбіції є привабливими, проте план виконання повинен бути реалістичним. Вам потрібно скласти план, який відповідає певній шкалі часу і конкретним вимогам вашого дослідження щодо часу (коли?) та простору (де?). Не плануйте закінчити лабораторний супровід через два місяці, якщо ви знаєте, що це неможливо зробити через три. Експерти, що оцінюють ваш проект, обізнані стосовно того чи це можливо або ні. Тому не перезавантажуйте свій робочий план, не переносьте завдання з одного робочого пакету в інший. Замість цього, будьте чесними з самим собою, і організовуйте свій час і відповідальність в розумній манері.

Робочі плани завжди повинні супроводжуватись якомога більшою кількістю поставлених завдань і необхідних етапів проекту. Ці помічники допомагають відстежити маршрут вашого проекту. Хоча результати не завжди можуть бути визначеними, загальний напрям проекту повинен бути чітким. Завдання та етапи є дуже корисними, щоб допомогти вам уникнути відхилень від ваших початкових цілей. Крім того, вони є важливими для моніторингу просування проекту. Рецензенти хочуть побачити, що належні механізми моніторингу діють відповідно до ключових заходів проекту.

2. Підтримка приймаючої організації

Проект може бути належним чином впроваджений лише тоді, коли приймаюча організація підтримуватиме вас на кожному кроці. Приймаюча організація повинна полегшити вашу інтеграцію та виконання вашого проекту в своїх умовах, контролювати досягнення вашої дослідницької діяльності, полегшити адміністративне навантаження та бути готовими використовувати знання, які ви привнесете в установу.

3. Побудуйте власну систему захисту проекту

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

План подолання непередбачених ситуацій має бути надійною системою захисту проекту. Для дослідників важливо знати, як вони будуть реагувати на непередбачені ситуації. Ось чому слід керувати ризиком. Які частини робочого плану можуть перетворитися на камінь спотикання? Який ваш план Б, якщо це станеться? Інтелектуальна власність - це ще один ключовий аспект плану впровадження, який потребує розгляду, оскільки це може затримати або поставити під загрозу ваші дослідження.

4. *Подумайте про налагодження контактів*

Інтеграція у команду приймаючої організації може дозволити вам увійти в їх науковий простір. Їх співпраця з іншими інституціями можуть надихнути вас, наприклад, на відрядження. Особливо цікавими є міжнародні наукові співробітництва. Приклади можуть включати попередню участь у європейських проектах, обмін персоналом або спільні публікації. Співпраця може також включати промисловий сектор.

Переклад за матеріалами:

Horst K. How to write a winning proposal for individual fellowships (IF). Evidence from evaluation summary reports. First edition. – 2014. – Luxemburg, Luxinnovation. – 36 p.

Вимоги до оформлення проекту MSCA, індивідуальні стипендії

- Мінімальний розмір шрифту — 11, рекомендований тип шрифту — Arial, Times New Roman;
- Поля сторінки — не менше 15 мм.
- Максимальний обсяг опису проектної пропозиції для розділів Досконалість, Вплив та Виконання — до 10 сторінок.
- Обсяг CV науковця — до 5 сторінок.
- Обсяг опису приймаючої організації до 1 сторінки.

Ваш національний контактний пункт програми Горизонт-2020 може надати вам подальшу підтримку у підготовці успішного проекту (<http://h2020.com.ua/uk>)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття 16

ЯК ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ ГОРИЗОНТ-2020, ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВОГО ПРОЕКТУ

Зразки документів

Evaluation Summary Report

Evaluation Result

Total score: 78.20% (Threshold: 70/100.00)

Form information

SCORING

Scores must be in the range 0-5.

Interpretation of the score:

- 0– The **proposal fails to address the criterion** or cannot be assessed due to missing or incomplete information.
- 1– **Poor.** The criterion is inadequately addressed, or there are serious inherent weaknesses.
- 2– **Fair.** The proposal broadly addresses the criterion, but there are significant weaknesses.
- 3– **Good.** The proposal addresses the criterion well, but a number of shortcomings are present.
- 4– **Very good.** The proposal addresses the criterion very well, but a small number of shortcomings are present.
- 5– **Excellent.** The proposal successfully addresses all relevant aspects of the criterion. Any shortcomings are minor.

* - mandatory fields

Criterion 1 - Excellence

Score: **3.90** (Threshold: 0/5.00 , Weight: 50.00%)

- Quality and credibility of the research/innovation action (level of novelty, appropriate consideration of inter/multidisciplinary and gender aspects)
- Quality and appropriateness of the training and of the two way transfer of knowledge between the researcher and the host
- Quality of the supervision and of the integration in the team/institution
- Capacity of the researcher to reach or re-enforce a position of professional maturity/independence

Strengths

- The project has innovative aspects and it is clearly multidisciplinary.
- The two-way transfer of knowledge between the researcher and the host institution bears the potential for excellence and for further collaborations. The researcher has a strong expertise in fish parasites identification and taxonomy that represents a sought and significant

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Criterion 2 - Impact

Score: **3.80** (Threshold: 0/5.00 , Weight: 30.00%)

- Enhancing the potential and future career prospects of the researcher
- Quality of the proposed measures to exploit and disseminate the action results
- Quality of the proposed measures to communicate the action activities to different target audiences

Strengths

- The project will potentially open future opportunities for assessing other marine protected areas.
- A good dissemination strategy is planned towards the scientific community, including clearly planned publication and conferences. The strategy is both diverse and practical.
- Overall very good measures are proposed to target the general public, policymakers and conservation bodies. The proposal lists numerous communications actions, which are broadly appropriate.

Weaknesses

- The specific competencies to be acquired during the project are very close to the researcher's existing expertise, so there may be less impact than wished on the future career prospects.
- The overall communication and dissemination actions are scheduled in the Gantt Chart as a dedicated work package. However, the nature and frequency of specific actions is insufficiently detailed and insufficient information is given about some specific target audiences, e.g. school children, amateur and professional fishermen groups.

Criterion 3 - implementation

Score: **4.10** (Threshold: 0/5.00 , Weight: 20.00%)

- Coherence and effectiveness of the work plan
- Appropriateness of the allocation of tasks and resources
- Appropriateness of the management structure and procedures, including risk management
- Appropriateness of the institutional environment (infrastructure)

Strengths

- A detailed and structured work plan is presented with a description of 9 ambitious work packages, deliverables, objectives and milestones that should ensure that the objectives are achieved.
- The Gantt chart adequately times the work packages, milestones, deliverables and relevant secondment.
- The resources necessary to carry out the research are well indicated.
- Appropriate organisation and management structures are in place.
- The beneficiary and partners have very good infrastructure, logistics and facilities matching the needs for the good implementation of the action.
- The detailed progress-monitoring strategy is clearly described and bears the potential to be revised and amended as the project develops.
- A whole set of dedicated analytical tools will be learnt and used by the researcher to investigate many variables simultaneously and their potential interactions.
- Two main types of scientific risks are addressed (sampling and molecular analyses), with likelihood, impact of risks, and the associated contingency plans.
- The active contribution of the participating organisations to the research, training and administrative activities are stressed.

Weaknesses

- The high number of variables that will be investigated will impact on the required sample size, which is insufficiently addressed.
- Insufficient information is provided to fully assess if the amount of person-months is appropriate for the activities proposed. Many actions will be co-occurring, with substantial reliance on contributions by the staff and students of the host institution, and the concrete division of tasks between the researcher and collaborators is unclear.
- Risks other than scientific (e.g. administrative, other) are not addressed.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Практичне заняття 16

ЯК ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ ГОРИЗОНТ-2020, ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВОГО ПРОЕКТУ

Презентація

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Як взяти участь у програмі Горизонт-2020, особливості підготовки наукового проекту

Модуль 3, блок 3,
практичне заняття №16
(доц. Сарабєєв В.Л.)

Презентація курсу «Основи
європейської проектної діяльності»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

План

- ▶ Огляд об'явлених конкурсів на Порталі учасника програми Горизонт-2020 та з'ясування наступних питань:
 - Строки відкриття та закриття конкурсу.
 - Умови конкурсу
 - Ключові документи, що доступні на сторінці конкурсу
 - Організації, що шукають партнерів для участі в конкурсі
- ▶ Заповнення апікаційних форм за конкурсом стипендій Марії Склодовської-Кюрі:
 - Частина А – адміністративна форма, яка містить:
 - Загальну інформацію за проектом;
 - Відомості про учасників;
 - Бюджет проекту;
 - Резюме проекту.
 - Частина В – опис проекту та інформація про учасників проекту, яка містить 6 основних розділів:
 - Якість проекту (Excellence)
 - Вплив проекту (Impact)
 - Виконання проекту (Implementation), Схема Ганта (Gantt Chart)
 - CV досвідченого науковця (CV of Experienced Researcher)
 - Можливості установ-учасниць (Capacity of the Participating Organisations)
 - Етичні аспекти (Ethics Issues).
- ▶ Вимоги до оформлення заявки.
- ▶ Аналіз оціночної форми.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Horizon 2020

3rd Health Programme

Asylum, Migration and Integration Fund

Consumer Programme

COSME

European Statistics Programme

Hercule III Programme

Internal Security Fund - Borders

Internal Security Fund - Police

Justice Programme

Pilot Projects & Preparatory Action

Promotion of Agricultural Products

Research Fund for Coal & Steel

Rights, Equality and Citizenship Programme

Union Civil Protection Mechanism

Calls

Horizon 2020

3rd Health Programme

Asylum, Migration and Integration Fund

Consumer Programme

COSME

European Statistics Programme

Hercule III Programme

Internal Security Fund - Borders

Internal Security Fund - Police

Justice Programme

Pilot Projects & Preparatory Action

Promotion of Agricultural Products

Research Fund for Coal & Steel

Rights, Equality and Citizenship Programme

Union Civil Protection Mechanism

Calls for Proposals

Horizon 2020

Advanced search for topics
Calls for tenders on TED

☒ Excellent Science

- European Research Council (ERC)
- Future and Emerging Technologies (FET)
- Marie-Sklodowska-Curie Actions
- Research Infrastructures

☒ Industrial Leadership

- Leadership in enabling and industrial technologies (LEIT)
- Information and Communication Technologies

Status ☒ Calls with forthcoming topics ☒ Calls with open topics ☐ Calls with only closed topics

Sort by ☐ Call title ☐ Call identifier ☐ Publication date

Excellent Science

Marie Skłodowska-Curie Research and Innovation Staff Exchange

H2020-MSCA-RISE-2018

Publication date: 27 October 2017

Excellent Science

Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships

H2020-MSCA-IF-2018

Publication date: 27 October 2017

Excellent Science

Marie Skłodowska-Curie Co-funding of regional, national and inter ...

H2020-MSCA-COFUND-2018

Publication date: 27 October 2017

Excellent Science

Marie Skłodowska-Curie Innovative Training Networks

H2020-MSCA-ITN-2019

Excellent Science

Marie Skłodowska-Curie Co-funding of regional, national and inter ...

H2020-MSCA-COFUND-2019

Horizon 2020

Pillar: Excellent Science

Work Programme Year: H2020-2018-2020

Work Programme Part: [Marie Skłodowska-Curie actions](#)

[H2020 website](#)

Call updates

- 22 November 2017 00:30** The submission session is now available for: MSCA-RISE-2018(MSCA-RISE)

Topics and submission service

To access the **Submission Service**, please **select the TOPIC** of your interest and then open the Submission Service tab.

To access **existing draft proposals**, please login to the portal and select My Proposals from the My Area menu.

Status ☒ Forthcoming ☒ Open ☒ Closed

Sort by ☐ (Planned) opening date ☐ Deadline ☐ Topic title ☐ Topic identifier

Topic: [MSCA-RISE-2018: Research and Innovation Staff Exchange](#)

Publication date: 27 October 2017

Types of action: MSCA-RISE RISE

DeadlineModel: single-stage

Opening date: 22 November 2017

Deadline: 21 March 2018 17:00:00

(time zone : (Brussels time))

Search Topics

Updates:

Calls:

H2020

3rd Health Programme

Asylum, Migration and Integration Fund

Consumer Programme

COSME

European Scientific Programme

Intercultural Programme

Internal Security Fund - Borders

Internal Security Fund - Police

Justice Programme

Pilot Projects & Preparatory Actions

Promotion of Agricultural Products

Research Fund for Coal & Steel

Region, Equality and Citizenship

TOPIC : Research and Innovation Staff Exchange

Topic identifier: MSCA-RISE-2018

Publication date: 27 October 2017

Types of action: MSCA-RISE RISE

DeadlineModel: single-stage

Opening date: 22 November 2017

Deadline: 21 March 2018 17:00:00

Time Zone : (Brussels time)

 Horizon 2020

Pillar: Excellent Science

Work Programme Year: H2020-2018-2020

Work Programme Part: Marie Skłodowska-Curie actions

Call : H2020-MSCA-RISE-2018

[H2020 website](#)

[Call subject overview](#)

Topic Description [+ More](#)

Objective:

The RISE scheme promotes international and cross-sector collaboration through exchanging research and innovation staff, and sharing knowledge and ideas from research to market (and vice-versa).

Topic conditions and documents [+ More](#)

1. Eligible countries: see in **Annex A of the Work Programme**

A number of non-EU/non-Associated Countries that are not automatically eligible for funding have made specific provisions for making funding available for their participants in Horizon 2020 projects. See the

Partner Search

8 Organisations are looking for collaborating partners for this topic

[VIEW/EDIT PARTNER SEARCH](#)

 Erasmus+ Programme of the European Union

Частина А апікаційної форми проекту MSCA-IF

1 - General information

Topic: MSCA-IF-2017

Call identifier: H2020-MSCA-IF-2017

Type of Action: MSCA-IF-IF-31

Deadline is: H2020-MSCA-IF-2017

Acronym: Parasites of MPA

Proposal title: Evaluating the effects of the protected area on species assemblages, population genetics and dynamics of marine organisms: a parasite community approach

Note that for technical reasons, the following characters are not accepted in the Proposal Title and will be removed: < > * &

Duration in months: 24

Scientific Area: ENV

Please select up to 5 descriptors that best characterise the subject of your proposal in descending order of relevance.

Descriptor 1: Biodiversity, conservation biology

Descriptor 2: Species interactions (e.g. food-webs, symbiosis, parasitism, mutualism, bio-invasion)

Descriptor 3: Population biology, population dynamics, population genetics

Descriptor 4: Environmental, marine and freshwater biology

Descriptor 5: Aquaculture, fisheries

Free keywords: Cerdenn-Bazillac marine reserve, parasites, molecular and taxonomic diversity, grey mullets, fishery

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Abstract

The project will estimate the effects of the Natural Marine Reserve of Cerbere-Banyuls on grey mullet fish and their parasites in the Mediterranean. The project aim is threefold: to assess the protection on maintaining molecular and taxonomic diversity of marine parasites; to evaluate the effect of the marine reserve on the stock recovery of grey mullets in open Mediterranean areas; and to estimate reasonable fishing rate based on epidemiologic and demographic indicators to ensure that stock-rebuilding is progressing and it is efficiently using. This project proposes a new approach that relies on fish parasites, using their community structure, population dynamics and genetic diversity to assess conservation efficiency and spillover benefits in fishery-dependent areas. The novelty of the study is to focus on fish early life-history stages. This will provide a good opportunity for understanding the processes influencing individuals survive to reproduction. The methodology of the study will place emphasis on: a) quantitative approach: assessment of diversity, abundance and dispersion patterns of fish parasites; b) comparative approach: application of integrated, multi-species, large-scale, ecosystem-level approach to understand the ecology and potential population-level effects of the protected area; c) age approach: tracking parasite dynamics over fish growth beginning from the first days of post-settlement to assess the influence of parasites on the host mortality rate; d) multidisciplinary approach: use of parasite intra-community data and population genetics as biological tools; e) forecasting approach: development of a predictive model of parasite dynamics. The project addresses the lack of knowledge about parasite communities and host-parasite relationships in marine protected areas to maintain a broad ecosystem-based framework for management of marine biological resources.

Remaining characters:

91

Has this proposal (or a very similar one) been submitted to a Horizon 2020 Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowship call, with the same supervisor and future host institution (and partner organization for Global Fellowships)?

☒ Yes ☐ No

Please give the proposal reference or contract number

746511

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Declarations

1) The applicant (future beneficiary) declares to have the explicit consent of all partner organisations (if applicable) on their participation and on the content of this proposal.	☒
2) The information contained in this proposal is correct and complete.	☒
3) This proposal complies with ethical principles (including the highest standards of research integrity — as set out, for instance, in the European Code of Conduct for Research Integrity — and including, in particular, avoiding fabrication, falsification, plagiarism or other research misconduct).	☒
4) The applicant (future beneficiary) hereby declares:	
- it is fully eligible in accordance with the criteria set out in the specific call for proposals; and	☒
- it has the financial and operational capacity to carry out the proposed action.	☒
The applicant (future beneficiary) is only responsible for the correctness of the information relating to his/her own organisation. Where the proposal to be retained for EU funding, the applicant (future beneficiary) will be required to present a formal declaration in this respect.	

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Administrative

The name and address of the Researcher and Supervisor are read-only in the administrative form; only additional details can be edited here. To give access rights and contact details of contact persons, please go back to Step 4 of the submission wizard and save the changes.

Last Name*	SARABEEV	Last Name at Birth	
First Name(s)*	Volodimir	Gender*	☒ Male ☐ Female
Title	Dr.	Country of residence*	Ukraine
Nationality*	Ukraine	Nationality 2	
Date of birth (DDMMYYYY)	13/07/1974	Country of Birth*	Ukraine
		Place of Birth	Zaporizhzhia

Contact address

Current organisation name	Zaporizhzhia National University		
Current Department/Faculty/Institute/Laboratory name	Biology		
☐ Same as organisation address			
Street	Zhukovskogo 66		
Postcode/Codes*	69600	Spain*	Zaporizhzhia
Phone	+380963277973	Country*	Ukraine
Phone2 / Mobile			
E-Mail*	vsa@znu.edu.ua		
ORCID iD	0000-0001-4724-3611		
Researcher ID			
Other ID	SCOPUS	5507221862	

co-funded by the
us+ Programme
European Union

Qualifications

University Degree giving access to PhD	Date of award (DDMMYYYY)	26/06/1996
Doctorate	Start date (DDMMYYYY)	01/11/1996
Doctorate	Date of (expected) award (DDMMYYYY)	18/05/2001
Full time research experience	Number of months	250

(Measured from the date when a researcher obtained the degree entitling him/her to embark on a doctorate, either in the country in which the degree was obtained or in the country in which the researcher is currently working, in co-operation with the sponsor)

Place of activity/place of residence (previous 5 years –most recent one first)

Indicate the period(s) and the country/countries in which you were legally resident and/or had your main activity (work, studies, etc) during the last 5 years up until the deadline for the submission of the proposal. Please fill in this section without gaps, until the call deadline (14/09/2017).

Period from	Period to	Duration (Days)	Country
01/03/2017	14/09/2017	198	Ukraine
04/09/2016	28/02/2017	178	Spain
30/09/2015	03/09/2016	340	Ukraine
01/11/2014	29/09/2015	303	Spain
09/11/2014	30/11/2014	53	Ukraine
23/08/2014	08/10/2014	48	France
27/07/2012	27/08/2014	756	Ukraine
23/03/2012	28/07/2012	127	France
Total		2003	

co-funded by the
us+ Programme
of the European Union

Supervisor

The name and e-mail of the Researcher and Supervisor are read-only in the administrative form, only additional details can be edited here. To give access rights and contact details of contact persons, please go back to Step 4 of the submission wizard and save the changes.

Title: Sex: ☒ Male ☐ Female

First name*: Last name*:

E-Mail*:

Position in org.:

Department:

☐ Same as organisation address

Street:

Town: Post code:

Country:

Website:

Phone: Phone 2: Fax:

First Name	Last Name	E-mail	Phone
Anais	Desdevis	anais.desdevis@upmc.fr	+330144273885

by the

Erasmus+ Programme
of the European Union

4 - Ethics issues table

1. HUMAN EMBRYOS/FOETUSES		Page
Does your research involve Human Embryonic Stem Cells (hESC) ?	☐ Yes ☒ No	
Does your research involve the use of human embryos?	☐ Yes ☒ No	
Does your research involve the use of human foetal tissues / cells?	☐ Yes ☒ No	
2. HUMANS		Page
Does your research involve human participants?	☐ Yes ☒ No	
Does your research involve physical interventions on the study participants?	☐ Yes ☒ No	
3. HUMAN CELLS / TISSUES		Page
Does your research involve human cells or tissues (other than from Human Embryonal Foetuses, i.e. section 1)?	☐ Yes ☒ No	
4. PERSONAL DATA		Page
Does your research involve personal data collection and/or processing?	☐ Yes ☒ No	
Does your research involve further processing of previously collected personal data (secondary use)?	☐ Yes ☒ No	
5. ANIMALS		Page
Does your research involve animals?	☒ Yes ☐ No	21
Are they vertebrates?	☒ Yes ☐ No	21
Are they non-human primates?	☐ Yes ☒ No	
Are they genetically modified?	☐ Yes ☒ No	
Are they cloned farm animals?	☐ Yes ☒ No	
Are they endangered species?	☐ Yes ☒ No	

The project focus on parasitological surveys of commercially exploited grey mullet fish (*Mugilidae*) in the Mediterranean

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

5 - Call specific questions

Eligibility / Researcher status (future fellow)

1. Were you in the last 5 years in military service?

☐ Yes ☒ No

Other Questions

1. For communication purposes only, the European Commission REA asks for permission to publish the name of the researcher (future fellow) should the proposal be retained for funding. Does the researcher (future fellow) give this permission?

☒ Yes ☐ No

2. Some national and regional public research funding authorities run schemes to fund MSCA applicants that score highly in the MSCA evaluation but which cannot be funded by the MSCA due to their limited budget. In case this proposal could not be selected for funding by the MSCA, do the researcher and supervisor consent to the European Commission disclosing to such authorities the results of its evaluation (score and ranking range) together with their names and contact details, non-confidential proposal title and abstract, proposal acronym, and host organisation?

☒ Yes ☐ No

3. Is there a secondment in Member States or Associated Countries envisaged in Part B of the proposal?

☒ Yes ☐ No

In which sector is the secondment in Member States / Associated Countries foreseen?

☒ Academic ☐ Non Academic

Do you already know the organisation to which this secondment will be?

☒ Yes ☐ No

Name University of Montpellier

Country France

In which sectors is the secondment in Member States / Associated Countries foreseen?

☐ Academic ☒ Non Academic

Do you already know the organisation to which this secondment will be?

☒ Yes ☐ No

Name Natural Marine Reserve of Cote d'Azur

Country France

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Питання до усного опитування

- Рекомендаційний лист, характеристика, відгук: у чому відмінність.
- Хто може надати рекомендаційного листа?
- Загальний зміст рекомендаційного листа.
- Яку інформацію має містити кожен абзац рекомендаційного листа?
- Типи рекомендаційних листів (відкритий, закритий).
- Інформація що надається при складанні листа підтримки проекту.
- Хто підписує та кому надається лист підтримки
- Які існують платформи для пошуку партнерів та представлення профілю?
- Яку інформацію має нести профіль?
- Як визначити свою роль у консорціуму (координатор або учасник)
- Пошук партнерів та координатора на відомих платформах

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ІІІ ЗАВДАННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Самостійна робота 12

ПЛОТНИЙ ПРОЕКТ ПРОГРАМИ «ГОРИЗОНТ-2020»

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самостійна робота 12

ПЛОТНИЙ ПРОЕКТ ПРОГРАМИ «ГОРИЗОНТ-2020»

Методичні рекомендації

1. Детально ознайомитись з формами проектної заявки для участі у конкурсах проектів Марії Склодовської-Кюрі індивідуальні стипендії (MSCA-IF):
 - 1.1. Частина А - адміністративна форма, яка містить: Загальну інформацію за проектом; Відомості про учасників; Бюджет проекту; Резюме проекту. Частина В – опис проекту та інформація про учасників проекту, яка містить 6 основних розділів: Якість проекту (Excellence)
 - 1.2.2. Вплив проекту (Impact)
 - 1.2.3. Виконання проекту (Implementation), Схема Ганта (Gantt Chart)
 - 1.2.4. CV досвідченого науковця (CV of Experienced Researcher)
 - 1.2.5. Можливості установ-учасниць (Capacity of the Participating Organisations)
 - 1.2.6. Етичні аспекти (Ethics Issues).
2. У складі робочої групи (6-8 осіб), користуючись матеріалами практичного заняття 16, розробіть концепцію проектної пропозиції для участі у конкурсі Марії Склодовської-Кюрі індивідуальні стипендії (MSCA-IF) у бажаній галузі та складіть опис її ключових елементів:
 - 2.1. Досконалість.
 - 2.1.1. Якісні та інноваційні аспекти дослідження.
 - 2.1.1.1. Вступ та сучасний стан.
 - 2.1.1.2. Цілі та задачі.
 - 2.1.1.3. Дослідна методологія та підходи.
 - 2.1.1.4. Оригінальність та інноваційні аспекти проектної пропозиції.
 - 2.1.1.5. Кращі кар'єрні можливості для досвідченого дослідника та нові можливості співпраці для приймаючої організації.
 - 2.1.2. Ясність та якість отримання нових навичок та вмінь, двостороннього обміну знанням.
 - 2.1.3. Здатність дослідника досягти своєї професійної зрілості.
 - 2.2. Вплив.
 - 2.2.1. Підвищення потенціалу та майбутніх кар'єрних перспектив дослідника.

2.2.2. Поширення результатів та комунікація

2.3. Виконання

2.3.1. Робочі пакети

2.3.2. Адекватність розподілу задач та ресурсів

2.3.3. Управління проектом

Література до Самостійної роботи 12

1. Horst K. How to write a winning proposal for individual fellowships (IF). Evidence from evaluation summary reports. First edition. – 2014. – Luxemburg, Luxinnovation. – 36 p.
2. Marie Skłodowska-Curie actions:
http://ec.europa.eu/research/mariecurieactions/index_en.htm
3. Асоціація учасників програми дій Марі Склодовської –Кюрі:
<https://www.mariecuriealumni.eu/home>

3.4. Поточний заліковий модуль 4.

Актуалізація компетентностей з проектної діяльності в процесі колективної роботи над проектом.

3.4.1. Теоретична частина

Метою залікового модуля є формування компетентностей з проектної діяльності в процесі групової роботи. Основними завданнями є, з одного боку, актуалізація знань щодо індивідуально-психологічних і групових особливостей проектної діяльності, актуалізації соціально-психологічних процедур і механізмів що забезпечують її ефективність, з іншого, створення умов для розвитку базових вмінь:

проектувальних (створювати умови для активізації наукового пошуку; моделювати професійний простір),

конструктивних (здійснювати селекцію та переробку наукової інформації; контроль за системою знань, необхідних для проектування; визначати найбільш раціональні форми, методи та технології наукового пошуку)

організаційних (активізувати пошукову діяльність, організовувати діяльність групи; приймати рішення),

рефлексивних (усвідомлено актуалізувати механізми рефлексії; уміння аналізувати власну проектну діяльність),

перцептивних та комунікативних (сприймати та адекватно інтерпретувати інформацію від партнера по спілкуванню, встановлювати контакт, позитивний зворотний зв'язок, створювати умови для колективного пошуку, сумісної діяльності; вести дискусію, презентувати і відстоювати власну позицію),

розвивальних (самоорганізовуватись, самовиражатись, самостверджуватись).

Результати експериментальної роботи дають підстави стверджувати, що ефективна підготовка до проектної діяльності може бути реалізована в такій формі, як гра, а саме: моделювання гри та організаційно-діяльнісна гра, які на сьогодні отримали широкий розвиток у науковій практиці (О.С. Анісімов,

Г.П. Щедровицький та інші). Це обумовлено тим, що гра:

- немає нормативного описання тієї діяльності, якій треба навчати, немає вчителів, оскільки ніхто не знає, яким має бути правильне рішення проблеми;
- немає моделі тієї діяльності або того продукту, який треба отримати; може бути рекомендована будь-якому колективу або особистості, які усвідомили, що перебувають у ситуації пошуку. Людина грає – це означає, що в будь-який момент вона може відмовитись від будь-якої системи уявлень, яка заважає її практиці, переосмислити її та розвинути. У грі створюються нові засоби і техніки організації;
- переводить людину з режиму функціонування, до якого вона пристосувалася і в якому живе, в режим розвитку;
- надає усвідомленість діям особистості у процесі розвитку і пошуку адекватних форм;
- зорієнтована на вирішення не задач, а проблем. Проблема відрізняється від задачі тим, що не має способу рішення. Людина звикла вирішувати задачі, цього її навчали у школі та вищому навчальному закладі. А аналізувати ситуацію, здійснювати ситуаційний аналіз і формулювати проблеми – цього не вчили. І більшість людей цього робити не можуть. Але в реальному житті, реальній професійній діяльності людина більшою мірою має справу саме з проблемами, а не задачами. Більшість проектів зорієнтовані саме на вирішення проблем.

Цільовою установкою для учасників є робота над проектом «Інтеграція Запорізького національного університету до Європейського науково-освітнього простору», яка має дві **взаємопов'язані** складові.

Теоретична складова, яка передбачає аналіз і обговорення основних методологічних принципів проектної діяльності. Визначення й усвідомлення особливостей організації індивідуальної і групової роботи над проектами; форм,

Практична складова передбачає безпосередню роботу над проектом (розробку проекту), що забезпечує умови для відпрацювання вищезазначених компетенцій (знань, умінь, навичок) щодо розробки і презентації проектів, аналізу результатів власної та групової роботи, визначення індивідуальних стратегій подальшого розвитку.

У загальному вигляді динаміка проведення гри (на етапі безпосередньо самої гри) передбачає рух від колективного (загальні засідання учасників) до групового (робота тематичних груп), потім знову до колективного (див.рис.). Результатом роботи має стати розроблений проект (проекти), який буде презентовано.

Попередньо слухачам пропонується ознайомитись з дидактичним матеріалом (розділ 2), який забезпечить теоретичну основу для визначення стратегій діяльності, аналізу її результатів і стане предметом обговорення.

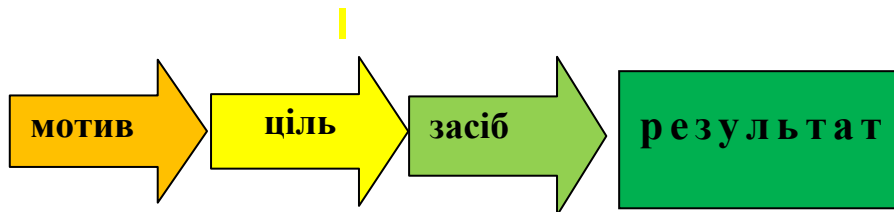
Діяльність є цілеспрямованим процесом взаємодії людини з навколишнім світом. У ній людина реалізує своє ставлення до світу, людей, предметів, явищ і до самої себе. У діяльності ніби «зливається» людська індивідуальність, її сутність і об'єктивний світ. Діяльність має дві основні складові: з одного боку, в процесі взаємодії людини з навколишнім світом формується психічний образ об'єктивної дійсності (картинка світу), з іншої, реалізація цієї картини в предметну дійсність у вигляді діяльності. Дієвість механізму такої взаємодії розкривається у виявленні функціонального призначення кожного структурного елемента діяльності, що у своїй сукупності характеризують діяльність як систему.

Традиційно виокремлюють два рівні психологічної структури діяльності: мікроструктуру й макроструктуру. Мікроструктура діяльності: мотив - ціль - спосіб, засіб - результат. «Навіщо робити?», «чому робити?», «чим і як

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

робити?», «що вдалося зробити?» (рис).

У макроструктурі діяльності можна виокремити 4 основні блоки:

- спонукально-ціннісний (мотиви, цілі);
- прогностично-проективний (прогнозування, вибір, планування);
- виконавчо-реалізуючий (способи, засоби, результат);
- оцінково-порівняльний (аналіз, виявлення неузгодженості в результатах і процесі їхнього досягнення).

Системоутворювальним чинником діяльності є мотив. При цьому, як правило, діяльність полімотивована, тобто її спонукає багато мотивів, їхня ієрархія. Провідні мотиви здебільшого визначають спрямованість діяльності. Однак у певних ситуаціях на неї можуть впливати мотиви, які не мали спочатку спонукальної сили.

Людина починає будь-яку діяльність з того, що ставить (думає) перед собою мету. Мета - це усвідомлений образ передбачуваного результату, на досягнення якого спрямована діяльність. Наприклад, у голові архітектора, перш ніж почнеться будівництво будинку, виникає його образ. Справді, чи можна починати будувати будинок, не уявляючи собі, яким він буде (багатоквартирний будинок чи адміністративна будівля, сільська хата чи церква, казарма чи палац)? Його образ може бути показаний у малюнку, кресленні, об'ємній моделі, але спочатку він виникає у свідомості архітектора. Державний діяч, починаючи реформи, повинен чітко уявляти собі їхній результат. Учителю повинен усвідомлювати, які знання й уміння одержать учні в результаті його педагогічної діяльності.

Отже, мета - це те, що уявляється у свідомості й очікується в результаті певним чином спрямованої діяльності (образ результату, який очікується). Чи

може людина ставити будь-яку мету, яка задумається? Маючи кремній, можна задатися метою виготовити наконечник стріли, але не можна зробити з нього лук. Поки не з'явилися сучасні будівельні матеріали, не могла виникнути мета побудувати висотні будинки. Правда, міг з'явитися казковий образ, наприклад, килим-літак. Але яка діяльність могла створити такий килим у дійсності? Отже, метою діяльності може бути не будь-який образ бажаного, а лише той, котрий відповідає реальним можливостям навколишнього світу і самого суб'єкта діяльності. При цьому людина може знати чи не знати свої можливості, властивості предметів навколишнього світу.

Ціль визначається тим точніше, чим краще суб'єкт діяльності знає, які реальні засоби й умови її досягнення. “Кого вважати розумним?” - запитував сірійський мислитель XIII ст. Абуль-Фарадж. І відповідав: “Того, хто прагне лише до досяжної мети”. Коли ціль визначена, її досягнення чи неуспіх діяльності залежить від засобів. Щоб побудувати будинок, потрібні будівельні матеріали, механізми, знаряддя праці й інші засоби виробництва. Щоб виростити врожай, потрібні насіння, знаряддя праці, система прийомів агротехніки тощо. Щоб навчити учнів читати і писати, потрібні підручники, зошити, ефективні прийоми навчальної роботи тощо. Засоби повинні відповідати меті. Коли говорять: “Стріляти з гармати по горобцях”, це значить, що засоби не відповідають меті. Згадаємо і байку: ведмідь, щоб позбавити господаря від комара, що набридав йому, вдарив першого дрючком.

А чи можна, поставивши перед собою благородну мету, скористатися нечесними засобами? От як відповідав на це запитання мислитель епохи Відродження Нікколо Макіавеллі: “Про дії всіх людей, а особливо правителів, яких у суді не допитуватимуть, видно за результатами, тому нехай правителі намагаються зберегти владу і здобути перемогу. Які б засоби для цього не вжити, їх завжди вважають гідними і схвалюють, тому що низи захоплюються видимістю й успіхом”. Він вважав, що для досягнення мети можна обманювати,

“при потребі не відмовлятися зла”. Отже, переможців не судять? Мета виправдовує засоби?

А от інша точка зору, її висловив російський письменник М.С. Лєсков: “Ніяка благородна мета не виправдує мір, суперечливих принципам людського щастя”. Виходить, для досягнення благородної мети годяться не будь-які міри, а тільки шляхетні. Доброї мети не можна домогтися непристойними, недобрими засобами. Недобрі засоби призводять до того, що результат істотно відрізняється від поставленої мети: він теж стає недобрим. У справедливості цих висновків переконує багатовіковий досвід людства (згадайте історичні приклади, що підтверджують цю думку).

Нерідко дії людей призводять до інших результатів, ніж ті, до яких вони прагнуть. Філософ Г. Гегель наводив такий приклад. Людина з помсти підпалює будинок іншої людини, від нього загоряються будинки, що поруч стоять, гине майно інших людей, а можливо, і самі люди. Такого результату своїх дій злочинець не очікував. Результат підсилив його провину, і в такий спосіб він одержав відповідний удар. Використаний ним засіб породив зовсім інші обставини, ніж було задумано.

Говорячи про структуру діяльності, вкажемо також на те, що діяльність складається з дій. Так, навчальна діяльність містить у собі різноманітні дії: запис лекцій, читання книг, рішення завдань тощо. Діяльність космонавтів містить у собі спостереження за Землею, налагодження приладів проведення експериментів, ремонтні роботи, тренування тощо. Діяльність хлібороба - оранку, посів, прополювання, збирання врожаю. У дії теж можна побачити мету, засіб, результат. Наприклад, ціль прополювання - створити умови для росту культурних рослин. Будь-яка діяльність постає перед нами як ланцюг дій. Чи можна при цьому говорити про поведінку людини? Так, але в багатьох випадках мається на увазі, як вона виконує свою роботу, як ставиться до неї, до інших людей, до себе.

Уявімо собі діяльність продавця. Ця, безсумнівно, потрібна людям робота

може здійснюватися по-різному. Один привітний, порядний, акуратний, зібраний, інший грубить покупцям, намагається їх обдурити, виконує свої обов'язки абияк. Дві людини зайняті однаковою діяльністю, але поведінка їх різна. Якщо діяльність складається з дій, то поведінка - із учинків. Ми вже говорили про те, що поведінка - це спостережувана активність усіх живих істот. Поведінка людини - це зовнішній прояв її діяльності, її ставлення до суспільства, інших людей, що розглядається з боку моральності і права. Так, поведінкою що, відхиляється називають поведінку, що суперечить прийнятим у суспільстві правовим і моральним нормам. Поведінка розуміється як сукупність учинків. Учинки - це свідомі дії, спрямовані на досягнення якої-небудь соціально значимої мети. Учинок завжди підпорядкований певним цілям, у ньому людина стверджує себе як особистість. Це дія особистості, соціальне значення якої нею самою зрозуміле. У вчинку виявляється моральна установка людини - ставлення до іншої людини, самого себе, суспільства, природи.

Відтак розглядаючи діяльність, слід акцентувати увагу на тому, що як свідомо регульований процес взаємодії людини з навколишнім середовищем вона передбачає усвідомлення суб'єктом її структурних та змістовних компонентів.

Джерело інформації: Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. - К.: «Центр учбової літератури», 2007.- 968 с.

Матеріал для практичної роботи

А. Проектування, проектну діяльність, як й індивідуально-психологічні компоненти, що забезпечують її ефективність, треба розглядати тільки в контексті планування й організації загальної діяльності/життєдіяльності людини. Таким чином, розглядаючи специфіку проектної діяльності, слід

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

акцентувати увагу на тому, що як свідомо регульований процес взаємодії людини з навколишнім середовищем вона передбачає **усвідомлення** суб'єктом її структурних та змістовних

компонентів.

Відповідно до позиції вітчизняної психологічної науки, структура будь-якої діяльності представлена змістом і динамікою.

До основних компонентів змісту належать:

- мотив – спонукання до дії, він надає діяльності специфічних ознак стосовно вибору засобів і способів досягнення мети;
- мета – усвідомлений образ передбачуваного результату, на досягнення якого спрямована дія;
- завдання – подана в певних умовах часткова мета, етап діяльності;
- об'єкт – фрагмент реальності, на яку спрямована активність суб'єкта;
- предмет – частина об'єкта, яка зазнає перетворень;
- суб'єкт – джерело активності;
- спосіб – шлях досягнення мети;
- засіб – інструмент, який відповідає певному способу, за допомогою якого досягається мета;
- умови, в яких відбувається діяльність;
- результат.

Динаміка діяльності представлена такими компонентами, як:

- дія – відносно закінчений елемент діяльності, спрямований на досягнення певної проміжної мети;
- рух – зовнішні та внутрішні тілесні рухові акти, що свідомо регулюються суб'єктом на основі потреби в досягненні мети;
- операції – способи виконання дії, визначені умовами наявної ситуації.

Відтак особливості проектування, як проектної діяльності, ураховуючи його спрямованість на перспективу, можна визначити в контексті умовного опису плану розгортання діяльності у просторі і часі. Тобто організація діяльності (свідоме планування відповідно до визначеної структури) вже передбачає її проектування

Приклад. Якщо тесляр сокирою (засобом) намагається перетворити дерево (предмет) у стілець (кінцевий результат), то керівник (управлінець) має використовувати зовсім іншу мету (організація діяльності тесляра з виготовлення стільця), інші засоби та методи – такі, що зумовлять перебіг організованої цілеспрямованої діяльності його підлеглого (мотивація діяльності, контроль, тощо). Наповнення структурних компонентів управлінської діяльності буде іншим, відповідно і іншим результатом (організована діяльність тесляра з виготовлення стільця).

Проектування у цьому контексті буде спрямоване на опис плану розгортання діяльності у контексті досягнення поставлених цілей в умовах визначеного обсягу часу.

Завдання для самостійної роботи. Опис різного виду діяльності спираючись на структуру діяльності. Тобто треба розписати (заповнити таблицю) конкретизуючи кожний структурний компонент відповідно до виду діяльності (див. таблицю).

Компонент діяльності	Пекар випікає хліб	Вчитель навчає учня	Студент готує проект
мотив			
мета			
завдання			
об'єкт			
предмет			

спосіб			
засіб			
умови			
результат			

В. Проект зазвичай має соціальний характер і передбачає певну сукупність людей у взаємодії. Координація взаємодії членів будь-якої соціальної організації знаходить своє відображення в організаційній та функціональній структурі. З одного боку, це формальні ознаки, за якими групуються люди й види робіт (структура), з іншого – це процеси – діяльність, що наповнює життям організаційні схеми: спілкування, вироблення рішень тощо.

Організаційна структура, представлена в *органіграмах*, або схемах, визначає стратегію взаємодії, координує завдання і встановлює рівень відповідальності людей і груп, а також визначає тих, хто має власні повноваження та здійснює в організації управління.

Організаційну структуру можна описати за допомогою п'яти основних параметрів:

- *ієрархія та влада*. Організації різноманітні за рівнями ієрархії. Їх кількість визначає розподіл відповідальності за прийняття рішень, якість індивідуальних рішень, продуктивність організації в цілому;
- *спеціалізація та поділ праці*. Рівень поділу праці залежить від величини соціальної організації: чим вище поділ праці, тим більше можливості для спеціалізації;
- *сфера контролю*, що вказує на те, скільки людей підпорядковані керівнику. Сфера контролю взаємопов'язана з ієрархією: в “плоских” організаціях сфера контролю ширше, в “дуже структурованих” – вузьче;
- *функціональні позиції*, де персонал має повноваження для прийняття

рішень і консультацій: працівники організації можуть або приймати рішення (“лінійна посада”), або обіймати посаду консультанта, коли вони збирають і узагальнюють інформацію, але не мають можливості приймати самостійні рішення (“функціональна посада”);

– *рівень централізації*: централізована і децентралізована структура. У централізованих організаціях право приймати рішення має невелика кількість людей, відповідно, більше посад, що здійснюють консультування. У децентралізованих, навпаки, прийняття рішення делегується на більш низькі рівні управлінської ієрархії, що збільшує автономію.

Зазначені п’ять параметрів зумовлюють специфіку перебігу процесів в організації та управління ними.

Функціональна структура безпосередньо пов’язана з розподілом і виконанням певних функцій, які забезпечують досягнення мети/результату на яку/який зорієнтована соціальна організація.

Перманентною проблемою більшості соціальних організацій є співвідношення організаційної та функціональної структур: багато функцій - мало людей; багато людей - мало функцій; неправильний розподіл функцій між учасниками. Тому одним з головних показників ефективності роботи соціальної організації є оптимізація організаційної та функціональної структури (кількості людей з кількістю функцій).

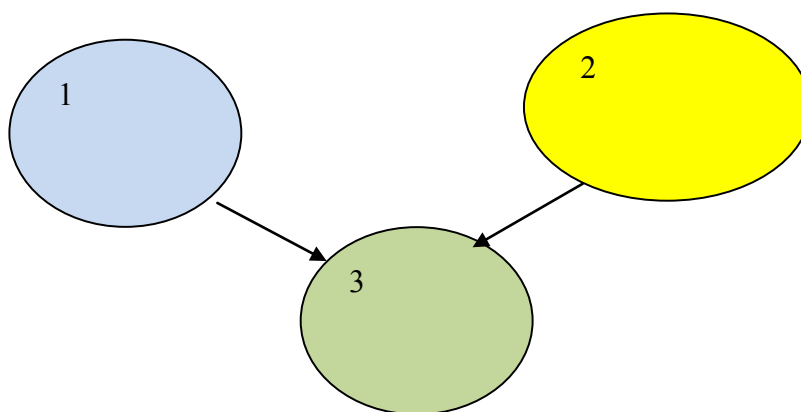
Завдання для самостійної роботи. Проектування сумісної діяльності з орієнтацією на оптимальне поєднання кількості людей з кількістю функцій. Для цього треба визначитилюбий вид простої діяльності (наприклад: викопати яму тощо). Розробити (зпроектувати) схематично організаційну і функціональну структуру виконання цієї діяльності (хто і що виконує) за умов:

- 1 варіант: виконує 3 особи;
- 2 варіант: виконує 7 осіб,
- 3 варіант: виконує 11 осіб.

Увага функції (дії) не повторюються. Одна людина виконує тільки одну функцію. Функція «керує або управляє» відсутня.

Наприклад: викопати яму

- 1) визначив місце
- 2) приніс лопату
- 3) викопав яму

Намагайтесь уникнути лінійної спрямованості:

1 → 2 → 3, а йти шляхом дробіння функцій:

1-визначив місце (1а-провів геодезичну розвідку, 1б-провів розрахунки можливих варіантів місцезнаходження)

БАЗОВІ МЕТАКОГНІЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Теоретичний матеріал

Метакогніції - складні, багаторівневі та системно-організовані психічні утворення, які мають власне процесуальну та автономно розгорнуту форму, спрямовані на організацію, регуляцію та координацію первинних когнітивних процесів і забезпечують загальну регуляцію діяльності, визначають її успішність.

Базовими метакогніціями проектної діяльності (за А.В. Карповим), можна визначити такі:

- цілепокладання;
- антиципація;
- прийняття рішення;
- планування;
- програмування;
- контроль/самоконтроль.

Якщо розглядати метакогніції у процесуальній формі, то вони складають таку послідовність: цілепокладання $\Rightarrow$ антиципація майбутніх результатів $\Rightarrow$ прийняття рішення про способи та засоби діяльності $\Rightarrow$ прогнозування можливих змін умов діяльності, власних дій та результатів $\Rightarrow$ планування діяльності (що передбачає наявність багатьох сценаріїв, варіантів розгортання) $\Rightarrow$ програмування діяльності (передбачає вибір одного варіанта дій, їх часову організацію) $\Rightarrow$ самоконтроль виконання (проміжний та заключний) самоконтроль (проміжний та заключний) $\Rightarrow$ корекція результатів завдяки їх порівнянню з метою та антиципованими результатами (рис.).

Цілепокладання – складний процес формування образу майбутнього результату діяльності; операція, що забезпечує формування мети діяльності.

Вирішення будь-якої проблеми розпочинається з того, що особистість має визнати її наявність. Це відбувається завдяки механізму *проблематизації* як особливої інтелектуальної процедури, що реалізує, з одного боку, суб'єктивну оцінку деякої об'єктивної ситуації як проблемної, з іншого – попереднє осмислення невідомого (проблеми, питання), а також прогнозування такого кола обставин та чинників, які можуть стосуватися проблемної ситуації. Тобто, - надання стимульній ситуації (зміни в діяльності, які зафіксовані суб'єктом та підлягають подальшому розгляду) статусу проблемної. Проблематизація передбачає внесення визначеності, оформленості в те, що є невизначеним, суперечливим, багатограним у результаті усвідомлення суперечливостей між старим і новим знанням, старими знаннями і новими фактами, між двома суперечливим положеннями.

На цьому етапі відбувається розчленування проблемної ситуації на дане (відоме) та невідоме завдяки дослідженню проблемного простору, що зумовлює формулювання завдань: в узагальненому вигляді представлених як мета, поставлена в певних умовах, що перешкоджають її безпосередньому досягненню.

Цілепокладання передбачає виникнення образу результату діяльності, який завжди є нормованим і може бути представлений у двох формах: 1) мета – образ – це безпосередньо спрямовальна та регулювальна діяльність на всіх її етапах та 2) мета – завдання – регулювальна діяльність через певний кінцевий результат, що виступає у формі завдання (В.Д. Шадриков).

Крім того, на етапі утворення образу результату діяльності передбачається формування уявлень про його якість, для чого необхідним є визначення основних її параметрів, як якісних, так і кількісних.

Формування уявлення про те, що має бути отримано у результаті діяльності є першим етапом формування мети-результату. На другому та

третьому етапі формується уявлення про якісні та кількісні параметри нормативного результату діяльності.

Важливим є розгляд суб'єктивного смислу мети діяльності, що визначається установками, рівнем домагань особистості, її попереднім досвідом, а також соціальними чинниками (групова робота, наявність ситуації змагання та ін.).

Відтак, процес цілепокладання визначається, з одного боку, специфікою професійної діяльності, її умовами (об'єктивними, соціальними), системою нормування, рівнем вимог до основних параметрів діяльності, а з іншого, - особистісними чинниками, мотивацією, здібностями, рівнем домагань. Отже, особливого значення набуває мотивація, що визначає прийняття проблеми як особистісно значущої, що зумовлює подальше її вирішення.

Завершальним етапом цілепокладання є відпрацювання критеріїв, за якими здійснюється прийняття рішення про досягнення мети діяльності (критерії досягнення мети): з початку уявлення про нормативну мету-результат виявляється у певному «просторі допустимих результатів» (за В.Д. Шадриковим), після чого нормативний результат перетворюється у певну мету діяльності суб'єкта, яка описується певними кількісними та якісними характеристиками за тими параметрами, за якими здійснюється порівняння результату з нормативною метою. Ці характеристики фіксуються суб'єктом як еталонні та виступають у ролі критеріїв, за якими здійснюється прийняття рішення про досягнення мети діяльності.

Базовим механізмом, який забезпечує створення образу ситуації, є проектування – процес створення, опису або зображення концептуальної моделі неіснуючого об'єкта із заданими властивостями; процес продумування того, чого ще немає, але воно потрібно бути.

Важливим для нас твердження В.Д. Шадрикова про те, що операція цілепокладання є дуже складною для суб'єкта: навіть більшість вчителів не можуть сформулювати мету уроку, хоча мають це робити декілька разів на

день. Отже, ця метакогніція потребує цілеспрямованого формування.

Антиципація у загальнонауковому визначенні розуміється здатністю людини, її мислення представити, передбачити спосіб вирішення проблеми до того, як вона буде реально вирішена; особливим психічним процесом, що забезпечує можливість приймати ті або інші рішення з певним часово-просторовим випередженням подій, «із забіганням уперед».

У сучасній науці існують різні підходи до розуміння сутності явища антиципації. Узагальнення існуючих підходів дає змогу розуміти те, що механізм антиципації здійснюється на п'яти рівнях: 1) субсенсорному – рівень неусвідомлених нервово-м'язових переднастроювань та рухів, що забезпечують різноманітні тонічні та післятонічні ефекти, з якими пов'язано виконання попередньої дії; 2) сенсомоторному – рівень, що забезпечує точність рухів за критерієм швидкодії та їх узгодженість зі змінами навколишнього середовища у просторі та часі; 3) перцептивному – головною функцією антиципації на цьому рівні є забезпечення організації та реорганізації перцептивних даних відповідно до завдань; 4) уявленнєвому – рівень формування антиципаційних схем, що зумовлюють планування не тільки реальних, а й потенційних дій; передбачає масштабні уявленнєві перетворення простору й часу, комбінації та рекомбінації образів; 5) мовно-мисленнєвому – виявляється в узагальненнях та абстракції, логічних прийомах і операціях.

Процес антиципації ускладнюються під час виконання колективних завдань, колективної діяльності, оскільки при цьому людина вимушена синхронізувати та координувати власні індивідуальні дії з діями партнерів, що передбачає взаємне передбачення запланованих дій, що активізує колективне передбачення.

Прийняття рішення – це процес вибору рішення з наявних альтернатив.

Прийняте рішення часто корегується, оскільки умови завдання безперервно змінюються, їх змінює і сама реалізація рішення.

Процес генералізації та аналізу альтернатив включає два основних етапи: формування вихідної множини альтернатив та етап власне вибору з кінцевої або редуційованої їх множини, що відбувається завдяки процесу «елімінації альтернатив» – скорочення вихідної множини до кінцевого завдяки селекції найбільш значущих з них. На першому етапі головними є процеси оцінки та класифікації ситуацій, співвіднесення з власним досвідом.

Залежно від того, наскільки напружена, конфліктна ситуація вибору, змінюється тривалість першого етапу, що передує власне прийняттю рішення. Основними ознаками труднощі прийняття рішення є такі:

- 1) відкритість: наявність необмеженої кількості альтернатив, наявність відкритого вибору;
- 2) проміжні етапи: наявність додаткових кроків прийняття рішення (багатоетапне прийняття рішення);
- 3) наслідки: складність прогнозування наслідків, до яких призведе вибір альтернативи;
- 4) одиничний випадок або наявність досвіду: рішення, що повторюються та які особистість приймає не вперше, або унікальні рішення, для прийняття яких не існує відпрацьованих стратегій поведінки. У першому варіанті (звичайне або запрограмоване рішення) (за Е. Кірхлером, А. Шроттом) прийняття рішення відбувається на низькому когнітивному рівні: людина приймає рішення використовуючи стандартні правила, які були вже відпрацьовані в інших ситуаціях. Другий варіант (незапрограмоване прийняття рішення) вимагає значних когнітивних зусиль в умовах складної, творчої діяльності;
- 5) знання: наявність точних знань полегшує процес прийняття рішення завдяки скороченню фази пошуку інформації та полегшенню оцінки інформації та альтернатив;

- 6) мотивація та емоції: мотивація та домінуючі емоції є регулятором прийняття рішення, вони як полегшують, так і ускладнюють його.

Отже, залежно від зазначених ознак ситуації прийняття рішення, можна виокремити також два його типи: детермінований та імовірнісний.

Особливістю детермінованих рішень є те, що вони є алгоритмізованими, передбачають обробку даних за певними правилами та критеріями. Імовірнісні здійснюються в ситуації недостатності інформації, в умовах дефіциту часу. Перехід до імовірнісного типу рішення приводить до зміни вирішального правила та частково до зміни критеріїв.

Крім того, залежно від ступеню ризику виокремлюють такі види прийняття рішення:

- 1) зважене – характеризується достатньою кількістю часу, інформації та компетентності особистості, а також її мотивації, є детермінованим та сприймаємим як найкращий варіант;
- 2) ризиковане, що характеризується раціональним судженням, проте усвідомленим вибором ризикованої альтернативи;
- 3) спокійне – є результатом відсутності часових меж для здійснення при наявності великої кількості інформації;
- 4) відкладене - характерно для ситуацій невизначеності, коли особистість уникає ситуації прийняття остаточного рішення або перекладає прийняття рішення на іншого.

Планування – це процес формування дій з метою досягнення мети діяльності, як правило, у декількох варіантах з різними, часто необмеженими часовими межами. Планування розподіляється на стратегічне (глобальне) та тактичне (локальне) (за Р. Стернбергом).

За думкою Б.Ф. Ломова план і мета формуються в процесі антиципації до початку власне реалізації діяльності; план відображає стратегію і тактику реалізації мети. А саме планування за критеріями усвідомленості та

самостійності може бути диференційоване на: 1) планування за орієнтирами: без власного чіткого продуманого плану; 2) планування за зразком, шаблоном: по чіткому та стандартному плану, який вимагає певну послідовність дій; 3) планування з урахуванням можливих змін умов діяльності, який передбачає самостійне планування дій з прогнозуванням можливих змін.

Програмування – це формування уявлення про програму діяльності, в якій дії об'єднані між собою метою та структурно підпорядковані, організовані у просторі та часі. Програма має фіксуватися у певних інструкціях, схемах, які спрямовують діяльність.

Здійснений аналіз різних типів професійної діяльності дозволив ученим виокремити два типи структур діяльності: константні та змінні. Константні діяльності передбачають тільки одну послідовність дій, що легко фіксується, моделюється. Діяльність змінної структури передбачає різні послідовності виконання дій, що передбачає оволодіння суб'єктом вмінням складання програм діяльності для певних конкретних умов.

Програма діяльності описує саму структуру діяльності тільки приблизно, що зумовлюється її складністю, зумовленістю мотиваційними, когнітивними та операційними компонентами. Отже, існують три рівні програм діяльності: 1) такі, що відображають тільки структуру виконавчих компонентів діяльності; 2) такі, що відображають структуру інформаційних та операційних (виконавчих) компонентів діяльності; 3) такі, що відображають структуру мотиваційно-цільових, інформаційних та виконавчих компонентів діяльності.

У психологічній системі діяльності програма представляється у вигляді образу діяльності та у формі знань про послідовність та способи виконання окремих дій у цілісній структурі.

Контроль/Самоконтроль – це процес спостереження та перевірки стану (поточний контроль) та результату (підсумковий, результативний контроль) діяльності; систематичне відслідковування процесу виконання поставлених

завдань з одночасним коригуванням (регулюванням) діяльності.

Отже, існують дві головні функції контролю: діагностична (визначення стану діяльності, її оцінки) та коригувальна (визначення шляхів корекції відповідно до мети).

Залежно від способів отримання інформації про хід діяльності контроль диференціюється на безпосередній та опосередкований; залежно від того, які органи почуттів беруть участь в оцінці діяльності – м'язово-руховий, зоровий, слуховий, комбінований.

Оцінка рішення / діяльності включає контроль за внутрішніми репрезентаціями, що передбачає виникнення у суб'єкта «почуття знання», що може стати або індикатором правильності у складних, погано структурованих завданнях, або навпаки хибності прийнятого рішення.

На думку М.О. Холодної, як нами вже зазначалося, є два типи метакогнітивного контролю: недовільний інтелектуальний контроль та довільний інтелектуальний контроль. Недовільний інтелектуальний контроль визначається:

- обсягом сканування видимого поля (властивість організації уваги людини при зштовхуванні з проблемною ситуацією, здатність до мисленнєвого охоплення значної кількості аспектів ситуації);
- структуруванням видимого поля (здатність диференціювати простір, швидко та точно виокремлювати його елементи);
- пригніченням проявів імпульсивності в ситуації прийняття рішення;
- категоріальним контролем оцінок та суджень;
- особливостями суб'єктивного часу (ефекти швидкого або повільного перебігу часу, ефекти хаотичного орієнтування у часі).

Довільний інтелектуальний контроль характеризується такими індикаторами:

- здатність оцінювати – суб'єктивно визначати якість етапів власної

інтелектуальної діяльності, її результатів, а також власних знань;

- здатність зупиняти та призупиняти інтелектуальну діяльність на певному етапі;

- здатність обирати стратегію власного навчання та модифікувати її під впливом нових вимог.

Виходячи з вищезазначеного, підсумуємо, що саме рефлексія як усвідомлення власних пізнавальних процесів задля оволодіння та управління ними (за Л.С. Виготським), є головним механізмом як контролю/самоконтролю інтелектуальної діяльності людини, так і загальним механізмом функціонування та розвитку усіх метакогніцій.

Кожна з охарактеризованих метакогніцій передбачає певний набір відповідних способів її реалізації – *метакогнітивних умінь*, які є внутрішніми детермінантами ефективності діяльності оскільки визначають її успішність (див.табл.)

№ п/п	Метакогніція	Базові метакогнітивні вміння	Етап проектування
1	Цілепокладання	- формулювати мету - переводити мету у завдання - об'єктивізувати результат - визначити критерії та показники результату - розчленувати проблемну ситуацію на відоме та невідоме	Підготовчий: усвідомлення проблемної ситуації; методологічна обробка інформації та формулювання цільової установки та проектного завдання; первинний пошук інформації про об'єкт проектування;
2	Антиципація	- передбачати варіанти результату проблемної ситуації - передбачати способи вирішення проблеми - передбачати варіанти розвитку умов, визначати ймовірні ризики - створювати мисленнєві моделі	створення графічного передпроектного аналізу

№ п/п	Метакогніція	Базові метакогнітивні вміння	Етап проектування
3	Прийняття рішення	- формувати гіпотези, альтернативи - визначати, обирати метод прийняття рішення - здійснювати селекцію альтернатив - аналізувати тип та види прийняття рішення - працювати з мисленнєвими відходами - працювати з помилками та ефектами прийняття рішення	Пошуковий: висування гіпотез; пошук способів вирішення проблеми; пошук, продукування та створення ескіз-ідей; побудова первинного графіку проектування; створення ескізу проектного рішення
4	Планування	- аналізувати види планування - скласти план діяльності - співвідносити план діяльності з метою на моделлю	
5	Програмування	- скласти програму діяльності - співвідносити етап програми з метою діяльності - використовувати методи управління часом	Вирішення: створення програми проектування, аналіз відповідності мети етапам програми; створення цілісного проектного рішення
6	Самоконтроль	- аналізувати результат діяльності та її мети - застосовувати механізми рефлексії - визначати шляхи коригування діяльності - оцінювати етапи власної діяльності - сповільнювати та зупиняти діяльність - здійснювати цілісний рефлексивний аналіз власної діяльності	Рефлексивний: аналіз відповідності мети та проектного рішення, внесення коректив, здійснення додаткових досліджень, презентація

Джерело інформації: Адоньєва Ю.А. Формування метакогнітивних умінь у майбутніх дизайнерів: навчально-методичні рекомендації для студентів галузі знань «Культура і мистецтво» спеціальності 022 «Дизайн» / Ю.А. Адоньєва. –

Матеріал для практичної роботи

Формування і оцінка цілей для багатьох здається простою справою, але здебільшого ця робота є складною і вимагає певної підготовки. Нерідко цілі погано сформульовані із-за дефіциту часу, недостатньої уваги до знань про постановку цілей, недостатню усвідомленість результатів тощо. При підготовці до формулювання цілей необхідно керуватися такими рекомендаціями:

1) вдале формулювання цілі містить 4 такі елементи: а) дієслово або досягнення; б) єдиний результат, що не піддається виміру; в) дата завершення; г) витрати у вигляді зусиль, ресурсів, фінансів або якогось поєднання із зазначених факторів;

2) вдале формулювання цілі визначає тільки «що» і «коли» і не визначає «як» і «чому»;

3) вдале формулювання цілі має бути коротким. Це не абзац, досить одного речення;

4) вдале формулювання цілі має бути напруженим і реальним, воно має спонукати особистість мобілізувати свої вміння, здібності та зусилля;

5) вдале формулювання цілі має бути змістовним та відображати важливе, першочергове завдання;

6) вдале формулювання цілі має бути прийнятним для вас, з тим щоб ви приклали максимум зусиль для досягнення мети.

Модель вдалого формулювання цілі.

Забезпечити (дієслово або досягнення) (єдиний результат) в (термін – він має бути реальним) шляхом (зусилля, ресурси що використовуються, витрати).

Приклад.

Знизити витрати виробництва одиниці зубної пасти «М'ятна» не менше ніж на 3% до 1 квітня шляхом витрати на переобладнання на суму 10 000

доларів.

Завдання для самостійної роботи.

Здійснити аналіз наведених нижче формулювань цілей.

Чи вдало вони сформульовані? Надайте пояснення.

1. Допомогти заробити грошей на оплату мого навчання.
2. Гарно відпочити на вихідних.
3. Знайти десять нових друзів.
4. Приділяти навчанню не менше 3 годин на день, 7 днів на тиждень

починаючи з понеділка і до кінця семестру.

Спробуйте сформулювати ваші цілі на наступний рік (хоча б 10) так, якби вони вже реалізувалися. Наприклад, «я побудував собі власний двоповерховий будинок на березі річки у сосновому лісу у селі Розумівка». Далі оберіть одну з цих цілей, яка б найбільше б змінила ваше життя, обведіть її кружечком.

Напишіть її знову на іншій стороні аркушу та визначте: наскільки вона є конкретною або потребує конкретизації; наскільки чіткі терміни її досягнення; наскільки вона є досяжною; спробуйте прописати список необхідних дій для її досягнення, тобто перетворіть мету у завдання.

А тепер поділіться, будь ласка, тим, що вам дала ця вправа, що ви про себе узнали нового та що, можливо, в вас змінилося?

МИСЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ПРОЕКТУВАННЯ (ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ)

Теоретичний матеріал

Проектування, як і будь-яка діяльність, обов'язково містить в собі елементи мисленнєвої організації, рефлексивного та усвідомленого оформлення, комунікативного вираження.

Розподіл діяльності на два види (зовнішню і внутрішню) має умовний характер. Предметна зовнішня і внутрішня мислєдіяльність знаходяться в єдності: як дві сторони одного й того самого явища. Причому ми використовуємо дефініцію “мислєдіяльність” (Г.П. Щєдровицький), оскільки саме вона більш адекватно, на наш погляд, відображає єдність складових: процесів мислєдії, мислєкомунікації і мислення. Саме це поняття відображає ситуацію, коли мислення включене в контекст практичної діяльності.

Особливості включення людини в систему мисленнєвої діяльності представлена на схемі взаємодії як єдиного цілого комунікації, мислення, мислєдії, розуміння і рефлексії.

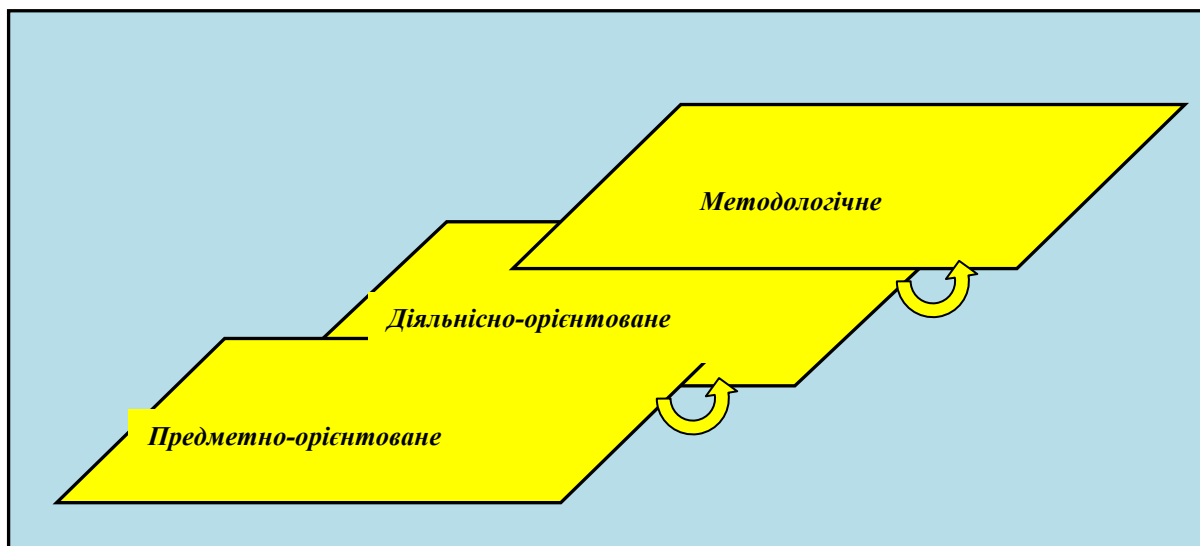

Рис. Схема будови мислення

Мислення є надскладний, інтегративний, поліпроцесуальний і полісистемний феномен, що забезпечує вирішення життєвих проблем, проблем

діяльності і особистісного розвитку, і функціонує на предметно-орієнтованому, діяльнісно-орієнтованому та методологічному рівнях завдяки різнорівневій рефлексії.

Основні психологічні закономірності і механізми мислення.

По-перше, це залежність рівневого характеру розвитку мислення від його предметної спрямованості. Так, **предметно-орієнтований** рівень функціонує у сфері ситуаційно-діяльнісних ускладнень. Предметом цього рівня мислення є **проблемна ситуація**, з якою зіштовхується людина у повсякденному житті, яка, у свою чергу, фокусується на її психічній організації. За своїми характеристиками це рівень практичного мислення – мислення у дії.

Предметом наступного – **діяльнісно-орієнтованого** рівня мислення є діяльність, що набуває такої властивості, як проблемність, це рівень „мислення про свою діяльність”. Воно, на відміну від попереднього, набуває більшої вербалізованості в контексті проговорення про себе, внутрішнього діалогу, втрачає конкретність і швидкість актуалізації знань; втрачає особистісну, емоційну модерацію і набуває характеристик теоретичного мислення.

Іншими словами, коли використання людиною існуючої когнітивної схеми або орієнтувальної основи дії не приносить результату, то вона завдяки механізму рефлексії (рефлексивному виходу) виходить на рівень „мислення про свою діяльність”. Діяльнісно-орієнтований рівень мислення відображає як раз його нелінійний, спіралеподібний характер: людина потребує переходів, повертань від одного етапу мисленнєвої діяльності до іншого, підбору адекватної ООД.

Якщо на предметно-орієнтованому рівні домінує так звана „типологізуюча активність” або актуалізація профотипу (за Д.М. Завалішиною), що виявляється в тенденції людини до суб’єктивної класифікації життєвих/професійних ситуацій і проблем на основі їх узагальнення й виникає внаслідок гострої необхідності – створення засобу упорядкування організації життєвого/професійного простору через його складність, невизначеність,

змінюваність, то на діяльнісно-орієнтованому рівні цей профотип більшою мірою піддається аналізу, переструктуруванню.

Мислення цього рівня, на відміну від попереднього, набуває більшої вербалізованості в контексті проговорення подумки, внутрішнього діалогу. Це, використовуючи термін Г.П. Щедровицького, рівень актуалізації мислечої комунікації, але не в аспекті комунікації з іншим, а в аспекті діалогу із собою; воно більшою мірою відбувається завдяки оперуванню знаннями, які існують у формі понять.

Третім змістовним рівнем мислення є **методологічний рівень**, що „обслуговує” мисленнєву діяльність, тобто є мисленням мислення, або метамисленням; його предметом є власне професійна мислечої діяльність фахівця (А.Л. Браун, Л.С. Виготський, А.В. Крапов, К. Ліну, Г. Уелман, Дж. Флейвелл, А.В. Фурман, В.Д. Шадриков, Г.П. Щедровицький та ін.). Механізмом переходу предметно-орієнтованого на діяльнісно-орієнтований та методологічний рівні мислення є рефлексія, причому перехід з першого на другий рівень відбувається завдяки предметній, діяльнісній рефлексії, а з другого на третій – вона набуває статусу методологічної рефлексії – рефлексії рефлексії (А.В. Карпов, І.М. Семенов, С.Ю. Степанов, Г.П. Щедровицький та ін.).

По-друге, нелінійність, дискретність та неперервність етапів розвитку мислення: виникнення проблемної ситуації; формулювання завдань і пошук рішень; прийняття рішення; рефлексивне оцінювання і трансляція рішення, або практична реалізація. Кожен з етапів здійснюється завдяки певним механізмам, що забезпечують мисленнєвий рух, таких як: *проблематизація* (трансформація стимульної ситуації у проблемну – актуальну, значущу, емоційно забарвлену, таку, що потребує інтелектуальних зусиль); *типологізація* (впорядкування, структурування, організація змісту сприймаємої ситуації за певними параметрами); *цілепокладання* (створення образу результату діяльності); *антиципація* (передбачення, планування способів вирішення проблемної

ситуації); *стереотипізація* (формування установки на вирішення, створення своєрідної стратегії вирішення проблемної ситуації через самоорганізацію мислення на післярефлексивному рівні); *розуміння* (реконструкція, структурування та реінтерпретація проблемної ситуації, моделювання й побудова смислових структур).

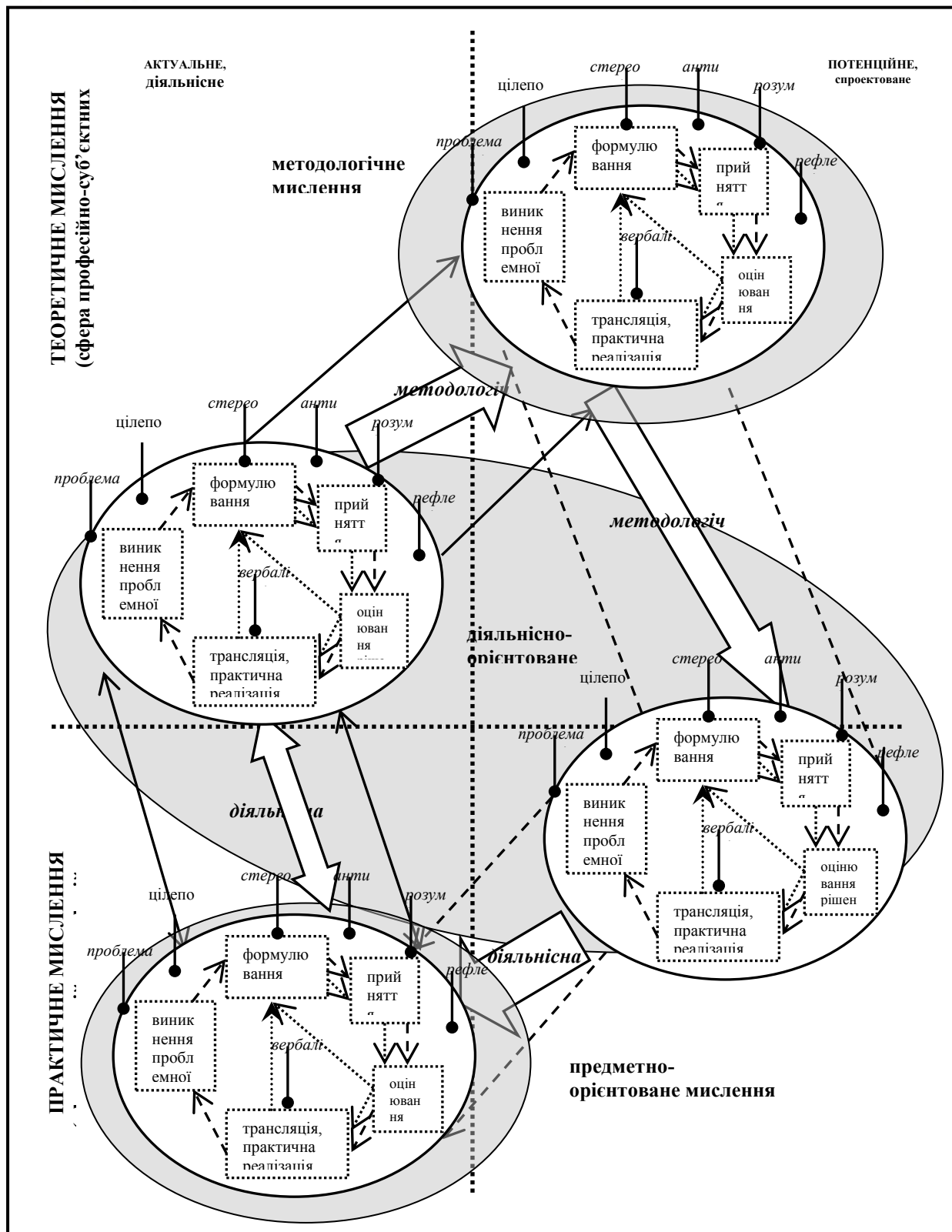

Рис. Концептуальна модель мислення

Крім того, мисленнєвий пошук характеризується наявністю і таких особливих феноменів, як мисленнєві відходи, свідомі помилки, що мають як позитивні, так і негативні функції, зокрема: захисну (зберігають психічну цілісність суб'єкта, компенсують його когнітивну неспроможність); відновлювальну (знімають фізіологічне, емоційне та мисленнєве напруження), відновлюють енергетичний запас психіки); рефлексивну (активізують рефлексивні та оцінні процеси, сприяють поглибленню самопізнання).

По-третє, єдність розвитку змістових і процесуальних складових мислення. Мисленнєва діяльність має спіралеподібну циклічну організацію, вона не будується за типом лінійно-послідовного процесу, а передбачає систематичні повернення етапів, які вже були пройдені, на інші, що передують ним; відбувається багаторазове програвання і послідовне збагачення, удосконалення їх змісту. Базовим механізмом переструктурування етапів та їх змісту є переходи з рівня на рівень, що забезпечується предметною, діяльнісною, методологічною рефлексією. Завдяки цьому відбувається корекція етапів на кожному рівні, а у цілому – підвищується ступінь погодженості та цілісності мисленнєвого процесу.

Єдність розвитку змістових і процесуальних складових забезпечується актуалізацією таких *психологічних механізмів* як: 1) *вербалізація* – проговорювання власної мислєдіяльності („мислення вголос” та „проговорювання про себе”), словесні звіти перебігу вирішення проблемних ситуацій; 2) *об'єктивація* – вирішення полісистемних проблемних ситуацій, у процесі реальної чи/ї змодельованої діяльності; 3) *схематизація* – побудова, інтерпретація схем різного типу (предметних, онтологічних; діяльнісних та методологічних (схем мислення)); 4) *метафоризація* – інтерпретація та створення професійних метафор, які активізують процеси розуміння, інтерпретації, пояснення, а також системність, критичність, децентричність; позитивно впливають на мотиваційні та емоційні модератори; 5) *рефлексивні*

виходи – вихід суб'єкта зі своєї колишньої позиції діяча й перехід у нову позицію – зовнішню, як стосовно колишніх, уже виконаних діяльностей, так і стосовно майбутньої, проектованої діяльності; б) *нормування* - побудова власної миследіяльності відповідно до певних норм та правил (логічних та психологічних), робота з поняттями як інструментами розуміння і мислення.

Джерело інформації: Гура Т.Є. Психологія розвитку професійного мислення у майбутніх психологів у процесі фахової підготовки. –Автореферат дисертації.-Київ, 2012

Матеріал для практичної роботи

А. Одним з методів актуалізації *механізму об'єктивізації* є Алгоритм вирішення проблемних ситуацій (АВПС) за М.І. Меєровичем, що передбачає проходження людиною у процесі вирішення проблемних ситуацій таких етапів:

- 1) здійснення аналізу проблеми з визначенням її основної функції для системи (об'єкту, в якому ця проблема виникла);
- 2) виокремлення складу системи та елементи, що забезпечують її функції;
- 3) виявлення небажаного ефекту системи;
- 4) визначення причинно-наслідкових зв'язків між основною функцією системи та небажаним ефектом;
- 5) формулювання існуючого протиріччя;
- 6) постановка нового завдання;
- 7) визначення оперативного часу;
- 8) формулювання кінцевого бажаного результату;
- 9) визначення способів досягнення бажаного результату;
- 10) пошук ресурсів досягнення результату.

Важливим є те, що цей метод використовується у дизайнерській й іншій проектній діяльності як метод вирішення технічних завдань, отже його використання для завдань з аналізу власної миследіяльності забезпечує

усвідомлення метапредметності, з одного боку, а з іншого, дає змогу об'єктивізувати/опредметити власну розумову діяльність.

Завдання для самостійної роботи. Вирішити проблемну ситуацію, використовуючи алгоритм АВПС для визначення найбільш оптимального рішення – збереження «системи»: Студентка С. завжди відчувала себе «совою»: вона довго дивилася телевизор, слухала музику і дуже пізно засинала, десь після першої години ночі. На третьому курсі навчання в університеті заняття було перенесено до першої зміни, що вимагало від неї просинатися дуже рано, близько сьомої години ранку, для того, щоб встигнути на першу пару. Перші пари Світлана завжди пропускала і з'являлася лише на третю. Іспит з предмету, який стояв у розкладі на першій парі, вже через два тижні. Іспит потрібно скласти...»

В. Одним із найефективніших методів формування та розвитку метакогніцій є *метод схематизації*, адже саме схематизація дає змогу опредметнити перебіг власної мисленнєвої діяльності, дію рефлексивних механізмів.

Основними характеристиками схем з позиції їх функціонування є такі - вони: 1) є цілим при одночасній автономії відносно інших знань; 2) визначаються не тільки через властивості об'єкту, але і через контекст, в якому реалізуються; 3) мають узагальнений та абстрактний характер; 4) дають змогу заповнити себе інформацією, що недостатня (тоді використовують термін «фрейм»); 5) загальними операціями діями з ними є збагачення, модифікація, створення нових, інтерпретація тощо; 6) розподіляються на концептуальні та процедурні або скрипти; скрипт є певним планом дії, в якому окремі виконавчі дії можуть замінятися при умові реалізації поставленої мети.

Схема за з Г.П. Щедровицьким - це адекватна форма зв'язку мислення та дії, вона – засіб спільного проектування та розвитку миследіяльності, рефлексивне нормативно-проектне бачення майбутнього етапу розвитку

діяльності. Існують три типи схем: онтологічні (схеми об'єкта), діяльнісні (схеми дії) та принципні (методологічні).

Особливістю третього типу схем є те, що вони поєднують два різних аспекти: на них зображена будова деякого феномена з одночасною демонстрацією діяльності щодо його створення. Методологічну схему (схему мислення) відрізняє те, що вона вставляє процес розуміння та інтерпретації всередину, кардинальним образом змінюючи способи роботи з нею.

Термін «схематизація» підкреслює процесуальний характер – це процес створення схеми, роботи над нею. Схематизація може відбуватися за різними умовами, причинами. Перша причина – неповне, поверхове сприйняття об'єкта, коли уявлення про нього схематизуються випадковим образом, причому в них виокремлюються другорядні деталі, як випадково виявлені у процесі сприйняття предмету. В наслідок цього виникають викривлення, що призводять до створення образів, які спотворено відображують дійсність.

Друга причина – забування несуттєвих деталей або частин об'єкта внаслідок повного довготривалого його сприйняття. При цьому в уявленні на першому плані з'являються суттєві деталі, але втрачається індивідуальність, домінує узагальненість.

Третя причина – це свідоме відволікання від несуттєвих або другорядних аспектів об'єкта, спрямованість уваги на його системоутворювальні властивості, що призводить до появи схеми як знакової форми уявлення та відображення мислення або об'єктивного змісту. Саме ця причина і стає основою для обґрунтування методу розвитку метакогніцій майбутні дизайнерів – схематизації.

Завдання для самостійної роботи. Створити власні схеми (від об'єктно-онтологічних до функціональних та організаційно-діяльнісних (методологічних, або схем мислення) у процесі вирішення різних проблем, наприклад:

- побутових: побудувати схему приготування першої страви, починаючи

із онтологічної схеми (схема першої страви як об'єкта), до функціональної (схема приготування першої страви) та методологічної (схема мисленнєвої діяльності з приготування першої страви);

- навчально-професійних: побудувати схему підготовки до іспиту (онтологічної – діяльнісної - методологічної);
- професійної: побудувати схему роботи над проектом.

ЕТАПИ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ

Теоретичний матеріал

Життєдіяльність людини базується на рішеннях, які вона приймає. Рішення в контексті мислєдіяльності, діяльності, проектної діяльності тощо доцільно розглядати як засіб, а не як мету. Кожне рішення є результатом динамічного процесу, на який впливає багато різноманітних факторів і в якому можна визначити послідовні етапи, або стадії (рис.).

1. Визначення проблеми. Ця стадія передбачає постановку проблеми, розробку інформаційної й концептуальної моделей проблемної ситуації, акцент робиться на усвідомленні тих труднощів, що перешкоджають реалізації поставлених завдань. Важливим є врахування думок із цього приводу різних фахівців.

2. Розробка альтернатив. Для прийняття рішення необхідно розробити можливі варіанти (потенційні рішення проблеми) і можливі наслідки. Це процес спрямований на аналіз зовнішніх і внутрішніх умов. При оцінюванні й відсіюванні нових ідей, насамперед, визначається можливість їх реалізації в ситуації, що виникла.

3. Оцінювання (вибір) варіантів. Полягає в зіставленні розроблених варіантів рішення з поставленими цілями та завданнями. Взаємозв'язок “варіант – результат” базується на трьох можливих положеннях:

– визначеність – особистість, яка приймає рішення, має повне знання можливості результату кожного варіанта;

– невизначеність – особистість не має необхідних знань можливостей кожного варіанта;

– ризик – особистість має певну імовірнісну оцінку результату.

Найбільш поширеним є прийняття рішення в умовах ризику.

Вибір варіанта передбачає вибір однієї з існуючих альтернатив.

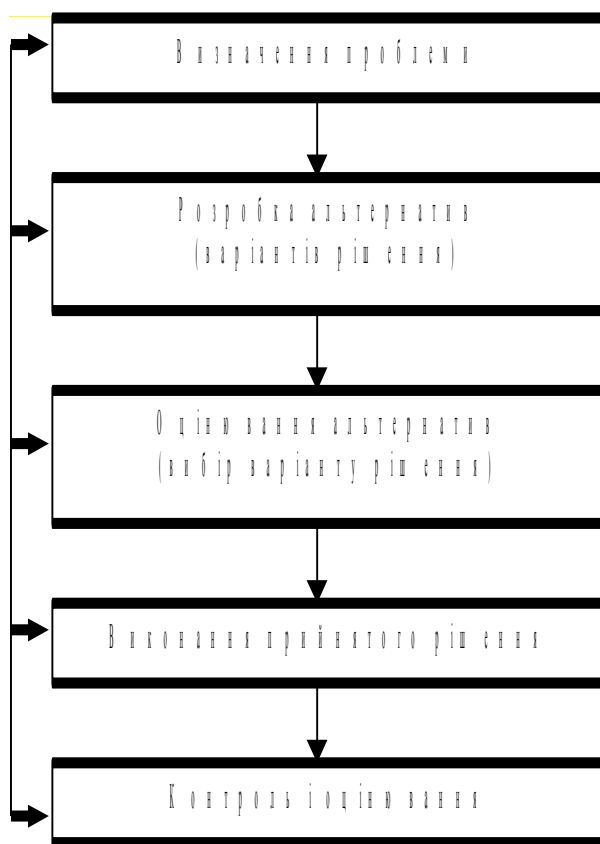

Рис. Етапи (стадії) прийняття рішення

4. Виконання рішення. Рішення завжди має виконуватись. Інколи виконання має більше значення, ніж саме рішення. Будь-яке гарне рішення можна звести нанівець поганим виконанням. Зазвичай кожне рішення передбачає певну діяльність, яка має бути виконана до певного терміну.

Ефективність прийнятих рішень значною мірою залежить не тільки від

рівня їх відповідності ситуації, що виникла, а й від враження, яке вони справляють на виконавців. Тому керівникові варто передбачити спеціальні заходи, спрямовані на те, щоб рішення було зрозуміле й прийняте до виконання. Наприклад, це можуть бути наочні засоби відображення інформації – схеми, карти, таблиці, рисунки тощо, які при постановці завдань, сприяють уточненню змісту й значення прийнятого рішення, створюють у виконавців адекватний оперативний образ, що регулює їхню діяльність.

5. Контроль і оцінювання. Контроль за виконанням є невід’ємною частиною процесу виконання рішень. Його значення забезпечується низкою функцій, що реалізуються. Головною й провідною функцією контролю є діагностика й оцінювання перебігу процесу виконання прийнятих рішень, які забезпечують дію зворотного зв’язку. Орієнтувальна функція визначається тим, що питання, які частіше контролюються керівником, набувають особливого значення для виконавців, вони спрямовують на їх вирішення першочергові зусилля, таким чином, одночасно реалізується і стимулювальна функція контролю.

Коригувальна функція забезпечує спрямування процесу виконання в ті межі, які встановлені рішенням; корегування самого рішення, якщо змінилась ситуація. Ефективність контролю забезпечується такими принципами його організації:

- завчасність, що забезпечує необхідні корекційні впливи з метою запобігання небажаним змінам;
- об’єктивність, що передбачає орієнтацію не на особистісні уподобання керівника, а на обґрунтовані нормативи трудової діяльності;
- відкритість, що передбачає ознайомлення виконавців із цілями контролю та його результатами;
- індивідуальний підхід до виконавців при здійсненні контролю.

Основні фактори, що впливають на процес прийняття рішень

На процес прийняття рішення впливають різноманітні фактори. Враховуючи малоймовірність того, що одна людина може ефективно відповідати всім стадіям процесу прийняття рішення (одна людина краще виконує одну частину, інша – іншу), співвідношення характеру і процесу прийняття рішення може варіюватися залежно від статі, віку, соціального стану, індивідуально-психологічних та характерологічних особливостей тощо.

Так, точність визначення проблеми залежить від:

- індивідуальних особливостей сприйняття (сприйняття може захищати людину від негативних фактів: інформація може сприйматися вибірково, з перекручуванням, може повністю ігноруватися);
- визначення проблеми виходячи з рішення: для деяких людей характерна форма стрибка до висновків (наприклад, зниження прибутку через поганий товар);
- визначення симптомів як проблеми (наприклад, проблема спаду замовлень (а не погіршення якості товару, послуг тощо)).

Кожна людина має свою систему цінностей, що визначає її дії і впливає на прийняття рішення. Неабияку роль у прийнятті рішення відіграє система цінностей керівника, яка визначає бажаний напрям, коли доводиться вибирати дії серед альтернатив. Система цінностей людини простежується в таких основних соціально-психологічних явищах, як мораль, характер.

Мораль як спосіб дій (основні правила та ідеали), якого додержуються людина, коли приймає рішення в ситуації можливості вибору, формується в процесі життєдіяльності людини і впливає на процеси:

- визначення цілей (моральне оцінювання пріоритетів);
- розробки варіантів рішення (оцінювання можливостей і наслідків);
- виконання рішення (при виборі засобів виконання).

Вибір способів та форм досягнення поставлених цілей і самовияву

особистості у спілкуванні з іншими людьми залежить від характеру особистості як індивідуально-своєрідного комплексу стійких особистісних рис, що зумовлюють особливості перебігу діяльності. Серед них слід відзначити такі компоненти, що впливають на прийняття рішення:

- характерні перемінні (позиції, переконання);
- ситуаційні змінні (зовнішні ситуації, в яких виявляють себе люди);
- інтерактивні змінні (теперішній стан людини при впливі конкретної ситуації).

Індивідуально-психологічні особливості особистості лежать в основі ще одного фактора, на який слід звернути увагу, – можливість когнітивного дисонансу. Когнітивний дисонанс – це тривога, яка виникає в результаті конфлікту між переконаннями індивіда та реальністю. Більшість людей намагається зменшити дисонанс шляхом:

- пошуку інформації, яка б підтверджувала правильність рішення;
- вибіркової сприйняття – перекручування інформації;
- негативної оцінки відкинутих варіантів;
- мінімізації можливості негативних наслідків рішення і перебільшення важливості позитивних аспектів тощо.

Евристичну роль у процесі мислення відіграють емоції, оскільки до людини спочатку приходять емоційне рішення завдання, яке зумовлює впевненість у правильності припущення, хоча об'єктивне підтвердження цього відсутнє. Евристична функція емоцій полягає у виділенні зони подальшого розгортання пошуку, включаючи, в разі потреби, і повернення до певного пункту процесу рішення. Емоційний компонент тісно пов'язаний з інтуїтивним мисленням, коли рішення з'являється ніби випадково, а не в результаті усвідомлених дій. Вважається, що інтуїтивне рішення виникає тоді, коли людина вичерпала всі можливі варіанти, але ще не втратила інтерес до вирішення завдання.

Слід акцентувати увагу і на таких “зовнішніх” стосовно особистості аспектах, як інформація, що забезпечує процес прийняття рішення, і ситуація, в якій він відбувається.

Залежно від цілей, мотивів джерел інформації, особливостей кодування й перекодування інформації у людини виникає та чи інша інформаційна модель, на основі осмислення якої у неї формується концептуальна модель – власне бачення проблемної ситуації. Концептуальна модель включає власні думки й почуття, частково взяті з інформаційної моделі, частково доповнені раніше здобутим особистим досвідом. Відповідність інформаційної й концептуальної моделей об’єктивної дійсності при цьому підході у психології прийняття рішень вважається головною умовою знаходження оптимального рішення проблемної ситуації.

При прийнятті рішення важливо звертати увагу і на ризик – рівень визначеності, з якою можна прогнозувати результат. Як свідчить управлінська практика, рішення приймаються в різних обставинах стосовно ризику. Ці обставини традиційно класифікуються як умови визначеності, ризику або невизначеності (Ю. Башкатов). Головну роль у цьому відіграє обсяг інформації, її достовірність та адекватність. Помітний вплив на прийняття рішення справляє і дефіцит часу.

Унаслідок того, що соціальні організації є складними системами (елементи різнорівневі, функціонально взаємозумовлені), усі рішення певним чином взаємозалежні. Одиначне важливе рішення детермінує необхідність у певній кількості рішень менш значних, оскільки воно має наслідки для організації в цілому, а не тільки для певного її сегмента.

Джерело інформації: Гура О.І., Гура Т.Є. Психологія управління соціальною організацією : навчальний посібник / О.І. Гура, Т.Є. Гура. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – 168 с.

Матеріал для практичної роботи

За кількістю учасників процесу прийняття рішення можна розподілити на індивідуальне і групове. Незважаючи на те, що з позиції психології можна сперечатись з приводу доцільності використання понятійного конструкта “групове прийняття рішення”, групова взаємодія при прийнятті рішень має свої аспекти, на які необхідно звернути увагу.

Так, було встановлено (Г. Андреева, В. Машков), що:

- результатом групового обговорення є майже у два рази більше ідей порівняно із ситуаціями, коли ті самі особи працюють одноосібно;
- гетерогенні групи, члени яких різняться між собою за кваліфікацією й досвідом, приймають рішення більш високої якості, ніж гомогенні групи. Хоча в гомогенних групах, у разі відсутності суттєвої різниці членів у досвіді та кваліфікації, спостерігається менша конфліктність і більша задоволеність груповою роботою;
- діловитість і продуктивність обговорення залежить від кваліфікаційних і психологічних якостей учасників та організатора (ведучого) процесу;
- продуктивність групової взаємодії в контексті прийняття рішення залежить від використання різноманітного інструментарію – методів активізації і стимулювання творчості.

На думку Г. Андреевої, найбільш досліджена на сьогодні роль групової дискусії, яка на експериментальному рівні ґрунтовно вивчена К. Левіном. Так, було виявлено дві важливі закономірності: 1) групова дискусія дає змогу зіштовхнути протилежні позиції й тим самим допомогти учасникам спостерігати різні аспекти проблеми, зменшити їхній опір новій інформації; 2) групове рішення, якщо воно ініційоване групою і є логічним висновком з дискусії, підтримане всіма учасниками, перетворюється в групову норму. Постає питання про порівняльну цінність групових та індивідуальних рішень.

За результатами досліджень встановлено факт, що група має властивість бути своєрідним модератором індивідуальних думок і суджень її членів: вона відкидає найбільш крайні рішення й приймає усереднене від індивідуальних рішення.

Це потребує більше часу, але вважається більш ефективним, оскільки, як показали дослідження, погоджене рішення, прийняте п'ятьма і більше фахівцями, краще, ніж прийняте одним, тобто авторитарним шляхом.

Слід також пам'ятати, що прийняття рішення в групі теж залежать від групових особливостей. На відкриту дискусію впливають: лідерство, статус, рівень компетентності, комфортності тощо. Тому, базуючись на етапах самого процесу прийняття рішення, можна розглянути ефективність співвідношення групового та індивідуального.

Завдання для самостійної роботи.

Базуючись на етапах (стадіях) прийняття рішення, а також враховуючи індивідуальні та групові особливості перетікання цього процесу, треба зазначити пріоритетну форму прийняття рішення (індивідуальну або групову) для кожного з етапів і обґрунтувати вибір.

Наприклад, при визначенні *мети* кращим є індивідуальне рішення (для групи характерне широке коло думок) тощо.

Етапи (стадії)	Пріоритетна форма прийняття рішення (індивідуальна чи групова)	Обґрунтування форми прийняття рішення
Визначення проблеми		
Розробка альтернатив		
Оцінювання (вибір) варіантів		
Виконання рішення		
Контроль і оцінювання		

РЕФЛЕКСІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Теоретичний матеріал

Основною функцією самосвідомості є рефлексія, у процесі якої пізнається власна особистість і визначається ставлення особистості до самої себе. Самосвідомість взагалі, на думку О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна, є цілісним рефлексивним мисленням.

Саме рефлексія, на думку Л.С. Виготського, дає людині змогу спостерігати себе у світі власних почуттів, внутрішньо диференціювати “Я-що діє, “Я-що міркує” та “Я-що оцінює”. Х. Хекхаузен стверджував, що рефлексія дає самосвідомості зворотний зв’язок.

Відтак, одним із ключових базових компонентів особистості, що, з одного боку, забезпечує утворення і розвиток її Я-концепції, з іншого, – виступає способом її функціонування, є рефлексія як найважливіший механізм розвитку діяльності (Г.П. Щедровицький); як внутрішня психічна діяльність, спрямована на самопізнання й усвідомлення нею свого духовного світу, власних дій і станів, ролі та місця в діяльності (О.О. Бодальов, В.О. Сластьонін та інші); як здатність суб’єкта усвідомлювати дію: оцінювати мету з точки зору перспективи успіху, корегувати її з урахуванням різних норм, відчувати себе відповідальним за можливі результати, усвідомлювати їх наслідки для себе та інших (Х. Хекхаузен); як процес критичного осмислення мінливої діяльності, вміння виділяти, аналізувати і співвідносити з предметною ситуацією власні дії, як процес обґрунтування необхідності внесення коректив у хід діяльності, початку нової діяльності.

Попередній науковий досвід, нагромаджений у філософії, пов’язує рефлексію, по-перше, з процесами вироблення нових смислів, по-друге, з процесами об’єктивізації смислів у вигляді знань, предметів і об’єктів діяльності, по-третє, зі специфічним функціонуванням знань, предметів та об’єктів у практичній діяльності.

Розглядаючи рефлексію в контексті співвідношення внутрішнього і

зовнішнього, особистісного й діяльнісного, можна зазначити, що цей феномен відіграє чи не основну роль не тільки в процесі формування особистості (інтеріоризація: засвоєння культурно-історичного досвіду суспільства, розвиток властивостей особистості, формування суб'єктивного образу світу тощо), а й у процесі її активності, спрямованої на перетворення об'єктивної дійсності (екстеріоризація: реалізація сформованого образу в предметну дійсність).

Як зауважує В.А. Петровський, у результаті досягнення мети акт діяльності закінчується, але рух діяльності триває, знаходячи своє вираження в побудові образу системи умов, які сприяли б досягненню цілей. Ці два процеси – побудова образу умов, які привели до мети, і засвоєння нових можливостей дії – є в широкому розумінні проявом рефлексії. Перший – це рефлексія у формі ретроспективного відновлення акту діяльності, другий – проспективний момент рефлексії: стосується можливого майбутнього. Зазначені два акти виступають у формі побудови індивідом нового, оформленого за допомогою знакових засобів, образу світу – рефлексивного образу. Таким чином, свідомість-образ стає свідомістю-діяльністю.

Отже, залежно від сфер прояву виділяють предметну й особистісну рефлексію з контрольними і конструктивними функціями. Предметна рефлексія з функцією контролю спрямована на усвідомлення людиною вихідної предметної моделі діяльності й організації своєї діяльності відповідно до прийнятого еталона. Особистісна рефлексія з функцією контролю спрямована на усвідомлення внутрішніх основ, що забезпечують спрямованість діяльності (мотиви, воля). Конструктивна функція предметної рефлексії спрямована на перебудову наявного еталона діяльності як неефективної в конкретних умовах. У разі особистісної рефлексії її конструктивна функція спрямована на перебудову оцінок, смислів, позицій і відношень як таких, що не відповідають наявній ситуації.

У працях І.М. Семенова розглянута така типологія рефлексії: 1) інтелектуальна рефлексія (її функція – переосмислення та перетворення похідної

образно-концептуальної моделі об'єкта в найбільш адекватну на основі нової інформації); 2) особистісна (функція самовизначення людини та обґрунтування прав на відхилення від заданої конструкції); 3) комунікативна (функція зміни уявлень про іншого суб'єкта на більш адекватні в даній ситуації); 4) кооперативна рефлексія (функція переосмислення та реорганізація колективної діяльності).

Крім того, В.І. Слободчиков визначає такі форми рефлексії: основоположна – відмінність самості людини від її життєдіяльності, вивільнення свідомості із буття (розмежування “Я” та “не-Я”); порівняльна – пізнання суб'єктом себе в цьому світі, ототожнення з ним (позитивні сторони “не-Я” стають критеріями “Я”); визначальна – відчуження законів суб'єктної діяльності, її опрідмечування; допомагає людині усвідомити незалежне від неї існування об'єкта та зрозуміти його; синтезуюча – заперечення очевидності, вивільнення із будь-якої захопленості; трансцендуюча – здатність внутрішнього “Я” прийняти свою цілісність із світом, вийти за межі самого себе та своїх відносин із світом; верхня межа цієї рефлексії – безкінечність.

Як складний процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів і станів, усвідомлення особистістю того, як вона сприймається й оцінюється іншими, рефлексія включає в себе декілька позицій, що характеризують взаємне відображення суб'єктів: сам суб'єкт, який він є в дійсності; суб'єкт, яким він бачить сам себе; суб'єкт, яким він сприймається іншим суб'єктом; ті самі три позиції, але з боку іншого суб'єкта.

Рефлексія, таким чином, є процесом подвійного, дзеркального взаємовідображення суб'єктами один одного, змістом якого виступає відтворення, репродукція особливостей один одного.

Основна роль рефлексії простежується при реалізації таких функцій продуктивного самовизначення особистості, як:

- виявлення внутрішньоособистісних суперечностей;
- самооб'єктивізація через різні знакові засоби;
- визначення, утворення і виявлення особистісних смислів;

- виділення адекватного “Я-образу”, Я-концепції та їх розвиток;
- побудова концепції життєвого шляху, професійного розвитку, а також стратегій їх реалізації.

Отже головним механізмом трансформації і розвитку миследіяльності (як особистісної, так і колективної) є поєднання робочих процесів з рефлексією. Саме вона шляхом аналізу себе і своєї миследіяльності, забезпечує самопізнання і самооцінку особистості, самовизначення в ситуації, міру свого внеску в загальну (групову) роботу. Рефлексія є найважливішим елементом будь-якої миследіяльності, який констатує саму її можливість і будівництво.

Джерело інформації: Гура О.І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: Монографія. – Запоріжжя: ГУ “ЗІДМУ”, 2006. – 332 с.

Матеріал для практичної роботи

В контексті ігрової діяльності (як і в контексті інших діяльностей, у т.ч. проектної) рефлексія є основним і неодмінним засобом, з одного боку, самовизначення кожного учасника гри в ситуаціях колективної миследіяльності, які постійно змінюються, з другого – його самоорганізація під час гри, з третього, – перебудова і розвиток ним своєї миследіяльності.

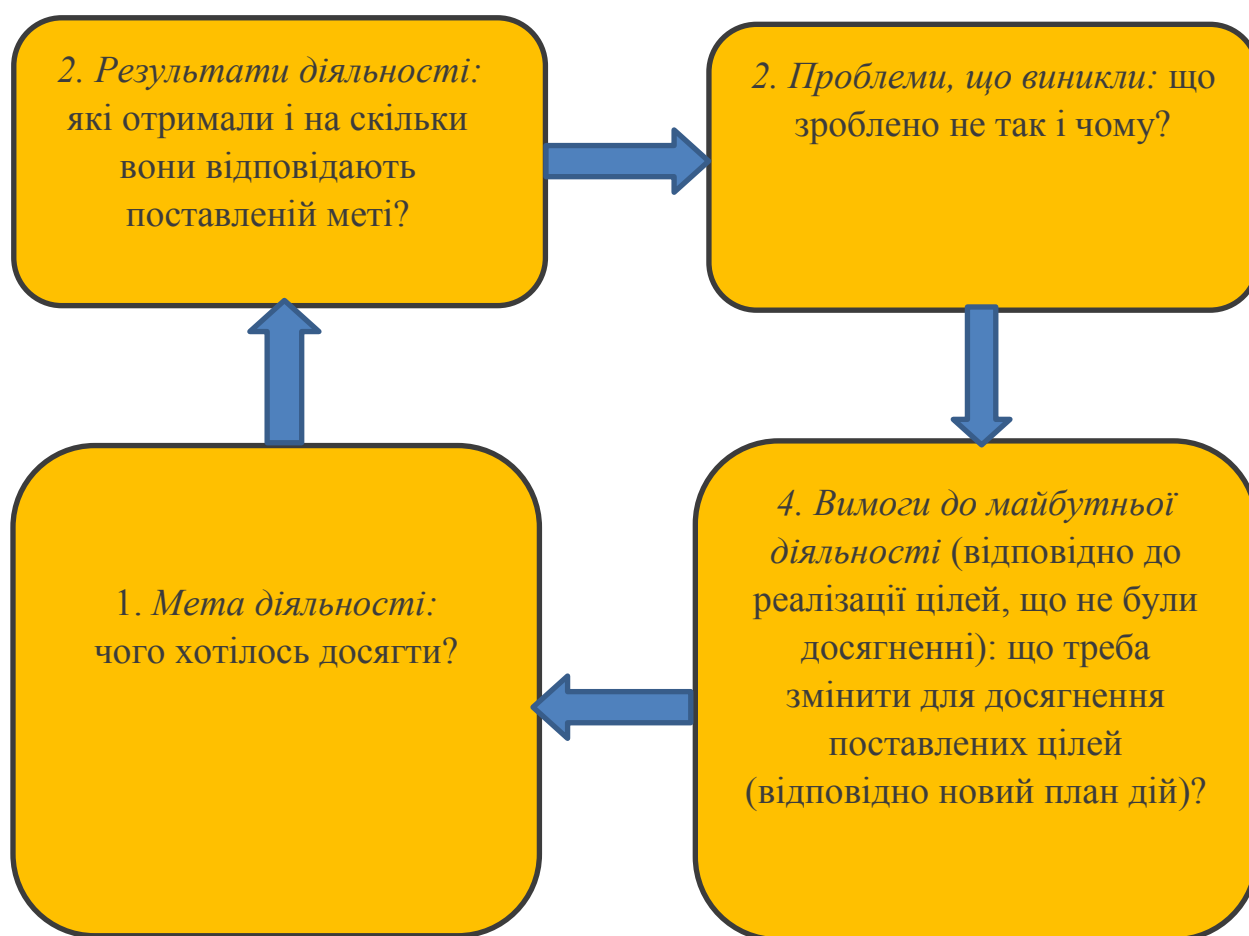
Рефлексія необхідна для того, щоб привести учасників до усвідомлення причин того, що не виходить. Починається аналіз ситуації і виділення тих факторів, які привели до такої ситуації. Ці фактори мають бути сформульовані і переведені в проблеми: в знання про те, чого ми не знаємо, чого в нас не вистачає і чому. Після цього починається вторинний процес цілеутворення (див рис.).

Цілі починають розгортатися в складні дерева цілей аж до моменту перетворення їх у завдання, які мають способи вирішення. Якщо цього не вдається зробити, починається процес проблематизації – розкладення проблеми і переводу її в нову сукупність вторинних проблем і завдань. Тому паралельно, і

це вже момент навчання, вводяться відповідні техніки, і учасники гри мають їх використовувати.

Необхідно акцентувати увагу й на тому, що кожній групі необхідна і спеціальна групова рефлексія, за допомогою якої вона аналізує свою роботу, визначає ефективність тих чи інших дій у контексті загальної роботи, проектує свою діяльність на наступні етапи роботи. Таким чином, рефлексія є засобом організаційної й методологічної орієнтації та перебудови групи, засобом проектування.

Якщо підходити до аналізу рефлексивних процесів, активізованих у процесі гри, то, відповідно, рівнів і актів взаємодії, можна визначити три рівня її перебігу: особистісний (на рівні кожного учасника), груповий (на рівні тематичної групи) та колективний (загальногруповий).

Завдання для самостійної роботи. Здійснити аналіз свого навчання на курсі “Основи європейської проектної діяльності”.

Аналіз має відбуватись за схемою рефлексії, яка передбачає відповіді на такі питання:

- Яка була мета участі (яку ви ставили перед собою мету)?
- Що відбувалось (що ви робили для досягнення мети)?
- Які ви отримали результати і наскільки вони відповідають поставленій меті?
- Що треба зробити для досягнення мети?.

ПРОЦЕДУРА ОЦІНЮВАННЯ

Підсумкова оцінка за результатами модуля встановлюється в межах 100 балів.

Підсумкова оцінка включає (див.рис):

1) оцінку експертів - в межах 30 балів:

- групової роботи — 10;
- результатів (складової загального проекту) — 10;
- презентацію -10;

2) міжгрупове взаємооцінювання - в межах 30 балів:

- відповідність результатів роботи (складової загального проекту) загальній ідеї проекту — 10;
- презентація — 10;
- згуртованість членів групи -10;

3) групове оцінювання роботи слухача в групі - в межах 40 балів:

- активність -10
- результативність - 10
- вміння працювати в команді — 20.

3.4.2. Методичні рекомендації до проектно-діяльностної гри

«Розробка колективного проекту»

Обладнання для проведення: 3 фліпчата і 3 набори кольорових маркерів для них; кольоровий папір формату А-4-1 пачка; набори кольорових папірців -3 пачки; проектор, ноутбук, мікрофони, прості олівці - 30 шт., ручки кольорові – 30 шт., 3 набори кольорових маркерів

«Інтеграція Запорізького національного університету до Європейського освітньо-наукового простору».

Хід проектно-діяльностної гри:

- I. Прослухати теоретичний матеріал щодо методики виконання проектно-діяльностної гри.
- II. Виділити 3 блоки для роботи в робочих групах:
Наприклад:

- III. Сформувати 3 робочі групи та розподілити обов'язки між учасниками групи.
- IV. Ознайомитися з наявними на сайті ЗНУ та у засобах масової інформації, соціальних мережах даних про роботу служб університету за обраними групою напрямками та зробити аналіз наявної інформації.

- V. Підготувати пропозиції щодо змін у роботі з урахуванням необхідності інтеграції ЗНУ до Європейського освітньо-наукового простору.
- VI. Підготувати презентацію проекту.
- VII. Захистити проект (обрати доповідача або групу доповідачів).
- VIII. Відповісти на запитання учасників і запрошених на захист проекту.
- IX. Проаналізувати слабкі сторони проекту і їх допрацювати.
- X. Представити удосконалений варіант проекту з урахуванням зауважень.

Перший блок (день): алгоритм і логіка роботи

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Другий блок (другий день): алгоритм і логіка роботи

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

XI. Оцінка результатів роботи буде проводитися наступним чином:

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Захист колективного проекту у тому числі: - оцінювання підготовки і захисту результатів групової роботи як складової загального проекту - 30 - міжгрупове взаємооцінювання - 30 - взаємооцінювання в групі - 40	100
Всього	100

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анисимов О. С. Основы методологического мышления. М.: Наука, 1989. 214 с.
2. Анисимов О. С. Развивающие игры. Игротехника. Методология: в 2 т / О. С. Анисимов. М.: Наука, 2006. Т. 1. Концептуально-технологические основы. 487 с.
3. Брушлинский А. В. Мышление и прогнозирование /Психология мышления /под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. А. Спиридонова, М. В. Фаликман, В. В. Петухова. М.: АСТ: Астрель, 2008. С. 117–125.
4. Громыко Ю. В. Метапредмет “Проблема”. М.: Институт учебника “Paideia”: АО “Московские учебники и картолитография”, 1998. 45 с.
5. Гура Т. Є. Мислєкомунікація в структурі професійного мислення практичного психолога. *Психолінгвістика*. 2011. Вип. 8. С. 22–28.
6. Гура Т. Є. Активізація професійної мислєдїяльності майбутніх психологів засобами ігрового моделювання. *Наука і освіта*. 2010. № 2. Тематичний випуск “Когнітивні процеси та творчість”. С. 168–172.
7. Зак А. З. Проблемы психологического изучения рефлексии. Исследование речемышли и рефлексии: сб. Алма-Ата: Новь, 1979. С. 6–13.
8. Зинченко А. П. “Изготовление мысли” по Г.П. Щедровицкому. *Вопросы методологии*. 1996. № 1–2. С. 97–101.
9. Карпов А. В. Психология принятия управленческих решений. /Под. Ред. Шадрикова В.Д. М.: «Юрист», 1998. 440 с.
10. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности М.: Институт психологии РАН, 2004. 424 с.
11. Карпов А. В. Рефлексия в структуре метакогнитивной организации субъекта. Рефлексивные процессы и управление. 2004. № 1. Т. 4. С. 99–109.
12. Лефевр В. А. Функции быстрой рефлексии в биполярном выборе. Рефлексивные процессы и управление. 2001. № 1. С. 34–46.

13. Моляко В. А. Психология конструкторской деятельности. М.: Машиностроение, 1983. 134 с.
14. Рефлексивное управление: монография /Н.А. Цырельчук, И.Н. Цырельчук, Н.Н. Цырельчук. Мн.: МГВРК, 2008. 512 с.
15. Розин В.М. О необходимости различения понятий “схема рефлексии”, “рефлексивная работа”, “контекст рефлексии”. *Рефлексивные процессы и управление*. 2001. № 1. С. 55–60.
16. Тихомиров О.К. Управление мыслительной деятельностью. Хрестоматия по психологии: учеб. пособ. для вузов / [сост. В.В. Мироненко; под ред. А.В. Петровского]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. М.: Просвещение, 1987. С. 208–216.
17. Тягло А.В., Воропай Т.С. Критичне мислення: Проблеми: URL: <http://www.ipe.poltava.ua/pm/35/tiahlo.htm>.
18. Шадриков В.Д. Ментальное развитие человека. М.: Аспект Пресс, 2007. 284 с.
19. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека: учеб. пособ. М.: Логос, 1996. 320 с.
20. Швалб Ю.М. Целеполагающее сознание (психологические модели и исследования). К.: Миллениум, 2003. 152 с.
21. Щедровицкий Г.П. Мышление – Понимание – Рефлексия. М.: Наследие ММК, 2005. 800 с.

3.5. Підсумковий заліковий модуль. Індивідуальний або груповий проект.

3.5.1. Методичні рекомендації до підсумкового контролю.

- I. Ознайомитися з Положенням про конкурс молодіжних проектів Запорізького національного університету «Епіцентр студентських ініціатив» [1].
- II. Розробити власний індивідуальний або груповий проект за формою та оформленням відповідно до вищевказаного Положення та надіслати на перевірку через систему Moodle. *(Альтернативний варіант: можна надіслати проект за формою Індивідуального завдання I)*
- III. Зробити електронну презентацію проекту та підготуватися до його публічної презентації. Час виступу – 3 хвилини.

Література до підсумкового контролю.

1. Положення про конкурс молодіжних проектів «Епіцентр студентських ініціатив». Запорізький національний університет. URL: <http://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=6622>.
2. Методичні рекомендації до індивідуального завдання 1.

3.5.2. Положення про конкурс молодіжних проектів "Епіцентр студентських ініціатив".

I Мета і завдання Конкурсу

1.1. **Мета** конкурсу молодіжних проектів «Епіцентр студентських ініціатив» (далі – Конкурс):

- розкриття інноваційного потенціалу студентської молоді та його спрямування на соціально-економічний розвиток запорізького краю;
- сприяння формуванню проектної культури та інноваційної активності у місті Запоріжжі та Запорізькій області;
- розробка нових механізмів реалізації і впровадження студентських ідей та проектів;
- привертання державної і громадської уваги до проблем збереження та розвитку інтелектуального потенціалу регіону.

1.2. Основні **завдання** Конкурсу:

- формування активної життєвої позиції студентів, їх здатності і готовності до постійного вдосконалення, прагнення до нового; здатності до критичного мислення; готовності до ризику, вміння працювати самостійно, готовності до роботи в команді та конкурентному середовищі, розвиток креативності та підприємництва; бажання працювати на розвиток рідного краю;
- сприяння впровадженню результатів наукових та творчих досягнень студентів в освітню, соціальну, культурну та виробничу сфери запорізького регіону; інтеграції молодіжних проектів в університетські, регіональні, всеукраїнські та міжнародні освітні, наукові та інноваційні проекти і програми;
- налагодження контактів студентської молоді з представниками організацій, підприємств, установ, регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування з метою реалізації власного інноваційного потенціалу, розширення можливостей майбутнього працевлаштування, особистої участі у розбудові рідного міста й області;
- формування бази даних студентських проектів та розміщення їх на Відкритій регіональній платформі науково-виробничого партнерства «Інкуб».

II Організатори Конкурсу

- 2.1. Запорізький національний університет.
- 2.2. Громадська організація «Запорізький вектор».
- 2.3. Благодійний фонд «Фонд добрих Справ».

III Учасники Конкурсу

- 3.1. Участь у Конкурсі можуть брати студенти та аспіранти Запорізького національного університету як одноосібно, так і у складі команд.
- 3.2. До участі у Конкурсі допускаються студенти і аспіранти, які вчасно подадуть свою конкурсну роботу (далі - проект) за встановленою формою відповідно до вимог до оформлення проектів і графіку проведення Конкурсу, передбачених цим Положенням.

IV Робочі органи Конкурсу

- 4.1. **Оргкомітет Конкурсу** створюється з метою організації і проведення Конкурсу під головуванням ректора. До складу оргкомітету Конкурсу входять представники структурних підрозділів, студентської ради, наукового товариства студентів, аспірантів, молодих учених Запорізького національного університету.
- 4.2. **Експертна комісія Конкурсу** формується оргкомітетом Конкурсу з фахівців за напрямками поданих проектів. До її складу входять представники регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування, наукові експерти з різних галузей наук, представники організаторів Конкурсу, а також організацій, підприємств, установ Запорізької області.

V Напрямки проведення Конкурсу

На участь у Конкурсі приймаються проекти, спрямовані на сталий розвиток міста й області у таких напрямках:

- 5.1. Запорізький національний університет;
- 5.2. промисловість;
- 5.3. економіка та підприємництво;
- 5.4. сільське господарство;
- 5.5. освіта, наука, культура;
- 5.6. охорона здоров'я;
- 5.7. спорт, туризм;
- 5.8. житлово-комунальне господарство;
- 5.9. раціональне природокористування;
- 5.10. соціальні послуги;
- 5.11. молодіжна політика, патріотизм, волонтерство, громадянська позиція.

Не виключається можливість підготовки проектів і за іншими напрямками, оскільки до кожної роботи застосовується індивідуальний підхід.

VI Вимоги до оформлення проектів

- 6.1. Проекти, що подаються на Конкурс, оформлюються за встановленою формою (Додаток 1).
- 6.2. Текст роботи друкується українською мовою у форматі А4 з полями 2 см з усіх боків у текстовому редакторі Word шрифтом №12 Times New Roman, міжстроковим інтервалом 1,15 з однієї сторони аркушу.
- 6.3. Проекти на участь у Конкурсі подаються до відділу проектної діяльності у паперовому та електронному вигляді (каб. 322, к. 4).

VII Терміни проведення Конкурсу

- 7.1. Конкурс проводиться щорічно.
- 7.2. Конкурс проводиться у три етапи за графіком:

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Період	Етапи
Перший етап – прийом заявок	
	Оголошення про початок проведення Конкурсу
	Консультації щодо умов участі у Конкурсі та підготовки проектів
	Прийом проектів на участь у Конкурсі
	Привітання учасників проектів з нагоди Дня студента
Другий етап – заочна оцінка проектів	
	Технічна експертиза проектів
	Оцінка проектів експертною комісією і визначення напівфіналістів Конкурсу. Доведення результатів заочної оцінки проектів до учасників Конкурсу
	Підготовка напівфіналістів до публічного захисту проектів
Третій етап – захист проектів і визначення переможців	
	Публічний захист проектів напівфіналістів
	Визначення переможців Конкурсу
	Презентація найкращих проектів. Нагородження переможців. Оприлюднення інформації про результати Конкурсу

VIII Оцінка проектів

8.1. Оцінка проектів здійснюється експертною комісією..

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

8.2. Результати роботи експертної комісії доводяться до всіх учасників Конкурсу на вказані ними електронні адреси.

8.3. Проекти, що не відповідають умовам Конкурсу, експертною комісією не розглядаються.

8.4. Проекти не рецензуються і не повертаються. Апеляції по результатам Конкурсу не приймаються.

8.5. Оцінка проектів проводиться за такими критеріями:

- **актуальність і реалістичність проекту** – наявність чітко сформульованої проблеми, що має соціально-економічне значення для м. Запоріжжя і Запорізької області; відповідність механізмів реалізації проекту очікуваним результатам; перспективи його розвитку;
- **креативність** – оригінальність, інноваційність проекту: наявність нових ідей, нових підходів, технологічних або соціальних інновацій у запропонованому проекті;
- **ефективність** – досягнення вимірюваних результатів, соціального, політичного, економічного ефекту відповідно із запитуваними ресурсами на реалізацію проекту;
- **професіоналізм** – наявність у автора(ів) проекту необхідних теоретичних знань, практичних навичок, інших досягнень у відповідній сфері діяльності, досвіду роботи з реалізації аналогічних проектів;
- **захопленість ідеєю** – якість представлення проекту під час його захисту.

IX Переможці Конкурсу

9.1. Переможці конкурсу будуть нагороджені пам'ятними дипломами, цінними подарунками та (або) грошовими преміями.

9.2. Найкращі проекти будуть подані на розгляд регіональних органів державної влади, місцевого самоврядування, керівників організацій, підприємств та установ, а також рекомендовані до участі в різноманітних інноваційних проектах і програмах та розміщені на Відкритій регіональній платформі науково-виробничого партнерства «Інкуб» з метою пошуку фінансування на їх реалізацію.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Положення розробив:
Начальник науково-дослідної частини
_____ В. І. Меньяло

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи
_____ О. І. Гура

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ФОРМА ПРОЕКТУ ДЛЯ УЧАСТІ У КОНКУРСІ

«ЕПІЦЕНТР СТУДЕНТСЬКИХ ІНІЦІАТИВ» <i>Конкурс молодіжних проектів</i>		
НАЗВА ПРОЕКТУ		
Напрямок проекту <i>(підкреслити необхідне)</i>	1. Запорізький національний університет 2. промисловість 3. економіка та підприємництво 4. сільське господарство 5. освіта, наука, культура 6. охорона здоров'я 7. спорт, туризм	8. житлово-комунальне господарство 9. раціональне природокористування 10. соціальні послуги 11. молодіжна політика, патріотизм, волонтерство, громадянська позиція 12. _____ <i style="text-align: center;">інше</i>
Стислий опис проекту	Зазначити проблему, на вирішення якої спрямовано проект. Описати, хто буде виконувати проект, чому і кому потрібен цей проект, які мета і завдання, що вийде в результаті, як проект буде виконуватися, скільки часу він триватиме, яка фінансова підтримка необхідна; перспективи розвитку проекту (до 1,5 сторінок)	
Керівник проекту <i>(при наявності)</i>	Зазначити П.І.Б., посаду, науковий ступінь, вчене звання керівника проекту	
Контактна інформація щодо авторів проекту	1. Зазначити П. І. Б. авторів проекту, факультет, курс, групу, моб. тел., e-mail 2. _____ 3. _____	
Вартість проекту (грн.)	Зазначити загальну вартість проекту	

Актуальність проекту	Описати проблему, на вирішення якої спрямований проект; довести її актуальність та значимість для соціально-економічного розвитку регіону або ЗНУ (до 1 сторінки)			
Мета і задачі проекту	Мета		Задачі	
		1.		
		2.		
		3.		
Цільова група проекту	Зазначити отримувачів вигоди, на вирішення проблем яких спрямований проект			
Основні заходи (методи) проекту й очікувані результати		Заходи (методи)	Очікувані результати	
	1.			
	2.			
	3.			
Термін реалізації проекту (від 3-х місяців до одного року)	Зазначити, скільки часу потрібно на реалізацію проекту			
Бюджет проекту		Стаття витрат	Сума, що запитується	Сума власного внеску або внеску інших організацій (при наявності)
	1.			
	2.			
	3.			
Коментар до бюджету (при необхідності)	Розшифрувати статті витрат, зазначивши, на що саме потрібні кошти			
Кваліфікація авторів проекту	Зазначити наявність необхідних теоретичних знань, практичних навичок, досвіду роботи, інших досягнень авторів у відповідній сфері діяльності або досвіду з підготовки та реалізації аналогічних проектів			
Інше (необов'язково)	Зазначити інформацію, що додатково позитивно характеризує проект та (або) додати листи підтримки, згоду співвиконавців проекту, презентацію, повідомлення у ЗМІ, фото, дипломи, сертифікати тощо			